

(1)

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) 2562

กำหนดเผยแพร่ ปีละ 2 ฉบับ

จำนวน 500 เล่ม

ฉบับที่ 1 : มกราคม – มิถุนายน ฉบับที่ 2 : กรกฎาคม – ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษา และบุคคลทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการและ ผลงานวิจัย ด้านมนุษยศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องกับมนุษยศาสตร์ ได้แก่ ภาษาไทย ภาษาศาสตร์ จิตวิทยา พุทธจิตวิทยา ชีวิตและความตาย จิตวิทยาการแนะแนวและพระพุทธศาสนา

ประเภทบทความที่รับตีพิมพ์ || บทความวิชาการทั่วไป บทความวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือ

ประเภทของการ Peer-review || Double Blinded

จำนวนผู้ทรงคุณวุฒิประเมินต่อบทความ || 2 คน

ที่ปรึกษา

พระพรหมบัณฑิต,ศ.ดร.

พระราชปริยัติกวี,ศ.ดร. อธิการบดี

พระเทพพรเมธี,รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

พระสุวรรณเมธารักษ์,ศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

พระเทพเวที,รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต

พระเมธีธรรมาจารย์,รศ.ดร. รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม รองอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินนโท,ศ.ดร. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

พระครูภัทรญาณสิทธิวัฒน์, ศศ. อาจารย์ประจำภาควิชาจิตวิทยา

พระมหาสุริยา วรเมธี, ศศ.ดร. อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย

พระศรีสิทธิมนี,ศศ. คณบดีคณะมนุษยศาสตร์

ศศ.ดร.วีระกาญจน์ กนกกมลเศศ หัวหน้าภาควิชาภาษาต่างประเทศ

ศศ.ดร.ประยูร สุยะใจ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา

ศศ.ดร.เกรียงศักดิ์ พลอยแสง หัวหน้าภาควิชาภาษาไทย

บรรณาธิการ || ศศ.ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือตอง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ || ดร.สุวัฒน์ รักขันโท มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ ||

กองบรรณาธิการภายใน

พระมหาเมื่อน กิตติโสภโณ,ศศ.ดร.

กองบรรณาธิการภายนอก

รศ.ดร.เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ มหาวิทยาลัยมหิดล

พระใบฎีกากิตติพงษ์ สีสกุลโธ,ดร.

รศ. ไพบูลย์ เทวรักษ์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ดร.วิชชุดา จิตติโชติรัตน์

รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์เชน นคร

ศศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง มหาวิทยาลัยมหิดล

ศศ.ดร.สยาม ราชวัตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ศศ.ดร.มนตรี เพชรนาจักร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ดร.อภิษฎา ศรีเครือตอง มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล

ศศ.ดร.ประดิษฐ์ นารีรักษ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

กองงานวารสาร || พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ,ดร. ศศ.ดร.เมธาพันธ์ โพธิ์ธีโรจน์ ศศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวรกุล ดร.สายรุ้ง บุปผาพันธ์
ดร.ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย นายสมศักดิ์ สงวนดี นายสมโภช บินศรี นางสาวนิจวรรณ ใจสุข นางสาวพัทธนันท์ บุญแรง

ศิลปกรรม || นายสมโภช บินศรี

สำนักงาน || สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชาจิตวิทยา ชั้น 3 (A303) โชน A

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย

จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-248000 Website : <https://www.tci-thaijo.org/index.php/human/index>

ผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความ (Peer Review)

ภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. พระปลัดระพี พุทธิสารโร, ผศ.ดร.	10. อาจารย์ ดร.พุทธชาติ แผนสมบุญ
2. พระมหาสุเทพ สุทธิญาโณ, ดร.	11. อาจารย์ ดร.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรัทธา
3. พระครูพิพิธปริยัติกิจ, ผศ.ดร.	12. อาจารย์ ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์
4. พระมหาถาวร ถาวรเมธี, ดร.	13. อาจารย์ เซน นคร
5. ผศ.ดร.สมโภช ศรีวิจิตรวาทกุล	14. ดร.สรายุทธ อุตม
6. ผศ.ดร.สุชน ประวัติดี	15. อาจารย์ ดร.ศักดิ์ชัย โพธิ์สัย
7. ผศ.ดร.กมลภาส ภูวนาธิพงษ์	16. ดร.ณนัต ไชยพันธ์
8. อาจารย์ ดร.วิษุตา ฐิติโชติวัฒนา	
9. อาจารย์ ดร.สุวัฒน์ รักขันโท	

ภายนอกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. รศ.ดร.เรืองเดช บันเขื่อนขัตย์	มหาวิทยาลัยมหิดล
2. รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส	มหาวิทยาลัยศิลปกร
3. รศ.ไพบูลย์ เทวรักษ์	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต
4. ผศ.ดร.รท.บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
5. ผศ.ดร.สมบัติ มั่งมีสุขศิริ	มหาวิทยาลัยศิลปกร
6. อาจารย์ ดร.วีระชาติ นิมอนงค์	มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ
7. ผศ.ดร.สาระ มุขดี	มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช
8. ผศ.ดร.เก็จกนก เอื้อวงศ์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
9. ผศ.ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
10. ผศ.ดร.อำนาจ ยอดทอง	มหาวิทยาลัยมหิดล
11. ผศ.ดร.สิงห์คำ รักป่า	มหาวิทยาลัยพะเยา
12. ผศ.ดร.ประดิษฐ์ นารีรักษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร
13. ผศ.ดร.สยาม ราชวัตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
14. ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
15. ว่าที่ พ.ต.ผศ.ดร.สวัสดิ์ จิรัฎฐิติกาล	กระทรวงยุติธรรม
16. ดร.อภิษฎา ศรีเครือดง	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ วิทยาเขตวังไกลกังวล
17. ดร.ณัฐพัชร์ สายเสนา	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทน์เกษม
18. ดร.ชาญชัย ฤทธิร่วม	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
19. ดร.ธีระวัฒน์ แสนคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

จริยธรรมในการตีพิมพ์บทความ (Publication Ethics)

ผู้พิมพ์บทความ (Authors)

1. ผู้พิมพ์บทความต้องรับรองว่า ผลงานที่ส่งมานั้นเป็นผลงานที่ตีพิมพ์ใหม่ มีประโยชน์และไม่เคยตีพิมพ์ที่ใดมาก่อน
2. ผู้พิมพ์บทความต้องรายงานข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการวิจัย ไม่บิดเบือนข้อมูล หรือให้ข้อมูลที่เบี่ยงเบน
3. ผู้พิมพ์บทความต้องอ้างอิงผลงานของผู้อื่น หากมีการนำผลงานเหล่านั้นมาใช้ในผลงานของตนเอง รวมทั้งต้องจัดทำอ้างอิง

ท้ายบทความด้วย

4. ผู้พิมพ์บทความต้องเขียนให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสาร มจร มนุษยศาสตร์กำหนดไว้
5. ผู้พิมพ์บทความที่มีชื่อปรากฏในบทความ ต้องเป็นผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยหรือเขียนบทความทุกคน
6. ผู้พิมพ์บทความต้องระบุแหล่งทุนที่สนับสนุนการวิจัย (ถ้ามี)
7. ผู้พิมพ์บทความวิจัยต้องระบุผลประโยชน์ทับซ้อน (ถ้ามี)

บรรณาธิการวารสาร (Editors)

1. บรรณาธิการวารสารมีหน้าที่พิจารณาคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารที่ตนรับผิดชอบ
2. บรรณาธิการวารสารต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้พิมพ์และผู้ประเมินบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ
3. บรรณาธิการวารสารต้องตีพิมพ์บทความที่ผ่านการประเมินบทความจากผู้ทรงคุณวุฒิแล้วเท่านั้น และต้องไม่ตีพิมพ์บทความที่เคยตีพิมพ์ที่อื่นมาแล้ว
4. บรรณาธิการวารสารต้องไม่ปฏิเสธการตีพิมพ์บทความเพราะความสงสัยหรือไม่แน่ใจ แต่ต้องให้เขาพิสูจน์ข้อมูลเพื่อคลายความสงสัยนั้นๆ ก่อน
5. บรรณาธิการวารสารต้องไม่มีผลประโยชน์ร่วมกับผู้พิมพ์บทความ ผู้ประเมิน และทีมผู้บริหาร
6. บรรณาธิการวารสารต้องตรวจสอบการคัดลอกผลงานของผู้อื่น (Plagiarism) อย่างจริงจัง โดยใช้โปรแกรมที่เชื่อถือได้เพื่อให้แน่ใจว่าบทความที่ตีพิมพ์นั้น ไม่ได้คัดลอกผลงานของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาตหรือไม่มีการอ้างอิงถึง
7. หากตรวจพบการคัดลอกงานของผู้อื่น บรรณาธิการวารสารต้องหยุดการประเมินบทความและติดต่อผู้พิมพ์บทความทันทีเพื่อชี้แจงประกอบการ “ตอบรับ” หรือ “ปฏิเสธ” การตีพิมพ์บทความนั้นๆ

ผู้ประเมินบทความวารสาร (Reviewers)

1. ผู้ประเมินบทความ ต้องรักษาความลับและไม่เปิดเผยข้อมูลใดๆ เกี่ยวกับบทความที่ส่งมารับการพิจารณาตีพิมพ์แก่บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องในช่วงระยะเวลาของการประเมินบทความ (Confidentiality)
2. หลังจากได้รับบทความจากบรรณาธิการวารสารแล้ว ผู้ประเมินบทความระลึกได้ว่า ตัวเองอาจมีส่วนได้ส่วนเสียใดๆ กับผู้พิมพ์บทความ เช่น เป็นผู้ร่วมโครงการ หรือรู้จักเป็นการส่วนตัว หรือเหตุผลอื่นๆ ที่ทำให้ไม่สามารถให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอย่างอิสระได้ ผู้ประเมินบทความควรแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบและปฏิเสธการประเมินบทความนั้นๆ
3. ผู้ประเมินบทความ ควรประเมินบทความในสาขาวิชาที่ตนมีความเชี่ยวชาญ ไม่ควรใช้ความคิดเห็นส่วนตัวโดยไม่มีข้อมูลรองรับเป็นเกณฑ์ในการตัดสินบทความ
4. ผู้ประเมินบทความ ต้องระบุผลงานวิจัยที่สำคัญและสอดคล้องกับบทความที่กำลังประเมิน แต่ผู้พิมพ์บทความไม่ได้อ้างถึงในบทความด้วย และหากมีส่วนใดที่มีความเหมือนหรือซ้ำซ้อนกับผลงานของผู้อื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการวารสารทราบด้วย

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ (ISSN: 2586-9817) ปีที่ 5 ฉบับที่ 2 ประจำเดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2562 นี้ มีบทความวิชาการทั่วไปและบทความวิจัยทั้งจากภายในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและจากสถาบันการศึกษาและหน่วยงานภายนอกส่งเข้ารับพิจารณาเพื่อตีพิมพ์เป็นจำนวนมาก โดยกองบรรณาธิการได้ส่งผลงานทางวิชาการเหล่านี้ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละสาขาวิชาเป็นผู้อ่านและประเมินคุณภาพบทความ และมีการปรับแก้ไขจนมีเนื้อหาสมบูรณ์ โดยแต่ละเรื่องมีสาระสำคัญน่าสนใจ ดังนี้

“ การวิจัยและพัฒนาศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง (Research and Development of Elders Potential Development Centers in Buddhist place for Increasing the Elderly Self Care Potentiality) ” โดย พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ ผู้เขียนนำเสนอผลการวิเคราะห์ความพร้อมและส่วนขาดด้านกายภาพและการจัดการของพุทธสถาน รวมถึง กำหนดสภาพที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านกายภาพและการจัดการ และเสนอแนวทางการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง

“ การศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา (A Study of Prevention and Solution of Suicide by Buddhist Approaches) ” โดย พระมหาอินทร์วงศ์ อิสสรภาณี พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ และ จันทร์สมิ์ ตาบุลิจ ได้นำเสนอผลการวิจัยแนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการมีชีวิตอยู่และความคุ้มค่าทางด้านทรัพยากรบุคคล จำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ การประเมินกลุ่มเสี่ยง การช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยง และการฟื้นฟูผู้พยายามฆ่าตัวตาย แนวทางการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถกำหนดกรอบและทิศทางโดยใช้หลักอริยสัจ 4 และประยุกต์ใช้หลักปธาน 4 เป็นแนวทางการดำเนินงาน คือ 1) สังวรปธาน การเฝ้าระวัง โดยอาศัยกัลยาณมิตร 2) ปหานปธาน การยับยั้ง-ลด-ละ 3) ภวานาปธาน การสร้างภาวะคุ้มกัน ด้วยการเห็น 3 อย่าง และการรู้ 3 อย่าง และ 4) อนุรักษนาปธาน การรักษาภาวะคุ้มกันให้เป็นแนวทางมั่นคงด้วยสติและสัมปชัญญะ

“ การพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (The Development of Innovation for Public Election Behavior) ” โดย รัชชนันท์ อิศรเดช นำเสนอผลการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยนำเสนอเป็นรายด้าน คือ ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง รมรณรงค์ให้ประชาชนสนใจ และตระหนักถึงความสำคัญ จัดการตัวแปรให้มีความเหมาะสม ใช้ทฤษฎีการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ และขยายระยะเวลาในการเลือกตั้ง ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง สร้างจิตสำนึก กระบวนการเลือกตั้งมีความโปร่งใส ถูกต้องยุติธรรม พัฒนาการเลือกตั้งผ่านอินเทอร์เน็ต โดยผู้ใช้สิทธิสามารถลงคะแนนเสียงได้ทุกที่ทุกเวลา ด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ตัดสินใจเลือกตั้งได้ง่ายไม่ซับซ้อน อำนวยความสะดวกในการตัดสินใจ มีการพัฒนาช่องทางการพึงพาทางสังคม เป็นต้น

“ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 กับความผาสุกทางวิญญาณของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีในจังหวัดศรีสะเกษ (A Study of the Related Between Four Sublime States of Mind and Spiritual Well-Being of Chulamani Vocational College in Srisaket Province) ” โดย ศุภกิจ ปุญญา บทความวิจัยนี้ มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 กับความผาสุกทางวิญญาณของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีในจังหวัดศรีสะเกษมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ 1) เพื่อศึกษาระดับความผาสุกทางวิญญาณ ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา จูลมณีศรีสะเกษ ตำบลตุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 และความผาสุกทางวิญญาณของนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีศรีสะเกษ ตำบลตุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

“ ผลการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน (The Effect of Weight Reduction Program for Among Overweight Students) ” โดย วัชรินทร์ เสมามอญ บทความวิจัยนี้นำเสนอผลการวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับการสร้างโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน และผลการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน ตลอดจนสุขภาพจิตของนักศึกษาหลังใช้โปรแกรมการลดน้ำหนัก

“ การเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโชดหินมิตรภาพที่ 42 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ (The Development of Attitude for Local Carriers of Phathomsuksa 3 Students on Wat Khodhinmittraphap Tee 42 School by The Attitude Attainment Approach) ”

โดย ไอลดา แพงดี วิชิต สุรัตน์เรืองชัย และปริญญา ทองสอน บทความวิจัยนี้ นำเสนอผลการเปรียบเทียบเจตคติต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติกับวิธีสอนแบบปกติ และนำเสนอผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโชติหินมิตรภาพที่ 42 จังหวัดระยอง

“ ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช (Tourists' Satisfaction Towards Agro-tourism In Wang Ang Subdistrict Cha-uat District Nakhon Si Thammarat Province) ” โดย นิลาวลัย อินทคง สุพัทธา ศรีสุวรรณ และสุรินทร์ นิยมางกูร นำเสนอผลการศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว การเปิดรับข้อมูลข่าวสารของนักท่องเที่ยวที่มาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว และการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน

“ การวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารโน้มน้าวใจในการณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาของหน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน (An Analysis on Communication Channels for Persuasion of the Alcohol Abstinence during Buddhist Lent Period Campaign of Muang Nan District, Nan Province)” โดย สมคิด นันตะ และบัณฑิตกา จารุมา บทความนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารที่ได้ผลในการโน้มน้าวใจประชาชนในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่านให้ความร่วมมือในการงดเหล้าช่วงเข้าพรรษา โดยผลการวิเคราะห์พบว่า รูปแบบช่องทางการสื่อสารโน้มน้าวใจขึ้นอยู่กับประเภทของหน่วยงานและเครือข่ายที่ใช้สื่อ โดยช่องทางการสื่อสารที่ได้ผลจะประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) เครือข่ายของหน่วยงาน: การออกแบบสื่อและช่องทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับศักยภาพของเครือข่าย 2) ช่วงเวลาที่เหมาะสมต่อการรับสาร: การส่งสารให้สอดคล้องกับเวลาที่ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร 3) ชนิดของสื่อ: การเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวัตถุประสงค์ของชนิดของสื่อ 4) ผู้รับสาร: เลือกช่องทางการสื่อสารให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้รับสาร สำหรับข้อเสนอแนะคือควรมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายทั้งแบบการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทางและเปิดโอกาสให้ผู้รับสารมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารด้วย

“ การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา (A Comparative Analysis of the Diagnosis

and Curative Treatment according to Causative of Disease in Tipitaka and Lanna Medicine) ” โดย โภษิต ศิริรัตน์พิริยะ วันชัย พลเมืองดี และ พระครูศรีวรพินิจ บทความวิจัยมุ่งศึกษาการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและในการแพทย์พื้นบ้านล้านนา และวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา การวิจัยคุณภาพเชิงเอกสารครั้งนี้ค้นคว้าจากข้อมูลปฐมภูมิคือพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและข้อมูลการแพทย์พื้นบ้านภาษาล้านนา ในสมุดบันทึก ปับสา และใบลาน รวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

“ ลักษณะคำสอนที่ทันสมัยในพระพุทธศาสนา (The Characteristics of Modern Teaching in Buddhism) ” โดย พระมหากิตติธัช สิริปัญโญ นาชัย บทความนี้แสดงให้เห็นหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่ทันสมัย และการเผยแพร่ธรรมะผ่านช่องทางสื่อโซเชียลมีเดีย โดยเฉพาะอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ช่วยอำนวยความสะดวก ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นชุมชนเมืองแห่งการเรียนรู้ของโลกที่ไร้พรมแดน ดังนั้นหลักคำสอนจึงสามารถอยู่ได้ในโลกยุคปัจจุบันโดยหลักคำสอนเป็นไปเพื่ออบรมปัญญาให้รู้เท่าทันสภาวะธรรมตามความเป็นจริง แล้วดำรงชีวิตอยู่กับสัจจะธรรมความจริงตามเท่าทันอารมณ์ที่เกิดขึ้น

“ จริยธรรม: ปัญหาพฤติกรรมและการจัดการในปัจจุบันของสังคมไทย (Morals: The Behavior Issues and the Thailand's Society Management in Present) ” โดย พระครูพิศาลจริยากร และสุชน ประวัติดี บทความนี้นำเสนอแนวคิดที่ว่า จริยธรรมเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ ที่อาศัยหลักการด้านศีลธรรม เป็นเหตุเป็นผลให้คนในสังคมมีการแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องควรทำและสิ่งที่ผิดไม่ควรทำ ไม่เบียดเบียนกัน เห็นแก่ประโยชน์ตนเองและผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุข สาเหตุของความเสื่อมทางจริยธรรมของสังคมไทยเป็นเพราะขาดการขัดเกลาทางสังคม สถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัวไม่ส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรม ด้วยความรัก ความผูกพัน การไม่เคารพซึ่งกันและกันด้วยคุณธรรม เพราะการไม่เห็นคุณค่าทางจริยธรรม ขาดเหตุผลในการตีความ การวิเคราะห์แยกแยะพฤติกรรมดีชั่ว เพราะถูกครอบงำ หลงใหลในการแสพวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งจะต้องหามาได้ด้วยการใช้เงินซื้อตามระบบทุนนิยม เป็นสถานการณ์ที่ทำลายสังคมไทยให้หันมาตระหนักถึงการจัดการแก้ปัญหาทางจริยธรรมของสังคมที่จะกำหนดอนาคตของประเทศชาติว่าจะให้ดำเนินต่อไปในทิศทางใด

“ กลวิธีการแปลคำนามประสมจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย (Translation Strategies of Compound Nouns from English into Thai) ” โดย ธนาภัสสร สนิธิรักษ์ บทความนี้แสดงให้เห็นว่า การแปลเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีความสำคัญมากในปัจจุบัน การแปลเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่เอื้อประโยชน์ให้มนุษย์ทั่วโลก ต่างชนชาติ ต่างภาษาได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีความเข้าใจที่ตรงกันทั้งในด้านการเขียนและการพูด ผู้ทำงานเกี่ยวกับการแปลควรมีการเรียนรู้รอบตัวอยู่เสมอและพัฒนาความรู้เหล่านั้นให้ดียิ่งขึ้นเพื่อให้ผลงานแปลที่ผลิตออกมามีคุณภาพ บทความนี้นำเสนอการแปลในด้านความหมาย ความสำคัญ ประเภท กระบวนการแปลและขั้นตอนการแปล ปัจจัยที่มีผลต่อการแปล ประวัติการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยและภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ทฤษฎีเกี่ยวกับคำนามประสมและกลวิธีการแปลคำนามประสมเพื่อจะได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้กับการทำงานแปลจริงได้

“ สมรรถนะ : การพัฒนาตนเองของพนักงานรักษาความปลอดภัยก้ำวทันการ เปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 (Competency: Self- development of security personnel to keep pace with changes in Thailand 4.0) ” โดย ณัฐกร วัชรสินธุ์ บทความนี้ ได้มุ่งวิเคราะห์ถึงแนวทางการพัฒนาตนเองของบุคลากรให้มีสมรรถนะและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จากการศึกษาเอกสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมกับผู้บริหารธุรกิจรักษาความปลอดภัย ได้รับรู้ถึงสมรรถนะของพนักงานรักษาความปลอดภัยที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิบัติงาน ให้ได้ตามมาตรฐาน

“ ทุนจิตวิทยาเชิงบวก : แนวคิด การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานคร (Positive Psychology Capital: Concept, The Quality Development of Working Life of Bangkok Metropolitan Administration Officers) ” โดย นราทิพย์ มินประดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่า จิตวิทยาเชิงบวกเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์นำมาใช้ในการแสวงหาองค์ความรู้ เพื่อการพัฒนาและฝึกฝนอัจฉริยภาพ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง และเสนอทุนจิตวิทยาเชิงบวกการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครในลักษณะ 1) การรับรู้ศักยภาพของตนเอง มีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ในความพยายามทำงานที่ท้าทายความสามารถของตนให้ประสบผลสำเร็จ 2) การมองโลกในแง่ดี เป็นการคิดถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นในตอนนี้อย่างดีและวันข้างหน้า 3) ความคาดหวัง ความมุ่งหวังที่จะไปให้ถึงเป้าหมายและหากจำเป็นก็สามารถปรับเปลี่ยนแนวทาง

ไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้ 4)ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ เมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถที่จะควบคุมและปรับอารมณ์คืนสู่สภาพปกติได้อย่างรวดเร็ว

“ Educational Quality Assurance in Thailand: A Literature Review ” โดย Pannarat Kadish บทความนี้ มุ่งแสดงถึงแนวคิด หลักการ วิธีการประกันคุณภาพการศึกษาในประเทศไทย ที่ส่งผลต่อคุณภาพของการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคนให้มีความสุขพร้อม

“ การเจริญสติในวิถีพุทธจิตวิทยา (Mindfulness in Buddhist Psychology Way) ” โดย สุวัฒน์ ธนกรนุวัฒน์ สมโภชน์ เอี่ยมสุภชาติ และสิริวัฒน์ ศรีเครือตง บทความนี้มีจุดมุ่งหมายให้เห็นถึงความหมาย มุมมอง ขอบเขต ความสำคัญของการเจริญสติ ในมุมมองของนักจิตวิทยาตะวันตก เช่น Jon Kabat-Zinn, BrownและRyan, Rick Hason เป็นต้น และมุมมองทางพุทธศาสนาโดยพระพุทโธชาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) และหลวงพ่อเทียน จิตตสุโภ นอกจากนี้ยังได้นำเสนอการเจริญสติอย่างไรให้ได้ผล จนเกิดทักษะในการเจริญสติโดยใช้หลักการทางสมอง คือ ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลผลข้อมูล (Information processing Theory) ของ Atkinson และ Shiffrin ในการอธิบายเพื่อทำให้เกิดการจำสภาวะของการมีสติได้ บทความนี้จะเป็นการนำหลักการทางสมองทางจิตวิทยา และหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาบูรณาการในการอธิบายการเจริญสติตามวิถีพุทธจิตวิทยา เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตที่เกิดจากการขาดสติ อาทิเช่น การคิดลบ ความสัมพันธ์ที่ไม่ดี ปัญหาการเรียน ปัญหาการงาน ปัญหาการเงิน รวมไปถึงปัญหาสุขภาพ ซึ่งถ้ามีการเจริญสติอย่างต่อเนื่อง ก็จะส่งผลต่อชีวิตที่ดีขึ้น สุขภาพดีขึ้น และมีความสุขมากขึ้น

“ NEW FARMER ภาวะผู้นำชาวนาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 (NEW FARMER : Leadership of Thai Farmers in Thailand 4.0) ” โดย ธีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล พระครูสมุห์ อุทัย อุทยเมธี พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ ภราดร สุขพันธ์ และธิดารัตน์ อินตะกัน บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 2) เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้าวและชาวนาไทยในปัจจุบัน 3) เพื่อศึกษาและสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำ และ 4) เพื่อเสนอรูปแบบภาวะผู้นำชาวนาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0

“ เรื่องเล่าสะท้อนกรรม (The Concept of Karma in Folktales) ” โดย ประภาพร ธนกิตติเกษม บทความนี้เป็นการนำเสนอมุมมองหลักพุทธธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเรื่องกรรมโดยศึกษาผ่านนิทานพื้นบ้าน ชาว และเรื่องราวของนางโรหิณีในอรรถกถา ประเด็นแรก

นิทานพญาคันคาก เป็นนิทานท้องถิ่นอีสาน นิทานเรื่องนี้มีเนื้อหาและจุดมุ่งหมายเกี่ยวพันกับวิถีชีวิตการเกษตร แผ่นดินแห้งแล้งทำให้เกิดตำนานและพิธีกรรมขอฝน บริบททางสังคมท้องถิ่นเป็นสังคมชาวนาควบคู่สังคมพุทธศาสนาจึงมีแนวคิดปรัชญาพุทธศาสนาปรากฏ ประเด็นที่สองเรื่องของข้าว และประเด็นที่สามเรื่องราวเกี่ยวกับนางโรหิณีในอรรถกถา เนื้อหาหลักสะท้อนแนวพุทธปรัชญา จากการศึกษาพบว่านิทานพญาคันคาก ประเด็นข้าว และเรื่องราวของนางโรหิณีในอรรถกถา ล้วนสะท้อนคิดเรื่องของกุศลกรรม ให้กระทำความดี ละเว้นอกุศลกรรม งดกระทำความชั่ว ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติสอดคล้องกับคำสอนในพุทธศาสนา

“ การพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับบุคลากรในยุคไทยแลนด์ 4.0 (Self-development According to the Four Paths of Accomplishment for Personal in Thailand 4.0 era) ” โดย ศิลป์ชัย สีมาวงศ์อนันต์ สิริวัฒน์ ศรีเครือดง กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และสุวัฒน์ รักขันโท บทความนี้มุ่งเสนอวิธีการพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับบุคลากรในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผลวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาตน 4 ข้อ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นหลักธรรมะที่นำมาใช้ประยุกต์ใช้และบูรณาการในการทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ บุคคลจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง วิธีการที่จะฝึกฝนบุคคลให้เกิดอิทธิบาท 4 คือ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตด้วยวิธีการฝึกอบรม สามารถทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลง ฝึกฝนตนเอง ให้ประสบความสำเร็จได้ และมีคุณลักษณะเก่ง ดี และมีความสุขสอดคล้องกับการขับเคลื่อนประเทศในยุคไทยแลนด์ 4.0 จำเป็นต้องมีหลักธรรมควบคู่กับการพัฒนานวัตกรรมไปด้วย

กองบรรณาธิการขอขอบคุณเจ้าของผลงานบทความทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมทำให้วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ได้เผยแพร่ความรู้ทางวิชาการสู่สาธารณะตามนโยบายของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะ แนะนำให้มีการปรับปรุงแก้ไขผลงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้อง น่าอ่าน และเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายที่สุดขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่าน ที่ได้จัดทำวารสารฉบับนี้และโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดี

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สิริวัฒน์ ศรีเครือดง)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(1)
บทความวิจัย	
การวิจัยและพัฒนาศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง (Research and Development of Elders Potential Development Centers in Buddhist Place for Increasing the Elderly Self Care Potentiality) พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ	1
การศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา (A Study of Prevention and Solution of Suicide by Buddhist Approaches) พระมหาอินทร์วงศ์ อิสสรภาณี พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ จันทร์ลัมภ์ ตาปูลิง	15
การพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (The Development of Innovation for Public Election Behavior) ธัชชนันท์ อิศรเดช	27
ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 กับความผาสุกทางวิญญาณของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีในจังหวัดศรีสะเกษ (A Study of the Related Between Four Sublime States of Mind and Spiritual Well-Being of ChulaMani Vocational College in Srisaket Province) ศุภกิจ ปุญญา	49
ผลการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน (The Effect of Weight Reduction Program for Among Overweight Students) วชิรินทร์ เสมามอญ	65
การเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโชดหินมิตรภาพที่ 42 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ (The Development of Attitude for Local Carriers of Phathomsuksa 3 Students on Watkhodhinmittraphap Tee 42 School by The Attitude Attainment Approach) ไอลดา แพงดี วิชิต สุรัตน์เรืองชัย ปริญญา ทองสอน	75

- ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง 87
อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช (Tourists' Satisfaction Towards
Agro-tourism In Wang Ang Subdistrict Cha-uat District Nakhon Si Thammarat
Province)
|| นิลาวลัย อินทคง สุพัตรา ศรีสุวรรณ สุรินทร์ นียมางกูร
- การวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารโน้มน้าวใจในการณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาของ 97
หน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน (An Analysis on Communication
Channels for Persuasion of the Alcohol Abstinence during Buddhist Lent
Period Campaign of Muang Nan District, Nan Province)
|| สมคิด นันตะ บัณฑิติกา จารุมา
- การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคใน 107
พระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา (A Comparative Analysis of the
Diagnosis and Curative Treatment according to Causative of Disease in
Tipitaka and Lanna Medicine)
|| โกษิต ศิริรัตน์พิริยะ วันชัย พลเมืองดี พระครูศรีวรพินิจ
- บทความวิชาการ**
- ลักษณะคำสอนที่ทันสมัยในพระพุทธศาสนา (The Characteristics of Modern 121
Teaching in Buddhism)
|| พระมหากิตติธัช สิริบุญโญ นาชัย
- จริยธรรม : ปัญหาพฤติกรรมและการจัดการในปัจจุบันของสังคมไทย (Morals : 135
The Behavior Issues and the Thailand's Society Management in Present)
|| พระครูพิศาลจริยากร สุขน ประวัตินันท์
- กลวิธีการแปลคำนามประสมจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย (Translation 151
Strategies of Compound Nouns from English into Thai)
|| ธนาภัสสร สอนธิรักษ์
- สมรรถนะ : การพัฒนาตนเองของพนักงานรักษาความปลอดภัยก้าวทัน 167
การเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 (Competency: Self- development of
security personnel to keep pace with changes in Thailand 4.0)
|| ณัฐกร วัชรสินธุ์

<p>ทุนจิตวิทยาเชิงบวก : แนวคิด การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของ ข้าราชการกรุงเทพมหานคร (Positive Psychology Capital: Concept, The Quality Development of Working Life of Bangkok Metropolitan Administration Officers)</p> <p> นราทิพย์ ผินประดับ</p>	179
<p>Educational Quality Assurance in Thailand: A Literature Review</p> <p> Pannarat Kadish</p>	191
<p>การเจริญสติในวิถีพุทธจิตวิทยา (Mindfulness in Buddhist Psychology Way)</p> <p> สุวัฒน์ ธนกรนุวัฒน์ สมโภช เอี่ยมสุภาษิต สิริวัฒน์ ศรีเครือดง</p>	201
<p>NEW FARMER ภาวะผู้นำชาวนาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 (NEW FARMER : Leadership of Thai Farmers in Thailand 4.0)</p> <p> อีรทัศน์ โรจน์กิจจากุล พระครูสมุห์อุทัย อุทยเมธี พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปัญญา ภราดร สุขพันธ์ อิดารัตน์ อินตะกัน</p>	213
<p>เรื่องเล่าสะท้อนกรรม (The Concept of Karma in Folktales)</p> <p> ประภาพร ธนกิตติเกษม</p>	231
<p>การพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับบุคลากรในยุคไทยแลนด์ 4.0 (Self- development According to the Four Paths of Accomplishment for Personal in Thailand 4.0 era)</p> <p> ศิลป์ชัย สีมาวงค์อนันต์ สิริวัฒน์ ศรีเครือดง กมลาค ภูวนาธิพงศ์ สุวัฒน์ รักขันโท</p>	251

การวิจัยและพัฒนาศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถาน
เพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง
Research and Development of Elders Potential Development
Centers in Buddhist place for Increasing the Elderly Self Care
Potentiality

พระมหากฤษณา กิตติโสภโณ¹

Phramaha Krisada Kittisobhano

(mahawattuck@gmail.com)

Received: July 27, 2019

Revised: August 19, 2019

Accepted: December 22, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความพร้อมและส่วนขาดด้าน
กายภาพและการจัดการของพุทธสถาน รวมถึงกำหนดสภาพที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของศูนย์
พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านกายภาพ และการจัดการ และเสนอแนวทางการบริหาร
จัดการศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการ
ดูแลตนเอง เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต เก็บ
ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากกลุ่มเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส
รวม 396 รูป ในพื้นที่ 8 จังหวัด ซึ่งเป็นวัดพัฒนาตัวอย่าง ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัด
สมุทรปราการ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัด
นครศรีธรรมราช และ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ต่อ
บทบาทของวัดในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ ผลการวิจัยพบว่า วัดส่วนใหญ่มีความพร้อมร้อยละ
65.2 และยังมีส่วนขาดร้อยละ 34.8 และปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความพร้อมของวัดในการรองรับสังคม
ผู้สูงอายุ ได้แก่ 1. ด้านศักยภาพเจ้าอาวาส 2. ด้านจำนวนคุณสมบัติของพระในวัด 3. ด้าน
ความรู้ของพระในวัด 4. ด้านชุมชนรอบวัด และ 5. ด้านความสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐหรือ

¹ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

องค์กรภาคเอกชน สำหรับแนวทางการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง พบว่าศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง จะต้องประกอบด้วย (1) ปัจจัยด้านสถานที่ (2) ปัจจัยด้านการเงิน (3) ปัจจัยด้านการบริหาร (4) ปัจจัยด้านกิจกรรม (5) ปัจจัยด้านสถาปัตยกรรม (6) ปัจจัยด้านแผนพัฒนา และ (7) ปัจจัยด้านนโยบาย

คำสำคัญ : การวิจัยและพัฒนา, ศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ, พุทธสถาน

Abstracts

The objectives of this research were; to analyze the readiness and the lack of a physical and management of Buddhist places, to determine the condition of the basic necessity for the developing center of the elderly in both of a physical and management, to present the guidelines for management of the elderly potential development centers located in Buddhist places to enhance the elderly's ability to take care of themselves. This research is the mixed methods research using questionnaires, interviews, observation and the data collection was collected from specific samples of the abbots, deputy abbots or assistant abbots from a group of total 396 in 8 provinces such as Samut Songkhram Province, Samut Prakarn Province, Khon Kaen Province, Chaiyaphum Province, Chiang Mai Province, Chiang Rai Province, Nakhon Si Thammarat Province and Surat Thani Province, to survey information about monks' attitudes about the roles of temples in supporting the aging society.

The finding of this research found that most of the monasteries were physically readiness amount 65.2 percentage and 34.8 percentage and the factors effecting the readiness of the monastery to support the elderly society in overall 5 aspects as follows; 1. The potential of the abbots 2. The qualification of monks in the monastery. 3. The monk's knowledge in the monastery 4. The community located surrounding the monastery 5. The relationship of government agencies

or private organizations was at a high level. The guidelines for managing the elderly potential development center located in Buddhist places to enhance the elderly's ability to take care of themselves found that the elderly potential development center located in the Buddhist places to enhance the elderly's ability for taking care of themselves must be included (1) location factors (2) financial factors (3) administrative factors (4) activity factors (5) architectural factors (6) developing plan factors and (7) policy factors.

Keywords: Research and Development, elderly potential development center, Buddhist places

บทนำ

วัดถือได้ว่าเป็นศูนย์กลางที่สำคัญในการจัดการศึกษาและพัฒนาคนของชุมชนมาตั้งแต่อดีต และในปัจจุบันก็ยังคงมีส่วนอย่างสำคัญในการส่งเสริมการศึกษาและพัฒนาคนให้กับสังคมอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกลุ่มคนในวัยผู้สูงอายุ นอกจากนั้นวัดยังมีศักยภาพสูงในการพัฒนาหลายๆ ด้าน เพราะมีความใกล้ชิดกับชุมชน อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางที่สำคัญของชุมชนในการดำเนินงานต่างๆ ที่เป็นงานสาธารณะประโยชน์ จึงกล่าวได้ว่าวัดมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างสำคัญในการดำเนินงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ให้สามารถพัฒนาตัวเอง และเสริมสร้างความสามารถให้การพึ่งตัวเองได้เป็นอย่างดีมีประสิทธิภาพ หัวใจสำคัญของวัดคือพระสงฆ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในทุกๆ เรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงานของวัด โดยเฉพาะเจ้าอาวาสซึ่งมีฐานะเป็นทั้งผู้นำวัด และผู้นำชุมชน ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้มีข้อบัญญัติในมาตรา 37 ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ของเจ้าอาวาส ดังนี้ 1) บำรุงรักษาวัด จัดกิจการและศาสนสมบัติของวัดให้เป็นไปด้วยดี 2) ปกครองและสอดส่องให้บรรพชิต และคฤหัสถ์ที่มีอยู่ หรือพำนักอาศัยอยู่ในวัดนั้น ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถรสมาคม 3) เป็นธุระในการศึกษาอบรม และสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ และ 4) ให้ความสะดวกตามสมควรในการบำเพ็ญกุศล ดังนั้น วัดที่สมบูรณ์จึงประกอบไปด้วยองค์ประกอบหลักที่สำคัญ ได้แก่ สภาพความเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย ที่ดินซึ่งเป็นที่ตั้งวัด ศาสนสมบัติของวัด โดยมีเจ้าอาวาสปกครองดูแลบริหารจัดการวัดให้เป็นไปด้วยดีตามพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ หรือคำสั่งของมหาเถร

สมาคม และดำเนินกิจกรรมต่างๆ ตามภารกิจของคณะสงฆ์ให้สมบูรณ์ ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ (ประสิทธิ์ สระทอง, 2560) ดังนั้น “การพัฒนาวัด” จึงเป็นการปรับปรุงสภาพวัด และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของวัดจนกระทั่งให้มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนและเป็นศูนย์กลางของชุมชน โดยดำเนินงานตามแนวทางการพัฒนาวัด ดังนี้

1) พัฒนาวัดให้เกิดความรู้สึกรักแก่ชุมชนในท้องถิ่นนั้นว่า วัดเป็นของตน มีความรู้สึกหวงแหนและช่วยกันดูแลรักษา

2) สร้างสภาพวัดให้เป็นสถานที่เพื่อเป็นที่พักอาศัยของพระภิกษุสามเณร เพื่อเป็นที่บวชเรียนศึกษาปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นที่ทำบุญบาเพ็ญกุศลของชาวบ้าน เพื่อเป็นที่ที่ชาวบ้านได้เข้ามาหาความสงบทางกายทางใจ และเพื่อเป็นศูนย์กลางสำหรับทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกันของชาวบ้าน

3) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น วัดต้องสะอาดร่มรื่น มีการจัดกิจกรรมเพื่อประชาชน มีความพร้อมที่จะให้บริการแก่ประชาชนที่เข้าวัดเพื่อบำเพ็ญกุศลศึกษาพระธรรมวินัย และหลักพระพุทธศาสนา

4) สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ระหว่างวัดกับประชาชนในท้องถิ่น เป็นสื่อกลางในการติดต่อกับหน่วยงานอื่นๆ มีการจัดกิจกรรมเพื่อการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ตลอดจนมีการส่งเสริมอาชีพ

5) ทำให้เกิดการยอมรับตลอดไปว่า วัดกับชุมชนนั้นๆ เป็นหน่วยงานเดียวกัน ให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, 2-3)

ปัจจุบัน วัดหลายแห่งในประเทศไทย ให้ความสนใจเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุมากขึ้น บางวัดมีผลงานที่เป็นแบบอย่างที่น่าสนใจในการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ สอดรับกับสภาพสังคมปัจจุบันที่มีผู้สูงอายุมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงขาดการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างจริงจัง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจและน่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษาวิจัยว่าวัดจะสามารถเป็นศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตัวเองและพึ่งตัวเองได้มากขึ้นแค่ไหนเพียงใด ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับนโยบายระดับชาติและนานาชาติเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ (World health organization, 2002) ดังได้กล่าวแล้วข้างต้น ไม่ว่าจะป็น กรอบนโยบายในการจัดการจัดการศึกษาและพัฒนาศักยภาพสำหรับผู้สูงอายุ โดยกำหนดให้จัดบริการการศึกษา

อย่างต่อเนื่องทั้งการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้ผู้สูงอายุมี โอกาสการเรียนรู้และพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยระบุบทบาทหน้าที่ของผู้สูงอายุ และบุคคลทั่วไปในและระบุสวัสดิการต่างๆ รวมทั้งการกล่าวถึงสิทธิของผู้สูงอายุโดยตรงที่ จะได้รับการบริการพื้นฐานจากสังคม เป็นการกำหนดบทบาทหน้าที่ และกรอบการจัดทำแผนงาน และนโยบายของกระทรวงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เป็นอีกแนวทางในการทำงานจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดวงจรชีวิตสำหรับผู้สูงอายุที่สำคัญ โดยการระดมทรัพยากรต่างๆ ซึ่งหมายรวมถึงการส่งเสริมให้วัดหรือพุทธสถาน ให้พร้อมในการช่วยเหลือ สนับสนุน และส่งเสริมผู้สูงอายุให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมั่นคง และมีความสุขได้ในสังคมต่อไป

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังได้กล่าวมา จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคของวัดหรือพุทธสถานในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านกายภาพ และการจัดการ เพื่อเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศูนย์ผู้สูงอายุที่ครบวงจรและมีประสิทธิภาพในการดูแลกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน ให้ได้รับการพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์ความพร้อมและส่วนขาดของพุทธสถานในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านกายภาพ และการจัดการ
2. เพื่อกำหนดสภาพที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ทั้งในด้านกายภาพ และการจัดการ
3. เพื่อพัฒนาสภาพทางสถาปัตยกรรมของศูนย์ผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถาน เพื่อเพิ่มศักยภาพและขีดความสามารถในการดูแลตนเอง โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรมที่สอดคล้องกับบริบทของผู้สูงอายุและสภาพที่เป็นความจำเป็นพื้นฐานของศูนย์
4. เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง

วิธีการศึกษา

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดย การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต โดยมีกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 3 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 กลุ่มเจ้าอาวาส กลุ่มเจ้าอาวาส รองเจ้าอาวาส หรือ ผู้ช่วยเจ้าอาวาส รวม 396 รูป ในพื้นที่ 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรปราการ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดชัยภูมิ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดนครศรีธรรมราช และ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับทัศนคติของพระสงฆ์ต่อบทบาทของวัดในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ กลุ่มที่ 2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกี่ยวกับวัดที่มีผลงานดีเด่น เป็นแบบอย่างที่น่าสนใจเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ในชุมชนวัดตัวอย่างทั้ง 8 แห่ง โดยเน้นการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างรวมทั้งสิ้น 64 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มย่อยที่ 1 คือ กลุ่มเจ้าอาวาส กลุ่มย่อยที่ 2 คือ กลุ่มผู้สูงอายุที่เป็นคณะกรรมการศูนย์ ชมรม หรือโรงเรียนผู้สูงอายุที่เป็น Best Practice จำนวน 8 แห่ง กลุ่มย่อยที่ 3 คือ กลุ่มหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มย่อยที่ 4 คือ กลุ่มญาติผู้สูงอายุ และกลุ่มที่ 3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ ได้แก่ ผู้สูงอายุกลุ่มชมรมผู้สูงอายุผู้เชี่ยวชาญด้านสถาปนิกและโยธา ด้านสาธารณสุข ด้านสังคมสงเคราะห์ ในแต่ละภูมิภาคจากพื้นที่รอบวัด 8 จำนวน 51 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสอบถาม (สำหรับเจ้าอาวาส) 2) แบบสังเกต (สำหรับนักวิจัย) เกี่ยวกับความพร้อมของวัดในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ และ 3) แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมของวัดในการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ ใช้กับกลุ่มสำหรับผู้สูงอายุ ญาติผู้สูงอายุ รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถาปนิก แพทย์ผู้เชี่ยวชาญ นักจิตวิทยา สาธารณสุข NGO ต่างๆ ที่มีการดำเนินการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในชุมชนวัดตัวอย่างทั้ง 8 แห่ง และวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) และการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ

ผลการศึกษา

จากการลงพื้นที่วิจัยพบว่า วัดมีความพร้อมและส่วนขาดในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านกายภาพ เพื่อเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของความพร้อมและส่วนขาดในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านกายภาพ เพื่อเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม **ด้านลักษณะทั่วไปสภาพทางภูมิศาสตร์กายภาพ**

รายการประเมิน	ความพร้อม		ส่วนขาด	
	จำนวน (ข้อ)	ร้อยละ	จำนวน (ข้อ)	ร้อยละ
1. บริเวณวัด มีสิ่งต่าง ๆ ที่จำเป็นเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	32	66.7	16	33.3
2. วัดมีสิ่งปลูกสร้าง และอาคารเสนาสนะต่างๆ ที่ผู้สูงอายุสามารถเข้าไปใช้สอยหรือทำกิจกรรมได้อย่างสะดวก ปลอดภัย	39	81.3	9	18.8
3. การปรับปรุง พัฒนา ดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ภายในวัดเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ	40	83.3	8	16.7
4. ลักษณะของอาคารและสิ่งประกอบในอาคารต่าง ๆ เช่น เก้าอี้ โต๊ะ ตั่ง เป็นต้น	16	100.0		0.0
5. การจัดทำระเบียบปฏิบัติ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับบุคลากรภายในวัดและผู้มาทำกิจกรรมที่วัดสำหรับผู้สูงอายุ	19	79.2	5	20.8
6. การวางแผนการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้สูงอายุ	16	66.7	8	33.3
7. อาคารสถานที่และพื้นที่บริเวณวัดสำหรับผู้สูงอายุ	35	87.5	5	12.5
8. ที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุ	8	33.3	16	66.7
9. ทางลาดสำหรับผู้สูงอายุ	19	39.6	29	60.4
10. บันไดสำหรับผู้สูงอายุ	33	58.9	23	41.1
11. ห้องน้ำสำหรับผู้สูงอายุ	56	53.8	48	46.2
รวมด้านลักษณะทั่วไปสภาพทางภูมิศาสตร์กายภาพ	313	68.2	167	31.8

จากตารางที่ 1 แสดงจำนวนและร้อยละของความพร้อมและส่วนขาดในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านกายภาพ เพื่อเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม พบว่า วัดมีความพร้อมด้านลักษณะทั่วไปสภาพทางภูมิศาสตร์กายภาพ จำนวน 313 ข้อ จาก 480 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 68.2 มีส่วนขาด 167 ข้อ จาก 480 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 31.8 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความพร้อม

สูงสุด คือ ด้านลักษณะของอาคารและสิ่งประกอบในอาคารต่าง ๆ เช่น แก้ว ไม้ ตั้ง เป็นต้น ส่วนด้านที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ ด้านที่จอดรถสำหรับผู้สูงอายุ

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของความพร้อมและส่วนขาดในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านกายภาพ เพื่อเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม **ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ**

รายการประเมิน	ความพร้อม		ส่วนขาด	
	จำนวน (ข้อ)	ร้อยละ	จำนวน (ข้อ)	ร้อยละ
1. การศาสนศึกษา	20	83.3	4	16.7
2. การศึกษาสงเคราะห์	30	75.0	10	25.0
3. การเผยแพร่	62	96.9	2	3.1
4. การสาธารณสงเคราะห์	109	97.3	3	2.7
5. กิจกรรมอื่นๆ	9	37.5	15	62.5
รวมด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ	231	87.5	33	12.5

จากตารางที่ 2 แสดงจำนวนและร้อยละของความพร้อมและส่วนขาดในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในด้านกายภาพ เพื่อเพิ่มศักยภาพขีดความสามารถในการดูแลตนเองของผู้สูงอายุ โดยบูรณาการกับหลักพุทธธรรม พบว่า วัดมีความพร้อม**ด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตสำหรับผู้สูงอายุ** จำนวน 231 ข้อ จาก 264 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 87.5 มีส่วนขาด 33 ข้อ จาก 264 ข้อ คิดเป็นร้อยละ 12.2 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีความพร้อมสูงสุด คือ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ ส่วนด้านที่มีความพร้อมน้อยที่สุด คือ ด้านกิจกรรมอื่นๆ

ตารางที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมของวัดในการรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยภาพรวมใน 5 ด้าน

ปัจจัย	สิ่งที่ค้นพบ
1. ด้านศักยภาพเจ้าอาวาส	1.1 มีอายุเฉลี่ย 54.1 ปี 1.2 มีพรรษาเฉลี่ย 26.6 พรรษา 1.3 จบนักธรรมชั้นเอก จำนวน 275 รูป คิดเป็นร้อยละ 73.3 1.4 จบเปรียญธรรมตรี (ป.ธ.1-3) จำนวน 34 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.1

	1.5 จบเปรียญธรรมโท (ป.ธ.4-6) จำนวน 29 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.7
	1.6 เป็นเจ้าคณะตำบล จำนวน 32 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.5
	1.7 มีจำนวนประชาชนที่เข้าวัดทำบุญ เฉลี่ยต่อเดือน 196.7 คน
	1.8 มีประชาชนที่มาถือศีลปฏิบัติธรรมในวันพระ เฉลี่ยต่อเดือน 46.3 คน
	1.9 มีกิจกรรมที่วัดจัดในรอบปีที่ผ่านมา เฉลี่ย 8.3 ครั้ง
	1.10 มีทุนที่วัดสามารถระดมมาพัฒนาวัดได้ในรอบปีที่ผ่านมา เฉลี่ย 714,216.8 บาท
2. ด้านจำนวนคุณสมบัติของพระในวัด	2.1 มีพระภิกษุภายในวัดเฉลี่ย 9.1 รูปต่อวัด
	2.2 มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถช่วยเหลืองานวัดแทนเจ้าอาวาสได้เฉลี่ย 4 รูปต่อวัด
	2.3 มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถนำญาติโยมสวดมนต์และนำสมาทานศีลอุโบสถได้เฉลี่ย 4.7 รูปต่อวัด
	2.4 มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถเทศน์ได้เฉลี่ย 5.3 รูปต่อวัด
	2.5 มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถสอนหนังสือได้เฉลี่ย 4.2 รูปต่อวัด
	2.6 มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถนำญาติโยมสวดมนต์และนำสมาทานศีลอุโบสถได้เฉลี่ย 4.8 รูปต่อวัด
	2.7 มีพระภิกษุสามเณรที่เรียนจบนักธรรมแล้วเฉลี่ย 4.6 รูปต่อวัด
3. ด้านความรู้ของพระในวัด	3.1 พระภิกษุภายในวัดจระดับมัธยม เฉลี่ย 4.5 รูปต่อวัด
	3.2 จระดับปริญญาตรี เฉลี่ย 2.0 รูปต่อวัด
	3.3 จระดับสูงกว่าปริญญาตรี เฉลี่ย 0.7 รูปต่อวัด
4. ด้านชุมชนรอบวัด	4.1 มีชุมชนรอบวัดเฉลี่ย 3.0 ชุมชน
	4.2 มีประชาชนรอบวัดเฉลี่ย 300 คน
5. ด้านความสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน	5.1 มีหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนงานของวัดเฉลี่ย 2.3 หน่วยงาน

จากตารางที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพร้อมของวัดในการรองรับสังคมผู้สูงอายุโดยภาพรวมใน 5 ด้าน ได้แก่

1. ด้านศักยภาพเจ้าอาวาส พบว่า เจ้าอาวาสส่วนใหญ่มีอายุเฉลี่ย 54.1 ปี มีพรรษาเฉลี่ย 26.6 พรรษา จบนักธรรมชั้นเอก จำนวน 275 รูป คิดเป็นร้อยละ 73.3 จบเปรียญธรรมตรี (ป.ธ.1-3) จำนวน 34 รูป คิดเป็นร้อยละ 9.1 จบเปรียญธรรมโท (ป.ธ.4-6) จำนวน 29 รูป คิดเป็นร้อยละ 7.7 เป็นเจ้าคณะตำบล จำนวน 32 รูป คิดเป็นร้อยละ 8.5 มีจำนวนประชาชนที่เข้า

วัดทำบุญ เฉลี่ยต่อเดือน 196.7 คน มีประชาชนที่มาถือศีลปฏิบัติธรรมในวันพระ เฉลี่ยต่อเดือน 46.3 คน มีกิจกรรมที่วัดจัดในรอบปีที่ผ่านมา เฉลี่ย 8.3 ครั้ง มีทุนที่วัดสามารถระดมมาพัฒนา วัดได้ในรอบปีที่ผ่านมา เฉลี่ย 714,216.8 บาท ได้รับรางวัล 27 วัด

2. ด้านจำนวนคุณสมบัติของพระในวัด พบว่า มีพระภิกษุภายในวัดเฉลี่ย 9.1 รูปต่อวัด มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถช่วยเหลืองานวัดแทนเจ้าอาวาสได้เฉลี่ย 4 รูปต่อวัด มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถนำญาติโยมสวดมนต์และนำสมาทานศีลอุโบสถได้เฉลี่ย 4.7 รูปต่อวัด มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถเทศน์ได้เฉลี่ย 5.3 รูปต่อวัด มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถสอนหนังสือได้เฉลี่ย 4.2 รูปต่อวัด มีพระภิกษุสามเณรที่สามารถนำญาติโยมสวดมนต์และนำสมาทานศีลอุโบสถได้เฉลี่ย 4.8 รูปต่อวัด มีพระภิกษุสามเณรที่เรียนจบนักธรรมแล้วเฉลี่ย 4.6 รูปต่อวัด จบบาลีแล้วเฉลี่ย 1.3 รูปต่อวัด

3. ด้านความรู้ของพระภิกษุในวัด พบว่า พระภิกษุภายในวัดจระดับมัธยม เฉลี่ย 4.5 รูปต่อวัด จระดับปริญญาตรี เฉลี่ย 2.0 รูปต่อวัด จระดับสูงกว่าปริญญาตรี เฉลี่ย 0.7 รูปต่อวัด

4. ด้านชุมชนรอบวัด พบว่า มีชุมชนรอบวัดเฉลี่ย 3.0 ชุมชน มีประชาชนรอบวัดเฉลี่ย 300 คน

5. ด้านความสัมพันธ์ของหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรภาคเอกชน พบว่า มีหน่วยงานที่เข้ามาช่วยเหลือและสนับสนุนงานของวัดเฉลี่ย 2.3 หน่วยงาน

กลไกการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง จะต้องประกอบด้วย

1. **ปัจจัยด้านสถานที่** วัดมีสถานที่เพียงพอต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง

2. **ปัจจัยด้านการเงิน** วัดมีงบประมาณที่เพียงพอเพื่อจัดสรรต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง

3. **ปัจจัยด้านการบริหาร** การบริหารจัดการกันในกลุ่ม กรรมการ มินิโยบาย กองทุน มีเพียงพอต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง

4. **ปัจจัยด้านกิจกรรม** วัดมีกิจกรรมทางศาสนาเพื่อพัฒนา กาย จิต สังคม ปัญญา ต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง

5. **ปัจจัยด้านสถาปัตยกรรม** การก่อสร้างอาคารเพื่อรองรับสุขภาวะของผู้สูงอายุ อาทิเช่น ทางลาด , บันได , ป้าย , ห้องน้ำ , หรือจุดเสียงต่างๆ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในการเอื้ออำนวยการใช้ชีวิตขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้สูงอายุ

6. **ปัจจัยด้านแผนพัฒนา** การวางแผนพัฒนาวัด เพื่อรองรับศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุภายในพุทธสถาน เพื่อเอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถาน

7. **ปัจจัยด้านนโยบาย** นโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการต่อการการพัฒนา

การอภิปรายผล

ผลการวิเคราะห์ความพร้อมและส่วนขาดของพุทธสถานในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ในด้านกายภาพ ของวัด 8 แห่ง แสดงให้เห็นว่าวัดส่วนใหญ่มีความพร้อมได้กายภาพโดยเฉพาะบริเวณวัด มีสิ่งต่างๆ ที่จำเป็นเหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ ในส่วนที่ขาดส่วนใหญ่ ยังขาดความพร้อมเกี่ยวกับทางลาด และบันไดที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ เนื่องด้วยบางวัดเป็นวัดโบราณ สร้างมานาน ลักษณะทางกายภาพจึงไม่เอื้อต่อการรองรับผู้สูงอายุ ซึ่งแตกต่างจากวัดสมัยใหม่ที่มีการก่อสร้างเพื่อรองรับผู้สูงอายุ เช่น มีห้องน้ำเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ หรือการสร้างศาลาการเปรียญชั้นเดียว การลดจำนวนชั้นบันได เป็นต้น ผลการวิจัยในครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเสาวภา พรสิริพงษ์ ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ และยงยุทธ บุราสิทธิ์ ในเรื่อง วัดในพุทธศาสนากับความพร้อมในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ พบว่า ในภาพรวมวัด ส่วนใหญ่มีความพร้อมในระดับปานกลาง เมื่อแยกรายด้านพบว่า วัดมีความพร้อมด้านการสร้างเครือข่ายและพื้นที่ทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุในระดับมากด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต และด้านการส่งเสริมสุขภาพในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่ทำให้วัดมีความพร้อมแตกต่างกัน ได้แก่ ศักยภาพของเจ้าอาวาส จำนวนและคุณสมบัติของพระในวัด ความรู้ของพระ การสนับสนุน จากชุมชนรอบวัด และการทำงานเป็นเครือข่าย แนวทางในการสนับสนุนความพร้อมของวัด ได้แก่ การจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัดที่ประสบผลสำเร็จในการทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การถวายเป็นบุญเรื่องการบริหารและเรื่องผู้สูงอายุแต่พระสงฆ์ การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายของวัด และการจัดพื้นที่และสิ่งแวดล้อมของวัดให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ (เสาวภา พรสิริพงษ์ ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ และยงยุทธ บุราสิทธิ์, 2557)

นอกจากนี้ผลการวิเคราะห์ความพร้อมและส่วนขาดของพุทธสถานในการจัดตั้งศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ ในด้านการจัดการของวัด 8 แห่ง แสดงให้เห็นว่าวัดทุกวัดล้วนมีกิจกรรมที่ส่งเสริมศักยภาพของผู้สูงอายุอยู่แล้ว และปฏิบัติอย่างนี้มาเป็นเวลานาน ทำให้ผู้สูงอายุมีความใกล้ชิดกับวัด โดยยึดวัดและพระพุทธศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจ สอดคล้องกับผลการวิจัยของพระมหาโยธิน โยธิโก เรื่อง บทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า แนวคิดเชิงคุณค่าในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับการพัฒนากาย (พัฒนาอินทรีย์ 6) การพัฒนาจิต (จิตภาวนา) และการประพฤติธรรม เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสังคมในการอยู่ร่วมกัน และปัญหาด้านเศรษฐกิจและรายได้ให้ผู้สูงอายุประพฤติปฏิบัติ เพื่อความดีความถูกต้องทั้งทางกายและจิตใจ ซึ่งเป็นพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สามารถอยู่ในสังคมได้เป็นปกติ สามารถนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างมีความสุขและเหมาะสมกับตนเอง วัดส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ มีความพร้อมในด้านการจัดสิ่งแวดล้อมความสะอาดให้มีความเป็นสัดส่วน สะดวกสบาย สงบร่มรื่น พระสงฆ์ได้สร้างบทบาทในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุครบทั้ง 4 ด้าน คือ การส่งเสริมสุขภาพกาย การส่งเสริมสุขภาพจิต การส่งเสริมสุขภาพสังคม และการส่งเสริมสุขภาพด้านจิตวิญญาณ โดยการใช้กระบวนการและกิจกรรม ซึ่งเกี่ยวข้องกับบทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้ง 6 ด้าน คือ การสวดมนต์ และปฏิบัติธรรม การส่งเสริมการพัฒนาภูมิปัญญา วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น การส่งเสริมอาชีพ และการสร้างรายได้ การส่งเสริมการออมทรัพย์และจัดสวัสดิการ การส่งเสริมกิจกรรมสันทนาการ และการออกกำลังกาย และการส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรเป็นกระบวนการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในบทบาทการเผยแผ่และการสาธารณสงเคราะห์ตามพันธกิจของคณะสงฆ์ไทย (พระมหาโยธิน โยธิโก, 2560)

ศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถานเพื่อเพิ่มขีดความสามารถผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง จะต้องประกอบด้วย (1) **ปัจจัยด้านสถานที่** วัดมีสถานที่เพียงพอต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง (2) **ปัจจัยด้านการเงิน** วัดมีงบประมาณที่เพียงพอเพื่อจัดสรรต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง (3) **ปัจจัยด้านการบริหาร** การบริหารจัดการกันในกลุ่ม กรรมการ มีนโยบาย กองทุน มีเพียงพอต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง (4) **ปัจจัยด้านกิจกรรม** วัดมีกิจกรรมทางศาสนา

เพื่อพัฒนา กาย จิต สังคม ปัญญา ต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง (5) **ปัจจัยด้านสถาปัตยกรรม** การก่อสร้างอาคารเพื่อรองรับสุขภาพของผู้สูงอายุ อาทิเช่น ทางลาด , บันได , ป้าย , ห้องน้ำ , หรือจุดเสี่ยงต่างๆ ที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในการเอื้ออำนวยการใช้ชีวิตขั้นพื้นฐานให้แก่ผู้สูงอายุ (6) **ปัจจัยด้านแผนพัฒนา** การวางแผนพัฒนาวัด เพื่อรองรับศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุภายในพุทธสถาน เพื่อเอื้ออำนวยต่อการบริหารจัดการศูนย์พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุที่ตั้งในพุทธสถาน (7) **ปัจจัยด้านนโยบาย** นโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการต่อการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุในการเพิ่มขีดความสามารถของผู้สูงอายุในการดูแลตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของธฤชณ ฉัตรกมลวรกิจ (2556) เรื่อง การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทางกายภาพสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาในเขตพื้นที่หมู่บ้านป่าเป่า ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชนประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมได้ เนื่องจากปัจจัยสนับสนุนทั้งในด้านเครื่องมือ บุคลากร และการเสริมสร้างทางวิชาการจากภายในและองค์กรภายนอก ตลอดจนการสนับสนุนในด้านนโยบายที่มุ่งเน้นประสิทธิภาพของการให้บริการสาธารณะแก่ผู้สูงอายุในชุมชนของผู้บริหารท้องถิ่น ที่ควรกำหนดไว้เป็นวิสัยทัศน์ในการพัฒนาท้องถิ่นไว้ด้วย โดยผลการดำเนินการดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุเป็นอย่างยิ่ง นอกจากนี้ผู้สูงอายุที่จะเป็นผู้ที่เข้าสู่ภาวะการณืพึ่งพิงตามแนวโน้มในข้างต้นแล้ว การเกิดอุบัติเหตุ เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและสามารถทำให้ผู้สูงอายุพบกับอุปสรรคอย่างมากหากเกิดเหตุขึ้นจริง ดังนั้นการหันมาให้ความสำคัญต่อความจำเป็นในการจัดสภาพแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นประเด็นที่ควรนำไปพิจารณาจัดทำในทุกระดับของสังคม เพื่อความปลอดภัยและเป็นการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้สูงอายุในภาพรวมต่อไป (ธฤชณ ฉัตรกมลวรกิจ, 2556)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การสร้างวัดในอนาคตควรคำนึงถึงการออกแบบ อารยสถาปัตย์ในองค์รวมเพื่อรองรับการให้บริการและการใช้บริหารของผู้สูงอายุในองค์รวมและภาพกว้าง

1.2 ขยายเครือข่ายแกนนำผู้สูงอายุพุทธธรรม ให้เกิดผลเป็นกลไกเชิงระบบสู่วงกว้างและครอบคลุมทั้งประเทศ

1.3 นำผลการวิจัยไปต่อยอด ด้วยการขยายโครงการคลินิกพุทธธรรมในวัดทั่วประเทศ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

วัดที่มีความพร้อมควรจัดการความรู้เกี่ยวกับศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุในการที่จะสร้างวัดต้นแบบเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และกระจายความรู้นั้นไปแก่วัดอื่น รวมทั้งการนำกลไกที่มีประสิทธิภาพไปเผยแพร่ต่อวัดที่ยังไม่พร้อม โดยอาศัยคู่มือการพัฒนาศูนย์พัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุ “พุทธคลินิก” เป็นแนวทางการเผยแพร่

บรรณานุกรม

- ธฤตญ์ ฉัตรกมลวรกิจ. (2556). *การจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมทางกายภาพสำหรับผู้สูงอายุของเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนาในเขตพื้นที่หมู่บ้านป่าเป้า ตำบลหนองตอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- ประสิทธิ์ สระทอง. (2560). บทบาทของวัดที่มีต่อสังคมในการก้าวเดินในศตวรรษที่ 21. *Veridian E-Journal. Silpakorn University*. 10(1), เดือนมกราคม – เมษายน.
- พระมหาโยธิน โยธโก. (2560). บทบาทพระสงฆ์ไทยในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารวิชาการธรรมทรรคน*. 17(3), กันยายน – ธันวาคม.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). *คู่มือการพัฒนาวัดสู่ความเป็นมาตรฐาน*. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- เสาวภา พรสิริพงษ์ ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ และยงยุทธ บุราสิทธิ์. (2557). วัดในพุทธศาสนากับความพร้อมในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*. 33(1), มกราคม – มิถุนายน.

การศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา

A Study of Prevention and Solution of Suicide by Buddhist Approaches

พระมหาอินทร์วงศ์ อิศสรภานี, พระครูไพศาลธรรมมานุสิฐ, จันทรสมี ตาปูลิง¹

Phramaha Inthawong Issaraphanee, Phrakrupaisanthammanusit, Chantarath Tapuling

(inthawong_iss@hotmail.com)

Received: August 20, 2019

Revised: December 23, 2019

Accepted: December 23, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ข้อมูลหลักได้มาจากการศึกษาเอกสาร (Documentary Research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการคือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตาย 2) เพื่อวิเคราะห์แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตั้งอยู่บนพื้นฐานของหลักการมีชีวิตอยู่และความคุ้มค่าทางด้านทรัพยากรบุคคล จำแนกออกเป็น 3 ขั้นตอนคือ การประเมินกลุ่มเสี่ยง การช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยง และการฟื้นฟูผู้พยายามฆ่าตัวตาย แนวทางการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถกำหนดกรอบและทิศทางโดยใช้หลักอริยสัจ 4 และประยุกต์ใช้หลักปธาน 4 เป็นแนวทางการดำเนินงาน คือ 1) สังวรปธาน การเฝ้าระวัง โดยอาศัยกัลยาณมิตร 2) ปหานปธาน การยับยั้ง-ลด-ละ 3) ภาวนापธาน การสร้างภาวะคุ้มกัน ด้วยการเห็น 3 อย่าง และการรู้ 3 อย่าง และ 4) อนุรักษนาปธาน การรักษาภาวะคุ้มกันให้เป็นแนวทางมั่นคงด้วยสติและสัมปชัญญะ

คำสำคัญ: การฆ่าตัวตาย, การป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตาย, พระพุทธศาสนา

¹ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

This research is a qualitative research. The main data are obtained from documentary research and in-depth interviews. There are 3 objectives: 1) to study approaches in prevention and solution of suicide, 2) to analyze prevention and solution of suicide by Buddhist approaches, and 3) to offer prevention and solution of suicide by Buddhist approaches. This study is documentary and qualitative research. The results of the research were as follows. The approaches in prevention and solution of suicide were created upon the basis of living and worth in human resources. This was classified into three processes; evaluating risk group, assisting risk group, and recovering suicide attempt survivors or victims. In Buddhism, humans had abilities to learn and develop themselves. It was found that the Four Noble Truths could set the frame and direction in prevention and solution of suicide. The approaches were applied to the Four Right Exertions as the performance structures. They were 1) the effort to avoid by assistance from friends, 2) the effort to overcome by stopping, reducing and quitting, 3) effort to develop by creating protection with right understanding in life, and 4) the effort to maintain by retaining the protection to become a permanent approach, which was called awareness and consciousness.

Keywords: suicide, prevention and solution of suicide, Buddhism

บทนำ

การฆ่าตัวตาย (Suicide) ถือเป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาระดับโลก องค์การอนามัยโลก (WHO) ได้มี โครงการป้องกันการฆ่าตัวตาย (Suicide Prevention Program) อยู่ภายใต้โครงการสุขภาพจิต (Mental Health Program) เพื่อศึกษาการฆ่าตัวตายในประเทศต่างๆ ทั่วโลกและหาหนทางป้องกัน (ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2554 : 50-65) มีรายงานว่าประชากรทั่วโลกมีอัตราการฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นจากเดิม ในช่วง 45 ปีที่ผ่านมาอัตราการฆ่าตัวตายเพิ่มขึ้นร้อยละ 60 และพยากรณ์ว่าภายในปี 2563 บุคคลที่จะฆ่าตัวตายจะมีจำนวนปีละ 1.6 ล้านราย (อนุพงษ์

คำมา, 2556 : 3-16) โดยเฉพาะประเทศที่พัฒนาแล้ว สำหรับประเทศไทย พบว่า อัตราการฆ่าตัวตายในจังหวัดภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยภาคเหนือมีอัตราการฆ่าตัวตายสูงกว่าภาคอื่น คือ 10 คนต่อประชากรแสนคน สูงสุดที่จังหวัดลำพูน 20 คนต่อประชากรแสนคน (ศุภเจตน์ จันทรสาส์น, 2554 : 50-65) กลุ่มงานระบาดวิทยาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข รายงานว่า การฆ่าตัวตายจากปัญหาทางเศรษฐกิจมีสูงถึงร้อยละ 23 ถือว่ามากกว่าสาเหตุอื่นๆ นอกจากนั้นเกิดจากสาเหตุทางด้านร่างกาย เช่น การมีโรคประจำตัวที่รักษาไม่ขาด สาเหตุทางด้านอารมณ์ เช่น ความรู้สึกเศร้า ความกลัวความเจ็บปวดทรมานขณะตาย และสาเหตุทางด้านสังคม เช่น การถูกปฏิเสธจากครอบครัว เป็นต้น (ชวนีย์ พงศาพิชญ์, 2542 : 24-29)

ในทางพุทธศาสนาถือว่าการได้กำเนิดอัฐภาพเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากอย่างยิ่ง ดังพระพุทธพจน์ตรัสในเรื่องนี้ว่า “การได้อัฐภาพเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ได้โดยยาก” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/182/90.) ดังนั้น ชีวิตหรือตัวตนของเรานั้นจึงนับว่าเป็นสมบัติที่มีค่ามากที่สุดและเป็นสิ่งที่หาได้ยากที่สุดเราจึงต้องทะนุถนอมให้ดี (พระศรีปริยัติโมลี, 2540 : 25) จึงได้วางกฎเกณฑ์ในเรื่อง “การห้ามฆ่า” ไว้ในเบญจศีลอันเป็นจริยธรรมพื้นฐานของชาวพุทธ ด้วยเหตุนี้ การฆ่าตัวตายถือจึงว่าเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานนี้อย่างชัดเจน เพราะเป็นการเบียดเบียนชีวิตทั้งตนเองและผู้อื่น ทำให้เกิดการสร้างอกุศลกรรมให้ติดตัว ดังที่กล่าวไปแล้วว่า พระพุทธศาสนามีมุมมองว่า การเกิดเป็นมนุษย์นั้นเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง เมื่อได้เกิดมาเป็นมนุษย์ควรที่จะภูมิใจในชีวิต ชีวิตของมนุษย์มีคุณค่ามาก เพราะมีโอกาสในการสร้างความดี มนุษย์มีศักยภาพที่จะฝึกฝนพัฒนาได้ และเมื่อพัฒนาแล้วก็จะเป็นสัตว์ที่ประเสริฐสุดได้ (พระธรรมปิฎก, 2539 : 4950) การฆ่าตัวตายจึงเป็นการตัดโอกาสที่จะได้ในสิ่งที่พึงได้ในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ และยังสามารส่งผลกระทบต่อไปไม่รู้จบ ด้วยเหตุนี้พระพุทธศาสนาจึงส่งเสริมให้มีการศึกษาให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพ (ศีล) ด้านจิตใจ (สมาธิ) และความสามารถ (ปัญญา) รวมเรียกว่าหลักไตรสิกขา จะเห็นได้ว่า หลักการทางพระพุทธศาสนาจึงเหมาะสมที่จะนำมาเป็นแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดกระบวนการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อจะช่วยให้สังคมมีแนวทางในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตาย เพื่อให้ช่วยให้คนในสังคมได้เห็นคุณค่าของการเกิดเป็นมนุษย์ และสามารถสร้างคุณประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตาย
2. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา
3. เพื่อเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) รูปแบบการวิจัยแบบศึกษาเอกสาร (Documentary research) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ซึ่งมี 2 ขั้นตอน คือ

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary research) ผู้ศึกษาวิจัยศึกษาพระไตรปิฎก ตลอดทั้งคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา รวมทั้งเอกสาร ตำรา งานวิจัย และเอกสารข่าวสารต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตาย เพื่อทำความเข้าใจปรากฏการณ์ และอธิบายหรือวิเคราะห์ผลการศึกษาวิจัย ในประเด็นที่เกี่ยวข้อง และ

2. การศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ผู้ศึกษาวิจัยได้หาโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้มีองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา เพื่อสอบถามในประเด็นเกี่ยวกับการป้องกันและการแก้ไขการฆ่าตัวตายโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 10 รูป/คน เมื่อรวบรวมข้อมูลครบถ้วนแล้วนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเป็นระยะๆ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) แบบพรรณนาความ และการอธิบายความเพื่อให้เหตุผลที่สอดคล้องกับ วัตถุประสงค์ของการวิจัยมากที่สุด

ผลการวิจัย

1. แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตาย พบว่า การฆ่าตัวตาย (Suicide) ถือเป็นหนึ่งในประเด็นปัญหาระดับโลก เป็นปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งสามารถจัดเป็นรูปแบบพื้นฐานการฆ่าตัวตายออกเป็น 3 กลุ่ม ตามการใช้ชีวิตในสังคม ได้แก่ 1) การฆ่าตัวตายด้วยนึกถึงแต่ตนเอง (Egoistic suicide) 2) การฆ่าตัวตายเพื่อเสียสละ (Altruistic suicide) และ 3) การฆ่าตัวตายจากอารมณ์ชั่ววูบ (Anomic suicide) (Durkhem E.,1996: 165) ในด้านจิตวิทยาถือว่า

สัญชาตญาณที่ทำให้บุคคลมีแนวโน้มจะฆ่าตัวตายคือสัญชาตญาณแห่งความตาย (death instinct) (Boyd, A.M., 2005: 8) และความรู้สึกผิดของบุคคลต่อกลุ่มคนที่มีความสำคัญ เช่น ครอบครัว เมื่อบุคคลประสบกับเหตุการณ์ที่ต้องสูญเสียบุคคลสำคัญหรือสิ่งของที่ตนรัก จะเกิดความรู้สึกโกรธเกลียดต่อบุคคลหรือสิ่งที่สูญเสียไป ผลสุดท้ายจะกลายเป็นความโกรธ ความก้าวร้าวที่พุ่งเข้าหาตนเองและลงโทษตนเองด้วยการฆ่าตัวตายการฆ่าตัวตายเป็นความก้าวร้าวต่อชีวิตตัวเอง ลักษณะอาการจะเป็นคนที่เกลียดตัวเอง บุคลิกภาพเดิมมักเป็นคนจริงจัง เอาแต่ อารมณ์ และมักจะมีความสำนึกผิดในสิ่งที่ตัวเองกระทำผิดไปอยู่เสมอ (Hauen Stein, E.J.' 1998: 1080-1101)

แรงจูงใจของการฆ่าตัวตายมีหลายสาเหตุ เป็นพฤติกรรมเฉพาะบุคคลที่ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยหลายอย่างที่พอกพูน สะสม จนส่งผลให้มีกาดัดสันใจฆ่าตัวตาย ได้แก่ การป่วยด้วยโรคทางจิตเวช ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางจิตใจ ปัจจัยทางชีวภาพ ปัจจัยทางพันธุกรรม การป่วยด้วยโรคทางกาย และปัจจัยด้านสื่อ

แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตาย เป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของหลักการมีชีวิตอยู่ การฆ่าตัวตายเป็นการทำลายชีวิตของตนเองที่ขัดต่อกฎเกณฑ์ธรรมชาติ รวมทั้งเป็นการยุติปัญหาหนึ่งแต่ทำให้เกิดปัญหาตามมาอีกจำนวนมาก นอกจากนั้น การฆ่าตัวตายยังเป็นการสูญเสียทั้งในด้านทรัพยากร งบประมาณ และสุขภาพของสังคม ดังนั้น จึงต้องมีการป้องกันและแก้ไข โดยแยกเป็น 3 ขั้นตอนคือ

1) ขั้นตอนการประเมินกลุ่มเสี่ยง – เป็นการสังเกตบุคคลที่มีแนวโน้มที่จะฆ่าตัวตาย เพื่อให้ทราบสัญญาณเตือนและกำหนดกรอบในการป้องกันและแก้ไขได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) ขั้นตอนการช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยง – คือการออกพื้นที่เพื่อพบปะ พูดคุย สนทนา รับฟังปัญหา ร่วมกันแก้ไขปัญหาเพื่อให้กลุ่มเสี่ยงพ้นจากภาวะวิกฤติที่ประสบอยู่ พร้อมทั้งประเมินความเสี่ยงจากการสังเกตการณ์ เป็นการกระบวนกรยับยั้งการฆ่าตัวตายและเก็บข้อมูลประเมินความเสี่ยงให้รัดกุมยิ่งขึ้น

3) ขั้นตอนการฟื้นฟูผู้พยายามฆ่าตัวตาย – เป็นการแก้ไขเพื่อไม่ให้เกิดการพยายามฆ่าตัวตายซ้ำอีก

2. แนวคิดในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่าพระพุทธศาสนาถือว่า จะฆ่าบุคคลอื่นหรือจะฆ่าตนเองก็ตาม ถ้าผลของการกระทำดังกล่าว

สำเร็จถือว่าเป็นบาปคือสิ่งที่เศร้าหมอง แม้ตายลงไปก็ตกนรกอเวจี ไปสู่ภูมิที่ถูกรทมาน ในพระไตรปิฎกมีหลักฐานแสดงถึงการฆ่าตัวตาย เช่น การฆ่าตัวตายของคณะพระภิกษุที่ปรากฏใน ทุตติยปาราชิก (วิ.มหา. (ไทย) 1/162-168/234-239) การฆ่าตัวตายของพระฉันทะ (ม.อ. (ไทย) 14/753/407) พระโคธิกะ (อง.ปญจก. (ไทย) 15/159/207) พระวัคคลี (ส.ข. (ไทย) 9/219/119) เป็นต้น สำหรับสาเหตุของการฆ่าตัวตายนั้นล้วนแต่เป็นการกระทำด้วยเจตนาที่จะพ้นจากทุกข์ ทั้งทุกข์ที่เกิดจากการเจ็บป่วยทางด้านร่างกายและทุกข์ที่อยู่ในวิญญูสงสาร

การฆ่าตัวตาย เป็นพฤติกรรมที่ขัดต่อหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนา เนื่องจากพระพุทธศาสนาเห็นว่า การได้มาซึ่งชีวิตเป็นของยากและเป็นโอกาสที่จะได้สั่งสมบุญ เป้าหมายของชีวิตที่แท้จริงคือการเปลื้องทุกข์จากสังสารวัฏอย่างสิ้นเชิง การฆ่าตัวตายเป็นการหนีทุกข์อย่างไร้เหตุผล เพราะการแก้ไขปัญหตามหลักพระพุทธานั้นคือการใช้ปัญญา พร้อมทั้งเชื่อว่ามนุษย์มีศักยภาพในการเรียนรู้ การพัฒนาตนเอง หากมนุษย์ได้รับการพัฒนาอย่างสมบูรณ์แล้ว จะทำให้สามารถออกจากปัญหาที่รุมเร้ามันได้อย่างถูกต้อง เมื่อมนุษย์มีศักยภาพในการพัฒนาตนเอง การฆ่าตัวตายเป็นการกระทำที่ผิดหลักการพื้นฐานของพระพุทธศาสนาอย่างสิ้นเชิง

แนวคิดการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา จึงเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเองตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา เมื่อพระพุทธศาสนามีคำสอนที่เน้นการพัฒนาตนเอง เช่น ในหมู่มนุษย์ผู้ฝึกตนได้แล้วเป็นผู้ประเสริฐ บุคคลล่วงทุกข์ได้ด้วยความเพียร ดังนั้น แนวคิดการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายเป็นที่หลักการของการศึกษา เพราะการภาวนาหรือการพัฒนาที่แท้จริงก็คือสิ่งเดียวกันกับการศึกษา ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน สอดคล้องกับองค์ประกอบแห่งการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มี 3 ด้าน คือ พฤติกรรม (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา เรียกว่าไตรสิกขา เพราะการเป็นอยู่ด้วยปัญญาเป็นสิ่งที่ประเสริฐ” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/311/278) การเป็นอยู่ด้วยปัญญา ก็คือการเข้าใจชีวิตและมองชีวิตตามความเป็นจริงนั่นเอง

3. แนวทางป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา พบว่าแนวทางป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนาอาศัยหลักการอริยสัจ 4 เพื่อกำหนดกรอบและทิศทางการทำงาน โดยสืบค้นจากปัญหา สาเหตุของปัญหา เป้าหมายของการแก้ไขปัญหา และกระบวนการแก้ไขปัญหา อนึ่ง ปัญหาของแต่ละคนนั้นมีความหลากหลายและมีสาเหตุที่สลับซับซ้อน การจะกำหนดกระบวนการแก้ไขปัญหาที่ตายตัวนั้นไม่เหมาะสมต่อ

การนำไปปฏิบัติ โดยเฉพาะปัญหาที่เป็นสาเหตุของการฆ่าตัวตาย จะมีความหลากหลายตามแต่ละบุคคล จึงเป็นเรื่องที่ต้องศึกษาและทำความเข้าใจไปเป็นกรณี ในงานวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยได้นำหลัก สัมมัตถฐาน 4 มาเป็นแนวคิดโครงสร้างหลักของการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ยังมีหลักธรรมที่สอดคล้องเกี่ยวเนื่องอีก เพราะการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้นั้นต้องมีความยืดหยุ่น เช่น กฎไตรลักษณ์ ไตรสิกขา กัลยาณมิตร สติ และสัมปชัญญะ เป็นต้น แนวทางป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา โดยยึดตามสัมมัตถฐาน 4 คือ (ส.ม. (ไทย) 19/651-662/360)

1) สังวรปธาน การเฝ้าระวัง โดยอาศัยกัลยาณมิตร เป็นการสังเกตบุคคลในกลุ่มเสี่ยง และจัดการกลุ่มบุคคล โดยกัลยาณมิตรที่มีคุณสมบัติตามหลักของพระพุทธศาสนา คือ มีความปรารถนาดีและจิตเมตตาต่อกันเป็นเบื้องต้น กัลยาณมิตรจะเป็นผู้ทำหน้าที่เฝ้าสังเกตการณ์และเฝ้าระวัง พร้อมทั้งจำแนกกลุ่มเสี่ยงได้อย่างชัดเจน

2) ปหานปธาน การยับยั้ง – ลด – ละ เป็นการกำจัดสาเหตุของการฆ่าตัวตาย โดยรวมก็คือสภาพที่เรียกว่า ความทุกข์ เพราะคนจะฆ่าตัวตายนั่นก็ด้วยเกิดความทุกข์นั่นเอง การจะประหารทุกข์ที่สาเหตุนั้นจะต้องอาศัยสมาธิและแนวทางปฏิบัติที่เรียกว่ากุศลกรรมตามหลักพระพุทธศาสนาสามารถแก้ไขได้ด้วยสมถกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน

3) ภาวนापธาน เป็นการสร้างภาวะคุ้มกัน ด้วยการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในชีวิต ทั้งกำเนิดแห่งชีวิต มีชีวิตเพื่ออะไร และชีวิตควรเป็นอย่างไร ได้แก่ การเห็น 3 อย่าง คือ เห็นกฎของธรรมชาติ 3 อย่าง ประกอบด้วย ความแปรเปลี่ยน ความบีบคั้น และความไม่ปรากฏเป็นตัวเป็นตนของชีวิต และการรู้ 3 อย่าง คือ รู้ทักษะในการพัฒนาชีวิตตนเองที่รอบด้านทั้งด้านกายภาพ (ศีล) จิตใจ (สมาธิ) และปัญญา

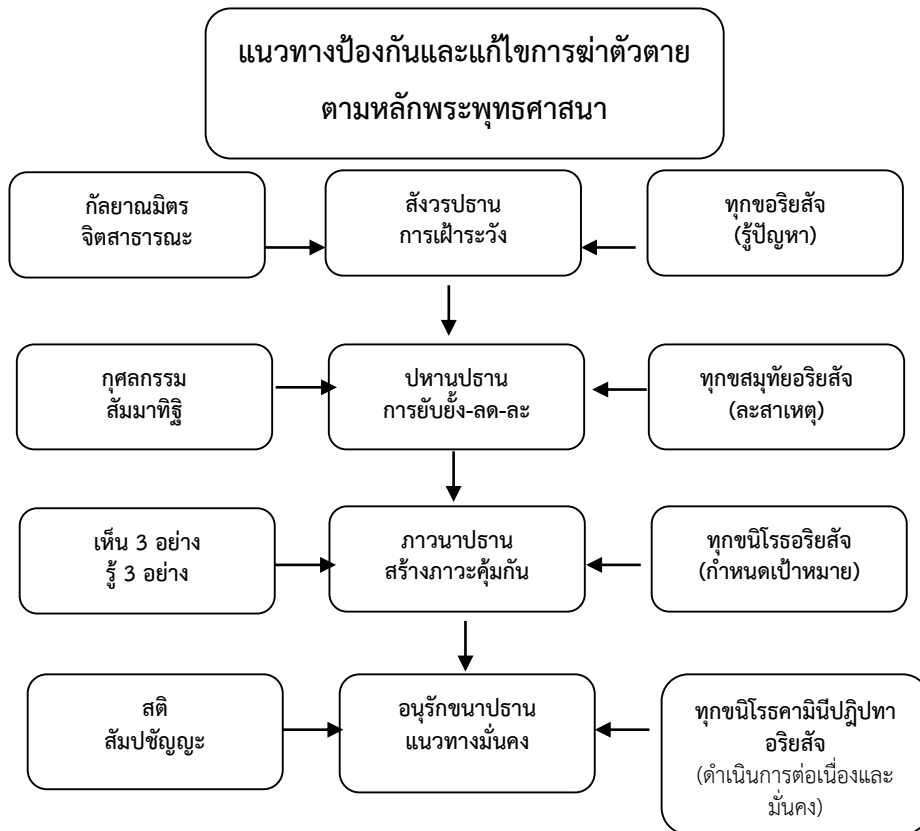
4) อนุรักษนาปธาน เป็นการรักษาภาวะคุ้มกันให้เป็นแนวทางมั่นคง ด้วยองค์ธรรมที่เรียกว่า สติและสัมปชัญญะ คือการรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาในขณะที่ทำ ขณะพูด และขณะคิด เพื่อให้จิตใจหนักแน่น ไม่หวั่นไหว โสเล มีความพร้อมเผชิญปัญหาและแก้ไขปัญหาอย่างถูกต้อง เป็นการรักษาความมั่นคงในภาวนापธานให้เจริญอยู่เสมอไม่สั่นคลอน

จะเห็นได้ว่า การแก้ไขปัญหการฆ่าตัวตายนั้น แม้จะมีหลักของสัมมัตถฐาน 4 เป็นโครงสร้างหลักแล้ว ยังต้องอาศัยธรรมอื่นๆ ควบคู่กันไปด้วย ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายนั้นจำเป็นต้องมีทักษะและความยืดหยุ่นของการดำเนินงาน ประกอบกับปัญหาที่เป็นสาเหตุของการฆ่าตัวตายของแต่ละคนนั้นย่อมมีแตกต่างกันไปอย่างหลากหลาย

จึงจำเป็นต้องเข้าใจบริบทที่แตกต่างกันและสามารถปรับประยุกต์โครงสร้างการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนาให้เหมาะกับสภาพของบุคคล

สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง แนวทางป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา คณะผู้วิจัยสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 สรุปองค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภูมิ แนวทางการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา เป็นการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกันอย่างหลากหลาย โดยยึดเอาหลักการพื้นฐานทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบการคิดคือ หลักอริยสัง 4 แล้วจึงกำหนดแนวทางการป้องกันและแก้ไขตามหลักปธาน 4 มีกระบวนการที่เชื่อมต่อกันและยึดโยงต่อกัน กับทั้งอาศัยหลักธรรมอื่นประกอบเข้าด้วยกันอย่างยืดหยุ่น

การนำองค์ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา ไปประยุกต์ใช้ มีรายละเอียดดังนี้

1) ควรมีการให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไปในการสังเกตผู้ที่อาจจะฆ่าตัวตาย (สังวรปธาน) เนื่องจากการฆ่าตัวตายมักเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างกะทันหัน เป็นการตัดสินใจอย่างรวดเร็ว บางคนไม่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงอาจเพราะยังไม่เกิดปัญหาขึ้นกับตน แต่เมื่อเกิดปัญหาขึ้นมาก็อาจตัดสินใจฆ่าตัวตายได้เพียงแค่เสี้ยววินาที

2) การใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการแก้ไขปัญหการฆ่าตัวตาย (ปหานปธาน) ควรมีความยืดหยุ่น เนื่องจากปัญหาของแต่ละคนที่พบเจอนั้นมีความหลากหลาย การจะกำหนดกรอบแนวทางที่ตายตัวนั้นเป็นเรื่องทำได้ยาก จึงควรมีการศึกษาปัญหาของแต่ละบุคคล และใช้หลักธรรมที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลในการแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ ควรส่งเสริมให้พระสงฆ์ได้พัฒนาตนเองในด้านจิตวิทยาประกอบด้วย อันจะนำไปสู่การนำหลักธรรมไปใช้ได้อย่างถูกต้อง

3) การสร้างภูมิคุ้มกัน (ภavanaปธาน) ควรเป็นการบูรณาการประสานความร่วมมือทั้ง บ้าน วัด และส่วนราชการ เพราะปัญหการฆ่าตัวตายเป็นปัญหาระดับชาติ แต่เกิดมาจากจุดเล็กๆ คือบ้านหรือครอบครัว ภูมิคุ้มกันที่ดีที่สุดก็คือครอบครัว จากนั้นจึงเป็นการดูแลเอาใจใส่ของสังคม และชุมชน ตลอดทั้งการสนับสนุนเชิงนโยบายจากส่วนราชการ

4) การสร้างแนวทางที่มั่นคงในการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตาย (อนุรักขนาปธาน) คือการสร้างความรู้และความเข้าใจอย่างถูกต้อง เกี่ยวกับชีวิต ความเป็นไปของชีวิต ทักษะการแก้ปัญหาชีวิต การเห็นคุณค่าในตนเอง รวมทั้งการฝึกสมาธิภาวนาเพื่อให้ความหนักแน่น มีจิตใจที่มั่นคง เพราะการเฝ้าระวังเป็นการป้องกันในระดับต้น ส่วนการสร้างความรู้และความเข้าใจเป็นการแก้ไขในระยะยาว

การอภิปรายผล

การศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายตามหลักพระพุทธศาสนา สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

จากผลการวิจัยจะเห็นว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์สำหรับการป้องกันและแก้ไขการฆ่าตัวตายนั้น เป็นการนำหลักธรรมมาใช้อย่างผสมผสาน โดยไม่สามารถระบุได้อย่างชัดเจนว่าหลักธรรมใดเหมาะสมที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ อ้อมเดือน อีรุฎฐิกุลรักษ์ ที่พบว่า หลักอริยสัจ 4 พรหมวิหาร 4 สังคหาวัตถุ 4 สามารถนำมาใช้ในการ

ป้องกันการฆ่าตัวตายได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสิริวัฒน์ ศรีเครือตง ที่เสนอให้นำหลัก อริยสัจ 4 และอริยมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้ในการป้องกันการฆ่าตัวตาย

อนึ่ง ในงานวิจัยนี้ได้นำเอาหลักประธาน 4 มาเป็นต้นแบบของกระบวนการป้องกันและ แก้ไข เนื่องจากพบว่ามีความเชื่อมโยงของกระบวนการได้อย่างต่อเนื่อง และครอบคลุมทั้งในด้านตัว บุคคล สิ่งแวดล้อมและสังคม สามารถกำหนดรูปแบบที่มีการป้องกันและการแก้ไข ซึ่งสอดคล้อง กับงานวิจัยของมธุพร มุ่งมิตร ที่เสนอแนวทางการป้องกันการฆ่าตัวตายที่ต้องอาศัยความ ร่วมมือจากหลายฝ่ายทั้งฝ่ายครอบครัว สังคม และนโยบายของรัฐ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ภาครัฐควรส่งเสริมและประสานงานให้คณะสงฆ์ได้มีบทบาทในการป้องกันและ แก้ไขปัญหาการฆ่าตัวตายอย่างเป็นระบบ และเชื่อมโยงข้อมูลต่อกันได้

2) ควรส่งเสริมให้มีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะกระบวนการ แก้ไขปัญหาตามหลักอริยสัจ 4 และการพัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขาเป็นหลักสูตรในการเรียนการ สอนในสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ให้ทุกวัดเปิดพื้นที่ผ่อนคลายเป็นพิเศษสำหรับแก้ไขปัญหาของประชาชน โดยอาศัย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น มีห้องธรรมะคลายทุกข์ จัดกิจกรรมสนทนาธรรมยามเย็น จัด มุมปฏิบัติธรรมร่มเงาไม้ เป็นต้น

2) ควรอบรมพระสงฆ์ให้เป็นผู้มีความรู้พื้นฐานด้านจิตวิทยาการให้คำปรึกษาเพื่อ ประโยชน์ในการช่วยเหลือผู้คิดฆ่าตัวตาย

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดตั้งเครือข่ายกัลยาณมิตรเพื่อการมีชีวิตที่ ยืนยาว

2) ควรทำการศึกษาวิจัยการใช้วัดเป็นฐานในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

เอกสารอ้างอิง

ชวนีย์ พงศาพิชญ์. (2542). การฆ่าตัวตาย: ปัญหาในยุคสังคมวิกฤต. วารสารพัฒนาเทคนิค ศึกษา.

11(29), 24-29.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2539). *ลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิกจำกัด.

พระศรีปริยัติโมลี (สมชัย กุสลจิตฺโต). (2540). ทบทวนตรงนี้สักนิดก่อนคิดฆ่าตัวตาย. *วารสารพุทธจักร*. 51(12), 25.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ศุภเจตน์ จันทร์สาส์น. (2554). คุณภาพชีวิตของคนไทย: นัยจากสถิติการฆ่าตัวตาย. *วารสารปัญญาภิวัฒน์*. 2(2), 50-65.

อนุพงศ์ คำมา. (2556). ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการฆ่าตัวตายสำเร็จ: กรณีศึกษาจังหวัดสุโขทัย. *วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย*. 58(1), 3-16.

Durkhem E. (1966). *Suicide*. New York: Memmillan Publising.

Boyd, A. M. (2005). *Psychiatric nursing: contemporary practice*. (3rd Ed.). Philadelphia: Lippincott Williams and Wilkins.

H. Bogd & M.A. Nihart (Eds.). *Psychiatric nursing contemporary practice*. Philadelphia: Lippincott-Raven.

การพัฒนาวัตกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้ง
ของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

The Development of Innovation for Public Election Behavior

ธีชชนันท์ อิศรเดช¹

Thatchanan Issaradet

(2019jirakarn@gmail.com)

Received: October 20, 2019
Revised: December 17, 2019
Accepted: December 22, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 5 ท่าน เพื่อได้แนวทาง การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และการสนทนากลุ่ม จำนวน 15 ท่าน เพื่อรับฟังความคิดเห็นในการพัฒนา มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการเลือกตั้งและพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อศึกษาการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และเพื่อพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า

1. การเลือกตั้งและพฤติกรรมการเลือกตั้ง พฤติกรรมการเลือกตั้งของประเทศ ไทยยังคงมุ่งเน้นในปัญหาผิดกฎหมายในการลงคะแนนเลือกตั้ง เนื่องจากระบบอุปถัมภ์กับการขยายตัวของระบบทุนนิยมมีอิทธิพลและมีส่วนในการตัดสินใจของประชาชน ผู้ลงคะแนนเสียงจะไม่พิจารณาเหตุผลที่ซับซ้อนและลงคะแนนอย่างระมัดระวัง ความผิดพลาดนั้นเกิดจากการได้รับข่าวสารที่ไม่เพียงพอ และในสถานการณ์ที่เหมือนกันการตัดสินใจจะเหมือนกัน
2. การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้ง การเลือกตั้งมีองค์ประกอบในแง่อุดมการณ์ และกระบวนการ การกำหนดกรอบกติกาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งมีความสำคัญ การ

¹ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ให้ประชาชนไปออกเสียงเลือกตั้งเพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการเลือกตั้งให้มากที่สุด พฤติกรรมของการเลือกตั้งจะอยู่ภายใต้โครงข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้งในพื้นที่ และชุมชน ภายใต้การช่วยเหลืออย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3. นวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้ง ด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง รณรงค์ให้ประชาชนสนใจและตระหนักถึงความสำคัญ จัดการตัวแปรให้มีความเหมาะสม ใช้ทฤษฎีการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ และขยายระยะเวลาในการเลือกตั้ง ด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง สร้างจิตสำนึก กระบวนการเลือกตั้งมีความโปร่งใส ถูกต้องยุติธรรม พัฒนาการเลือกตั้งผ่านอินเทอร์เน็ต โดยผู้ใช้สามารถลงคะแนนเสียงได้ทุกที่ทุกเวลา ด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง กำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน ตัดสินใจเลือกตั้งได้ง่ายไม่ซับซ้อน อำนวยความสะดวกในการตัดสินใจ มีการพัฒนาโครงข่ายการพึ่งพาทางสังคม

คำสำคัญ : การพัฒนา, นวัตกรรม, พฤติกรรมการเลือกตั้ง

Abstract

This research study was a research and development by researching in-depth interviews of 5 people in order to gain guidelines for promoting election behavior among voters and 15 group discussions to listen to the opinions of the development guidelines for promoting election behavior among voters. The purposes of this research were (1) to study the election and election behaviors of the people who have the right to vote (2) to study the promotion of electoral behaviors of voters and (3) to develop innovation and promotion of electoral behaviors of voters.

The results of the research found that

1. Election and election behavior of Thailand's electoral behavior continues to focus on the problems of illegal behavior in voting caused from the patronage system and the expansion of capitalism effected to the influence and contributed to people's decisions. Voters will not consider the complicated

reasons and vote carefully, the mistake is caused by insufficient information received and in the same situation, the decision also will be the same.

2. Promoting election behavior, the election comprises of the elements in terms of ideology and the process of establishing rules to promote election behavior, allowing people to vote in order to enable people to participate in the election as much as possible. The electoral behavior will be under the social dependency network of local elections and communities under formal assistance and not officially.

3. Innovation to promote election behavior; exercise of voting rights campaigning for public interest and awareness of the importance, manage variables as appropriate, use election theory as a function and extend the period of elections. For the electoral ballot, raise awareness, the election process is transparent, accurate, fair, and develop the online election by allowing users to vote anywhere, anytime. For election decisions, managing polling stations to be effective, set a clear target audience, it is easy to decide, not complicated, facilitate decision making with the development of a social dependency network.

Keyword : Development, Innovation, Public Election Behavior

บทนำ

หลักการที่สำคัญของการปกครองในระบบประชาธิปไตย ได้แก่ อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนอำนาจจะแสดงออกโดยใช้ในการเลือกตั้งผู้แทนของตนผ่านกระบวนการเลือกตั้งของประชาชนอย่างอิสระเสรี แบบลับ ทัวถึง และมีกำหนดเวลาที่แน่นอน ประชาธิปไตยนั้นมีความหมายหลากหลาย ขึ้นอยู่กับมุมมองของนักคิด อาจหมายถึงรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่งที่รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชนคัดเลือกมา เพื่อทำประโยชน์แก่ประชาชน ซึ่งเกิดจากประชาชนไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง มอบอำนาจบริหารตุลาการ นิติบัญญัติ ให้ผู้แทนไปใช้ทำหน้าที่แทนเฉพาะกิจ เฉพาะกาล และอาจจะหมายถึงแนวคิด ทฤษฎี อุดมการณ์ วิถีชีวิตของประชาชนมีความเสมอภาค มีสิทธิและเสรีภาพเท่าเทียมกัน (เชาวณะ ไตรมาส, 2555, น.12-15)

ในสังคมประชาธิปไตย การไปใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชนถือเป็นสิ่งสำคัญในการแสดงออกถึงความเป็นประชาธิปไตย การเลือกตั้ง คือ การสื่อสารจากประชาชนไปยังผู้บริหารประเทศและเป็นกลไกเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนเข้ากับนโยบายสาธารณะ การเลือกตั้งต้องเป็นกระบวนการตัดสินใจที่อิสระ ไม่ได้รับการชักจูง จ้างวาน หรือสินจ้างรางวัล ผลของการเลือกตั้งจะแสดงออกถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชน กระบวนการที่เกิดก่อนการเลือกตั้งและส่งผลกระทบต่อเลือกตั้งจึงสำคัญเท่ากับผลการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากการแสดงออกทางด้านสิทธิเสรีภาพทางความคิดของประชาชนที่ต้องการตัวแทนของตนเองให้มันโยบายในการบริหารในรูปแบบใด ต้องให้มีการพัฒนาไปในทางใดและต้องการผู้แทนของตนเองที่มีลักษณะเช่นใด การเลือกตั้งเป็นกลไกการใช้อำนาจอธิปไตยโดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนที่มันโยบายตรงกับความต้องการของตนเอง ให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรมเพื่อลดภาวะความตึงเครียด ขจัดความขัดแย้ง หรือการสืบทอดอำนาจ และเป็นกลไกที่จะควบคุมให้ผู้แทนที่ดำรงตำแหน่งจากการเลือกตั้งตระหนักอยู่เสมอว่าต้องมีความรับผิดชอบต่อประชาชน เพราะประชาชนเป็นผู้กำหนดอนาคตทางการเมืองของตนด้วยการเลือกหรือไม่เลือกตนกลับมาทำหน้าที่ผู้แทนอีก ดังนั้นการเลือกตั้งจึงมีผลกระทบต่อพัฒนาทางการเมือง โดยประชาชนจะสำนึกถึงความจำเป็นในการปฏิบัติหน้าที่พลเมืองซึ่งต้องมีส่วนร่วมในการเลือกผู้แทนเลือกรัฐบาล (วัชร ไชยสาร, 2554, น.16-18)

ความมุ่งหวังประการสำคัญของการเลือกตั้งคือต้องการให้การเลือกตั้งเป็นเครื่องสะท้อนความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ผ่านการเลือกผู้แทนหรือกลุ่มทางการเมืองหรือพรรคการเมืองที่มีอุดมการณ์หรือมันโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน แต่จากประสบการณ์ในหลายประเทศกลับพบว่าประชาชนมิได้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยเจตจำนงที่แท้จริงของตนเองเนื่องจากถูกชักจูงหรือจูงใจด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การใช้อิทธิพล การซื้อเสียง เป็นต้น ทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศเหล่านั้นไม่มีความก้าวหน้าและขาดความต่อเนื่อง (โกวิท พวงงาม, 2557, น.21-21)

พฤติกรรมการเลือกตั้งของประเทศไทยมีความแตกต่างกันตามภูมิภาคหลังทางเศรษฐกิจและสังคมโดยเฉพาะในเรื่องระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และที่อยู่อาศัย ในอดีตที่ผ่านมาการเลือกตั้งมีการทุจริตหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบต่างก็มีกลวิธีแตกต่างกัน เช่น การซื้อสิทธิขายเสียง การเสนอให้สิ่งอื่นใดในรูปผลประโยชน์หรือทรัพย์สินต่างๆ หรืออาจเป็นการ

สัญญาว่าจะให้ทรัพย์สินเงินทองหรือสิ่งอื่นใดเป็นสิ่งตอบแทนแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เพื่อให้ลงคะแนนหรือผู้ซื้อเสียงและงดเว้นการลงคะแนนแก่ผู้สมัครรับเลือกที่เป็นคู่แข่ง นับตั้งแต่มีการสถาปนาระบอบประชาธิปไตยโดยการจัดให้มีการเลือกตั้งขึ้น พบว่าคนไทยไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งด้วยความสำนึกว่าเป็นหน้าที่มากกว่าเพื่อแสดงออกซึ่งความต้องการเปลี่ยนแปลงรัฐบาลหรือควบคุมรัฐบาล จึงมีโอกาที่จะถูกชักจูงไปลงคะแนนเสียงได้ง่าย (สมบัติ จันทวงศ์, 2560:4-6) ดังนั้นการพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทำให้เกิดสิ่งใหม่เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง โดยการสนับสนุนให้บุคคลแสดงออกทางการเมืองโดยใช้สิทธิของตนลงคะแนนเสียงเลือกตั้งตัวแทนเพื่อทำหน้าที่แทนตนในการปกครอง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเลือกตั้งและพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
2. เพื่อศึกษาการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง
3. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

ทบทวนวรรณกรรม

1. การส่งเสริมพฤติกรรมการลงคะแนนเลือกตั้ง

ทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มองว่าพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งเป็นปรากฏการณ์ของการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างหนึ่งมีปัจจัยเกี่ยวข้องกับผู้คนจำนวนมาก

1.1 ทฤษฎีปัจจัยกำหนด (Deterministic Theories) มีแนวความคิดพื้นฐานที่ว่าปัจจัยทางสังคมเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง อาจกล่าวได้ว่าประชาชนหรือคนที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง จะตัดสินใจเลือกผู้สมัครจากเหตุผลของแต่ละบุคคลมากกว่าเกิดจากการโน้มน้าวหรือชักจูงจากคนอื่น

1.2 ทฤษฎีความสำนึกเชิงเหตุผล (Consciously Rational Theories) ทฤษฎีนี้มีแนวความคิดที่เน้นปฏิกิริยาของการสำนึกตรรกะตรงของผู้ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้งที่มีต่อ

นโยบายของพรรคการเมือง สภาพของผู้สมัครรับเลือกตั้งและค่าบริหารเลือกตั้ง ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นเหมือนกรอบความคิดเชิงเหตุผล (Rational Framework) ของผู้ไปลงเลือกตั้งในลักษณะเดียวกันลักษณะการตัดสินใจของผู้บริโภค

1.3 ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) แนวความคิดทฤษฎีระบบเชื่อว่าความสมดุล (Homeostatic) ของระบบจะมีเสถียรภาพของความมั่นคงในระดับต่างๆ กัน การขึ้นลงของอัตราการลงคะแนนเสียงและการเลือกตั้งพรรคใดพรรคหนึ่งจะขึ้นอยู่กับส่วนผสมของพลังที่เกิดขึ้น (จิตติล คุ่มกรอง, 2560, น.12-15)

2. ตัวแบบในการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ตัวแบบที่นำมาใช้ในการศึกษาพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ประกอบด้วย มุมมองเชิงเศรษฐศาสตร์ สังคมวิทยา และจิตวิทยา มีสาระสำคัญดังนี้

2.1 มุมมองเชิงเศรษฐศาสตร์ แนวทางการศึกษาพฤติกรรมในแนวตัวแบบนี้ได้นำเอาแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ว่าด้วยความชอบด้วยเหตุผลของมนุษย์มาใช้ในการตัดสินใจทางการเมือง

2.2 มุมมองเชิงสังคมวิทยา แนวทางการศึกษานี้เห็นว่าสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลจะเป็นการกำหนดพฤติกรรมที่แตกต่างของบุคคลในการเลือกตั้ง เช่น ปัจจัยเรื่อง เพศ การศึกษา อาชีพ รายได้

2.3 มุมมองเชิงจิตวิทยา แนวทางการศึกษานี้ให้ความสนใจต่อปัจจัยทางด้านความรู้สึกหรือความผูกพันทางการเมืองที่มีพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกล่าวคือเป็นความรู้สึกพึงพอใจ สนใจ หรือนิยมชมชอบในพรรคการเมืองใดพรรคหนึ่ง หรือผู้สมัครคนใดคนหนึ่ง (ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์, 2560, น.33-35)

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง

ปัจจัยที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสามารถแยกได้ดังนี้

3.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคม ถือเป็นมุมมองในเชิงสังคมวิทยาโดยเห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลเป็นปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งโดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยด้านสถานภาพทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลที่ว่าฐานะทางตำแหน่งสังคมเป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดความแตกต่างของพฤติกรรม

3.2 ปัจจัยด้านจิตวิทยา ถือเป็นปัจจัยทางด้านความรู้สึกหรือความผูกพันทางการเมืองของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง กล่าวคือปัจจัยทางด้าน

จิตวิทยาเช่นบุคลิกภาพ ความคิดเห็น ค่านิยม และความเชื่อ จะส่งผลทำให้มนุษย์โน้มเอียงไปในทางใดทางหนึ่งโดยมนุษย์แต่ละคนมักจะแสดงพฤติกรรมไปในทางนั้นหากเขาถูกกระตุ้นและสถานการณ์ในขณะนั้นเอื้ออำนวย

3.3 ปัจจัยด้านผู้สมัคร ถือเป็นมุมมองในเชิงเศรษฐศาสตร์ หรือตัวแบบการเลือก โดยเหตุและผลโดยผู้ลงคะแนนเสียงย่อมที่จะกำหนดจุดมุ่งหมายหลักเกณฑ์ในการที่จะเลือก ผู้สมัครรับเลือกตั้งที่ตนเองพอใจมากที่สุด กล่าวคือ ผู้ลงคะแนนเสียงจะประเมินว่าผู้สมัครให้ประโยชน์แก่ตนเองเพียงใด แล้วลงคะแนนเสียง

3.4 ปัจจัยด้านพฤติกรรมทางการเมือง เป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่ง เนื่องจากสถานการณ์ของระบบการเมืองที่กำหนดให้มีการออกกฎหมายให้มีการเลือกตั้ง ผู้บริหารท้องถิ่นโดยตรงในทุกๆระดับโดยให้มีการดำเนินการโดยคณะกรรมการการเลือกตั้ง ภายใต้กฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (ธีรวิมล โสภณัฐกุล, 2553, น. 22-23)

วิธีการศึกษา

การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) โดยใช้การศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น บทความ หนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จำนวน 5 ท่าน และจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 15 ท่าน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประชาธิปไตยและการส่งเสริมการเลือกตั้ง

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประชาธิปไตย และการส่งเสริมการเลือกตั้ง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการหาข้อมูลจาก ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประชาธิปไตยและการส่งเสริมการเลือกตั้ง ประกอบด้วย

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) โดยใช้แนวคำถาม เป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการทบทวน

วรรณกรรมและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง สร้างเป็นคำถามให้มีความครอบคลุมตามขอบเขตของการวิจัยอันเป็นสิ่งที่ต้องการศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ มีการเรียงลำดับคำถามเนื้อหาของคำถามเป็นลักษณะของคำถามปลายเปิดเพื่อให้ได้แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

2.2 การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยจัดการสนทนากลุ่มเพื่อรับฟังความคิดเห็นในการพัฒนาแนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นการตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยการค้นคว้าจากเอกสาร ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก และจากการสนทนากลุ่ม โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนการเตรียมการก่อนดำเนินการวิจัย

3.1.1 ผู้วิจัยได้ทำการเตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการวิจัย โดยการศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทางด้านวิชาการและสื่อสิ่งพิมพ์ เช่น เอกสารทางวิชาการ บทความ วารสาร และงานวิจัย

3.1.2 สร้างแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครอบคลุมเนื้อหาตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดของการวิจัยแล้วนำไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเหมาะสมก่อนนำไปเก็บข้อมูล

3.2 ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

3.2.1 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประชาธิปไตยและการส่งเสริมการเลือกตั้งเพื่อสร้างสัมพันธภาพที่ดี รวมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัยกระบวนการวิจัย

3.2.2 ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านรัฐศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางด้านประชาธิปไตยและการส่งเสริมการเลือกตั้งเพื่อขอสัมภาษณ์เชิงลึก และเชิญเข้าร่วมการสนทนากลุ่ม

3.2.3 ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามสถานที่ซึ่งผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญสะดวกในการให้ข้อมูลและการสนทนากลุ่ม จัดขึ้นที่คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3.2.4 บันทึกการสนทนาในกระดาษและเครื่องบันทึกเสียง

3.2.5 ก่อนจบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้วิจัยได้มีการกล่าวสรุปสิ่งที่ได้จากการสนทนาคร่าว ๆ เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัย จะอธิบายถึงการบันทึกเสียงในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้จะถูกเก็บไว้เป็นความลับ และจะทำการลบข้อมูลในส่วนที่เป็นที่อัดเสียงเมื่อการศึกษาวิจัยสิ้นสุดลง

3.2.6 หลังการการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ทำการถอดข้อความจากเครื่องบันทึกเสียงแบบคำต่อคำออกเป็นบทสนทนาที่เป็นตัวอักษรและจัดข้อความที่ได้ให้เป็นหมวดหมู่ ตรวจสอบความถูกต้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มจากการถอดเทป และตรวจสอบความถูกต้องจากการถอดเทปและข้อมูลที่ได้จากการบันทึกการสังเกต

4.2 วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) ดังนี้

4.2.1 หลังการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มผู้วิจัยจัดบันทึกข้อมูลไว้เป็นหมวดหมู่และวิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเทปการบันทึกเสียงมาถอดเทปแบบคำต่อคำ ผู้วิจัยได้อ่านบทการสนทนาหลายๆ รอบ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็น และความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูล

4.2.2 หลังจากอ่านบทสนทนาแบบบรรทัดต่อบรรทัดแล้วนำมาจัดหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้ นำข้อมูลที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายกันมาไว้กลุ่มเดียวกัน

4.3 ให้นักวิจัยคุณภาพท่านอื่นซึ่งมิใช่ผู้วิจัย จัดหมวดหมู่ของข้อมูลอย่างเป็นอิสระและไม่ดูตามแบบของผู้วิจัย เพื่อความเที่ยงตรงของวิธีการรวบรวมข้อมูลและจัดหมวดหมู่ของข้อมูลรวมทั้งป้องกันอคติ

4.4 ผู้วิจัยจัดประเด็นย่อย มารวบรวมเป็นเรื่องหรือกลุ่มเรื่องเดียวกัน ซึ่งเรียกว่า การสรุปประเด็นหลัก (Theme) เขียนอธิบายประเด็นให้เป็นความเรียง ให้มีความต่อเนื่องและกลมกลืนจากการสนทนากลุ่ม

4.5 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาไปให้ผู้ให้ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความน่าเชื่อถือของข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล

4.6 เขียนสรุปรายงานวิจัย อธิบาย เชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลที่ได้กับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษา

การเลือกตั้งเป็นรูปแบบของการมีส่วนร่วม เป็นความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย การเลือกตั้งในปัจจุบันมีความซับซ้อนและมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องมากขึ้น การเลือกตั้งมีความสำคัญเนื่องจากประชาชนกับกระบวนการปกครองเป็นหัวใจของระบอบประชาธิปไตย

1. การเลือกตั้งและพฤติกรรมเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นเครื่องสะท้อนความต้องการของประชาชน ผ่านการเลือกผู้แทนที่มีอุดมการณ์หรือมีนโยบายที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน สำคัญในแง่อุดมการณ์และกระบวนการ

1.1 การเลือกตั้งและพฤติกรรมเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การศึกษาพฤติกรรมเลือกตั้งของประเทศไทยยังคงมุ่งเน้นปัญหาพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายระหว่าง ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกับผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่ต้องการได้คะแนนเสียง เนื่องจากการนำระบบอุปถัมภ์มารวมกับการขยายตัวของระบบทุนนิยมเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้สร้างนายทุนในท้องถิ่นขึ้นมาซึ่งเป็นผู้ครอบครองเศรษฐกิจส่วนใหญ่ในพื้นที่ นายทุนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่จึงเป็นบุคคลที่คนในท้องถิ่นที่พึ่งพาขอความช่วยเหลือต่างๆ อยู่เสมอ จึงเป็นผู้มีอิทธิพลและมีส่วนในการตัดสินใจของประชาชน

1.2 การเลือกตั้งและพฤติกรรมเลือกตั้งด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง

ปัจจัยด้านสภาพทางสังคม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการเสนอเงื่อนไขที่กำหนดรูปแบบของพฤติกรรม ซึ่งไม่ได้มุ่งที่จะสรุปรวมหรือทำนายพฤติกรรมในอนาคตแต่ให้ประโยชน์ในการจัดตัวแปรอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องให้เป็นระเบียบ ปัจจัยทางสังคมที่กำหนดพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของ บุคคล ได้แก่ เพศ อาชีพ รายได้ การศึกษา และถิ่นที่อยู่อาศัย และพฤติกรรมลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นวันจะมีความซับซ้อนมากขึ้น

1.3 การเลือกตั้งและพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง

การตัดสินใจลงคะแนนเสียง ผู้ลงคะแนนเสียงจะกระทำอย่างระมัดระวังรอบคอบที่สุด ความผิดพลาดนั้นเกิดจากการได้รับข่าวสารที่ไม่มากเพียงพอ ผู้ตัดสินใจในการลงคะแนนเลือกตั้งตัดสินใจใช้เหตุผลทุกคนสามารถตัดสินใจได้เสมอ เมื่อเผชิญกับทางเลือกที่ต้องใช้ในการตัดสินใจ มีการจัดการทางเลือกไว้ตามลำดับความสำคัญ การจัดลำดับนั้นมีการสับเปลี่ยนได้ ผู้ตัดสินใจจะเลือกทางที่จัดลำดับไว้สูงสุดเสมอ และในสถานการณ์ที่เหมือนกัน การตัดสินใจจะเหมือนกันเสมอไป

2. การส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชนมีความแตกต่างกันตามภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมหลายประการ โดยเฉพาะในเรื่องระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และที่อยู่อาศัย การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง ครอบคลุมและครบถ้วนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางการเมือง

2.1 การส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การเลือกตั้งนอกจากจะมีองค์ประกอบที่สำคัญในแง่อุดมการณ์ และกระบวนการตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว การกำหนดกรอบกติกาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้งก็ถือว่า มีความสำคัญต่อการเลือกตั้งด้วย กฎหมายและกรอบกติกาน่าจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกและพฤติกรรม โดยอาจมีการติดตามประเมินผลการเลือกตั้ง โดยมุ่งทบทวนสภาพปัญหาจากการบังคับใช้กฎหมายและกรอบกติกาต่างๆ เพื่อแสวงหาแนวทางที่เอื้อให้เกิดพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งที่เหมาะสมต่อการพัฒนาประชาธิปไตย

2.2 การส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง

ปฏิรูประบบการเลือกตั้งให้เป็นกระบวนการที่บริสุทธิ์เที่ยงธรรม และเป็นไปตามเจตจำนงอิสระที่แท้จริงของประชาชนในการเลือกตัวแทน ปราศจากการครอบงำหรือชักจูงใดๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบการเมือง แต่กลับพบว่าในปัจจุบันยังใช้กลุ่มเป็นอำนาจต่อรองเพื่อให้ได้ผลประโยชน์ในรูปแบบต่างๆ จากนักการเมืองทุกระดับ รวมทั้งการหาเสียงหรือนำตัวผ่านเครือข่ายหรือผู้ใกล้ชิดซึ่งมีตำแหน่งหรือบทบาทสำคัญในชุมชน การสร้างความสัมพันธ์แบบพึ่งพากันระหว่างนักการเมืองระดับชาติกับนักการเมืองท้องถิ่นและผู้นำชุมชนในระดับตำบล นักการเมืองระดับชาติจำนวนมากก็เกิดจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์และการผูกสัมพันธ์อย่างแนบแน่นกับนักการเมืองท้องถิ่น

2.3 การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง

เงื่อนไขทางสังคมมีส่วนต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยการตัดสินใจลงคะแนนภายใต้โครงข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้ง เป็นโครงข่ายที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ชนบท ในหมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่น ที่ยังคงมีความยึดมั่นช่วยเหลือพึ่งพาในฐานะคนท้องถิ่นเดียวกัน มีความสัมพันธ์กันโดยการนับญาติ โครงข่ายที่เชื่อมโยงกับอย่างแนบแน่นภายใต้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งในบริบททางการ และไม่เป็นทางการ ทั้งเรื่องส่วนตัว และเรื่องสาธารณะนี้มีผลต่อการตัดสินใจลงคะแนนเสียง ไม่ใช่แค่เพียงนักการเมืองกับประชาชนแต่เป็นโครงข่ายซับซ้อนของเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับ

3. นวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีอายุเพิ่มขึ้น และการที่สภาพของการเมืองไทยเปลี่ยนไป ทำให้เกิดความจำเป็นในการสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้ง

3.1 นวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การผลิตสื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งที่ทันสมัย งดงามทำให้ประชาชนสนใจ และตระหนักถึงความสำคัญ การเลือกใช้ช่องทางประชาสัมพันธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย สื่อควรให้ความสำคัญกับการเลือกตั้ง เพิ่มรายการพิเศษ รายการวิเคราะห์ข่าว เพื่อให้ข้อมูลความรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับการเลือกตั้ง และการสรุปปัญหาของเหตุการณ์ทางการเมืองที่ผ่านมา การสร้างเครื่องมือฟังสังคม เพื่อติดตามว่ากระแสข่าวแต่ละช่วงในโลก โซเชียล การกำหนดกลุ่มตลาดเชิงเป้าหมาย จัดการตัวแปรให้มีความเหมาะสม ใช้ทฤษฎีการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ และขยายระยะเวลาในการเลือกตั้ง การทำวิจัยตลาดและการกำหนดกลยุทธ์ในการสื่อสารที่ชัดเจน

3.2 นวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง

การใช้เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ ประชาชนที่จะลงคะแนนจะใช้วิธีการกดปุ่มหมายเลขที่ต้องการ ซึ่งเครื่องจะแสดงผลทันทีลงคะแนนกดปุ่มยืนยันการลงคะแนน เครื่องลงคะแนนเลือกตั้งอิเล็กทรอนิกส์ นับเป็นนวัตกรรมใหม่ที่นำมาอำนวยความสะดวกในเรื่องของความรวดเร็วในการเลือกตั้ง การเลือกตั้งผ่านอินเทอร์เน็ต โดยเปิดให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งสามารถใช้นาฬิกาบัตรประชาชนจากทุกมุมโลก ผู้ใช้สามารถลงคะแนนเสียงได้ทุกที่ทุกเวลา การลงคะแนนเสียงแบบออนไลน์ เปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิสามารถเปลี่ยนแปลงผลโหวตของตัวเองได้แบบไม่จำกัดจำนวนครั้ง

3.3 นวัตกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง

การใช้บัตรสมาร์ตการ์ดในการแสดงตนของประชาชน เพื่อลดขั้นตอนและเวลาในการใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า การขยายเวลาเลือกตั้งล่วงหน้ามากขึ้น การกำหนดเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกทุกกลุ่ม เช่น แอปพลิเคชันในการนำคนไปยังหน่วยเลือกตั้ง หรืออำนวยความสะดวกกับผู้สูงอายุ ถ้าใครต้องการเพิ่มหน่วยเลือกตั้งพิเศษก็สามารถแจ้งมาได้ การสร้างเครือข่ายภาคเอกชนให้เกิดความพร้อมในการเลือกตั้งเกิดขึ้น การใช้สิทธิของประชาชนก็จะมาจากการที่ได้รู้ถึงข้อมูลเท็จจริงเกี่ยวกับผู้สมัคร และพรรคการเมือง เพื่อเป็นเกณฑ์ในการเลือกของประชาชน ซึ่งทำให้ได้นักการเมืองที่ดีมาบริหารประเทศ

อภิปรายผลการวิจัย

การเลือกตั้งเป็นกลไกการใช้อำนาจอธิปไตยโดยการไปใช้สิทธิเลือกตั้งผู้แทนที่มีนโยบายตรงกับความต้องการของตนเอง ให้ไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนด้วยความชอบธรรม การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การเลือกตั้งและพฤติกรรมทางการเมือง

การเลือกตั้งเป็นเครื่องสะท้อนความต้องการของประชาชน การได้รับข้อมูลข่าวสารทางการเมืองที่ถูกต้อง ครบคลุม และครบถ้วนนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจทางการเมือง และการแสดงออก

1.1 การเลือกตั้งและพฤติกรรมทางการเมืองด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การศึกษาพฤติกรรมทางการเมืองของประเทศไทยยังคงมุ่งเน้นปัญหาพฤติกรรมที่ผิดกฎหมายระหว่าง ผู้ลงคะแนนเสียงเลือกตั้งกับผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งที่ต้องการได้คะแนนเสียง เนื่องจากการนำระบบอุปถัมภ์มารวมกับการขยายตัวของระบบทุนนิยมเกิดการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ได้สร้างนายทุนในท้องถิ่นขึ้นมาซึ่งเป็นผู้ครอบครองเศรษฐกิจส่วนใหญ่ในพื้นที่ นายทุนท้องถิ่นที่เกิดขึ้นใหม่จึงเป็นบุคคลที่คนในท้องถิ่นที่ต้องพึ่งพาขอความช่วยเหลือต่างๆ อยู่เสมอ จึงเป็นผู้มีอิทธิพลและมีส่วนในการตัดสินใจของประชาชน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวิทย์ จันแข่ง (2557) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิทางการเมืองท้องถิ่น ของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลจระเข้เผือก อำเภอตำบมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ผลการวิจัยด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง พบว่า อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารการรณรงค์ และประชาสัมพันธ์การหาเสียงเลือกตั้ง เช่น ป้ายประชาสัมพันธ์รถประชาสัมพันธ์ หอกระจายข่าว วิทยุแผ่นพับ ใบปลิว เป็นต้น จากเทศบาลค่อนข้างน้อย

1.2 การเลือกตั้งและพฤติกรรมทางการเมืองด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง

ปัจจัยด้านสภาพทางสังคม เป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางการเมืองลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง หรือเป็นการเสนอเงื่อนไขที่กำหนดรูปแบบของพฤติกรรม ซึ่งไม่ได้มุ่งที่จะสรุปรวมหรือทำนายพฤติกรรมในอนาคต แต่ให้ประโยชน์อย่างสำคัญในด้านการจัดตัวแปร อันหลากหลายที่เกี่ยวข้องให้เป็นระเบียบ ปัจจัยทางสังคมที่กำหนดพฤติกรรมทางการเมืองลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของบุคคล ได้แก่ เพศ อาชีพ รายได้ การศึกษา ที่อยู่อาศัย และพฤติกรรมทางการเมืองลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนับวันจะมีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกราช วรณพงษ์ (2555) ได้ศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลประคำ อำเภอประคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการรณรงค์การเลือกตั้ง โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง ผลการวิจัยด้านการใช้สิทธิการเลือกตั้ง พบว่า ใน

ระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนได้มีการติดตามข่าวสารการประชาสัมพันธ์ การเลือกตั้ง อยู่เสมอ ได้เข้าร่วมรับฟังการปราศรัยหาเสียงผู้สมัครรับเลือกตั้ง จากสื่อต่างๆ ทำให้ประชาชน ได้มีแนวทางในการตัดสินใจในการนำไปใช้สิทธิเลือกตั้งทั้งการเมืองระดับประเทศหรือการเมือง ระดับท้องถิ่น อีกทั้งในปัจจุบันการใช้สิทธิเลือกตั้ง ของประชาชนให้ถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องไป เลือกตั้ง

1.3 การเลือกตั้งและพฤติกรรมเลือกตั้งด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง

ด้านการศึกษากิจการจัดการเรียนการสอน ยังคงยึดนโยบายจากส่วนกลางยังไม่มี การกระจายอำนาจทางการศึกษาลงไปสู่ภูมิภาค และท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียนก็เช่นกัน ยังคงเป็นบทบาทของผู้บริหารและครูเท่านั้นนักเรียนและผู้ปกครองยังไม่มี ส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชิงชัย ศิริโวหาร (2551) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้อยชุม ชีเหล็ก อำเภอนิคมบ่งพร่าง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ประชาชนไปลงคะแนนเลือกตั้งสมาชิกสภา องค์การบริหารส่วนตำบล อยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยด้านการติดตามตรวจสอบการเลือกตั้ง พบว่า อยู่ในระดับน้อย แสดงให้เห็นว่าประชาชนมีความรู้สึกว่าตนไม่มีบทบาท หน้าที่ที่จะไป ติดตามตรวจสอบการเลือกตั้งเพียงแต่เมื่อมีการเลือกตั้งก็มาใช้สิทธิของตนก็เป็นการเพียงพอจึง ไม่มีความสนใจในเรื่องการติดตาม ตรวจสอบการเลือกตั้ง

2. การส่งเสริมพฤติกรรมเลือกตั้ง

พฤติกรรมเลือกตั้งของประชาชนมีความแตกต่างกันตามภูมิหลังทางเศรษฐกิจ และสังคมหลายประการ โดยเฉพาะในเรื่องระดับการศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจ และที่อยู่อาศัย

2.1 การส่งเสริมพฤติกรรมเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การส่งเสริมพฤติกรรมเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง ควรให้สื่อมวลชนเข้ามา มีบทบาทในการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นกลาง มีการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ไปใช้สิทธิถึงผลดีที่ทุกๆ คน ได้มีส่วนเลือกคนดีเป็นเข้าไปทำงาน

ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปิยพร ฤทธิประเสริฐ (2558) ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน กรณีศึกษาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ ผล การศึกษาพบว่า ประชาชนใน เขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์ มีการติดตามข่าวสารการเลือกตั้ง อยู่ ในระดับต่ำ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ที่มีจำนวนมากที่สุดคือ ควรเปิดโอกาสให้ประชาชน

เข้ามามีส่วนร่วมให้มากกว่านี้ ทั้งนี้อาจจะเป็น เพราะว่า ที่ผ่านมามหาวิทยาลัยไม่ได้ให้ความสำคัญกับการที่จะให้ประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทั้งการเมืองท้องถิ่นและการเมืองระดับชาติ จึงทำให้ประชาชนบางกลุ่มต้องการให้เทศบาลมีบทบาทในการสร้างการมีส่วนร่วมทางการเมืองแก่ประชาชน ให้ประชาชนมีสิทธิในการออกเสียงประชามติ ร่วมคิดร่วมทำ ร่วมเป็นคณะกรรมการ

2.2 การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง

ปฏิรูประบบการเลือกตั้งให้เป็นกระบวนการที่บริสุทธิ์เที่ยงธรรม และเป็นไปตามเจตจำนงอิสระที่แท้จริงของประชาชนในการเลือกตัวแทน ปราศจากการครอบงำหรือชักจูงที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณรงค์ ศรีบัว (2551) ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างแรงจูงใจในการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ ได้รับแรงจูงใจมากที่สุด คือ การมีความเข้าใจและรับรู้ว่าการเลือกตั้งเป็นสิ่งสำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแรงจูงใจด้านความสนใจทางการเมือง ลำดับความสำคัญของแรงจูงใจในการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ตัดสินใจไปเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล เพราะความต้องการผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลที่ดีโดยได้รับแรงจูงใจเกี่ยวกับความต้องการผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีการศึกษาดีและมีวิสัยทัศน์มากที่สุด

2.3 การส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง

เงื่อนไขทางสังคมมีส่วนต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง โดยการตัดสินใจลงคะแนนภายใต้โครงข่ายการพึ่งพาทางสังคมของการเลือกตั้ง เป็นโครงข่ายที่ดำรงอยู่ในพื้นที่ชนบท ในหมู่บ้าน ชุมชนท้องถิ่น ที่ยังคงมีความยึดมั่นผูกพันช่วยเหลือพึ่งพาในฐานะคนท้องถิ่นเดียวกันมีความสัมพันธ์กันโดยการนับญาติ โครงข่ายที่เชื่อมโยงกันอย่างแนบแน่นภายใต้การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิรัช เพ็ชรชอบ (2552) ได้วิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง” ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่ องค์การ

บริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอกงหรา จังหวัดระยอง พบว่า ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีอายุ อาชีพ รายได้ สมาชิกองค์กรหรือกลุ่มต่างๆ การรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสิทธิทางการเมือง และการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 1.15 ผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มีเพศและระดับการศึกษาต่างก็มีพฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองไม่แตกต่างกัน

3. นวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้ง

จากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่มีอายุเพิ่มขึ้น ในขณะที่เกิดความก้าวหน้าของเทคโนโลยีเกิดการใช้สื่อใหม่มากมาย การที่สภาพของการเมืองไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก ทำให้เกิดความจำเป็นในการสร้างนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้ง

3.1 นวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการใช้สิทธิเลือกตั้ง

การกำหนดกลุ่มตลาดเชิงเป้าหมาย เพื่อให้สามารถสื่อสารนโยบายไปสู่กลุ่มเป้าหมายได้ตรงกลุ่ม รวมทั้งกำหนดทิศทางการสื่อสารในแต่ละวันในโลกออนไลน์ การสร้างขบวนการสื่อสาร ทวิตเตอร์ การลงทุนกับการใช้สื่อใหม่ที่เป็นการลงทุนน้อยแต่มีความคุ้มค่าสูง ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าในโลกปัจจุบันได้เข้าสู่ยุคที่มีการพัฒนาเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรเชษฐ์ ไชยวงศ์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลโดยตรงขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ไม่มีส่วนร่วมทางการเมืองด้านอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเข้าร่วมประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล การตรวจสอบการดำเนินการจัดซื้อจัดจ้าง การร่วมแสดงความคิดเห็นในการออกข้อบัญญัติตำบล การแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงานและการตรวจสอบการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ในด้านพฤติกรรมต่อการเลือกตั้งของประชาชนพบว่าประชาชนยังขาดความสนใจและความกระตือรือร้นที่จะรับทราบข้อมูลข่าวสารในทางการเมือง และไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

3.2 นวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการลงคะแนนเลือกตั้ง

การใช้สื่อที่ทันสมัยให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งอย่างถูกต้องตามขั้นตอน และวิธีการตรวจสอบให้กระบวนการเลือกตั้งเป็นไปอย่างโปร่งใส ถูกต้อง ยุติธรรม การตรวจสอบการทำหน้าที่ของคณะกรรมการการเลือกตั้งและให้พื้นที่ภาคประชาชนเพื่อแสดงความคิดเห็น ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐดิฐ อิศระเสนีย์ (2559) ได้ศึกษาเรื่อง พฤติกรรมการเลือกตั้ง และความพึงพอใจของประชาชนในการปฏิบัติงานของนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนอำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม มีความสนใจในการเมืองท้องถิ่นอยู่ในระดับปานกลาง ไปใช้สิทธิเลือกตั้งร้อยละ 96.91 เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินใจเลือกนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลใน 3 ลำดับแรกคือความซื่อสัตย์สุจริตความมีน้ำใจช่วยเหลือเกื้อกูล และการมีผลงานทำประโยชน์ต่อชุมชน

3.3 นวัตกรรมส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งด้านการตัดสินใจเลือกตั้ง

การบริหารจัดการเลือกตั้ง การจดทะเบียนของผู้มีสิทธิออกเสียงที่ประสงค์ที่จะใช้สิทธิล่วงหน้าในอินเทอร์เน็ต การรับสมัครโดยระบบอินเทอร์เน็ตควบคู่กับระบบปกติ การใช้บัตรสมาร์ทการ์ดในการแสดงตนของประชาชน เพื่อลดขั้นตอนและเวลาในการใช้สิทธิเลือกตั้งล่วงหน้า การขยายเวลาเลือกตั้งล่วงหน้ามากขึ้น การกำหนดเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกทุกกลุ่ม เช่น แอปพลิเคชันในการนำคนไปยังหน่วยเลือกตั้ง หรืออำนวยความสะดวกกับผู้สูงอายุ การสร้างเครือข่ายภาคเอกชนให้เกิดความร่วมมือในการเลือกตั้ง

ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัดดา งามโสภากา (2553) ได้ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมเกี่ยวกับการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ด้านการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่วนใหญ่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง โดยเหตุผลที่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเป็นหน้าที่ของประชาชน เหตุผลที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้ง เพราะเบื่อหน่ายการเลือกตั้ง ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มการเมือง ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร สำหรับการรับข่าวสารเลือกตั้งจากสื่อ พบว่า ส่วนใหญ่ได้รับข่าวสารเลือกตั้งจากสื่อ ประเภท ป้ายโฆษณาประชาสัมพันธ์ ด้านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง โดยส่วนใหญ่พิจารณาลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง จากตัวบุคคล และส่วนใหญ่มีการเชิญชวนไปเลือกตั้งภายในครอบครัว หรือเครือญาติ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การพัฒนานวัตกรรมการส่งเสริมพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง มีความสำคัญต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ความเป็นสถาบันซึ่งเป็นตัวกำหนดกรอบกติกาถือว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมของบุคคล รวมทั้งกฎหมายก็มีส่วนที่สำคัญในการกำหนดพฤติกรรมการเลือกตั้ง จึงควรออกนโยบายที่ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะมาใช้สิทธิมากขึ้น และสามารถใช้สิทธิได้ง่ายไม่มีความซับซ้อน

1.2 สถานภาพทางสังคมเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งหรือเป็นการเสนอเงื่อนไขที่กำหนดรูปแบบของพฤติกรรม จึงควรมีจัดการตัวแปรอันหลากหลายที่เกี่ยวข้องให้มีความเหมาะสมต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน

1.3 การลงคะแนนเลือกตั้งให้ความสำคัญกับการบริหารการเลือกตั้ง ซึ่งมีอิทธิพลต่อสำนึกของผู้ไปใช้สิทธิ เป้าหมายในการตัดสินใจของแต่ละคนในการลงคะแนนเสียงคือเป้าหมายทางการเมือง ดังนั้นองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งต้องมีการบริหารการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพ

1.4 ปฏิรูประบบการเลือกตั้งให้เป็นกระบวนการที่บริสุทธิ์เที่ยงธรรม และเป็นไปตามเจตจำนงอิสระที่แท้จริงของประชาชนในการเลือกตัวแทน ปราศจากการครอบงำหรือชักจูงใดๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาระบบการเมือง

1.5 การบริหารจัดการเลือกตั้งที่มีประสิทธิภาพ โดยจดทะเบียนผู้มีสิทธิออกเสียงที่ประสงค์ที่จะใช้สิทธิล่วงหน้า การรับสมัครโดยระบบอินเทอร์เน็ตควบคู่กับระบบปกติ การใช้บัตรในการแสดงตนของประชาชน การขยายเวลาเลือกตั้งล่วงหน้ามากขึ้น การกำหนดเครื่องมือในการอำนวยความสะดวกทุกกลุ่ม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 การตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้ลงคะแนนเสียงจะกระทำอย่างระมัดระวังรอบคอบที่สุด สำหรับความผิดพลาดนั้นเกิดจากการได้รับข่าวสารที่ไม่เพียงพอ ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงควรให้ข่าวสาร ที่มากเพียงพอต่อการตัดสินใจในการลงคะแนนเลือกตั้ง

2.2 วัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทยยังขาดการมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้ประชาชนตัดสินใจในการเลือกตั้ง จึงควรสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง สร้างศรัทธาและความกระตือรือร้น ที่จะเข้ามาตัดสินใจในการเลือกตั้ง

2.3 การจัดการเรียนการสอนยังคงยึดนโยบายจากส่วนกลางไม่มีการกระจายอำนาจทางการศึกษาลงไปสู่ภูมิภาค และท้องถิ่น ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนก็เช่นกัน ยังคงเป็นบทบาทของผู้บริหารและครูเท่านั้น จึงควรให้นักเรียนและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการ

2.4 พัฒนาการลงคะแนนเลือกตั้งแบบอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การลงคะแนนรวดเร็ว แม่นยำ ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย ตัดปัญหาเรื่องบัตรเสีย ไม่สิ้นเปลืองกระดาษที่ต้องนำมาทำเป็นบัตรเลือกตั้ง และลดภาระการประทับตราเพื่อให้ทราบว่าเป็นบัตรเลือกตั้งจริง

2.5 การผลิตสื่อส่งเสริมพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งที่ทันสมัย เลือกใช้ช่องทางประชาสัมพันธ์ให้ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย เช่น การเลือกใช้วิทยุเตอร์ และอินสตาแกรมที่มีคนรุ่นใหม่นิยมใช้ ในทางด้านการเมือง การเลือกตั้ง กฎระเบียบการเลือกตั้ง ข้อมูลพรรคการเมือง และผู้สมัคร ควรให้พื้นที่หรือเวลาแก่ภาคประชาชน และองค์กรเพื่อนำเสนอปัญหา ความคิดเห็น

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

3.1 วิจัยระเบียบและกฎหมายที่มีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้ง เพื่อออกนโยบายที่ทำให้ประชาชนเกิดความสนใจที่จะมาใช้สิทธิมากขึ้น ไม่มีความซับซ้อน กำหนดรูปแบบให้มีความเหมาะสมต่อการใช้สิทธิเลือกตั้งของประชาชน

3.2 ศึกษาการนำวิธีการเลือกตั้งผ่านอินเทอร์เน็ตมาใช้ในประเทศไทย เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งสามารถถือคือนผ่านรหัสบัตรประชาชนจากทุกมุมโลกลงคะแนนเสียงได้ทุกที่ทุกเวลา สามารถตรวจสอบการส่งผลโหวตกับเจ้าหน้าที่ได้โดยตรงผ่านแอปพลิเคชันแบบพิเศษ

3.3 ศึกษาวัฒนธรรมทางการเมืองของประเทศไทยที่ยังขาดการมีส่วนร่วมในการกระตุ้นให้ประชาชนตัดสินใจในการเลือกตั้ง รวมทั้งการสร้างศรัทธาและความกระตือรือร้นที่จะเข้ามาเลือกตั้ง

3.4 ศึกษาการเข้ามามีบทบาทของสื่อมวลชนในการส่งเสริมประชาธิปไตย จากการนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและเป็นกลาง มีการประชาสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอ สร้างความรู้ความเข้าใจให้กับผู้ใช้สิทธิถึงผลดีที่ได้มีส่วนเลือกคนดีเป็นเข้าไปทำงานพัฒนาประเทศต่อไป

3.5 พัฒนาเครื่องมือฟังสังคมเพื่อติดตามว่ากระแสข่าวแต่ละช่วงเพื่อให้เกิดการส่งต่อข้อมูลในวงกว้าง การกำหนดกลุ่มตลาดเชิงเป้าหมาย สามารถสื่อสารไปสู่กลุ่มเป้าหมายของพรรคได้ตรงกลุ่ม การลงทุนกับการใช้สื่อใหม่เป็นการลงทุนน้อยแต่มีความคุ้มค่าสูง

บรรณานุกรม

- โกวิทย์ พวงงาม. (2557). *องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมา-ธรรม.
- จิตติล คุ่มกรอง. (2560). *พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของประชาชน*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา).
- ชิงชัย ศิริโวหาร. (2551). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านน้อยซุ้มขี้เหล็ก อำเภอนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก*. (รายงานการศึกษาอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- เชาณะ ไตรมาส. (2555). *การเลือกตั้งแบบใหม่ : ทำไมคนไทยต้องไปเลือกตั้ง*. กรุงเทพฯ : สุขุมและบุตร,
- ณรงค์ ศรีบัว. (2551). *การเสริมสร้างแรงจูงใจในการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางพลีใหญ่ อำเภอบางพลีจังหวัดสมุทรปราการ*. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- ณัฐดิฐ อิสระเสนีย์. (2559). *พฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งและความพึงพอใจของประชาชนในการปฏิบัติงานของนายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม).
- ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์. (2560). *การประเมินผลการทำงานขององค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพฯ : สถาบันพระปกเกล้า.
- ธีรวิทย์ โสภิชฎิกุล. (2561). *การเมืองการปกครองของไทย*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ ก. พล (1996).
- ลัดดา งามโสภาก. (2553). *แนวทางการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการเลือกตั้งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตอำเภอชาณุวรลักษบุรี จังหวัดกำแพงเพชร*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร).

- ปิยพร ติดยัประเสริฐ. (2558). การศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน : กรณีศึกษาเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลเมืองกาฬสินธุ์. (การศึกษาค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).
- วีรรา ไชยสาร. (2554). ระบบการเลือกตั้งกับการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : นิติธรรม.
- วรเชษฐ์ ไชยวงศ์. (2559). พฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในระดับท้องถิ่น: กรณีศึกษาการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบล โดยจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งรวงทองอำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- วิรัช เพียรชอบ. (2552). พฤติกรรมการใช้สิทธิทางการเมืองของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลทุ่งควายกิน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี).
- สมบัติ จันวงศ์. (2560). เลือกตั้ง วิกฤต ปัญหา และทางออก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์คบเพลิง.
- สุวิทย์ จันแข่ง. (2557). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนใน องค์การบริหารส่วนตำบลจระเข้เผือก อำเภอด่านมะขามเตี้ย จังหวัดกาญจนบุรี. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- เอกราช วรณพงษ์. (2555). การมีส่วนร่วมการเลือกตั้งทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลประคำ อำเภอประคำ จังหวัดบุรีรัมย์. (การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์).

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 กับความผาสุกทางวิญญาณ
ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีในจังหวัดศรีสะเกษ
A Study of the Related Between Four Sublime States of Mind and
Spiritual Well- Being of Chulamani Vocational College
in Srisaket Province

ศุภกิจ ปุญญา¹

SupakijPunya

Received: November 19, 2019

Revised: December 26, 2019

Accepted: December 27, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 กับความผาสุกทางวิญญาณของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีในจังหวัดศรีสะเกษ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาคือ 1) เพื่อศึกษาระดับความผาสุกทางวิญญาณ ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา จูลมณีศรีสะเกษ ตำบลตุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 และความผาสุกทางวิญญาณของนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีศรีสะเกษ ตำบลตุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถามซึ่งประกอบไปด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม แบบสอบถามปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 และปัจจัยด้านความผาสุกทางวิญญาณ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) การทดสอบความแตกต่างในระดับการรับรู้เกี่ยวกับปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 และปัจจัยด้านความผาสุกทางวิญญาณของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีศรีสะเกษ ทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบความแปรปรวน (F-test) แบบ One Way ANOVA และวัดความสัมพันธ์ของตัวแปร

¹นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 และ ตัวแปรปัจจัยด้านความผาสุกทางวิญญาณด้วยการใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า ก.) ความแตกต่างของระดับความผาสุกทางจิตวิญญาณ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีศรีสะเกษ ที่มีเพศ อายุ พื้นที่ ผลการศึกษา และรายได้ต่อเดือนครอบครัว แตกต่างกัน ไม่ได้มีระดับความผาสุกทางวิญญาณแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ข.) ความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 กับระดับความผาสุกทางจิตวิญญาณ พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจูลมณีศรีสะเกษมีระดับพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สัมพันธ์กับระดับความผาสุกทางวิญญาณทั้ง 3 ด้านในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์, พรหมวิหาร, ความผาสุก

ABSTRACT

The purposes of this thesis were to study the level of spiritual well-being of pupils of Chulamani vocational college, Dun Sub-district, Kanthararom District, Srisaket Province 2. To study the relationship between Four Sublime States of Mind and the Spiritual well-being of pupils of Chulamani vocational college, Don Sub-district, Kanthararom District, Srisaket Province.

The instrument used to collect data was a questionnaire. General information of the respondents. The questionnaires of Four Sublime States of Mind and the Spiritual well-being. The statistics used in data analysis including Frequency Distribution, Percentage, Mean, Standard Deviation, Difference Test, Percentage, T-test, one-way ANOVA, and the related measuring of correlation coefficient of Four Sublime States of Mind and the Spiritual well-being and factorial correlation. Spiritual Well-being by Using Statistics Pearson's Correlation Coefficient. The samples used in this study were the vocational college, vocational certificate 250 pupils of the Chulamani vocational college Srisaket,

The results of the study indicated that loving-kindness employed the highest average of 4.48 with 0.483 standard deviation, the sympathetic joy employed the average of 4.26 with 0.454 standard deviation, the equanimity employed the average of 4.14 with 0.460 standard deviation and the compassion employed the lowest average of 4.11 with 0.523 standard deviation. The findings of Spiritual well-being showed that the life satisfaction employed the average of 4.24 with 0.442 standard deviation, followed by the faith and belief with the average of 4.24 with 0.472 standard deviation and the life and self-responsibility employed the average of 4.42 with 0.450 standard deviation.

The experiment of hypothesis found that the students from Chulamani Sisaket Vocational College had the differences between genders, age, sibling, grade point average and family income. There was not differences of Spiritual well-being with the statistical significance at 0.05.

A. Differences in the level of spiritual well-being Classified by personal information was found that the Chulamani Sisaket Vocational College students with different gender, age, sibling, education and monthly income do not have different levels of spiritual well-being at the 0.05 level.

B. The finding of this study indicated that the relationships between four sublime states of mind and Spiritual well-being had much higher positive relationship, with significances at 0.01.

Keywords : Relationships, Brahmavihara, Spiritual well-being

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จิตวิญญาณ (spiritual) เป็นส่วนสำคัญที่สุดของชีวิต สะท้อนถึงความเป็นตัวตนที่ลึกที่สุดของมนุษย์ ทั้งในด้านความ เชื่อความศรัทธา คุณค่าที่ผูกฝังลึกในจิตใจ และมีปัญญารู้เท่าทัน ต่อทุกสรรพสิ่งตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้น (คุชฎี โยเหลา และคณะ. 2553, น.13) หากถูกปลุกฝังในแบบที่ไม่ดีและไม่ถูกต้อง ก็มักจะมีผลต่อตนเอง คนรอบข้างและสังคมอย่างมาก บุคคลที่ได้รับการตอบสนองทางจิตวิญญาณที่เหมาะสมคือ บุคคลที่มีความผาสุกทางจิตวิญญาณ

(พัชนี สมกำลัง. 2556, น.58) ซึ่งทำให้เกิดปัญญา มองเห็นธรรมชาติตามความเป็นจริง ลดละความเห็นแก่ตัวลง มีพลังใจที่เข้มแข็ง เพื่อดำเนินชีวิตตามเป้าหมายที่วางไว้ (สิวลี ศิริไล. 2555, น.65) รวมทั้ง มีแหล่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจที่ช่วยให้สามารถก้าวผ่านปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ในชีวิตได้ อีกทั้ง ยังสามารถมอบความรักและความเมตตาให้กับผู้อื่นได้อย่างไม่มีข้อแม้และนอกจากนี้ความผาสุกทางวิญญาณ ยังเป็นลักษณะส่วนบุคคลที่สำคัญ อันมีผลทำให้บุคคลมีสติปัญญาดี มีคุณธรรมจริยธรรมสูง อุทิศตนให้กับการทำงาน และ ยังสามารถจูงใจให้บุคคลภายใต้การดูแลเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของงานได้ (พัชนี สมกำลัง. 2556, น.66) ความผาสุกทางจิตวิญญาณจึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากสำหรับการทำงานเพื่อผู้อื่น หากบุคลากร ในหน่วยงานที่ทำงานเพื่อผู้อื่นโดยตรง มีความผาสุกทางวิญญาณในระดับที่ต่ำ ก็จะทำให้ไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มภาคภูมิ และในสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มุ่งเน้นไปในด้านการทำงานอย่างเต็มรูปแบบ คนส่วนใหญ่จึงมุ่งเน้นความสำคัญไปที่งานมากกว่าบุคคลที่ร่วมงาน หากบุคคลที่มีจิตวิญญาณในการทำงานจะเป็นผู้ที่มีสติตื่นรู้ต่อตนเองอยู่เสมอ สามารถก้าวผ่านความเป็นตัวตนเพื่อไปสู่สิ่งที่ดียิ่งขึ้น มองเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของบุคคลรอบข้าง ไม่เห็นแก่ตัว ช่วยเหลือบุคคลรอบข้าง ด้วยความเมตตา กรุณา (ธรรมนันทิกา แจ่มสว่างและคณะ. 2555, น.76) ซึ่งจะตรงตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาในหัวข้อธรรม คือพรหมวิหาร 4 ประการ ซึ่งหลักการพรหมวิหารธรรม 4 ประการนั้น เป็นหลักธรรมที่ประกอบด้วยความมีเมตตา คือความรัก ความมีไมตรี มีความปรารถนาดี ความอยากให้ผู้อื่นมีความสุขและประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). 2541, น. 507) มีความกรุณาคือความสงสาร ด้วยการคิดที่จะช่วยให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์ทรมาน ทั้งร่างกายและจิตใจไม่สร้างความเดือดร้อนให้กับผู้อื่นอีกทั้งยังไม่เบียดเบียนผู้อื่นและยังคงยินดียิ่งอยู่เสมอเมื่อมีผู้ที่ได้ดีและประสบพบเจอกับความสุขไม้อิจฉาริษยาเมื่อเห็นดังนั้นก็วางใจเป็นกลางไม่เบียดเบียน และความผาสุกทางวิญญาณนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อสังคมเป็นอย่างมาก เพราะเหตุว่าความผาสุกทางวิญญาณเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถบ่งบอกได้ถึงความพึงพอใจในการใช้ชีวิต หรือเป้าหมายในการดำเนินชีวิตไปสู่จุดที่ต้องการ หรือแม้แต่การเห็นคุณค่าในตนเองหากระดับความผาสุกทางวิญญาณอยู่ในระดับต่ำย่อมไม่ส่งผลดีต่อตัวบุคคลหรือสังคม เพราะเมื่อไม่มีความพึงพอใจในชีวิต หรือเป้าหมายที่จะดำเนินไป ก็จะทำให้บุคคลนั้นรู้สึกว่าคุณค่าของตัวเองไม่มีคุณค่า และลดคุณค่าของตัวเองลงไป ซึ่งอาจจะส่งผลเสียต่อตนเองและผู้อื่น

นักศึกษาถือเป็นฐานหลักในการเตรียมตัวเพื่อไปเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชน หากนักศึกษาที่ได้รับการฝึกอบรมและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีการฝึกฝนการทำจิตใจให้สงบอย่างต่อเนื่อง มีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานอย่างจริงจังและถูกปลูกฝังคุณธรรมในเกิดขึ้นในจิตใจ จะสามารถพัฒนาระดับความเข้าใจในหัวข้อธรรมพรหมวิหารธรรม 4 ได้ ด้วยเหตุนี้จะทำให้สามารถเข้าไปช่วยเหลือหรือสงเคราะห์ผู้อื่นในสังคมได้ เมื่อเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งในองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ก็สามารถที่จะทำหน้าที่ได้อย่างเต็มที่และสมบูรณ์ อีกทั้งความผาสุกทางวิญญาณเป็นสิ่งที่มิปัจจัยหลายด้านที่จะทำให้บุคคลนั้นมีระดับความผาสุกทางวิญญาณที่สูงหรือต่ำ ในกรณีนี้ ต้องอาศัยกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาวะแวดล้อมที่ถูกอบรมปลูกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องจนเป็นวัฒนธรรมประเพณีที่สืบทอดติดต่อกัน ซึ่งจะสามารถทำให้เห็นความแตกต่างจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ดังนั้นผู้วิจัยอยากทราบถึงความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหารธรรม 4 กับความผาสุกทางวิญญาณของนักเรียนนักศึกษาที่ผ่านการฝึกอบรมและปลูกฝังด้านคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง จะมีความสัมพันธ์กันตาม นัยสัมพันธ์ทางสถิติหรือไม่

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาจากฐานข้อมูลต่างๆ พบว่า มีการศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณในกลุ่มของโรงพยาบาลต่างๆ หรือในองค์กรทางการศึกษาในระดับผู้บริหาร อย่างแพร่หลาย อาทิเช่น อุทุมพร มาลัยทอง ได้ศึกษาถึงการรับรู้การส่งเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหัวหน้าหอผู้ป่วย (อุทุมพร มาลัยทอง. 2549, น. 23) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพวิธีปรากฏการณ์วิทยา ซึ่งศึกษาในกลุ่มหัวหน้าผู้ป่วย และวาสนา เกษมสุข ศึกษาความผาสุกของผู้ดูแลเด็กพัฒนาการล่าช้าที่มารับการรักษาที่ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ (วาสนา เกษมสุข. 2545, น.54) หรือแม้กระทั่งการศึกษาในกลุ่มผู้ป่วยในโรงพยาบาลเช่น สุพิศ สงนวล ได้ศึกษาประสบการณ์การเยียวยาด้านจิตวิญญาณของ ผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับรังสีรักษาที่มีความผาสุกทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอร์เมนิวติก (สุพิศ สงนวล. 2548, น.23) ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาความผาสุกทางจิตวิญญาณในนักเรียนนักศึกษา ผู้วิจัยจึงมีความใคร่รู้ความสัมพันธ์ระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาข้อพรหมวิหารธรรม 4 ประการ กับความผาสุกทางวิญญาณของนักศึกษาวิทยาลัยพุทธพระราชทานในจังหวัดศรีสะเกษ โดยศึกษาสภาวะแวดล้อมของแหล่งข้อมูลจากทางอินเทอร์เน็ตและหนังสือ ตำราต่างๆ เพื่อให้ได้แหล่งข้อมูลที่มีคุณภาพและตรงตามความต้องการของงานวิจัย เมื่อประเมินจากสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่างๆ จากข้อมูลพบว่าวิทยาลัย

อาชีวศึกษาจุลฉวีศรีสะเกษ ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นวิทยาลัยวิถีพุทธพระราชทาน และเป็นต้นแบบในการจัดการเรียนการสอนแบบวิถีพุทธ มีการอบรมคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่อง มีการปลูกฝังภายในจิตใจในเรื่องคุณธรรม มีสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม และเป็นวิทยาลัยที่นักศึกษาพักอยู่ประจำในระหว่างการศึกษาแต่ละภาคการเรียน จึงเป็นสถาบันที่เหมาะสมกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาศักยภาพในการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาระดับความผาสุกทางวิญญาณ ของนักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษา จุลฉวีศรีสะเกษ ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 กับความผาสุกทางวิญญาณของนักศึกษา วิทยาลัยอาชีวศึกษา จุลฉวีศรีสะเกษ ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวีศรีสะเกษ ตำบลดุน อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 500 คนแล้วนำมาหาขนาดประชากรกลุ่มตัวอย่างค่าความเชื่อมั่น 95% ตามตารางของ Yamane โดยวิธีการสุ่มแบบบังเอิญ (Random) เป็นการสุ่มจากประชากรเป้าหมายที่เป็นใครก็ได้ที่สามารถให้ข้อมูลได้ครบถ้วน จำนวน ๒๒๒ คน คำนวณหาประชากรกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ (Yamane Yamane Taro. 1958, น.67)

2. ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนพี่น้อง ระดับผลการศึกษา รายได้ต่อเดือนของครอบครัว และพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ ระดับความผาสุกทางวิญญาณ ได้แก่ ความศรัทธาและความเชื่อ ชีวิตและความรับผิดชอบของตนเอง และความพึงพอใจในชีวิต

3. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบบสอบถามปลายปิดและแบบสอบถามปลายเปิดที่สร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิดในการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนในการสร้างและเนื้อหาแบบสอบถามและคุณภาพเป็นไปตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณอย่างเคร่งครัด

การสร้างเครื่องมือและการตรวจคุณภาพเครื่องมือ 1.) ศึกษาค้นคว้า ข้อมูล ทัศนคติ เอกสาร ตำรา แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ พรหมวิหาร 4 และความผาสุกทางวิญญาณ และข้อมูลที่เคยมีนักวิชาการได้แต่ง ประพันธ์และศึกษา ความผาสุกทางวิญญาณ 2.) สร้างแบบสอบถามฉบับร่าง ในการสร้างแบบสอบถาม ได้นำข้อมูลที่เคยมีนักวิชาการศึกษาเกี่ยวกับหัวข้อที่ศึกษามาเป็นข้อมูลในการสร้างแบบสอบถามฉบับร่าง 3.) นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบ แนะนำ และปรับปรุง แก้ไข 4.) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความถูกต้องของภาษา 5.) นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้ข้อเสนอแนะเสนอปรึกษาต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสม ก่อนนำไปทดลองใช้ต่อไป 7.) เมื่อปรับปรุงแก้ไขแล้วจากนั้น นำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงโดยละเอียดดีแล้วไปทดลองใช้เพื่อหาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ และหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือด้วยวิธีของ ครอนบาค ที่เรียกว่า “สัมประสิทธิ์อัลฟา” (α -Coefficient) 7.) นำแบบสอบถามที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขโดยละเอียดและนำไปทดลองใช้แล้วนำมาทำเป็นฉบับสมบูรณ์เพื่อเก็บข้อมูลต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 สถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

4.2 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน ได้แก่ Independent Samples t-test, F-test (One-way ANOVA) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม โดยกำหนดมีนัยสำคัญทางสถิติไว้ที่ระดับ 0.05

4.3 สถิติวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ได้แก่ สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Correlation Coefficient)

4. สรุปผลการวิจัย

ก. ข้อมูลทั่วไป

นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุมณีศรีสะเกษ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง รองลงมา เป็นเพศชาย ส่วนใหญ่อยู่ในระหว่างอายุ 10 - 15 ปี รองลงมาคือ 16 - 20 และ 21 - 25 ปี และมีพี่น้องตั้งแต่ 3 คน ขึ้นไป 2 คน 1 คน และเป็นลูกคนเดียว ตามลำดับ ด้านระดับผลการศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับ 2.01 - 2.50 รองลงมาคือ 3.01 - 3.50, 3.51 - 4.00, 2.51 - 3.00, 1.51 - 2.00 และ 1.00 - 1.50 ตามลำดับ และในด้านรายได้ต่อเดือนครอบครัว ส่วนใหญ่อยู่ที่ 10,000 - 15,000 บาท รองลงมาคือ 15,001 - 20,000 บาท 20,001 - 25,000 บาท 25,001 - 30,000 บาท และ 30,000 บาทขึ้นไป ตามลำดับ

ข. ความแตกต่างของระดับความผาสุกทางจิตวิญญาณ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุมณีศรีสะเกษที่มีเพศ อายุ พี่น้อง ผลการศึกษา และรายได้ต่อเดือนครอบครัว แตกต่างกัน ไม่ได้มีระดับความผาสุกทางจิตวิญญาณ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ค. ความสัมพันธ์ระหว่างพรหมวิหาร 4 กับระดับความผาสุกทางจิตวิญญาณ พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุมณีศรีสะเกษมีระดับพรหมวิหาร 4 เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา สัมพันธ์กับระดับความผาสุกทางจิตวิญญาณทั้ง 3 ด้านในระดับสูงมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

1. อภิปรายข้อมูลทั่วไป

จากการเก็บข้อมูล ผู้วิจัย พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุมณีศรีสะเกษ ในเขตอำเภอขุน จังหวัดศรีสะเกษส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง 10-15 ปี นักศึกษาในช่วงอายุนี้อ่านแล้วเข้าใจในเนื้อหาของคำถามได้ดีกว่าและมีจำนวนที่มากกว่านักศึกษาในช่วงวัยอื่นๆ เพราะมีการพักอยู่ ณ วิทยาลัยแห่งนั้นเป็นส่วนมาก ในส่วนจำนวนพี่น้องนั้นส่วนใหญ่มักจะมีจำนวนพี่น้องมากกว่า 2 คน คือ 3 คนขึ้นไป ในส่วนผลการศึกษาที่นักศึกษานั้นส่วนใหญ่มักจะมีผลการศึกษา อยู่ในระดับ 1.00 - 2.00 ในระดับมาก ถัดมาจะเป็นกลุ่มที่มีผลการเรียนในระดับ 3.00 จนถึง 4.00 มีรายได้ต่อเดือนของครอบครัวเดือนละ มากกว่า 10,000 บาท เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าครอบครัวนักศึกษาส่วนใหญ่ไม่มีรายได้เสริมที่ทำงานให้จำนวนมาก ส่วนใหญ่จะมีรายได้จากการทำสวน ไร่ นา ซึ่งมีรายได้ไม่คงที่

2. การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยพรหมวิหาร 4 และความผาสุกทางวิญญาณ พบว่า นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉัตรศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยพรหมวิหาร 4 อยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉัตรศรีสะเกษ มีสังคมการเป็นอยู่แบบวิถีพุทธ ซึ่งสามารถทำให้มีความเข้าใจในหลักธรรมค้อย่างสูง และปรารถนาให้คนอื่นมีความสุขอยู่เสมอมีความรักให้เพื่อน พี่ น้อง ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันคอยช่วยทำกิจการของผู้อื่นให้สำเร็จอยู่เสมอ และมีความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีถึงแม้จะเป็นศัตรูก็ตามซึ่งสอดคล้องกับพระมหาสมชาย สิริจินโท ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามแนวทางของพระพุทธคุณ (สมาน สุเมโธ)” พบว่า ความหมายของพรหมวิหาร 4 ว่าเป็น การเจริญจิตภาวนาโดยธรรมที่พึงแผ่ออกไปในสรรพสัตว์ทั้งหลายโดยมีสติอย่างสม่ำเสมอไม่ประมาทไม่จำกัดขอบเขตโดยมากเรียกว่าพรหมวิหาร 4 แปลว่าธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐหรือคุณธรรมประจำใจของท่านผู้มีจิตใจกว้างขวางยิ่งใหญ่ แยกออกได้ 4 ประการคือ

เมตตา คือ ความรักปรารถนาดีไม่มีตรีจิตอยากให้สรรพสัตว์มีความสุขถ้วนหน้า

กรุณา คือ อยากร่วมเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากภาวะแห่งทุกข์

มุทิตา คือ ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสติแช่มชื่นเบิกบาน

อุเบกขา คือ มีใจเป็นกลางวางเฉยในอิฏฐารมณ์และอนิฏฐารมณ์แล้วปราศจากอคติคือ มีความรัก มีเกลียด(พระมหาสมชาย สิริจินโท. 2547, น.41)

ด้านปัจจัยความผาสุกทางวิญญาณในระดับมาก อาจเป็นเพราะว่า วัฒนธรรมการเป็นอยู่ในวิทยาลัย เป็นวัฒนธรรมที่สอนให้นักศึกษา คิดเป็น ทำเป็น คือ สร้างให้นักศึกษาสามารถนำวิชาชีพที่ได้ ำเรียนมาใช้ประโยชน์ในวิทยาลัย ในแต่ละวัน เช่น การซ่อมบำรุงวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ในวิทยาลัยที่ชำรุด แทนการจัดซื้อใหม่ หรือแม้แต่สร้างอาชีพในวิทยาลัย เช่นร้านค้า หรือการทำงานต่างๆ และมีการทำกิจกรรมประจำวันที่ชัดเจน เช่น การสวดมนต์ทำวัตร การทำกายบริหาร เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับ ปิยะมาศ ยินดีสุข ได้ศึกษาเรื่อง การเพื่อพัฒนาสุขภาวะทางจิตวิญญาณของ นักเรียนโรงเรียนวิถีพุทธ โดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการศึกษาบางส่วนพบว่าการจัดการ การศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาสันตอโคก เน้นการพัฒนาด้านคุณธรรมศีลธรรมผ่านการเรียนรู้ร่วมกันของโรงเรียน วัดและชุมชน จากการประกอบกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และกิจกรรม ประเพณีวัฒนธรรมประจำปีของชาวอโคก นักเรียนที่ผ่านการศึกษารูปแบบของชาวอโคกจะได้รับการฝึกหัดและพัฒนาด้านศีลธรรม คุณธรรมและงานวิชาชีพเพื่อให้สามารถ

ช่วยเหลือและเลี้ยงตัวเองได้ สามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข ทั้งผู้ปกครองและนักเรียนรวมทั้งบุคลากรทางการศึกษามีความพึงพอใจในการจัดการศึกษาของชาวโศก นอกจากนี้การนำวิถีพุทธเข้าสู่โรงเรียนมัธยมวัดบึงทองหลาง เป็นจุดเริ่มต้นของการนำพุทธศาสนาเข้าสู่โรงเรียนเพื่อสืบสานวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของไทยโดยเริ่มจากการให้บุคลากรในโรงเรียนเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของวิถีพุทธ วิถีธรรมที่มีความสำคัญเพราะมีส่วนช่วยในการพัฒนา ป้องกัน ตลอดจนแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของนักเรียนในปัจจุบัน ซึ่งอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ด้วยการบูรณาการพุทธธรรมเข้าสู่การเรียนรู้ทุกด้านของโรงเรียน แต่สิ่งที่ยังเป็นอุปสรรคต่อการจัดการศึกษาก็คือ การต้องอาศัยบุคลากรที่มีความเข้าใจในพุทธศาสนาและการศึกษาเป็นอย่างดี ซึ่งในทางปฏิบัติโรงเรียนวิถีพุทธยังขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถที่จะมาดูแลและให้ความช่วยเหลืออย่างใกล้ชิด (ปิยะมาศ ยินดีสุข. 2548, น.34) และวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุมณีศรีสะเกษได้ให้ความสำคัญกับการ สร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีภายในวิทยาลัยด้วยการจัดกิจกรรมและสร้างวัฒนธรรมต่างๆขึ้น ซึ่งทำให้นักศึกษามีความสามัคคีภายในสอดคล้องกับแนวคิดของ โคน (Compton.; citing Coan.) กล่าวว่าความผาสุกประกอบด้วยองค์ประกอบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ความมีประสิทธิภาพ ความเชื่อมสัมพันธ์ ความสามัคคีภายใน ความสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Compton. 2001, น.43) ซึ่งในงานวิจัยนี้ ได้พบข้อค้นพบอย่างหนึ่งคือ ไม่มีความแตกต่างระหว่างข้อมูลพื้นฐานในการบ่งชี้ถึงความแตกต่าง ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ วิลสัน (Brown; and Lent. 2000, น.73) ว่า สาเหตุรากฐานของความสุขและความผาสุก ไม่ได้ให้ความสำคัญกับเงิน อายุ เพศ สถิติปัญญา และความสัมพันธ์ของพ่อแม่ แต่ให้ความสำคัญกับคุณภาพของชีวิต ความใกล้ชิดทางสังคม การมีส่วนร่วมในงานและการมีส่วนร่วมในภารกิจของชีวิต ซึ่งสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นสิ่งสำคัญมากและส่งผลกระทบต่อปัจจัยด้านความเป็นอยู่และความผาสุกในการใช้ชีวิต ในวิทยาลัยเพราะถ้าหากการใช้ชีวิตในวิทยาลัยไม่มีความสุข ก็ไม่สามารถที่จะประกอบกิจการหรือทำสิ่งใดให้สำเร็จได้โดยง่าย สอดคล้องกับข้อค้นพบของนุสราน นามเดช และคณะศึกษาความสุขของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สระบุรี ผลการศึกษาพบว่า นักศึกษาพยาบาลให้ความหมายของความสุขในมิติของการมีความรู้สึกทางบวกปราศจากความรู้สึกทางลบการมีสุขภาพกายที่สมบูรณ์ มีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลใกล้ชิดการได้บรรลุถึงเป้าหมายทางการเรียนการแสวงหาความสุขของนักศึกษาพยาบาลเป็นไปอย่างเรียบง่ายในการดำรงชีวิตประจำวันและรับรู้ว่าการแสวงหาความสุขของตนมีผลกระทบทั้งทางด้านบวกและลบต่อตนเองและผู้อื่นปัจจัยที่มีผลต่อความสุขของนักศึกษาพยาบาลเมื่ออยู่ที่วิทยาลัยแห่งนี้

ประกอบด้วยปัจจัยหลายประการเรียงลำดับจาก ที่มีความสำคัญมากที่สุดคือ 1) ความสัมพันธ์กับเพื่อนและอาจารย์ 2) การบรรลุเป้าหมายในการเรียน 3) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ 4) การได้ทำกิจกรรมเพื่อการผ่อนคลาย 5) เศรษฐกิจ และ 6) ความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวปัจจัยที่ก่อให้เกิด

ความทุกข์ที่นักศึกษาให้ความสำคัญมากที่สุด 3 อันดับแรกคือ 1) การเรียน 2) ความมีอิสระภาพในการคิดและกระทำ และ 3) ความสัมพันธ์กับเพื่อนรุ่นพี่และอาจารย์นักศึกษาพยาบาล เสนอแนวทางในการสร้างความสุขในวิทยาลัยว่าเกี่ยวข้องกับตัวนักศึกษาเองอาจารย์ ผู้บริหาร วิทยาลัยฯ และบุคลากรทุกคนโดยสานความสัมพันธ์ที่ดีใกล้ชิดและจัดสิ่งแวดล้อมในวิทยาลัยที่ก่อให้เกิดความสุข (นุสราน นามเดช และคณะ. 2547, น.29)

3. อภิปรายผลการวิจัยในการศึกษา

นักศึกษาอาชีวศึกษาวิทยาลัยอาชีวศึกษาจตุรมณีศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ มีเพศอายุ จำนวนพี่น้อง ผลการศึกษา รายได้ต่อเดือนของครอบครัว ต่างกัน มีระดับความผาสุกทางวิญญาณ ไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสัมพันธ์ทางสถิติที่ .05 อาจเป็นเพราะว่า เพศ อายุ จำนวนพี่น้อง ผลการศึกษา รายได้ต่อเดือนของครอบครัว ไม่มีผลต่อความผาสุกทางวิญญาณ อาจเป็นเพราะ ปัจจัยเหล่านั้นเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นเพียงตัวแปรเล็กๆ ซึ่งไม่สามารถแสดงให้เห็นได้โดยง่าย ต้องอาศัยองค์ประกอบอย่างอื่นหลายๆ ส่วน เช่น สภาพแวดล้อมของวิทยาลัย หรือแม้แต่วัฒนธรรมการเป็นอยู่ของนักศึกษาในหลายมิติ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ ฟิชเชอร์และ บลูมเลซ (Fisher & Brumley) ซึ่งได้กล่าวว่าความผาสุกทางวิญญาณของบุคคล จะแสดงออกภายใต้ความสัมพันธ์ของบุคคลกับองค์ประกอบอย่างน้อย 1 องค์ประกอบ ดังนี้

1. องค์ประกอบภายในบุคคล คือ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ภายในตัวบุคคลการตระหนักรู้ในตนเอง การมีเอกลักษณ์เฉพาะบุคคล การแสวงหาความหมายเป้าหมายของชีวิต ความสุขสงบภายในจิตใจ และความชื่นชมยินดีกับชีวิต

2. องค์ประกอบระหว่างบุคคลและวัฒนธรรม คือ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างบุคคลกับบุคคลรอบข้าง มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม ศาสนา แสดงออกให้เห็นถึงการให้ ความรัก การให้อภัย การยอมรับและให้เกียรติ ความไว้วางใจ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

3. องค์ประกอบสิ่งแวดล้อม คือความสัมพันธ์กับธรรมชาติ เป็นความยำเกรงต่อธรรมชาติ ความกลมกลืนและเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติ การสัมผัสได้ถึงความพิเศษของธรรมชาติ

4. องค์ประกอบสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ คือ ความสัมพันธ์ของบุคคลกับสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติหรือพระเจ้า เทพเจ้า รวมทั้งความเชื่อ ความศรัทธา หรือการเคารพบูชา ในพลัง

ลึกลับของจักรวาล (Fisher, J., & Brumley, D. 2008, น.49) ซึ่งวิทยาลัยแห่งนี้มีการจัดการเรียนการสอนและวัฒนธรรมการเป็นอยู่ในรูปแบบวิถีพุทธ ดังนั้น นักศึกษาจึงมีความสัมพันธ์กับหลักแนวคิดทางศาสนาซึ่งส่งผลต่อจิตวิญญาณสอดคล้องกับแนวคิดของ บลาเซอร์ และพาลเมอร์ (Blazer; and Palmore. 1976, น.49) ว่า ศาสนา (Religiosity) มีความสัมพันธ์กับจิตวิญญาณ (Spirituality) และยิ่งสอดคล้องกับแนวคิดของฮังเกลแมนน์ และคนอื่นๆ (Hunglemann;etal. 1992, น.262) ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของ ความผาสุกทางวิญญาณไว้ 3 มิติ คือ 1) มิติของความศรัทธาและความเชื่อ เป็นความเชื่อด้านจิตวิญญาณ เป้าหมายในชีวิต สัมพันธภาพระหว่างความเชื่อด้านจิตวิญญาณ และแนวทางการดำเนินชีวิต 2) มิติของชีวิตและความรับผิดชอบของตนเอง เป็นความเชื่อในอำนาจ สูงสุด การให้อภัยผู้อื่น ยอมรับการเปลี่ยนแปลงหรือตัดสินใจในชีวิต 3) มิติของความพึงพอใจในชีวิต เป็นการตั้งเป้าหมาย ยอมรับในสถานการณ์ของชีวิต รักใคร่กัน และรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง ซึ่งตัวแปรพรหมวิหาร 4 และตัวแปรความผาสุกทางวิญญาณทั้ง 2 ตัวแปรนี้มีความสัมพันธ์กันสอดคล้องกับแนวคิด ของกัลยา พลอยใหม่ ซึ่งได้แบ่งองค์ประกอบของความผาสุกทางวิญญาณตามแนวคิดตะวันออกของประเวศ วะสี และ แมซีคีนสนีย์ เสถียรสุด ออกเป็น 3 ด้าน คือ 1) ความสุขความสงบที่เกิดจากความดี ความไม่เห็นแก่ตัว และมีพรหมวิหาร 4 2) ความรู้สึกเบิกบานกับการทำหน้าที่และการใช้ชีวิต 3) การมีสติ สมาธิ และปัญญา (กัลยา พลอยใหม่. 2545, น.57) และในแง่ของสภาวะแวดล้อมซึ่งวิทยาลัยได้มีกิจกรรมในการให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการสร้างสิ่งต่างๆ ในมหาวิทยาลัย และช่วยเหลือในการทำอาหารและซ่อมแซมสิ่งต่างๆ ใช้หลักการ พอใช้ พอเพียง พอใจ ในสิ่งที่มี ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบของ อุทุมพร มาลัยทอง ได้ศึกษาถึงการรับรู้การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหัวหน้าหอผู้ป่วย ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพวิธีปรากฏการณ์วิทยา โดยมีกลุ่ม ตัวอย่างประกอบด้วยหัวหน้าหอผู้ป่วยจำนวน 10 ราย ที่ปฏิบัติงานในโรงพยาบาลศูนย์แห่งหนึ่ง เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ของโคไลซี่ (colazzi) ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาเริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2547 ถึงเดือนตุลาคม 2548 ผลการวิจัยพบว่า 1) หัวหน้าหอผู้ป่วยรับรู้ความหมายของสุขภาวะทางจิตวิญญาณมี 4 ลักษณะคือ ความรู้สึกเป็นสุขสงบปีติอิ่มเอมใจ มีความพอใจพอเพียงและพอดีในชีวิตปัจจุบัน การได้เผื่อแผ่ เมตตาเอื้ออาทรต่อผู้อื่น และการมีจิตใจเข้มแข็งจากสิ่งยึดเหนี่ยว 2) การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณในตนเองตามการรับรู้ของหัวหน้าหอผู้ป่วยมี 4 วิธี ได้แก่ การหล่หลอมจากครอบครัว การแสวงหาและเรียนรู้ด้วยตนเอง การดำเนินชีวิตตามหลักพุทธธรรม และการเลือกสิ่งทีพอใจสร้าง สุขในตน 3) การสร้างเสริมสุข

ภาวะทางจิตวิญญาณในบุคลการตามการรับรู้ของหัวหน้าผู้ปวยมี 6 วิธี ได้แก่ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการดูแลผู้ปวยด้วยใจ การสอนโดยใช้หลักพุทธธรรม การสร้าง คุณค่าและความภาคภูมิใจ ส่งเสริมการปฏิบัติงานด้วยหลักคุณธรรม นำพุทธศาสนาวัฒนธรรมสู่กิจกรรมในหน่วยงานและการเป็นกัลยามิตร (อุทุมพร มาลัยทอง. 2549, น.43)

4. ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษาและวิจัยในครั้งนี้จึงได้นำมาแสดงดังต่อไปนี้

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ข้อค้นพบว่า พรหมวิหาร 4 และความผาสุกทางวิญญาณมีความสัมพันธ์กันในระดับสูงมาก ทำให้เห็นว่า หากมีการวิจัยครั้งต่อไป เป็นการวิจัยเพื่อ พัฒนา ระดับความผาสุกทางวิญญาณ ก็สามารถในปัจจัยพรหมวิหาร 4 เป็นตัวแปรในการศึกษาเพื่อพัฒนาได้

2. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ลงพื้นที่ด้วยตัวเอง จึงทำให้เห็นวัฒนธรรมในวิทยาลัยอาชีวศึกษาจุลฉวีศรีสะเกษ อย่างแท้จริง ทำให้ได้ทราบว่า วิทยาลัยแห่งนี้ เป็นสถานที่ ที่เหมาะสมต่อการศึกษาและวิจัยเกี่ยวกับหลักธรรม หรือ ธรรมะ ในตัวบุคคลเป็นอย่างมากจึงเป็นประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) ควรส่งเสริมกิจกรรมที่มีความสอดคล้องกับปัจจัยด้านพรหมวิหาร 4 เพื่อเสริมสร้างความผาสุกทางวิญญาณให้ดียิ่งขึ้นไป

2) ควรส่งเสริมให้นักศึกษาได้พัฒนาคุณภาพด้านจิตใจ เพราะจะเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดีกว่าให้นักศึกษาจัดกิจกรรมหรือสร้างสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

1) งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาในด้านความสัมพันธ์ของพรหมวิหาร 4 และความผาสุกทางวิญญาณ โดยมีตัวแปรต่างๆเข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกัน หากจะมีการต่อยอดจากงานวิจัยนี้ควรทำความเข้าใจประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องด้วย เช่น สภาวะแวดล้อมและบริบทของกลุ่มตัวอย่าง ในงานวิจัยนี้ ลงพื้นที่ในสถาบันที่มีการจัดรูปแบบการเรียนการสอน

และการดำเนินชีวิตประจำวันตามแบบฉบับวิถีพุทธ ซึ่งหากกลุ่มตัวอย่างมีบริบทที่แตกต่างกัน อาจจะมีข้อค้นพบใหม่ที่แตกต่างกัน

2) ความผาสุกทางวิญญาณของวัยรุ่นนั้น ถือเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งเพราะในวัยนี้หากมีการเปลี่ยนช่วงวัยเข้าสู่วัยผู้ใหญ่เต็มตัวหากไม่มีการพัฒนาคุณภาพด้านจิตใจ จะทำให้วัยรุ่นนั้นไม่สามารถเป็นผู้ใหญ่ที่สมบูรณ์และดั่งใจได้ และเมื่อจะพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นไปกว่านี้ ควรศึกษางานวิจัยทางการแพทย์และด้านจิตปัญญาเพื่อค้นหาปัจจัยที่ดีที่สุดและทันสมัยเพื่อพัฒนาความผาสุกทางวิญญาณให้สมบูรณ์ที่สุด

บรรณานุกรม

- ดุขฎิ โยเทลา และคณะ. (2553). รายงานฉบับสมบูรณ์ โครงการ การสร้างเครื่องมือประเมินและตัวชี้วัดระดับการพัฒนา จิตวิญญาณสำหรับบุคลากรด้านสาธารณสุข. สืบค้น 21 มีนาคม 2560 จาก <http://www.thaisisf.org>
- พัชนี สมกำลัง. (2556). จิตวิญญาณของผู้นำทางการพยาบาลพลเรือน ในดิงเกล. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2550). วิถีมนุษย์ในศตวรรษที่ 21 ศูนย์หนึ่งก้าว. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: สวนเงินมีมา.
- สิวลี ศิริไล. (2555). จริยศาสตร์สำหรับพยาบาล. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- อุทุมพร มาลัยทอง. (2549). การรับรู้การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหัวหน้าหอผู้ป่วย. (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพยาบาล), บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- วาสนา เกษมสุข. (2545). ความผาสุกของผู้ดูแลเด็กพัฒนาการล่าช้าที่มารับการรักษาที่ศูนย์ส่งเสริมพัฒนาการเด็กภาคเหนือ. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- สุพิศ สงนวล. (2545). ประสบการณ์การเยียวยาจิตวิญญาณของผู้ป่วยมะเร็งที่ได้รับรังสีรักษาที่มีความผาสุกทางจิตวิญญาณ. (ปริญญาานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต

- สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
พระมหาสมชาย สิริจินโท. (2547). *พุทธธรรมเพื่อการพัฒนาคุณภาพตามคุณภาพแนวทางของ
พระเทพวรคุณ (สมาน สุเมโธ)*. (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิต
วิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- ปิยะมาศ ยืนดีสุข. (2548). *การศึกษาเพื่อพัฒนาสุขภาวะทางจิตวิญญาณของนักเรียนโรงเรียน
วิถีพุทธ*. (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- นุสรุ นามเดช และคณะ. (2545). *ความสุขของนักศึกษาพยาบาล วิทยาลัยพยาบาลบรมราช
ชนนีสระบุรี* (รายงานการวิจัย). วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสระบุรี.
- กัลยา พลอยใหม่. (2553). *ความผาสุกทางจิตวิญญาณของเด็กวัยรุ่น*. (วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).
- อุทุมพร มาลัยทอง. (2549). *การรับรู้การสร้างเสริมสุขภาวะทางจิตวิญญาณของหัวหน้าหอ
ผู้ป่วย*. (วิทยานิพนธ์ พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการ
พยาบาล, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- Compton. (2001). *The Optimal Personality*. Artst, Sage, or Saint.
- Brown; and Lent. (2000). Psychological Bulletin.
- Fisher, J., & Brumley, D. (2008). Nurses' and carers' spiritual well-being in the
workplace. *Australian Journal of Advanced Nursing*. 25(4), pp.49-57.
- Blazer; and Palmore. (1976). *Ethics & issues : In contemporary nursing*.
- Hungelmann, J.; et al. (1996). Focus on spiritual well-being harmonious
interconnectedness of mind-body-spirit. *Use of the JAREL spiritual well-
beingscale*. *Geratric Nursing*. 17(6), p. 262-266.

ผลการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน

The Effect of Weight Reduction Program for Among Overweight Students

วัชรินทร์ เสมามอน¹

Watcharin Semamon

(watcharinsemamon@gmail.com)

Received: March 05, 2019

Revised: September 30, 2019

Accepted: December 22, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน และเพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน ตลอดจนสุขภาพจิตของนักศึกษาหลังใช้โปรแกรมการลดน้ำหนัก การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน และแบบบันทึกข้อมูลการลดน้ำหนัก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที (t-test for dependent samples) ผลการวิจัยพบว่า

1. โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินมีค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาเท่ากับ 0.67 แสดงว่าโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินมีคุณภาพผ่านเกณฑ์
2. ก่อนการทดลองกลุ่มเป้าหมายมีน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากับ 72.30 กิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 12.19 และหลังการทดลองมีน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากับ 69.73 กิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11.79 แสดงว่าโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินทำ

¹ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ให้กลุ่มเป้าหมายมีน้ำหนักลดลง เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง (t-test) มีค่าเท่ากับ 7.022 ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ก่อนการทดลองกลุ่มเป้าหมายมีดัชนีมวลกายเฉลี่ยเท่ากับ 28.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.86 และหลังการทดลองมีดัชนีมวลกายเฉลี่ยเท่ากับ 27.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.69 แสดงว่าโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินทำให้กลุ่มเป้าหมายมีดัชนีมวลกายลดลง เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง (t-test) มีค่าเท่ากับ 7.163 ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ : การลดน้ำหนัก; โปรแกรม; ภาวะน้ำหนักเกิน

ABSTRACT

The purposes of the research were to create the weight reduction program for the among overweight students and to study the results of using the weight reduction program for the among overweight students. As well as the mental health of students after using the weight reduction program. This research was an experimental research. The population comprised 20 students from year 1 to 4, faculty of Education, Rajabhat Phranakhon Si Ayutthaya University. These student volunteers were identified as selected by a purposive sampling technique. The research instruments were the weight reduction program for among overweight students and weight record form. The statistics used for data analysis were Mean, Standard Deviation (S.D.), and t-test for dependent samples. The results of the study were as follows:

1. The weight reduction program for among overweight students had Index of Item Objective Congruence (IOC) as 0.67. It indicated that program has been standardized.

2. Before the experiment, the population, considering with the weight was 72.30 kilograms, Standard Deviation was 12.19. After the experiment, the population, considering with the weight was 69.73 kilograms, Standard Deviation was 11.79. It

showed that the among overweight students could reduce their weight because of this program. Comparing with before and after the experiment, the mean was 7.022. The population, considering with weight, was statistically significant difference at 0.1 level.

3. Before the experiment, the population, considering with the Body Mass Index (BMI) was 28.14, Standard Deviation was 3.86. After the experiment, the population, considering with the Body Mass Index (BMI) was 27.13, Standard Deviation was 3.69. It found that their Body Mass Index (BMI) has been reduced by this program. Before and after the experiment, the comparison was mean 7.163. It was statistically significant difference at 0.1 level.

Keywords: Weight Reduction, Program, Overweight

บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบัน เป็นสังคมที่เร่งด่วน ทำให้วิถีชีวิตของผู้คนในสังคมต้องปรับเปลี่ยนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงนั้น ไม่ว่าจะเป็นการดำรงชีวิต การทำงาน และการรับประทานอาหารที่ไม่มีทางเลือกมากนัก เพราะต้องแข่งขันกับเวลา รวมทั้งพฤติกรรมการใช้ชีวิตที่ต้องการแสวงหาความต้องการทางวัตถุเป็นหลัก ทำให้คนในสังคมส่วนใหญ่ทุ่มเทกับการทำงานหรือการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน จนละเลยพฤติกรรมในการดูแลสุขภาพ ทั้งในเรื่องของการเลือกรับประทานอาหารที่มีประโยชน์ การเลือกรับประทานอาหารให้ครบทั้ง 5 หมู่ การนอนหลับพักผ่อนที่เพียงพอ การจัดการอารมณ์ของตนเอง และการออกกำลังกายเพื่อให้มีสุขภาพที่แข็งแรง สมบูรณ์ซึ่งปัจจัยดังกล่าวนี้ล้วนเป็นสาเหตุหลักที่นำมาซึ่งภาวะอ้วน หรือภาวะน้ำหนักเกิน อันเป็นโรคที่กำลังเป็นปัญหาใหญ่ของหลายๆ ประเทศทั่วโลก ที่ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มมากขึ้นและทำให้คุณภาพชีวิตของประชาชนลดต่ำลง (สมศักดิ์ ถิ่นขจี และพูลศักดิ์ พุ่มวิเศษ, 10 (1) : 73) สอดคล้องกับรายงานขององค์การอนามัยโลกที่ว่ากลุ่มประชากรอายุ 20 ปีขึ้นไป 1.5 ล้านคนมีน้ำหนักเกิน โดยผู้ชายมากกว่า 200 ล้านคน ผู้หญิงมากกว่า 300 ล้านคน เป็นโรคอ้วน หรือ 1 ใน 10 ของประชากรโลกที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไปเป็นโรคอ้วน และจะเสียชีวิตจากภาวะน้ำหนักเกินหรือโรคอ้วนอย่างน้อย 2-8 ล้านคน/ปี และพบว่าภาวะน้ำหนักเกินหรือโรคอ้วน เป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญของ

สาเหตุของการตายของประชากรและการเกิดโรคเรื้อรัง โดยร้อยละ 44 ของผู้ป่วยเบาหวานร้อยละ 23 ของผู้ป่วยโรคหัวใจ และร้อยละ 7-41 ของผู้ป่วยมะเร็ง มีปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญ คือ ภาวะมีน้ำหนักเกินและโรคอ้วน (นฤมล ตรีเพชรศรีอุไร และเดช เกตุฉ่า, 2560)

อาชีพครูเป็นอาชีพหนึ่งที่ต้องอาศัยบุคลิกภาพที่ดีในการทำงาน เพราะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในทุกเรื่อง ทั้งทางด้านความรู้ ความประพฤติ และบุคลิกภาพที่ดีที่มีความคล่องตัว คล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง เพื่อให้สามารถทำงานต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีบุคลิกภาพที่ดี ยังช่วยสร้างความมั่นใจในการปรากฏตัวต่อหน้าสาธารณชนอีกด้วย นอกจากนี้หากมีการสะสมระดับไขมันในร่างกายสูง จะทำให้ประสิทธิภาพในการทำงานของสมองลดลง ซึ่งจะส่งผลต่อเนื่องไปยังความสามารถทางการคิด การแก้ปัญหา และการแสวงหาความรู้ที่จะนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังมีงานวิจัยกล่าวไว้ว่า การมีน้ำหนักเกินเกณฑ์มาตรฐาน นอกจากจะไม่เป็นผลดีต่อร่างกายและการทรงตัวแล้ว ยังส่งผลต่อสมองอีกด้วย เพราะโรคอ้วนจะส่งผลให้ประสิทธิภาพในการรับรู้ของสมองและทำให้ความทรงจำแย่ง (คมสันต์ นารากันสุชาติ, 2560)

จากการสำรวจน้ำหนักและดัชนีมวลกายของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-4 พบว่า นักศึกษามีภาวะน้ำหนักเกินและภาวะเสี่ยงร้อยละ 26 ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการศึกษาวิจัยเรื่อง ผลของการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน และเพื่อศึกษาผลการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน ตลอดจนสุขภาพจิตของนักศึกษาหลังใช้โปรแกรมการลดน้ำหนัก โดยมีสมมติฐานของการศึกษาวิจัยว่าโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินที่สร้างขึ้นมีคุณภาพผ่านเกณฑ์ และหลังการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินแล้วกลุ่มเป้าหมายมีน้ำหนักและดัชนีมวลกายลดลง ซึ่งโปรแกรมดังกล่าวนี้จะช่วยลดปัญหาของนักศึกษาที่มีน้ำหนักเกินมาตรฐานและจะส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานตามวิชาชีพ ช่วยเสริมสร้างบุคลิกภาพ ความมั่นใจ ตลอดจนทำให้มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี และช่วยลดอัตราเสี่ยงต่อการเกิดโรคต่างๆ ได้อีกด้วย โดยโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนั้น จะประกอบไปด้วยโปรแกรมการออกกำลังกาย โปรแกรมการรับประทานอาหาร และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน

วิธีการศึกษา

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองที่ผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลอง One-Group Pretest-Posttest Design ใช้เวลาในการดำเนินการวิจัยเป็นเวลาทั้งสิ้น 8 สัปดาห์ ณ สาขาวิชาพลศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา กลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา จำนวน 20 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วยโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน และแบบบันทึกข้อมูลการลดน้ำหนัก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที (t-test for dependent samples) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. สำนวนน้ำหนักและดัชนีมวลกายของนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ชั้นปีที่ 1-4 จำนวน 10 สาขาวิชา จากนั้นเลือกกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ในการศึกษาวิจัย จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินกว่ามาตรฐาน ไม่เป็นโรคเรื้อรัง ไม่มีปัญหาสุขภาพ และสมัครใจเข้าร่วมการศึกษาวิจัย

2. ตรวจสอบสุขภาพเบื้องต้นของกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ น้ำหนัก และดัชนีมวลกาย

3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้แล้วนำมาสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

- 3.1 โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน ประกอบไปด้วย โปรแกรมการออกกำลังกาย โปรแกรมการรับประทานอาหาร และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 3.1.1 โปรแกรมการออกกำลังกาย

- 3.1.1.1 โปรแกรมการออกกำลังกายประจำสัปดาห์เพื่อการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน ดำเนินการทุกวันจันทร์ เวลา 16.00-18.00 น. โดยในแต่ละสัปดาห์สามารถจัดกิจกรรมสลับสับเปลี่ยนกันไปได้ตามความเหมาะสม ได้แก่ เดินเร็ว ปั่นจักรยาน ยางยืด เวทเทรนนิ่ง ตารางเก้าช่อง กิจกรรมเข้าจังหวะ กิจกรรมแอโรบิค และกิจกรรมลีลาศ

- 3.1.1.2 โปรแกรมการออกกำลังกายประจำวัน เพื่อการลด น้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน โดยนักศึกษากลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ดำเนินการเองทุกวัน ได้แก่ การบริหารหน้าอก ต้นแขน เอว สะโพก ต้นขา และน่อง นอกจากนี้ยังกำหนดให้นักศึกษาที่เป็นกลุ่มเป้าหมายเดินอย่างน้อยวันละ 5,000 ก้าว และออกกำลังกายทุกวันอย่างน้อยวันละ 30 นาที

3.1.2 โปรแกรมการรับประทานอาหาร ผู้วิจัยได้กำหนดโปรแกรมการรับประทานอาหารสำหรับนักศึกษากลุ่มเป้าหมายใน 3 มื้ออาหารหลักอย่างหลากหลาย เพื่อให้สามารถเลือกรับประทานได้ตามความเหมาะสม และกำหนดให้รับประทานอาหารเช้ามื้อหลัก 3 มื้อเท่านั้น ห้ามรับประทานจุบจิบโดยเด็ดขาด เคี้ยวอาหาร 20 ครั้งเป็นอย่างน้อยใน 1 คำ เน้นอาหารประเภทต้ม นึ่ง ตุ่น อย่าง หลีกเลี่ยงอาหารผัดและทอด ในทุกมื้ออาหารต้องรับประทานผักและผลไม้ หลังจากรับประทานอาหารทุกมื้อให้เดินย่อย 20 นาที และผลไม้ที่สามารถรับประทานได้ ได้แก่ แอปเปิ้ล ส้ม ฝรั่ง กล้วย มะเขือเทศ กีวี มะละกอ สับปะรด แก้วมังกร สาลี่ ฟักทอง แดงโม ชมพู องุ่น มังคุด ถั่วและธัญพืชต่าง ๆ โดยควรรับประทานก่อนอาหารมื้อหลัก สำหรับขนมหวานสามารถรับประทานได้ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง หลังอาหารมื้อกลางวัน และดื่มน้ำเปล่าวันละ 8-12 แก้ว ห้ามรับประทานน้ำอัดลมหรือน้ำหวาน

3.1.3 การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน เป็นการปรับพฤติกรรม การนอน โดยกำหนดให้นอนไม่เกิน 22.00 น. และต้องนอนให้ได้ 8 ชั่วโมงต่อวัน

3.2 แบบบันทึกข้อมูลการลดน้ำหนัก

4. ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญ (IOC) จำนวน 3 ท่าน

5. ปรับปรุงเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจนได้ฉบับสมบูรณ์

6. จัดการอบรมและการฝึกปฏิบัติสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาพลศึกษาเพื่อเป็นต้นแบบ

7. ดำเนินการเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายก่อนเริ่มโปรแกรม ได้แก่ น้ำหนักและดัชนีมวลกาย โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลการลดน้ำหนัก พร้อมทั้งบันทึกภาพของกลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล

8. ทดลองใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินเป็นเวลา 8 สัปดาห์ โดยบันทึกข้อมูลเป็นระยะทุกสัปดาห์

9. เมื่อครบ 8 สัปดาห์ ดำเนินการเก็บข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายหลังใช้โปรแกรม ได้แก่ น้ำหนักและดัชนีมวลกาย พร้อมทั้งบันทึกภาพของกลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคล โดยใช้แบบบันทึกข้อมูลการลดน้ำหนัก

10. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบบันทึกข้อมูลการลดน้ำหนัก โดยใช้สถิติในการวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ t-test for dependent samples ในการทดสอบสมมติฐาน

3. ผลการศึกษา

3.1 โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินที่สร้างขึ้นมีค่าดัชนีความสอดคล้องของเนื้อหาเท่ากับ 0.67 แสดงว่า โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินมีคุณภาพผ่านเกณฑ์

3.2 การเปรียบเทียบน้ำหนักของกลุ่มเป้าหมายก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน

ตาราง 1 ผลการเปรียบเทียบน้ำหนักของกลุ่มเป้าหมายก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน

น้ำหนัก	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง			t	P
	n	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.		
	20	72.30	12.19	20	69.73	11.79		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 1 พบว่า ก่อนการทดลองกลุ่มเป้าหมายมีน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากับ 72.30 กิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 12.19 และหลังการทดลองมีน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากับ 69.73 กิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 11.79 แสดงว่าโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินทำให้กลุ่มเป้าหมายมีน้ำหนักลดลง เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง (t-test) มีค่าเท่ากับ 7.022 ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 การเปรียบเทียบดัชนีมวลกายของกลุ่มเป้าหมายก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน

ตาราง 2 ผลการเปรียบเทียบดัชนีมวลกายของกลุ่มเป้าหมายก่อนและหลังการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน

ดัชนีมวลกาย	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง			T	P
	n	\bar{X}	S.D.	N	\bar{X}	S.D.		
	20	28.14	3.86	20	27.13	3.69		

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า ก่อนการทดลองกลุ่มเป้าหมายมีดัชนีมวลกายเฉลี่ยเท่ากับ 28.14 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.86 และหลังการทดลองมีดัชนีมวลกายเฉลี่ยเท่ากับ 27.13 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 3.69 แสดงว่าโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินทำให้กลุ่มเป้าหมายมีดัชนีมวลกายลดลง เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการทดลอง (t-test) มีค่าเท่ากับ 7.163 ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย เรื่อง ผลการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกิน ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ว่าก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มเป้าหมายมีน้ำหนักและดัชนีมวลกายแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยหลังการทดลองกลุ่มเป้าหมายมีน้ำหนักและดัชนีมวลกายลดลง ทั้งนี้อาจสืบเนื่องมาจากโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นโปรแกรมที่มีคุณภาพและสามารถนำมาใช้ในการลดน้ำหนักได้จริง เพราะเป็นโปรแกรมที่สร้างขึ้นโดยอาศัยความรู้ ความเชี่ยวชาญ การศึกษาค้นคว้าและประสบการณ์ของผู้วิจัย ซึ่งมีประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการลดน้ำหนักร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ และโปรแกรมที่สร้างขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว นอกจากนี้ยังเป็นโปรแกรมที่สร้างขึ้นโดยคำนึงถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตประจำวันของกลุ่มเป้าหมาย ทั้งโปรแกรมการออกกำลังกาย โปรแกรมการรับประทานอาหาร และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งโปรแกรมจะช่วยอำนวยความสะดวกให้กลุ่มเป้าหมายสามารถปฏิบัติตามโปรแกรมได้ง่ายและต่อเนื่อง โดยการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนี้เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการลดน้ำหนัก เพราะการเปลี่ยนพฤติกรรมการกินและการใช้ชีวิตของบุคคลซึ่งอยู่ในยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและเทคโนโลยี ซึ่งมักจะติดกินขนมขบเคี้ยวและอาหารประเภทแป้ง ไขมัน น้ำตาล มีพฤติกรรมนั่งอยู่กับที่ เล่นมือถือหรือดูทีวีเป็นเวลานาน ไม่ออกกำลังกาย ฯลฯ เป็นเรื่องสำคัญที่สุดที่จะส่งผลให้การลดน้ำหนักประสบผลสำเร็จได้ง่ายขึ้น (สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข, 2562) ประกอบกับรูปแบบของโปรแกรมที่กำหนดให้มีการติดตามผลเป็นระยะ และมีการนัดหมายเพื่อพบปะกับผู้วิจัย และจัดกิจกรรมเสริมเพิ่มเติมทุกสัปดาห์ จึงทำให้กลุ่มเป้าหมายสามารถลดน้ำหนักและดัชนีมวลกายลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของแสงเทียน ธรรมลิขิตกุล (2559, น.7-30) ที่พบว่า การได้รับการสนับสนุน

ทางสังคม ได้รับความเข้าใจ ความเห็นใจ กำลังใจ และความช่วยเหลือจะช่วยเอื้อให้นักศึกษาที่มีภาวะอ้วนสามารถลดน้ำหนักได้ โดยมีระบบติดตาม การช่วยเหลือบุคคลที่อ้วน มีบริการอาหารเฉพาะกลุ่ม มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพควบคู่กับการเรียน จัดโครงการหรือโปรแกรมการลดน้ำหนัก จัดให้มีอุปกรณ์และสถานที่ออกกำลังกายอย่างเพียงพอ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับที่ยุพา หนูพอง (2559, น.78-92) พบว่า การกำกับตนเองด้านอาหารและการออกกำลังกาย สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพและลดน้ำหนักได้ จึงควรกระตุ้นให้มีพฤติกรรมออกกำลังกายเพิ่มขึ้น และติดตามผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในระยะยาวถึงการคงไว้ซึ่งพฤติกรรมการบริโภคอาหารและออกกำลังกายที่เหมาะสม ถึงแม้ว่าผลการศึกษาวិจัยจะเป็นไปตามสมมติฐาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของผู้อื่น แต่ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้พบปัญหาและอุปสรรคหลายประการจากกลุ่มเป้าหมาย ทั้งในเรื่องของการออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน ทั้งนี้เพราะกลุ่มเป้าหมายเป็นนักศึกษาคณะครุศาสตร์ ซึ่งมีภาระงานจากการเรียน และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสริมความเป็นครูเป็นจำนวนมาก ทำให้นักศึกษาบางรายไม่มีเวลาในการปฏิบัติตามโปรแกรมที่กำหนดไว้ได้อย่างเคร่งครัด หรือไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมเสริมเพิ่มเติมทุกสัปดาห์ที่มีการนัดหมายกันได้อย่างสม่ำเสมอ เช่น ไม่สามารถออกกำลังกายตามระยะเวลาที่กำหนด ไม่สามารถเลือกรับประทานอาหารตามโปรแกรมจากโรงอาหารของมหาวิทยาลัยได้ และไม่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมนอนได้ เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าวล้วนส่งผลต่อน้ำหนักและดัชนีมวลกายของกลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น

ข้อเสนอแนะ

5.1 ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

ในการนำโปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับนักศึกษาที่มีภาวะน้ำหนักเกินไปใช้จะต้องมีการกำหนดมาตรการในการควบคุมพฤติกรรมลดน้ำหนักของกลุ่มเป้าหมายที่เป็นระบบ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายปฏิบัติตามโดยเคร่งครัด ควรมีการกระตุ้นและติดตามผลการลดน้ำหนักของกลุ่มเป้าหมายอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง และควรมีการเสริมแรงกลุ่มเป้าหมายเป็นระยะ ด้วยการให้รางวัลสำหรับผู้ที่สามารถปฏิบัติตามได้ตามโปรแกรม มีน้ำหนักและดัชนีมวลกายลดลงตามที่กำหนด

5.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

5.2.1 ควรศึกษาผลการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักสำหรับกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ เช่น ผู้สูงอายุ เด็กและเยาวชนที่มีความเสี่ยงต่อการมีภาวะน้ำหนักเกิน

5.2.2 ควรเพิ่มระยะเวลาในการทำการศึกษาค้นคว้าการใช้โปรแกรมการลดน้ำหนักให้มากขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการลดน้ำหนัก

5.2.3 ควรศึกษาความคงทนของการลดน้ำหนักของกลุ่มเป้าหมายหลังจากจบโปรแกรม

เอกสารอ้างอิง

คมสันต์ นารากันสุชาติ. (2560). โรคอ้วนส่งผลเสียต่อสมองการรับรู้แย่งลง. สืบค้น 4 มีนาคม 2560, จาก <http://news.voicetv.co.th/world/48152.html>

นฤมล ตรีเพชรศรีอุไร และ เดช เกตุฉ่า. (2560). การพัฒนาเครื่องมือวัดความฉลาดทางสุขภาพเกี่ยวกับโรคอ้วนของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 3 (ระยะที่ 1). สืบค้น 4 มีนาคม 2560, จาก http://www.hed.go.th_mod/%E%/งานวิจัย

ยุพา หนูฟอง. (2559). ผลของโปรแกรมการกำกับตนเองด้านอาหารและการออกกำลังกายต่อพฤติกรรมบริโภคอาหาร การออกกำลังกายและน้ำหนักของ นักศึกษาที่มีภาวะอ้วน. วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์. 36(2), 78-92.

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข. (2562). โครงการผลการใช้โปรแกรมปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพต่อการลดน้ำหนักของเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีน้ำหนักเกินเกณฑ์มาตรฐาน อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. สืบค้น 30 สิงหาคม 2562, จาก <https://www.hsri.or.th/researcher/media/news/detail/6794>

แสงเทียน ธรรมลิขิตกุล. (2559). ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการแก้ไข การลดน้ำหนักของนักศึกษาพยาบาลที่มีภาวะอ้วน คณะพยาบาลศาสตร์เกื้อการุณย์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช. วารสารเกื้อการุณย์. 23(2), -30.

สมศักดิ์ ถิ่นขจี และ พูลศักดิ์ พุ่มวิเศษ. (2559). พฤติกรรมการลดความอ้วนของนักศึกษาระดับปริญญาตรี จังหวัดนนทบุรี. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์. 10(1), 73.

การเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
โรงเรียนวัดโขดหินมิตรภาพที่ 42 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ
The Development of Attitude for Local Carriers of Phathomsuksa 3
Students on Wat Khodhinmittaphap Tee 42 School by The
Attitude Attainment Approach

ไอลดา พงศ์¹, วิชิต สุรัตน์เรืองชัย², ปริญญา ทองสอน³

I-lada Pangdee, Vichit Suratruangchai, Parinya Thongsorn

(peem.th@outlook.com)

Received: July 12, 2019

Revised: September 03, 2019

Accepted: December 23, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบเจตคติต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติกับวิธีสอนแบบปกติ 2) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโขดหินมิตรภาพที่ 42 จังหวัดระยอง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 60 คน ใช้วิธีการคัดเลือกนักเรียนมาจากการสุ่มแบบกลุ่ม โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลองโดยใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ และกลุ่มควบคุมด้วยวิธีสอนแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ แผนการจัดการเรียนรู้แบบปกติ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น แบบประเมินระดับเจตคติของนักเรียนที่มีต่ออาชีพในท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลเปรียบเทียบความสามารถทางการเรียน หาความแตกต่างระหว่างคะแนนหลังเรียน โดยใช้ค่า t-test (Independent Samples) และวิเคราะห์ระดับเจตคติโดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

¹ นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

² คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

³ ภาควิชาการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ มีระดับเจตคติต่ออาชีพในท้องถิ่น สูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักเรียนกลุ่มทดลองที่ได้รับสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุมที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .05

คำสำคัญ : วิธีสอน, กระบวนการ, เจตคติ

ABSTRACT

The purpose of this research were to: 1) Compare the attitudes forwards for local carriers of Phathomsuksa 3 students between learning by attitude attainment method and the convention method. 2) Compare the learning achievement of Phathomsuksa 3 students between learning by attitude attainment method and the convention method. The total sample was 60 Phathomsuksa 3 students in the second semester, academic year 2018 at Wat Khodhinmittraphap tee 42 school, Rayong Province by cluster random sampling. The experimental group was taught by attitude attainment method and the selected control group was taught by convention method. The instruments were attitude attainment method lesson plan and conventional method lesson plan, achievement test. The statistics were t-test, means and standard deviation.

The results were as follows: The experimental group that taught by attitude attainment method had the level of attitude toward local career higher than the control group that taught by convention method at the .05 level of significance. The experimental group had the learning achievement score higher than the control at the .05 level of significance.

Keywords: Teaching, Process, Attitude

บทนำ

การศึกษาเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาประเทศและได้รับการคาดหวังให้ทำหน้าที่เป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นส่วนช่วยในการเพิ่มความเท่าเทียมในสังคม

และเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างอาชีพ ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน ทัวโลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ และเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว จำเป็นต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยต้องจัดการศึกษาให้ทันกับสถานการณ์โลก ที่เต็มไปด้วยความรู้และข้อมูลที่เพิ่มขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557)

จากภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศไทยในปัจจุบันส่งผลถึงแนวการจัดการศึกษาที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพสังคม กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนด หลักการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ซึ่งถือเป็นแผนแม่บทหลักในการพัฒนาการจัดการศึกษาของประเทศภายใต้วิสัยทัศน์ “มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ คู่คุณธรรมมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขในสังคม” โดยการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 ระบุให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาคและศักดิ์ศรีความเป็นประมุข มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น มีความสามารถในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561)

อาชีพ คือสิ่งที่บุคคลทำเพื่อการดำรงชีวิต โดยใช้ความรู้ ทักษะ และความสามารถของตนที่ได้รับจากการศึกษาและฝึกอบรมหรือเรียนรู้สืบทอดมา การทำงานซึ่งมีผลตอบแทนออกมาในรูปของรายได้เพื่อให้บุคคลนำไปดำรงชีพ งานที่ทำงานนั้นต้องเป็นงานที่สุจริต ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคมโดยส่วนรวม โดยไม่ทำให้ตนเอง ผู้อื่นเดือดร้อน และสร้างมาตรฐานที่ดีให้แก่ ชุมชนและประเทศชาติ คนในชุมชนโหดหินนิยมประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพที่เกี่ยวกับการเพาะปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชน เช่น การทำสวน ปลูกผลไม้

อาทิ เงาะ ทุเรียน ลองกอง มังคุด สละ มะม่วง ฯลฯ และเนื่องด้วยบริบทของชุมชนใกล้ทะเล การทำประมง จับสัตว์น้ำหรือเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ จึงเป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีการนำทรัพยากรในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาประกอบอาชีพสร้างรายได้ให้แก่ตนเอง และครอบครัว

อย่างไรก็ตาม เมื่อสภาพสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง จังหวัดระยองกลายเป็นศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมของประเทศ ทำให้การตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพของคนในชุมชนเกิดความเปลี่ยนแปลงไป ในปัจจุบันคนในชุมชนนิยมประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรม โดยมีมุมมองว่าการประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมทำให้ได้รับค่าตอบแทนสูงกว่า ทั้งยังทำให้มีสภาพทางสังคมสูงกว่าการประกอบอาชีพแบบดั้งเดิม คนในชุมชนโอดทิดจึงให้คุณค่าต่อการประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรมมากกว่าการประกอบอาชีพในท้องถิ่น จึงทำให้คนในชุมชนส่วนใหญ่หันไปประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรม ส่งผลให้การประกอบอาชีพในท้องถิ่น หรือการนำภูมิปัญญาในท้องถิ่นไปประกอบอาชีพมีความลดน้อยถอยลง ซึ่งการตัดสินใจเลือกประกอบอาชีพของคนส่วนใหญ่ส่งผลต่อเศรษฐกิจและภูมิปัญญาของท้องถิ่น ทำให้ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนไม่แน่นแฟ้น ไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้และละทิ้งซึ่งองค์ความรู้ที่มีมาแต่เดิม อันเป็นความรู้ที่ทำให้คนสามารถพึ่งตนเองในการดำเนินชีวิตได้อย่างพอเพียง

เจตคติที่ดีต่ออาชีพของคนในชุมชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ เสมือนเป็นหางเสือเรือที่กำหนดทิศทางของเศรษฐกิจชุมชนและความสัมพันธ์ของผู้คนจากรากฐาน ผู้วิจัยซึ่งเป็นผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ในสาระท้องถิ่น ได้สังเกตเห็นถึงสภาพปัญหาอันเกิดจากเจตคติของคนในชุมชน ซึ่งมีค่านิยมต่อการประกอบอาชีพวิศวกร ลูกจ้างแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรม เพราะกลุ่มอาชีพเหล่านั้นมีค่าตอบแทนสูง และสวัสดิการที่ดีกว่าการประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำสวน ทำไร่ หรือการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ไม่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์และสอบถามอาชีพที่ใฝ่ฝันในอนาคตของผู้เรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2560 ร้อยละ 85 ไม่ต้องการประกอบอาชีพเกษตรกร ทำสวน ทำไร่หรือการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประกอบอาชีพ ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงปัญหาที่คนในชุมชนมีเจตคติที่ไม่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงเห็นว่าการเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่นนั้นมีความสำคัญต่อผู้เรียน จึงได้นำวิธีสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติมาใช้ในการแก้ไขปัญหา มาใช้ในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนมีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางของ

ประเทศ เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้วยวิธีการที่หลากหลาย ครูจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามศักยภาพของผู้เรียนเป็นไปตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตร มีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ทั้งนี้ โรงเรียนตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้สาระท้องถิ่นจากประสบการณ์การเรียนรู้เกี่ยวกับอาชีพโดยมุ่งให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดีต่อเรื่องราวในท้องถิ่นด้านการประกอบอาชีพจากสาระสำคัญดังกล่าวข้างต้น (นพมาศ อึ้งพระ, 2544)

จากสาระสำคัญดังกล่าวข้างต้น ผู้ศึกษาในฐานะครูผู้สอนและรับผิดชอบการจัดการแผนการจัดการเรียนรู้ จึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียน เกิดความรักและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตนเอง โดยการเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียน ผ่านวิธีสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ ซึ่งขั้นตอนการเรียนการสอนจะมีความสอดคล้องกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติกับวิธีสอนแบบปกติ
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ระหว่างใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติกับวิธีสอนแบบปกติ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของกลุ่มโรงเรียนเครือข่าย (กลุ่มโรงเรียนศรีเมือง) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 945 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 จำนวน 12 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ห้องที่ 1 และห้องที่ 2 โรงเรียนวัดโชติหินมิตรภาพที่ 42 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 จำนวน 60 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 โดยแบ่งเป็นกลุ่มควบคุม 30 คน จากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ห้องที่ 1 และกลุ่มทดลอง 30 คน จากนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ห้องที่ 2 ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (cluster random sampling) (McMillan & Schumacher, 2010)

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยแบ่งแผนการจัดการเรียนรู้เป็น 10 แผน ดังต่อไปนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 อาชีพในท้องถิ่น, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ชุมชนโชดหิน บ้านเรา แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เศรษฐกิจชุมชน, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : กาแฟสดผสมสมุนไพรล้างเช่า, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : น้ำจิ้มบ๊วย คีรดา, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 6 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : น้ำจูลินทรีย์, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 7 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : ปลาหมึกปรุงรส, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 8 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : หัตถกรรมบ้านทรงไทย จิว, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 9 ภูมิปัญญาท้องถิ่น : แชมพูสมุนไพร, แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 10 งานบริการชุมชนโชดหิน

3. ตัวแปรในการศึกษา

3.1 ตัวแปรต้น ได้แก่ วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติและวิธีการสอนแบบปกติ

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ เจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษา

ทำการทดลองสอนโดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 ใช้เวลาในการทดลองสอน 20 ชั่วโมง รวมเวลาที่ใช้ในการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนตามแผนการจัดการเรียนรู้ 10 แผน โดยผู้ศึกษาดำเนินการสอนด้วยตัวเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. วิธีดำเนินการวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้

1.1 ผู้วิจัยทำการทดสอบก่อนเรียนกับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจำนวน 30 ข้อ ที่สร้างขึ้นและบันทึกผลทดสอบไว้เป็นคะแนนก่อนเรียน

1.2 ผู้วิจัยดำเนินการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ห้องที่ 2 จำนวน 30 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนวัดโชดหินมิตรภาพที่ 42 จังหวัดระยอง จำนวน 10 แผนการ

จัดการเรียนรู้ และใช้วิธีสอนแบบปกติ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ห้องที่ 1 จำนวน 30 คน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2561 โรงเรียนวัดโชดหินมิตรภาพที่ 42 จังหวัดระยอง

1.3 หลังสอนจบครบทุกแผนการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยดำเนินการทดสอบหลังเรียน กับนักเรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ด้วยแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนชุดเดิม จำนวน 30 ข้อ และบันทึกผลทดสอบไว้เป็นคะแนนหลังเรียน เพื่อนำไปวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และวิเคราะห์หาค่าประสิทธิภาพของแผนการเรียนรู้

1.4 เมื่อดำเนินการทดลองสิ้นสุดลง ผู้วิจัยนำแบบประเมินระดับเจตคติของนักเรียนที่มีต่ออาชีพในท้องถิ่น สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มาให้นักเรียนทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแสดงความคิดเห็น นำผลที่ได้คำนวณหาระดับเจตคติ โดยใช้เกณฑ์ในการแปลค่าเฉลี่ย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น 2 แบบ คือ แบบปกติ และ แบบใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ แบบละ 10 แผน โดยผ่านการตรวจพิจารณาความเหมาะสม จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตามแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จากผลการจัดการแผนเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ย 4.53 - 4.68 จึงสรุปได้ว่าแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น จำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก เป็นรายข้อ คำนวณหาค่าความยากง่าย (p) มีค่าความยากง่ายที่ยอมรับตั้งแต่ 0.20-0.80 และคำนวณค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าอำนาจจำแนกที่ยอมรับตั้งแต่ 0.20-1.00 แล้วคัดเลือกข้อสอบที่เข้าเกณฑ์ไว้ จำนวน 30 ข้อ ที่มีความยากง่ายตามที่เกณฑ์กำหนด พบว่า แบบทดสอบมีความยากง่าย 0.41-0.77 และมีค่าอำนาจจำแนก 0.24-0.68 มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.87 จากนั้นคัดเลือกข้อสอบจำนวน 30 ข้อ

2.3 แบบประเมินระดับเจตคติของนักเรียนที่มีต่ออาชีพในท้องถิ่น 1 ฉบับ เป็นแบบวัดเจตคติต่อการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) มีจำนวน 20 ข้อ พบว่า แบบประเมินระดับเจตคติของนักเรียนที่มีต่ออาชีพในท้องถิ่น มีค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 ขึ้นไป ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 และคำนวณค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง 0.67 - 0.90

3. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

3.1 สถิติที่ใช้ในการเปรียบเทียบความสามารถทางการเรียนหาความแตกต่างระหว่างคะแนนหลังเรียนของกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม โดยใช้ค่า t-test (Independent Samples)

3.2 สถิติที่วิเคราะห์ระดับเจตคติของนักเรียนที่มีต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยเทียบกับเกณฑ์ จากนั้นหาค่าเฉลี่ยของคำตอบแบบประเมินระดับเจตคติ โดยใช้เกณฑ์ในการแปลค่าเฉลี่ย (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยการเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่น ของนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดโชติหินมิตรภาพที่ 42 โดยใช้วิธีสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ พบว่า

1. การเปรียบเทียบระดับเจตคติต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนกลุ่มควบคุม (สอนแบบปกติ) และ กลุ่มทดลอง (สอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ) พบว่า ค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติ ต่ออาชีพในท้องถิ่น หลังทดลองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99 และ 4.24 ตามลำดับ และจากการทดสอบความ มีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า ค่า p-value เท่ากับ .001 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงระดับเจตคติต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

2. การเปรียบเทียบคะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนระหว่างนักเรียนกลุ่มควบคุม (สอนแบบปกติ) และ กลุ่มทดลอง (สอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ) พบว่า ค่าเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังทดลองของกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 22.47 และ 24.67 ตามลำดับ และจากการทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติ พบว่า ค่า p-value เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า 0.05 แสดงว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

1. นักเรียนที่ได้รับสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ มีระดับเจตคติต่ออาชีพในท้องถิ่น สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้ เนื่องมาจาก

1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ หมายถึง วิธีการสอนโดยใช้การสร้างสถานการณ์จำลอง โดยผู้สอนเป็นผู้นำเสนอสถานการณ์ขึ้นให้คล้ายคลึงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม โดยจัดแบ่งกลุ่มให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์ เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเห็นระหว่างกัน แล้วสรุปหาแนวคิดและหลักการที่ควรยึดถือปฏิบัติด้วยเหตุผล ดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนเสริมสร้างเจตคติที่ดี โดยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการเปรียบเทียบสิ่งที่เป็นผลดี และสิ่งที่เป็นผลทางลบมีด้วยกันทั้งหมด 3 ขั้นตอน ชาติชาย ม่วงปฐม (2558) คือ 1) ชั้นเผชิญสถานการณ์ เป็นขั้นที่ผู้สอนนำเสนอข้อมูล เหตุการณ์ สถานการณ์ หลักการทั้งที่เกี่ยวข้องกับการมีเจตคติที่ดีและเจตคติที่ไม่ดีให้ผู้เรียนสังเกตและรับรู้ร่วมกัน 2) ชั้นวิเคราะห์ เป็นขั้นที่ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอภิปรายกว้างขวางเกี่ยวกับความคิด หลักการ การกระทำว่ามีผลดี ผลเสีย มีประโยชน์ โทษ หรือมีผลกระทบระยะสั้น ยาวแนวทางปฏิบัติอย่างไรเหมาะสม ไม่เหมาะสม แนวทางปฏิบัติที่ดีควรเป็นอย่างไร 3) ขั้นสรุป เป็นขั้นที่ผู้สอนกับผู้เรียนสรุปแนวคิด หลักการ การกระทำ แนวปฏิบัติที่ควรยึดถือ ปฏิบัติด้วยเหตุผล และความพอใจของผู้เรียน

1.2 สื่อที่ผู้ศึกษานำมาใช้ เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความเหมาะสมกับรูปแบบการเรียนรู้ และวัยของนักเรียน อาทิ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 ชุมชนโชดหินบ้านเรา ใช้วีดิทัศน์เพลงรักระยอง ซึ่งเพลงจะช่วยกระตุ้นความสนใจ ให้เด็กเรียนรู้อย่างสนุกสนาน และศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง จากใบความรู้ “ชุมชนโชดหินบ้านเรา” ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 ภูมิปัญญาท้องถิ่น:น้ำจิ้มบ๊วย ศิรดา ใช้วีดิทัศน์เทศกาลงานชมดอกบ๊วย จากสื่ออินเทอร์เน็ต เพื่อสร้างความสนใจสู่บทเรียน และให้นักเรียนแต่ละคนดูตัวอย่างสินค้าในชุมชนศึกษากรณีศึกษาด้านอาชีพในท้องถิ่นละให้นักเรียนทดลองชิมบ๊วย ชนิดต่างๆ เพื่อสร้างประสบการณ์ สอดคล้องกับ วิภาพร มาพบสุข (2543) ได้เสนอแนวคิดการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงเจตคติมีข้อควรคำนึง คือ จัดหาตัวอย่างหรือตัวแบบที่เหมาะสมให้นักเรียนได้สังเกตและเลียนแบบ จัดประสบการณ์ต่าง ๆ ให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกละและอารมณ์ที่เต็มไปด้วยความพึงพอใจและยินดี จัดหาข่าวสารข้อมูลที่สนับสนุนส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงเจตคติและค่านิยมให้เป็นไปในทางที่ต้องการ ใช้เทคนิคกระบวนการกลุ่มช่วยพัฒนาเจตคติและค่านิยมจัดกิจกรรมเพื่อสร้างและพัฒนาเจตคติและค่านิยมที่ต้องการ โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติหรือมีประสบการณ์ตรง และเมื่อผู้เรียนแสดง

ทำให้อามีเจตคติค่านิยมในทางที่ต้องการ ต้องมีการสนับสนุนส่งเสริมและให้กำลังใจ จากเหตุผลข้างต้น ส่งผลให้นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ มีระดับเจตคติต่ออาชีพในท้องถิ่น สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักเรียนที่ได้รับการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องมาจาก

2.1 การสร้างและหาคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียน ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีการดำเนินการตามขั้นตอน ตั้งแต่การศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ให้เข้าใจในหลักการ จุดมุ่งหมาย แนวการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล การกำหนดรูปแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ โดยแบ่งเป็น 3 ชั้น คือ 1) ชั้นเผชิญสถานการณ์ 2) ชั้นวิเคราะห์ 3) ชั้นสรุป เป็นขั้นที่ผู้สอนกับผู้เรียนสรุปแนวคิด หลักการ การกระทำ แนวปฏิบัติที่ควรยึดถือปฏิบัติ ด้วยเหตุผล และความพอใจของผู้เรียน สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และ บันทึกผลหลังสอน ซึ่งแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นนี้ ผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องกับเนื้อหา สอดคล้องกับการวัดผล และประเมินผลความเหมาะสมด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งประเมินว่าแผนการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ (วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์, 2553)

2.2 การนำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้างเจตคติที่ดีต่ออาชีพในท้องถิ่นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ไปใช้ประกอบการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเตรียมการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ล่วงหน้า ได้แก่ การเตรียมสื่อการเรียนรู้ การเตรียมเครื่องมือประเมินผลการเรียนรู้ และสอนตามช่วงเวลาที่กำหนดไว้ โดยดำเนินกิจกรรมตามลำดับกิจกรรมที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผน ระหว่างสอนมีการบันทึกพฤติกรรมนักเรียน ประเมินผลระหว่างเรียนตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมจริง ทั้งรายบุคคล และรายกลุ่ม เมื่อสิ้นสุดการสอนมีการประเมิน สรุปผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ และบันทึกผลท้ายแผนการจัดการเรียนรู้ มีการวิเคราะห์พฤติกรรมนักเรียนรายบุคคล จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนหลังเรียน สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (กาญจนา บุญส่ง, 2542)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1. ครูผู้สอนควรจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมโดยใช้ใช้วิธีการสอนแบบกระบวนการสร้างเจตคติในบางสาระการเรียนรู้ที่มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นกลุ่ม

1.2. ครูผู้สอนควรมีการเตรียมความพร้อมและพัฒนาตนเองในด้านเนื้อหาและการจัดการเรียนรู้ ด้วยการเข้ารับการฝึกอบรมสัมมนา การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้อง

1.3. ครูผู้สอนควรเริ่มต้นทำความเข้าใจกับนักเรียน ชี้แจงวัตถุประสงค์ วิธีดำเนินการปฏิบัติกิจกรรมเป็นกลุ่มการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ให้นักเรียนเข้าใจก่อนการจัดการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรจะมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักการดูแลสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น

2.2. ควรจะมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนรู้จักภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนให้มากขึ้น และสามารถนำมาสร้างรายได้ให้กับครอบครัว

บรรณานุกรม

กาญจนา บุญส่ง. (2542). *หลักการสอน*. เพชรบุรี : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.

ชาติชาย ม่วงปทุม. (2558). *ทฤษฎีการสอน*. อุดร : มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดร.

นพมาศ อึ้งพระ. (2544). *จิตวิทยาสังคมกับชีวิต*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์. (2553). *นวัตกรรมตามแนวคิดแบบ Backward Design*. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วิภาพร มาพบสุข. (2543). *มนุษย์สัมพันธ์*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

สรรสุดา เข้มจิตและคณะ. (2551). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้ด้วยตนเองวิชาอุปกรณ์ประกอบ*

อาคาร 1 และวิชาโครงสร้างสถาปัตยกรรมภายใน 4 สำหรับนักศึกษาสถาปัตยกรรม

ภายในคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). *แนวทางการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างสำนึกความเป็นไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2001). *Research in education: A conceptual introduction*. England: Longman.

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร
ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
Tourists' Satisfaction Towards Agro-tourism In Wang Ang Subdistrict
Cha-uat District Nakhon Si Thammarat Province

นิลาวัลย์ อินทคง¹, สุพัตรา ศรีสุวรรณ², สุรินทร์ นียมามงกูร³
Nilawan Intakong, Supattra Srisuwan, Surin Niyamangkoon
(thongkwaw.intakong@gmail.com)

Received: July 22, 2019
Revised: August 24, 2019
Accepted: December 23, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว การเปิดรับข้อมูลข่าวสารของนักท่องเที่ยวที่มาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว และการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือนักท่องเที่ยวที่มาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 331 ราย คำนวณโดยใช้สูตรทาโร ยามาเน่ เก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่า t - test การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการเปรียบเทียบรายคู่ (LSD)

ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ วัตถุประสงค์การมาท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง และการเปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคลที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 รายได้ต่อเดือน และรายจ่ายต่อเดือนที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มี

¹ นิสิตหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

² ภาควิชาส่งเสริมและนิเทศศาสตร์เกษตร คณะเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

³ ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนเพศ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และการเปิดรับข่าวสารจากสื่อสังคมออนไลน์ที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ : ความพึงพอใจ, ท่องเที่ยวเชิงเกษตร, นครศรีธรรมราช

Abstracts

The objectives of this research were 1. to study personal factors, travelling factors and exposure to information of tourists. 2. to study tourists' satisfaction towards agro-Tourism. 3) to compare the tourists' satisfaction towards agro-tourism by personal factors, travelling factors and exposure to information of tourists. The samples consisted of 331 tourists' travel agro-tourism. Data were collected by using interviewing schedule. Statistical analyses were frequency, percentage, mean, standard deviation, minimum, maximum, t-test, Oneway Analysis of Variance and Multiple Comparison by Least Significant Difference.

The result of the research revealed the hypothesis testing showed that age, education, career, objectives travelers, the travel vehicles and exposure to media persons different had in tourists' satisfaction towards agro-tourism significant differences at the 0.01 level. Income and expenditure different had in tourists' satisfaction towards agro-tourism significant differences at the 0.05 level. However, sexual, exposure to mass media and exposure to social media were different no in tourists' satisfaction towards agro-tourism significant differences.

Keywords: Satisfaction, Agro-tourism, Nakhon Sri Thammarat

บทนำ

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยเกิดจากการนำพื้นฐานการใช้ทรัพยากรทางการเกษตรมาเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของไไทยนั้นพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคชุมชน และภาคเอกชน ซึ่งกรมวิชาการเกษตรได้จัดตั้งศูนย์วิจัยที่ปรับปรุงให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ด้านการเกษตรรวม 18 แห่ง และกรมส่งเสริม

การเกษตรมีโครงการท่องเที่ยวเกษตรชุมชนเกษตรที่ได้คัดเลือกหมู่บ้านเกษตรและจัดตั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเกษตรโดยพิจารณาหมู่บ้านเกษตรที่มีศักยภาพความพร้อม ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา สถานการณ์ท่องเที่ยวในประเทศไทยมีการขยายตัวของการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งในปี พ.ศ. 2559 มีรายได้รวมจากการท่องเที่ยวทุกประเภทรวม 2,155,188.96 ล้านบาท โดยโครงการอะเมซิ่ง ไทยเทส เป็นนโยบายของภาครัฐและภาคเอกชน ภายใต้คณะทำงานสานพลังประชารัฐ ได้สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ประเมินว่าควรผลักดันให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้เติบโตเพิ่มขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้รายได้จากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีมูลค่าประมาณ 1.38 หมื่นล้านบาท โดยมาจากนักท่องเที่ยวต่างชาติประมาณ 12,000 ล้านบาท และนักท่องเที่ยวไทย ประมาณ 1,860 ล้านบาท (สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการเรียนรู้วิถีเกษตรกรรมของชาวชนบทเน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ด้านการเกษตรและวิถีการดำรงชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม และเป็นการนำเอาทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดการเรียนรู้ ทำให้เกิดประโยชน์ สร้างการอนุรักษ์ควบคู่ไปกับการท่องเที่ยวเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนและสภาพสิ่งแวดล้อม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ และเพลิดเพลินในสวนเกษตร ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น (ศิริภา และจุฑาทิพย์, 2560)

จังหวัดนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ทางภาคใต้ของประเทศไทย สภาพภูมิประเทศมีลักษณะเป็นภูเขาสูงต่ำสลับกัน มีการทำการเกษตรที่หลากหลาย เช่น การปลูกไม้ผล การทำเกษตรผสมผสาน ปศุสัตว์ และประมง ทำให้สามารถพัฒนาให้เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร จังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่สำคัญกระจายอยู่หลายอำเภอ หนึ่งในนั้นคืออำเภอชะอวด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมที่จะพัฒนาและเชื่อมโยงเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากเป็นท้องถิ่นที่มีการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่อง มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีชื่อเสียงพร้อมทั้งมีการขยายตัวของกิจกรรมการท่องเที่ยวและนักท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง และมีการบริหารจัดการโดยกลุ่มเกษตรกรในท้องถิ่น

ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ถูกระดับเป็น 50 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องชม โดยกรมส่งเสริมการเกษตร มีการนำเสนอ กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหลากหลายกิจกรรม อาทิ การบรรยายให้ความรู้เกี่ยวกับ สมุนไพร ปศุสัตว์ ประมง เป็นต้น และมีการเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ในตำบล อาทิ น้ำตก ภูเขา วัด เป็นต้น ปัจจุบันเครือข่ายท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลวังอ่าง มีการดำเนินงานทางการเกษตรที่ครอบคลุมที่สามารถให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวได้ตามความสนใจ พักผ่อนหย่อนใจ และสามารถนำความรู้กลับไปประยุกต์ใช้ได้จริง แต่อย่างไรก็ตามการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละสถานที่นั้นจะต้องมีองค์ประกอบหลายส่วน อาทิ เกษตรในท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน (พัชรินทร์ จึงประวัติ, 2561) เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีศักยภาพเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวที่ดี

ดังนั้นผู้วิจัยเห็นควรมีการศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในแต่ละด้าน เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้มาเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราชต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว การเปิดรับข้อมูลข่าวสารของนักท่องเที่ยวที่มาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช
3. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว และการเปิดรับข้อมูลข่าวสารที่แตกต่างกัน

วิธีการศึกษา

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ดำเนินสุ่มกลุ่มตัวอย่าง จากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช จำนวนโดยใช้สูตรของ Yamane โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย จำนวน 331 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งคำถามออกเป็น 5 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์การเปิดรับข้อมูลข่าวสาร ตอนที่ 4 แบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และตอนที่ 5 แบบสัมภาษณ์ปัญหา และข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทดสอบเครื่องมือโดยการหาความเที่ยงตรง (Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจเนื้อหาความเหมาะสม นำมาปรับปรุงแก้ไข หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปทดสอบกับนักท่องเที่ยวที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 30 คน และนำมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ของ Cronbach's alpha และวิเคราะห์รายข้อ (item analysis) ของแบบสัมภาษณ์ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.934

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าเฉลี่ย (Mean) ร้อยละ (Percentage) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่า t - test การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (Oneway Analysis of Variance) หรือ ค่า F - test และ LSD (Least Significant Difference)

ผลการศึกษา

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67.7) อายุเฉลี่ยเท่ากับ 45.31 ปี มีการศึกษาระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรี (ร้อยละ 36.0) ประกอบอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 54.1) มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 13,360.12 บาท และรายจ่ายต่อเดือนเฉลี่ย 9,549.24 บาท ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์การมาท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้ (ร้อยละ 37.2) มีลักษณะการเดินทางมากับ

หน่วยงานที่สังกัดหรือสถาบันการศึกษา (ร้อยละ 67.4) และยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง คือ รถตู้ (ร้อยละ 43.8) ปัจจัยการเปิดรับข่าวสาร พบว่า การเปิดรับข้อมูลข่าวสารสื่อบุคคลจากผู้นำท้องถิ่น (ร้อยละ 39.9) การเปิดรับข้อมูลข่าวสารสื่อมวลชนจากวิทยุ และโทรทัศน์ (ร้อยละ 51.7) และการเปิดรับข้อมูลข่าวสารสื่อสังคมออนไลน์จาก Facebook (ร้อยละ 38.7)

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านการจัดการโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 24.54) ด้านสภาพพื้นที่โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 24.31) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 23.49) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 24.55) และด้านผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 23.22)

จากการทดสอบสมมติฐาน นักท่องเที่ยวที่มีปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพ มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมเฉลี่ยแตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01) ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ รายได้ต่อเดือน และรายจ่ายต่อเดือน มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมเฉลี่ยแตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05) ส่วนปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

จากการทดสอบสมมติฐาน นักท่องเที่ยวที่มีปัจจัยด้านการท่องเที่ยวแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ วัตถุประสงค์การมาท่องเที่ยว ลักษณะการเดินทาง และยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมเฉลี่ยแตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01)

จากการทดสอบสมมติฐาน นักท่องเที่ยวที่มีปัจจัยการเปิดรับข่าวสารแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแตกต่างกัน พบว่า ปัจจัยการเปิดรับข่าวสาร ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อบุคคล มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมเฉลี่ยแตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01) ส่วนนักท่องเที่ยวที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์ มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน

การอภิปรายผล/สรุป

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่า ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเพศหญิง มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 45.31 ปี เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเกษตรกรที่เดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องการมาหาความรู้เพิ่มเติม เพื่อนำไปต่อยอดการทำงานเกษตรของตนเอง นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับอนุปริญญา ปริญญาตรี หรือสูงกว่าปริญญาตรี อาจเป็นเพราะในปัจจุบันครอบครัวส่งเสริมให้บุตรหลานมีการศึกษาต่อจนถึงระดับปริญญาตรี มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน คือ 13,360.12 บาท และรายจ่ายเฉลี่ยต่อเดือน คือ 9,549.24 บาท

ปัจจัยด้านการท่องเที่ยว พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ วัตถุประสงค์การมาท่องเที่ยวเพื่อศึกษาหาความรู้ เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่มาต้องการมาหาความรู้เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อสามารถนำไปปรับใช้ได้ สอดคล้องกับพิรัชย์ กุลชัย (2548) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า นักท่องเที่ยวอยากมาท่องเที่ยวเพื่อให้ได้รับความรู้โดยเฉพาะความรู้ด้านการทำเกษตร การเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของเกษตรกร นอกจากนี้มีลักษณะการเดินทางมากับหน่วยงานที่สังกัด ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง คือ รถตู้ ทั้งนี้เป็นเพราะมากับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุน พามายังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทำให้กลุ่มของนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาเป็นกลุ่มใหญ่ เพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาได้เข้าชม และได้รับความรู้เกี่ยวกับการเกษตรคร่าวๆ อีกทั้งยังช่วยในการประหยัดงบประมาณในการเดินทางอีกด้วย

ปัจจัยการเปิดรับข้อมูลข่าวสาร พบว่า การเปิดรับข้อมูลข่าวสารสื่อบุคคลจากผู้นำท้องถิ่น (ร้อยละ 39.9) เนื่องจากการเดินทางมาท่องเที่ยวส่วนใหญ่มากับหน่วยงานที่สังกัดหรือสถาบันการศึกษา ดังนั้นการรับรู้ข่าวสารที่นักท่องเที่ยวได้รับมาจากผู้นำท้องถิ่น เนื่องจากผู้นำท้องถิ่นเป็นตัวกลางในการแจ้งข้อมูลข่าวสารจากเจ้าหน้าที่ไปยังนักท่องเที่ยวที่สนใจ การเปิดรับข้อมูลข่าวสารสื่อมวลชนจากวิทยุ และโทรทัศน์ และเปิดรับข้อมูลข่าวสารสื่อสังคมออนไลน์จาก Facebook เนื่องจากปัจจุบันสื่อมวลชน และสื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่นำเสนอทั้งข้อมูลรูปภาพ และวิดีโอ และเป็นสื่อที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงค้นหาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ง่าย และรวดเร็ว

ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ด้านการจัดการโดยอยู่ในระดับมาก เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีการจัดการ บุคลากร ค่าบริการ เอกสาร และมีมาตรการรักษาความปลอดภัยที่ดี และมีความเหมาะสม ด้านสภาพพื้นที่โดยอยู่ในระดับมาก เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจัดบรรยากาศสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีบรรยากาศที่สวยงาม มีเส้นทางเดินชมที่สะอาด มีสถานที่นั่งและสถานที่จอดรถจำนวนเพียงพอ สอดคล้องกับพิมพา หิรัญกิติ (2557) ได้ศึกษาเรื่องพฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย พบว่า ความพึงพอใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้านสิ่งดึงดูดใจ คือ การดูแลรักษาสภาพแวดล้อมความเป็นธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยว ความสวยงาม ความเหมาะสมของสภาพภูมิทัศน์ในแหล่งท่องเที่ยว ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกอยู่ในระดับมาก เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้จัดเส้นทางเดินชม มีป้ายบอกทาง มีถึงขยะไว้บริการอย่างเพียงพอ และมีห้องน้ำที่ถูกสุขลักษณะ ด้านกิจกรรมการเที่ยวอยู่ในระดับมาก เนื่องจากภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีกิจกรรมทางการเกษตรมีหลากหลาย อีกทั้งเจ้าหน้าที่มีการสาธิต และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างชัดเจน และน่าสนใจ และด้านผลิตภัณฑ์และของที่ระลึกอยู่ในระดับมาก เนื่องจากผลิตภัณฑ์มีความหลากหลาย คุณภาพดี และมีราคาที่เหมาะสม

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนักท่องเที่ยวที่เป็นเพศชาย และเพศหญิง มีลักษณะการมาท่องเที่ยวค่อนข้างเหมือนกัน ทำให้ความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับ สุวิทย์ จันท์เพ็ญ (2558) ได้ศึกษาเรื่องความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา ไร่รุ่งนกราน มอนเต้ เขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา พบว่า นักท่องเที่ยวที่มีเพศแตกต่างกัน มีความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษา ไร่รุ่งนกราน มอนเต้ เขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมาโดยรวมไม่แตกต่างกัน

จากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักท่องเที่ยวที่เปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนและสังคมออนไลน์แตกต่างกัน มีความพึงพอใจที่มีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยรวมเฉลี่ยไม่แตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05) เนื่องจากสื่อมวลชน เป็นการเผยแพร่ข้อมูลให้ถึงผู้รับสารคราวละมาก ๆ อีกทั้งสื่อสังคมออนไลน์เป็นสื่อที่มีความใกล้ตัวนักท่องเที่ยว เพราะสามารถค้นหาข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรก็สามารถทำได้ง่าย และสะดวก ซึ่งลักษณะของสื่อที่ใช้แต่ละประเภทมีความคล้ายคลึงกัน ทำให้นักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่แตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1.1 ควรมีการเพิ่มช่องทางในการติดต่อเข้าชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มีหลากหลายช่องทางมากขึ้น เพื่อความสะดวกของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชม และควรเพิ่มจำนวนวิทยากรในการบรรยายภายในแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้มีความสามารถในการดูแล และให้บริการต่อนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง

1.2 หน่วยงานของรัฐควรช่วยประชาสัมพันธ์ผ่านข้อมูลผ่านอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวได้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาความต้องการของนักท่องเที่ยวมีต่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.2 ควรมีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในดำเนินการของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

2.3 ควรมีศึกษาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของเกษตรกร ตำบลวังอ่าง อำเภอชะอวด จังหวัดนครศรีธรรมราช

บรรณานุกรม

พัชรินทร์ จึงประวัติ. (2561). การมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดปทุมธานีและจังหวัดนครนายก. *กระแสวิวัฒนาการ*.

19(35), 64.

พิมพ์ หิรัญกิติ. (2557). พฤติกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของนักท่องเที่ยวชาวไทย.

สุทธิปริทัศน์. 28(88), 363-384.

พีรชัย กุลชัย. (2548). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร*.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศิริภา มณีรัตน์ และ จุฑาทิพย์ เฉลิมผล. (2560). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่

เหมาะสมของเส้นทางสายแมริม-สะเมิง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. *แก่นเกษตร*.

45(ฉบับพิเศษ 1), 540-544.

สุวิทย์ จันทร์เพ็ญ. (2558). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
กรณีศึกษาไร่รุ่งนกราน ม่อนเต้ เขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการการท่องเที่ยว, คณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต).

สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). โครงการรายงานภาวะเศรษฐกิจการ
ท่องเที่ยวรายไตรมาส ประจำปี พ.ศ. 2560. สืบค้น 20 สิงหาคม 2562, จาก
[https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/policy/article_attach/01Project
TourismEconomicFinalReport2017.pdf](https://secretary.mots.go.th/ewtadmin/ewt/policy/article_attach/01ProjectTourismEconomicFinalReport2017.pdf)

การวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารโน้มน้าวใจในการณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา
ของหน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
An Analysis on Communication Channels for Persuasion of the
Alcohol Abstinence during Buddhist Lent Period Campaign of
Muang Nan District, Nan Province

สมคิด นันตะ¹, บันทิกา จารума²
Somkid Nunta, Bantika Jaruma
(kidty_129@hotmail.com)

Received: December 16, 2019
Revised: December 22, 2019
Accepted: December 23, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอผลการวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารที่ได้ผลในการโน้มน้าวใจประชาชนในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่านให้ความร่วมมือในการงดเหล้าช่วงเข้าพรรษา โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 17 ท่านจาก 6 หน่วยงาน และข้อความจากสื่อชนิดต่างๆ จำนวน 77 ชิ้น กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ที่ใช้โมเดล SMCR ของเดวิด เค. เบอร์โล และแนวคิดการสื่อสารโน้มน้าวใจของอรวรรณ ปิรันธน์โอวาท โดยผลการวิเคราะห์พบว่า รูปแบบช่องทางการสื่อสารโน้มน้าวใจขึ้นอยู่กับประเภทของหน่วยงานและเครือข่ายที่ใช้สื่อ โดยช่องทางการสื่อสารที่ได้ผลจะประกอบด้วยปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) เครือข่ายของหน่วยงาน: การออกแบบสื่อและช่องทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับศักยภาพของเครือข่าย 2) ช่วงเวลาที่เหมาะสมต่อการรับสาร: การส่งสารให้สอดคล้องกับเวลาที่ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร 3) ชนิดของสื่อ: การเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับธรรมชาติและวัตถุประสงค์ของชนิดของสื่อ 4) ผู้รับสาร: เลือกช่องทางการสื่อสารให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้รับสาร สำหรับข้อเสนอแนะคือ ควรมีช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายทั้งแบบการสื่อสารทางเดียวและการสื่อสารสองทางและเปิดโอกาสให้ผู้รับสารมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสื่อสารด้วย

คำสำคัญ: การสื่อสาร, งดเหล้าเข้าพรรษา, น่าน, สื่อ

¹ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติฯ

² มหาบัณฑิตเถรวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Abstract

The objective of this article is to present an analysis on the effective communication channels of people in Muang Nan district, Nan province, used to persuade the people of Nanto abstain alcohol during Buddhist Lent period. The research data were collected from interviewing 17 informants from 6 State Agencies and collecting 77 pieces of discourses media. The analysis framework was based on the SMCR Model of David K. Berlo and the persuasive communication concepts of Orawan Pirantaowad. The analysis showed that the forms of communication channels were various because of the difference of type of organizations working on the campaign and their networks. The elements of using the right communication channels were composed of the 4 factors as followings: 1) Networks organization: the design of the media and the communication channels conforming to potentials of the State agencies' networks; 2) Right time for message receivers: choosing the dissemination time conforming to the receivers' information exposure; 3) Media type: choosing the channels conforming to the nature and objectives of the media types; and 4) Receivers: Select communication channels according to the behavior of the recipients. For the suggestion on using communication channel that there should be a variety of communication channels, both one-way and two-way communication, and allow the recipients to be part of the communication process.

Keywords: Communication, Alcohol Abstinence during Buddhist Lent Period, Nan Province, Media

บทนำ

บทความนี้เป็นข้อค้นพบนอกเหนือจากวัตถุประสงค์หลักของงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์วาทกรรมโน้มน้าว: กรณีศึกษาการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาของหน่วยงานรัฐในอำเภอ

เมือง จังหวัดน่าน” ของผู้เขียน ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติผ่านสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีงบประมาณ 2561 โดยในงานวิจัยนั้นมีวัตถุประสงค์หลัก 3 ข้อและข้อค้นพบนี้เป็นส่วนหนึ่งได้จากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ เพื่อวิเคราะห์เนื้อหา ภาษา และบริบททางสังคมของ วาทกรรมโน้มน้าวใจ ผู้เขียนเห็นว่าข้อค้นพบนี้มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง สามารถวิเคราะห์ได้ตามหลักการโมเดล SMCR และนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ปฏิบัติงานโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา จึงเป็นแรงบันดาลใจในการเขียนบทความเรื่องนี้

โครงการงดเหล้าเข้าพรรษาเกิดขึ้นเมื่อพ.ศ. 2546 เป็นความร่วมมือของเครือข่ายองค์กรงดเหล้า (สคล.) สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) กระทรวงสาธารณสุขและภาคีเครือข่าย มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาการบริโภคเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ โดยเหตุผลที่เลือกช่วงเข้าพรรษาเป็นช่วงแห่งการรณรงค์เพราะชาวไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เทศกาลเข้าพรรษาถือเป็นโอกาสอันดีที่ฆราวาสหรือประชาชนชาวไทยจะได้เริ่มต้นทำสิ่งดี ๆ ใหม่ๆ ลด ละ เลิกอบายมุขต่างๆ เทศกาลนี้จึงเป็นโอกาสสำคัญที่จะทำให้ผู้คนหันมาตั้งใจลด ละ เลิกเครื่องดื่มแอลกอฮอล์ และหันมาทำความดี ประพฤติตนตามหลักศาสนา

สำหรับหลักการสำคัญของโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษายืนยันพื้นที่ความเชื่อทางศาสนาพุทธและศีลธรรมเป็นหลัก กล่าวคือการบริโภคเครื่องดื่มมีนเมาถือเป็นการละเมิดศีลข้อที่ 5 ในศีล 5 เป็นอบายมุขข้อที่ 2 ในอบายมุข 4 และเป็นอบายมุขข้อที่ 1 ในอบายมุข 6 นอกจากนั้นแล้ว การละเว้นเครื่องดื่มมีนเมาเป็นมงคลชีวิตข้อที่ 20 ในมงคลชีวิต 38 ประการอีกด้วย ดังนั้นการงดเหล้าในช่วงเข้าพรรษาจึงเท่ากับการปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า พระบรมศาสดาแห่งศาสนาพุทธที่ชาวไทยส่วนใหญ่นับถืออันนำไปสู่การเกิดความเป็นมงคลในชีวิตของแต่ละท่าน ในส่วนของจังหวัดน่าน สำนักงานสาธารณสุข จังหวัดน่านได้รายงานแนวทางการดำเนินโครงการรณรงค์ งดเหล้าซึ่งได้ทำนอกเหนือไปจากงานเข้าพรรษาเพื่อเสริมแรงให้ประชาชนงดเหล้าได้ผลยิ่งขึ้น (วิชัย นิลคง และสุมาลี ชุ่ยหาญ, 2558) โดยมีการกำหนดข้อตกลงทางสังคมไว้ดังต่อไปนี้

1. กำหนดให้วันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา เป็นวันปลอดเหล้าและเบียร์
2. กำหนดงานประเพณี งานบวช งานแข่งเรือ งานกฐิน งานกาชาดเป็นงานปลอดเหล้าและเบียร์

3. กำหนดให้วัด โรงเรียน สถานทีราชการ และสถานที่สาธารณะเป็นสถานที่ปลอดเหล้าและเบียร์

4. กำหนดให้งานแต่งงาน งานเลี้ยงฉิบรรพบุรุษ งานผ้าป่าเป็นงานงดเหล้าและเบียร์ แนวทางทั้งสี่ข้างต้น เป็นแนวทางที่กำหนดโดยสภาวัฒนธรรมจังหวัดน่าน โดยกำหนดให้มีการงดเหล้าและเบียร์ในทุกเทศกาลและทุกประเพณีตลอดทั้งปี ทำให้สามารถทำการณรงค์และได้ทำการณรงค์เพื่อโน้มน้าวใจให้ประชาชนร่วมกิจกรรมงดเหล้าเข้าพรรษา การสื่อสารโน้มน้าวใจจึงมีความสำคัญในฐานะกลวิธีสร้างแรงจูงใจให้เกิดความร่วมมืออย่างเต็มใจและเป็นธรรมชาติ โดยสอดแทรกเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต

ในส่วนของทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์ ผู้เขียนได้เลือกใช้โมเดล SMCR ของเดวิด เค. เบอร์โล (David K. Berlo) (กมลรัฐ อินทรทัศน์ และ พรทิพย์ เย็นจะบก, ม.ป.ป) มาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวคิดของอรวรรณ ปิลันธน์โอวาท โดยเน้นศึกษาเฉพาะส่วนของช่องทางการสื่อสาร หรือ C ในโมเดล SMCR ทฤษฎีดังกล่าวระบุว่าช่องทางการสื่อสาร (Channel) คือ ช่องทางและสื่อที่เชื่อมผู้ส่งสารและผู้รับสารไว้ โดยทำหน้าที่ถ่ายทอดเนื้อหาสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร โดยความสามารถของสื่อจะนำไปสู่การตีความหรือถอดรหัสสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งจากการสัมผัส การได้เห็น การได้ยิน การได้กลิ่น และการลิ้มรส หลังจากนั้น ผู้รับสาร (Receiver) คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ถอดรหัสสารออกเป็นความหมายต่างๆ โดยผู้รับสารต้องมีทักษะการสื่อสารที่ดี มีความรู้ในเนื้อหาสารที่ตนรับมา เข้าใจถึงกระบวนการสื่อสาร และเข้าใจถึงสภาพสังคมและวัฒนธรรมของผู้ส่งสารและของตนเอง สำหรับการทำงานระหว่าง C กับ R นั้น อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท, 2549) ได้แบ่งกรอบแนวคิดเป็น 2 มุมมองได้แก่ มุมมองแรก เป็นมุมมองภายนอกผู้รับสาร และมุมมองที่สอง เป็นมุมมองจากผู้รับสาร โดยในบทความชิ้นนี้ ได้เลือกวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสาร (C) จากมุมมองภายนอกผู้รับสารและวิเคราะห์สภาพการณ์หรือบริบทที่แวดล้อมในการสื่อสาร เช่น ความคุ้นเคยระหว่างผู้รับสารกับผู้ส่งสาร สภาวะแวดล้อมขณะสื่อสารซึ่งจะทำให้เห็นปัจจัยที่ทำให้ช่องทางการสื่อสารทำงานได้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารโน้มน้าวใจในการณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาของหน่วยงานรัฐในอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่านในมุมมองภายนอกผู้รับสาร

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยโดยรวบรวมเนื้อหาและวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุ และสื่อวีดิทัศน์ จำนวน 77 ชิ้น นอกจากนี้ยังใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการหรือกิจกรรมจำนวน 17 คน จาก 6 หน่วยงาน ได้แก่ 1) โรงพยาบาลน่าน จำนวน 3 คน 2) สาธารณสุขจังหวัดน่าน จำนวน 3 คน 3) เทศบาลเมืองน่าน จำนวน 3 คน 4) สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน จำนวน 3 คน 5) สถานีตำรวจภูธรเมืองน่าน จำนวน 2 คน และ 6) สำนักงานประชาสัมพันธ์ จังหวัดน่าน จำนวน 3 คน โดยคัดเลือกจากหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมรณรงค์ดูแลสุขภาพ การวิจัยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ คือ 1) รวบรวมเนื้อหาที่สะท้อนพฤติกรรมสื่อสารของผู้ส่งสาร 2) วิเคราะห์ช่องทางการสื่อสารที่ปรากฏในพฤติกรรมสื่อสารจากเนื้อหาสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกและ 3) วิเคราะห์บริบทของการสื่อสารจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการศึกษา

เมื่อวิเคราะห์ช่องทางการสื่อสาร (C) ตามมุมมองภายนอกผู้รับสาร ซึ่งในงานวิจัยชิ้นนี้คือ มุมมองจากผู้ส่งสาร หรือ S ในโมเดล SMCR สามารถจำแนกประเด็นสำคัญของ C ได้ 3 ประเด็น ดังต่อไปนี้ 1) ชนิดของสื่อที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร 2) ประเภทของสื่อที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารที่ใช้น่าสนใจ และ 3) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสาร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. ชนิดของสื่อที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร

จากการศึกษา ผู้เขียนพบว่าในจำนวนสื่อ 77 ชิ้นนี้สามารถจำแนกชนิดเป็นสื่อสิ่งพิมพ์มากที่สุดคือจำนวน 56 ชิ้น ซึ่งปรากฏในรูปแบบข่าวประชาสัมพันธ์ในหนังสือพิมพ์ แผ่นพับ ไลน์ และจดหมายข่าว รองลงมาคือ สื่อสโตนวิทยุจำนวน 19 ชิ้น และสื่อพาวเวอร์พอยท์จำนวน 2 ชิ้น โดยการใช้ชนิดของสื่อดังกล่าวนี้ ขึ้นอยู่กับประเภทของหน่วยงานและเครือข่ายที่ใช้สื่อ กล่าวคือ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดน่าน ใช้รูปแบบสโตนทั้งหมด สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดน่านมีทั้งรูปแบบข่าวประชาสัมพันธ์ในหนังสือพิมพ์และสโตนวิทยุเนื่องจากมีเครือข่ายความร่วมมือเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นและสถานีวิทยุกระจายเสียง โรงพยาบาลน่านใช้สื่อไลน์และพาวเวอร์พอยท์เพราะมีพื้นที่ภาคสนามเพื่อบรรยายความรู้ให้แก่ประชาชน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดน่านใช้สื่อแผ่นพับที่ได้รับจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้าง

เสริมสุขภาพ ส่วนเทศบาลเมืองน่านมีทั้งพาวเวอร์พอยท์ สคริปต์ข่าววิทยุและไวนิลเพราะมีทั้งการส่งข่าวให้สถานีวิทยุทั้งสถานีวิทยุประจำจังหวัดน่านและวิทยุชุมชน นอกจากนี้แล้วยังมีการเดินทางไปประชาสัมพันธ์ภาคสนามในพื้นที่ต่างๆ ของจังหวัดน่านอีกด้วย สำหรับสถานีตำรวจภูธรเมืองน่านจะเป็นจดหมายข่าวประกาศประชาสัมพันธ์ในหน่วยงาน ผู้เขียนมีข้อสังเกตพิเศษว่า นอกจากการผลิตเนื้อหาเพื่อประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อหลักอย่างหนังสือพิมพ์และวิทยุแล้ว ทุกหน่วยงานยังใช้เนื้อหาเดียวกันประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อออนไลน์ ได้แก่ หน้าเฟซบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (Line) ของหน่วยงานอีกด้วย

2. ประเภทของสื่อที่ใช้เป็นช่องทางการสื่อสารที่ใช้ใ้มน้ำใจ

ผู้เขียนจำแนกประเภทของสื่อได้ 4 ประเภท ได้แก่ 1) สื่อภาครัฐ คือ สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) และสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย 2) สื่อท้องถิ่น คือ หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ได้แก่ นครน่าน ข่าวเมืองน่าน เทศบาลเมืองน่าน สถานีวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่านและจังหวัดเชียงใหม่ ป้ายประชาสัมพันธ์ตามจุดต่างๆ ในเขตอำเภอเมืองน่าน รถแท็กซี่กระจายเสียง เคเบิลทีวีท้องถิ่น 3) สื่อใหม่ ได้แก่ เว็บไซต์ (Website) ของหน่วยงาน เฟซบุ๊ก (Facebook) และไลน์ (Line) และ 4) สื่อบุคคล คือ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) อาสาสมัครประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้านและชุมชน (อป.มช.) อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) ผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนสภาวัฒนธรรมและพระสงฆ์ที่ได้รับการยอมรับนับถือ โดยช่องทางการสื่อสารดังกล่าวจะแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับเครือข่ายที่ตนประสานงาน โดยทั้ง 6 หน่วยงานที่เป็นกรณีศึกษานี้ ต่างก็เป็นเครือข่ายทำงานซึ่งกันและกัน และทุกหน่วยงานจะทำงานร่วมกับสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสาร

ในการสื่อสารแต่ละครั้ง ผู้เขียนพบว่าปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสาร ดังต่อไปนี้

3.1 เครือข่ายของหน่วยงาน

เครือข่ายของแต่ละหน่วยงานมีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสาร ตัวอย่างเช่น เครือข่ายของโรงพยาบาลน่าน คือ อาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) และผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ได้เลือกใช้การสื่อสารผ่านจดหมายข่าวและจดหมายราชการเพราะต้องการสื่อสารเชิงอำนาจและสร้างน้ำหนักความน่าเชื่อถือให้แก่เนื้อหา โดยเมื่อผู้รับสารทั้งสองกลุ่มรับคำสั่งแล้ว จะนำสารที่ได้รับไปประชาสัมพันธ์ต่อผ่านหอกระจายข่าวชุมชนและการบอกปากต่อปากอันเป็น

ลักษณะการสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face-to-Face communication) ทำให้สื่อสารได้อย่างรวดเร็ว มีความน่าเชื่อถือ และกระจายทั่วถึงทั้งชุมชน นอกจากนั้นยังมีการสื่อสารผ่านกลุ่มไลน์ (Line) และเฟสบุ๊ก (Facebook) ของคณะทำงาน ทำให้ไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ สารถูกเผยแพร่อย่างรวดเร็ว และมีเนื้อหาทันสมัย ดังนั้น บทบาทหนึ่งที่สำคัญของเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบการผลิตสื่อ คือจัดทำเนื้อหาที่เหมาะสมกับช่องทางการสื่อสารประเภทสื่อออนไลน์ กล่าวคือ มีลักษณะสั้น เข้าใจง่าย มีสีสัน และมีทั้งภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว หลังจากนั้นจึงเผยแพร่ผ่านเครือข่ายของหน่วยงาน สำหรับเครือข่ายกลุ่มไลน์ (Line) ที่โรงพยาบาลน่านใช้เป็นช่องทางการสื่อสาร ได้แก่ กลุ่ม Nan Hospital War Room ซึ่งเป็นศูนย์บริการข่าวสารของโรงพยาบาลน่าน มีสมาชิกกลุ่มประมาณห้าร้อยคน กลุ่มเพื่อนใจวัยรุ่นโรงพยาบาลน่าน ซึ่งมีสมาชิกเป็นวัยรุ่นจำนวนประมาณแปดร้อยคน นอกจากนั้นแล้วยังนำสื่อที่ผลิตข้างต้นกระจายผ่านเครือข่ายสื่อมวลชนทั้งวิทยุ เคเบิลทีวีท้องถิ่น และหนังสือพิมพ์ โดยจะส่งลิ้งค์ (Link) เนื้อหาข่าวสารผ่านโซเชียลมีเดีย (Social Media) ไปยังสื่อมวลชนดังที่ได้กล่าวมา

3.2 ช่วงเวลาที่เหมาะสมต่อการรับสาร

จากการวิเคราะห์พบว่า เจ้าหน้าที่สามารถส่งเนื้อหาเพื่อประชาสัมพันธ์ได้สอดคล้องกับเวลาที่ประชาชนสนใจรับสาร เป็นต้นว่า เทศบาลเมืองน่านส่งสารให้สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดน่านประกาศช่วงเวลาหกโมงถึงเจ็ดโมงเช้าซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประชาชนรับฟังมาก ส่งข่าวให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในช่วงที่ประกาศผลสลากกินแบ่งรัฐบาลเพราะคนจะซื้อหนังสือพิมพ์มากในช่วงนี้ นอกจากนั้นแล้วยังมีตัวอย่างของประชาสัมพันธ์จังหวัดน่าน ที่ส่งข่าวให้สถานีวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย (NBT) ออกอากาศสู่สาธารณชนในช่วงข่าวของสถานี แล้วนำข่าวดังกล่าวไปลงยูทูบ (youtube) เพื่อให้ผู้ชมรับชมย้อนหลังได้ทางเฟสบุ๊ก (Facebook) ขององค์กร ทำให้ผู้รับสารสามารถดูและอ่านข่าวย้อนหลังได้ตลอดเวลา นอกจากนั้นยังมีการรายงานข่าวในช่วงวาระพิเศษ เช่น เทศกาลปีใหม่ ลอยกระทง สงกรานต์ กล่าวได้ว่าสามารถสอดคล้องกับเนื้อหาการรณรงค์ดีแล้วให้สอดคล้องกับช่วงเวลาของเทศกาลประจำท้องถิ่นทุกเทศกาล

3.3 ชนิดของสื่อ

ปัจจุบันเห็นได้ชัดเจนในการสื่อสารของสำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดและสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่านที่ได้มีการจัดทำสปอตวิทยุ (Spot) และบทเนื้อหาที่ใช้อ่านออกอากาศสำหรับวิทยุโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังใช้สื่อบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือมาให้สัมภาษณ์ ตัวอย่างเช่นพระสุนทรมุณี รองเจ้าคณะจังหวัดน่าน ที่ปรึกษาวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และพระชนยานันทมุนี, ผศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้ง พระอารามหลวงและผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่านฯ ซึ่งเป็นพระผู้ที่ชวนน่านให้การยอมรับนับถือมาพูดเชิญชวนให้ประชาชนงดเหล้าช่วงเข้าพรรษาและในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา นอกจากนั้นยังมีการเขียนข่าวเพื่อนำลงประชาสัมพันธ์ในหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบสcoop (Scoop) และข่าวประจำวัน

3.4 ผู้รับสาร

ก่อนการสื่อสารทุกครั้ง เจ้าหน้าที่จะมีการวิเคราะห์ผู้รับสารหรือกลุ่มเป้าหมายก่อนเพื่อออกแบบเนื้อหาและเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น เทศบาลเมืองน่านซึ่งกำหนดกลุ่มเป้าหมายไว้ 31 ชุมชนจึงมีผู้รับสารจำนวนมาก ส่งผลให้เลือกใช้การสื่อสารผ่านสื่อท้องถิ่นเพื่อสามารถเข้าถึงได้ทุกชุมชน สื่อดังกล่าว ได้แก่ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดน่าน เคเบิลทีวีท้องถิ่นน่าน ป้ายประชาสัมพันธ์ในเขตเทศบาล เฟสบุ๊ก (Facebook) ของเทศบาล และยังทำสปอต (Spot) ประกาศด้วยรถแห่ทั่วทุกชุมชน นอกจากนั้นยังกำหนดให้ประชาชนที่เข้าร่วมกิจกรรมของเทศบาลทุกคนเป็นผู้รับสารโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษาและงดเหล้าในเทศกาลอื่นๆ ด้วย กล่าวคือ เมื่อเทศบาลจัดกิจกรรมต่างๆ ขึ้น พิธีกรจะสอดแทรกเนื้อหาโน้มน้าวใจให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมตระหนักถึงความสำคัญในการงดเหล้าช่วงเข้าพรรษาทั้งในช่วงเปิดงาน ช่วงพัก หรือช่วงกล่าวปิดงาน เป็นการใช้กิจกรรมการจัดงานในฐานะช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีอีกกรณีหนึ่งที่น่าสนใจ คือการที่เจ้าหน้าที่สถานีวิทยุกระจายเสียง จังหวัดน่านเลือกใช้ภาษาไทยถิ่นเหนืออันเป็นภาษาท้องถิ่นของชาวน่านในการสื่อสารผ่านการจัดรายการวิทยุ ทั้งในรูปแบบสปอต (Spot) และข่าวนั้นย่อมสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ส่งสารตระหนักถึงพฤติกรรมและลักษณะเฉพาะของผู้รับสารและสามารถออกแบบสารให้สอดคล้องกับลักษณะดังกล่าว ยิ่งไปกว่านั้นมีการเชิญผู้รับสารของโครงการรณรงค์ฯ มาออกรายการวิทยุเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสาร ทำให้ผู้รับสารกลายเป็นส่วนหนึ่งของโครงการรณรงค์ฯ และในขณะเดียวกันยังทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสารไปยังผู้รับสารท่านอื่นด้วย

กล่าวโดยสรุป ปัจจัยทั้งสี่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่ประสิทธิภาพอันส่งผลให้การโน้มน้าวใจประสบความสำเร็จและเป็นสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในกระบวนการสื่อสารโน้มน้าวใจโครงการรณรงค์งดเหล้าเข้าพรรษา

การอภิปรายผล

จากข้อค้นพบข้างต้น จะเห็นได้ว่า C จะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อ S หรือผู้ส่งสารสามารถออกแบบ C ที่สอดคล้องกับความต้องการของ R โดย C หรือช่องทางการสื่อสารที่สามารถส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพต้องคำนึงถึงปัจจัยดังต่อไปนี้ 1) เครือข่ายของผู้ส่งสารเพราะจะนำไปสู่การออกแบบสารและเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมและสอดคล้องกับพฤติกรรมในการกระจายข่าวของเครือข่าย 2) ช่วงเวลาที่เหมาะสมต่อการรับสาร ในข้อนี้คือการส่งสารให้สอดคล้องกับวาระเวลาที่ตรงกับความต้องการของผู้รับสาร 3) ชนิดของสื่อ เพราะสื่อแต่ละชนิดมีธรรมชาติและวัตถุประสงค์ของการสื่อเนื้อหาแตกต่างกัน ส่งผลให้เลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่แตกต่างกันด้วย และ 4) ผู้รับสาร คือกลุ่มเป้าหมายที่ผู้ส่งสารต้องวิเคราะห์ให้ถี่ถ้วนทั้งจิตทัศน์คติ รสนิยม วิถีชีวิตเพราะจะได้เลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่สอดคล้องกับผู้รับสาร ดังนั้น การใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมจึงเป็นการเลือกใช้ช่องทางที่หลากหลาย เหมาะกับชนิดและประเภทของสื่อ ศักยภาพของเครือข่าย และสอดคล้องกับพฤติกรรมและทัศนคติของผู้รับสาร เป็นไปตามแนวคิดการทำงานของการสื่อสารตามโมเดล SMCR ที่ระบุว่า การสื่อสารที่ประสิทธิภาพนั้น ผู้ส่งสารต้องส่งสารไปยังผู้รับสารผ่านช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมต่อผู้รับสาร ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบข้างต้น แนวทางการใช้ช่องทางการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจให้ประชาชนงดเหล้าเข้าพรรษามีลักษณะ ดังนี้

1. ผู้ส่งสารจำเป็นต้องใช้ช่องทางการสื่อสารหลายช่องทางควบคู่กันโดยเปิดโอกาสให้มีการใช้ชนิดของสื่อที่สามารถสื่อสารทั้งแบบสื่อสารทางเดียว (One-Way Communication) และสื่อสารสองทาง (Two-Way Communication) เพื่อรับปฏิกิริยาตอบกลับจากผู้รับสาร อันนำไปสู่การเข้าใจความคิดและพฤติกรรมของผู้รับสารมากขึ้น นอกจากนั้นแล้ว

2. ควรใช้ประเภทและชนิดของสื่อให้เหมาะกับบริบทของการสื่อสาร เช่น หากต้องการความรวดเร็ว และสื่อสารถึงกลุ่มคนในวงกว้างแบบไม่เป็นทางการ ควรเลือกใช้สื่อออนไลน์ประเภทเฟสบุ๊ก (facebook) และไลน์ (line) หากต้องการความจริงจังและเข้มงวดควรสื่อสารผ่านการทำหนังสือราชการ คำสั่ง ประกาศ และหากต้องการโน้มน้าวใจแบบแทรกซึมในวิถีชีวิต ควรใช้วิธีการสื่อสารผ่านสื่อในชีวิตประจำวัน เช่น วิทยู โทททัศน์ รถแห่กระจายเสียง แผ่นป้ายและสื่อออนไลน์ เป็นต้น

3. ควรใช้สื่อบุคคลในการสร้างความร่วมมือในเชิงเครือข่าย เพราะสามารถสื่อสารแบบเผชิญหน้า (Face to Face Communication) ซึ่งส่งผลให้เข้าถึงผู้รับสารโดยตรง และสามารถตอบโต้กับผู้รับสารได้ทันที

4. ควรใช้สื่อสิ่งพิมพ์เป็นสื่อพื้นฐานที่ทุกหน่วยงานใช้ในการสื่อสารไปยังผู้รับสาร ตัวอย่างเช่น หนังสือพิมพ์ ป้ายไวเนล อันเหมาะสมแก่การสื่อสารถึงประชาชนในวงกว้างและสามารถทำให้ผู้รับสารกลับมาอ่านทบทวนได้อีกครั้ง

บรรณานุกรม

- นวนน้อย ตรีรัตน์. (2557). 10 ปีของการขับเคลื่อนเรื่องสุรา. ใน กรรณจรียา สุขรุ่ง, ปิยนาด ประยูร หนูเพียร แสนอินทร์ (บรรณาธิการ), *เรื่องเล่าก้าว 10: งานวิจัยเด่นรอบทศวรรษแห่งการเรียนรู้และการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อลดปัญหาแอลกอฮอล์ในสังคมไทย*. (น. 8-31). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สุวรา แก้วนัย. (2557). กลยุทธ์ตลาดออนไลน์ ยุคใหม่แห่งการสื่อสารเครื่องดื่มแอลกอฮอล์. ใน กรรณจรียา สุขรุ่ง, ปิยนาด ประยูร หนูเพียร แสนอินทร์ (บรรณาธิการ), *เรื่องเล่าก้าว 10: งานวิจัยเด่นรอบทศวรรษแห่งการเรียนรู้และการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อลดปัญหาแอลกอฮอล์ในสังคมไทย*. (น. 36-61). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- เสริมศิริ นิลดำ. (2561). สถานภาพงานวิจัยด้านการสื่อสารโน้มน้าวใจในประเทศไทย, *การประชาสัมพันธ์และการโฆษณา*, 11(2), 1-27.
- อรรถธรณ ปิรันธน์โอวาท. (2549). *การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Richard E. Petty & Pablo Brinol, (2008). Persuasion: From Single to Multiple Metacognitive Process. *Perspective on Psychological Science*. 3(2): 137-147.
- กมลรัฐ อินทรทัศน์ และพรทิพย์ เย็นจะบก. (ม.ป.ป.). *หลักและทฤษฎีการสื่อสาร*. สืบค้น 10 ธันวาคม 2562, จาก <https://pirun.ku.ac.th/~agrpct/envelop/com%20theory.doc>
- วิชัย นิลคง และสุมาลี สุขหาญ. (ม.ป.ป.). *นโยบายสาธารณะงานวัฒนธรรมประเพณีลดละเลิกเหล้าเบียร์ จังหวัดน่าน*. [Press Release]. สืบค้น 13 ธันวาคม 2562, จาก www.nno.moph.go.th/research/index.php/2558/item/download/273_e541e17d344942ac594287973d887f88

การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรค
ในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

A Comparative Analysis of the Diagnosis and Curative Treatment
according to Causative of Disease in Tipitaka and Lanna Medicine

โกษิต ศิริรัตน์พิริยะ¹, วันชัย พลเมืองดี², พระครูศรีวรพินิจ³

Kosit Siriratpiriya, Wanchai Pornlameungdee, Phrakhrusriworapinij

(2013sirirat@gmail.com)

Received: December 24, 2019

Revised: December 28, 2019

Accepted: December 29, 2019

บทคัดย่อ

การศึกษาวินิจฉัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและในการแพทย์พื้นบ้านล้านนา 2) วิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา การวิจัยคุณภาพเชิงเอกสารครั้งนี้ ค้นคว้าจากข้อมูลปฐมภูมิคือพระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยและข้อมูลการแพทย์พื้นบ้านภาษาล้านนา ในสมุดบันทึก ปี่บสา และใบลานรวมทั้งข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

ผลการวิจัยพบความเหมือนการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา คือ (1) การวินิจฉัยความเจ็บป่วยมีสาเหตุมาจากธาตุไม่สมดุล อุตุสมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน พฤติกรรมสมุฏฐาน กรรมสมุฏฐาน และมีการตรวจสอบประวัติผู้ป่วย เพื่อรู้อาการของโรค ชื่อโรค สมุฏฐานโรค (2) การรักษาโรคด้วยการใช้ความร้อน อาหาร และสมุนไพร สำหรับความแตกต่าง พบดังนี้ (1) ในพระไตรปิฎกเป็นการ

¹ นิสิตปริญญาโท หลักสูตร พ.ม. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

² ที่ปรึกษา/รองศาสตราจารย์สุตร พ.ม. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

³ ที่ปรึกษาร่วม/ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุตร พ.ม. สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตพะเยา

วินิจฉัยโดยพระพุทธเจ้า ตรวจสอบประวัติผู้ป่วยด้วยพระญาณของพระพุทธองค์มีวิธีการรักษาโรคโดยใช้ธรรมโอสธ การใช้เภสัชสมุนไพร การใช้อาหารเพื่อการหลุดพ้นจากทุกข์ การสวดมนต์ การพรมน้ำมนต์ การผ่าตัด (2) การแพทย์พื้นบ้านล้านนาเป็นการวินิจฉัยโดยแพทย์พื้นบ้าน (หมอเมือง) ไม่ได้แยกขั้นตอนการวินิจฉัยโรคและการรักษาโรคออกจากกันอย่างชัดเจน การวินิจฉัยจะยึดตามอาการที่ผู้ป่วยแสดงออก เชื่อมโยงกับกลุ่มโรคร่วมกับประมวลสาเหตุการเจ็บป่วย การพิจารณาลักษณะอาการ กิริยาท่าทาง การสัมผัส การคำนวณเพื่อตรวจสอบกรรม การคำนวณธาตุเพื่อตรวจสอบความสมดุล และการเสี่ยงทาย มีวิธีการรักษาโรคโดยใช้พิธีกรรม การใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้าน การใช้อาหารรักษาสุขภาพ และการใช้กายรักษาโรค

คำสำคัญ : การวินิจฉัยและการรักษาโรค, สมุฏฐานโรค, พระไตรปิฎก,
การแพทย์พื้นบ้านล้านนา

Abstracts

This research has objectives (1) to study the diagnosis and curative treatment according to causative of disease in Tipitaka and in Lanna medicine (2) comparative analysis of the diagnosis and curative treatment according to causative of disease in Tipitaka with Lanna medicine. The documentary research was conducted by using the primary data from the Thai version of Tipitaka, Lanna manuscripts (Pupsa, Bailan) and secondary data about Lanna medicine.

The result showed that the similarities in the Tipitaka and Lanna medicine found as follows: (1) the diagnosis the cause of illness from unbalance of "the element", weather, age, behavior and karma, besides check patient history lead to recognize symptoms, name of disease, and causative of diseases (2) The treatment of diseases consisted of herb, heat, and food. While the differences found as follows: (1) in Tipitaka, the diagnosis and examining patient case history are done by supreme knowledge of the Lord Buddha. The knowledge-based symptoms and name of disease lead to curative treatment. The healing that only appeared in Tipitaka includes the Dhamma medicine, use therapeutic rituals with pray and holy water, herbal medicine, food for extrication and surgery (2) in Lanna medicine, the diagnosis

is inherited and done by Lanna medical doctor. The diagnosis does not separate clearly from curative treatment. The diagnosis is based on the patient's symptoms linking to common symptoms of group diseases lead to identify disease by added on information from medical history to find out trace of diseases, considering the nature of the symptoms, physical touch, age calculation to check karma, calculation of element (tathu) to determine the balance and choice by lot. The healing that only appeared in Lanna medicine included rituals as an inherited way of life, use of local herbal without processing, food for health, and body treatment.

Keywords: diagnosis and curative treatment, causative of disease, Tipitaka, Lanna medicine

บทนำ

“นิพพาน” ในทางพระพุทธศาสนาเป็นสภาวะสมบูรณ์สูงสุดคือ “ความมีโรคน้อย” ส่วนสุขภาพดีโดยทั่วไปหมายถึงสภาพที่เป็นสุขด้วยความมีโรคน้อย (โอโรคาภาส) เนื่องจากการเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดาของมนุษย์เช่นเดียวกับการเกิด การแก่ และการตาย เป็นอนิจลักษณะคือเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่งและเป็นอนิจจัง โรคเป็นสิ่งที่ทำให้เจ็บปวดหรือไม่สบาย มีทั้งโรคทางกายซึ่งเป็นอาการป่วยทางกาย และโรคทางใจซึ่งเป็นอาการของโรคที่เกิดในภวังคจิตเป็นผลสืบเนื่องมาจากกิเลส (โลภ โกรธ หลง) ความวิตกกังวล ความอิจฉาริษยา ความหึงหวง (วิ.ม. (ไทย) 4/119/184-187) อีกทั้งผลกรรมก็เป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (ช.ธ. (ไทย) 25/251/110)

ชีวิตนี้จึงมีแต่โรค ในทางพระพุทธศาสนาใช้ “โรค” แทนคำว่า “ทุกข์” ซึ่งเป็นสภาพปัญหาของชีวิต ในสมัยพุทธกาลการรักษาโรคเป็นพุทธบัญญัติกำหนดให้พระสงฆ์ต้องปฏิบัติตามเพื่อไม่ให้เป็นที่ครหาติเตียนจากคฤหัสถ์และนักบวช รวมทั้งเป็นการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเมตตา กรุณา ภาพรวมของพระพุทธศาสนากล่าวถึงการป้องกันโรคมมากกว่าการรักษา มีการใช้ปัญญา และวิธีการนอกเหนือจากการใช้ตัวยา ผู้ปฏิบัติตามหลักศีล สมาธิ ปัญญา ย่อมมีโรคน้อยและไม่เป็นโรคทางใจ

ส่วนการแพทย์พื้นบ้าน เป็นภูมิปัญญาการรักษาโรคของท้องถิ่นและชาติพันธุ์ มีฐานความคิดและแบบแผนการปฏิบัติผสมผสานระหว่างอำนาจเหนือธรรมชาติ ศาสนา และ

ประสบการณ์ที่ได้ตกผลึกจากการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือก กลั่นกรองจากการปฏิบัติจริงและใช้ประโยชน์ในท้องถิ่น นับเป็นความรู้เชิงประสบการณ์ เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่สั่งสมแล้วสืบทอดจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลัง โดยแพทย์พื้นบ้านมีบทบาทสำคัญในการรักษาโรค (กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2559)

การแพทย์พื้นบ้านล้านนาได้รับอิทธิพลจากพิธีกรรมทางลัทธิพราหมณ์และพุทธศาสนา ผสมรวมกับความเชื่อดั้งเดิมเรื่องผี สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งเหนือธรรมชาติ จึงมีพิธีกรรมช่วยให้เกิดการดูแลปกป้องและรักษา เชื่อเรื่องภูแห่งกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และพยายามแสวงหาและเรียนรู้หนทางดับทุกข์ตามคำสอนทางพุทธศาสนา อีกทั้งเชื่อว่าคนมีกรรมติดตัวมาตั้งแต่เกิด เหตุแห่งการเจ็บป่วยเกี่ยวข้องกับกรรมทั้งในปัจจุบันและการสั่งสมมาจากอดีตชาติ (ยิ่งยง เทาประเสริฐ และกันยานุช เทาประเสริฐ (บ.ก.), 2547, น.2-3)

ทั้งนี้ แพทย์พื้นบ้านล้านนา (หมอเมือง) เป็นตำแหน่งทางสังคมของบุคคลผู้มีความรู้ในการสร้างสรรค์ แก้ไขปัญหาทุกข์ร้อนต่างๆของชุมชน และปัดเป่าเยียวยารักษาโรคร้ายไข้เจ็บด้วยพืชสมุนไพรหรือวิธีการอื่นๆ ไม่ได้ใช้ยาเป็นหลักแม้ว่าบางส่วนใช้สารที่ได้จากสมุนไพรในธรรมชาติก็ตาม สำหรับตำราหมอเมืองเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ความรู้แบบองค์รวม ในการเยียวยารักษาโรคร้ายไข้เจ็บและแก้ไข้ปัญหาของคนในชุมชน ช่วยทำนุบำรุงความเป็นเอกภาพของชุมชน เสริมสร้างความเอื้ออาทรของคนในสังคม และเป็นพลังชุมชน ตำราหมอเมืองนี้มีการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาหลายชั่วอายุคน นับเป็น “มรดกแห่งการรักษา” (สมาพันธ์การแพทย์แผนไทยล้านนา, 2558)

ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎก ถึงความเหมือนและความแตกต่างกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคที่ปรากฏในพระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษาการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคที่ปรากฏในการแพทย์พื้นบ้านล้านนา
3. เพื่อเปรียบเทียบการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

วิธีการศึกษา

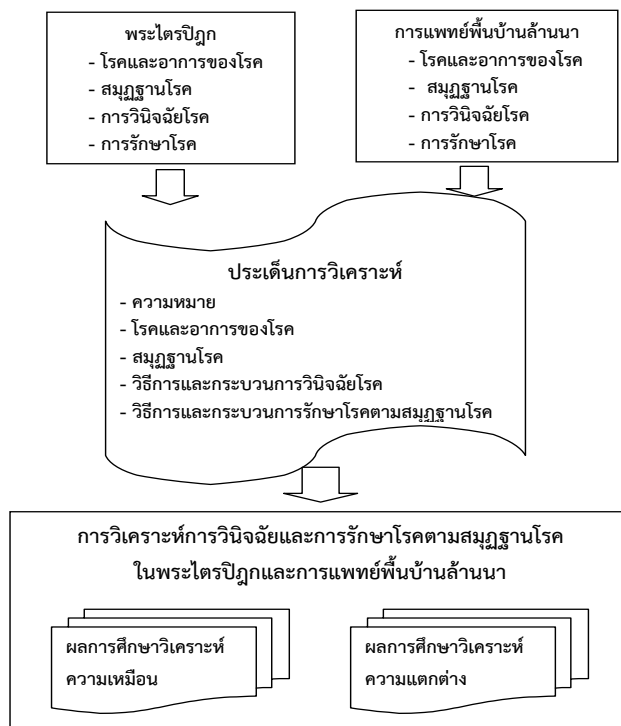
การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยคุณภาพเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนและกรอบแนวคิดการวิจัยดังรูปที่ 1 ดังนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิเกี่ยวกับการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ข้อมูลภาษาล้านนาในสมุดบันทึก ปับสา และใบลาน

2. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิเกี่ยวกับเอกสารการแพทย์พื้นบ้านล้านนาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. วิเคราะห์ สังเคราะห์ อธิบาย และแสดงเหตุผล นำไปสู่การเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างในการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

4. สรุป และนำเสนอข้อมูลที่ได้เชิงพรรณนา

ภาพที่ 1 ขั้นตอนและกรอบความคิดการวิจัย

ผลการศึกษา

1. การวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคที่ปรากฏในพระไตรปิฎก

การวินิจฉัยโรคซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้ตัดสินใจหรือลงความเห็นผู้ป่วย “เป็นโรคอะไร” จึงจะรักษาผู้ป่วยให้หายจากโรคได้อย่างถูกต้องนั้น ในพระไตรปิฎกเป็นการวินิจฉัยโรคตามแนวทางที่พระพุทธองค์ได้ทรงปฏิบัติเป็นพุทธกิจประจำวันไว้แล้ว รวมทั้งการรักษาสุขภาพและการดูแลสุขภาพซึ่งกันและกันของพระภิกษุสงฆ์ เริ่มจากรู้อาการโรค ชื่อโรค สมุฏฐานโรค นำไปสู่การเยียวยารักษาด้วยวิธีการและสรรพคุณของยาที่เหมาะสมและถูกกับโรค ประกอบด้วย

- 1) การตรวจสอบประวัติผู้ป่วยด้วยพุทธจักขุ
- 2) การพบหรือสนทนากับผู้ป่วย สอบถามสุขทุกข์ รับฟังผู้ป่วยระบายความในใจ ช่วยคลายทุกข์ทางใจและอาจหายป่วยได้เพราะจิตมีความสัมพันธ์กับอาการเจ็บป่วย และ
- 3) การรู้จักโรคและสมุฏฐานโรค ซึ่งแยกเป็นสมุฏฐานโรคทางกายและสมุฏฐานโรคทางใจ วิธีการรักษาโรคเป็นไปตามพุทธานุญาตและพุทธบัญญัติ ได้แก่ การใช้ธรรมโอสถรักษาโรค (การพิจารณาหลักธรรม การปฏิบัติวิปัสณา การเจริญสติปัฏฐาน การพิจารณาสังขาร 10 การประพาสพรหมจรรย์ การระลึกถึงคุณงามความดี การมีกัลยาณมิตร การใช้พิธีกรรม) การใช้เภสัชสมุนไพร (เภสัชชันชกณะ) รักษาโรค (ปัจจุเภสัชชกเถา: เภสัช 5 และมูลาภิเภสัชชกเถา: เครื่องยา) การใช้อาหารเพื่อการหลุดพ้นที่ช่วยรักษาโรค การใช้ความร้อนรักษาโรค และการผ่าตัดรักษาโรค (ผ่าตัดฝี ผ่าตัดเนื้องอก ฯ)

สาเหตุความเจ็บป่วยทางกายในทางพุทธศาสนา มี 8 สมุฏฐาน คือ (1) ดี (ปีตตั้ง) (2) เสมหะ (เสลด) (3) ลม (ภายในกาย) (4) สันนิบาต (ประชุมกันของดี เสดล และลม) (5) ฤดูแปรปรวน (6) การบริหารไม่สม่ำเสมอ (7) การใช้ความเพียรเกินกำลัง และ (8) เกิดจากผลกรรม (อง.ทสก. (ไทย) 24/60/129-131) นอกจากนี้ สาเหตุแห่งการเจ็บป่วยนั้น ยังมีอีก เช่น มูลเหตุจากธาตุทั้งสี่ (ดิน น้ำ ลม ไฟ) ในร่างกายไม่สมดุล (ที.ปา. (ไทย) 11/31/306-307), อง.ทสก. (ไทย) 24/11/17) การมีอายุมาก ความหนาว ความร้อน ความหิวกระหาย การไม่รู้ประมาณในการบริโภค (ขุ.ธ. (ไทย) 25/325/134) การถูกสัมผัสจากเชื้อบุงและสัตว์เลื้อยคลาน (องจตุกก. (ไทย) 21/157/218)

การรักษาโรคทางกายในทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับตติกิจฉา (การเยียวยา) ดังปรากฏในพระวินัยปิฎกมหารวรรค ภาค 2 เรื่อง เภสัชชันชกเถา กล่าวถึงพุทธบัญญัติเรียกเภสัช 5 คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ที่เป็นได้ทั้งยาและมีคุณประโยชน์ทางโภชนาการ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ใช้ได้ตามความจำเป็นและเหมาะกับโรค นอกจากเภสัช 5 แล้วยังกล่าวถึงรากไม้ที่เป็นเภสัช คือ ขมิ้น ขิง ว่านน้ำ ว่านเปราะ อดุพิต ข่า แฝก หัวหมู หรือมูลเภสัชชนิดอื่นใดบรรดา

มีที่ไม่สำเร็จประโยชน์แก่ของควรเคี้ยว (วิ.ม. (ไทย) 5/263/46) หมายถึงมิได้เป็นของเคี้ยวของฉันทัวไปแต่ภิกษุจะฉันทได้เมื่อมีเหตุจำเป็นเท่านั้น นอกจากนี้ ผลไม้ที่เป็นเภสัช คือ ลูกพิลังกาสงา ดีปลี พริกไทย สมอไทย มะขามป้อม ผลแห่งโกฐ และเภสัชอื่น เช่น เกลือ รากไม้ ใบไม้ ผลไม้ งามไม้ น้ำ ผาด มูลโค น้ำมันเปลวที่ได้จากสัตว์ เนื้อดิบ เลือดสด มูตร คูด ถ้ำ ดิน สัตว์ และแร่ธาตุ (วิ.ม. (ไทย) 5/260/44) ก็จัดเป็นยารักษาโรคทางกาย

2. การวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคที่ปรากฏในการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

การวินิจฉัยโรคของการแพทย์พื้นบ้านล้านนา ไม่ได้แยกขั้นตอนการวินิจฉัยโรคออกจากการรักษาโรคอย่างชัดเจน โดยที่จะวินิจฉัยโรคตามอาการของผู้ป่วยที่แสดงออก เชื่อมโยงกับกลุ่มโรคที่มีข้อมูลอาการต่างๆไป ร่วมกับประมวลสาเหตุที่ทำให้เกิดการเจ็บป่วยจากข้อมูล (1) การซักประวัติเพื่อสืบค้นสาเหตุของการเกิดโรค จากประวัติความเจ็บป่วยของผู้ป่วยและครอบครัว รวมทั้งสถานที่และช่วงเวลาเกิดอาการป่วย (2) การพิจารณาลักษณะอาการ กิริยา ท่าทาง การเดิน หรือ ความผิดปกติอื่นๆที่ปรากฏให้เห็นด้วยตา (3) การสัมผัส (4) การคำนวณอายุเพื่อตรวจสอบกรรม (5) การคำนวณธาตุเพื่อตรวจสอบความสมดุลของธาตุ และ (6) การเสี่ยงทายเพื่อประกอบการตัดสินใจวิเคราะห์หาสมุฏฐานและวินิจฉัยโรคตั้งแต่ผู้ป่วยมาพบ โดยใช้สมุนไพรรักษา (สัมภาษณ์ เกษม ศิริรัตน์พิริยะ, 18 ตุลาคม 2560) หรือวิธีอื่นๆ เช่น ฝ้ายหม้อหนึ่ง ฝ้ายปากกั๊ก การตั้งไข่ แหกหรือตัดแหก งามไม้ ทั้งนี้ การวินิจฉัยโรคในภาพรวมเป็นผลจากสมุฏฐานโรค แยกเป็น ธาตุสมุฏฐาน ขวัญสมุฏฐาน และกรรมสมุฏฐาน

สำหรับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา (ยิ่งยง เทาประเสริฐ และกันยานุช เทาประเสริฐ (บ.ก.), 2547) มีความเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีกรรมติดตัวมาแต่กำเนิด มีธาตุทั้ง 4 คือธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ และอากาศธาตุ รวมทั้งมีจิตซึ่งชาวล้านนาเรียกว่า “ขวัญ” คอยควบคุมปกป้องดูแล อวัยวะต่างๆที่เป็นธาตุดิน 20 ธาตุน้ำ 12 เรียกว่า 32 ขวัญ ทั้งนี้ ขวัญสามารถออกจากร่างกายได้ หรืออาจตกลงหนี ถูกหน่วงเหนี่ยวไว้ไม่สามารถกลับเข้าร่างได้ เกิดภาวะขวัญเสีย ขวัญอ่อน ขวัญหาย ซึ่งเป็นสาเหตุให้เกิดความเจ็บป่วยได้ ดังนั้น การเกิดโรคจึงเป็นความสัมพันธ์ภายในตัวตนระหว่างธาตุทั้ง 4 กับขวัญ สำหรับการวินิจฉัยโรค นั้น ข้อมูลที่ปรากฏได้จากการจดบันทึกเปะนภาษาล้านนา (ตัวเมือง) ไว้ในปี่สา ใบลาน สมุดบันทึก (พระราศี จันทลีโล (ศรีน้อย), 2473) เป็นการกล่าวถึง อาการที่แสดงออกของผู้ป่วย ตั้งชื่อลักษณะอาการเหล่านั้น ร่วมกับการสอบถามซักประวัติ การสัมผัสส่วนของร่างกายที่เป็นปัญหา คำนวณธาตุตามอายุ ตรวจสอบกรรมตามเวลา

เกิด รวมทั้งเสี่ยงทายเพื่อช่วยในการตัดสินใจ เช่น ผีอำห่มอึ่ง จับสลากข้าว แล้วกำหนดวิธีการหรือตำรายาที่ใช้รักษาตามอาการที่ปรากฏ

การรักษาโรคของแพทย์พื้นบ้านล้านนา มาจากการสังเกตจดจำสั่งสมความรู้ทางปัญญาเกี่ยวกับการเข้าถึงกลไกและคุณค่าของพืชพรรณธัญญาหาร สัตว์ ตลอดจนแร่ธาตุจากธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้รักษาโรค แล้วถ่ายทอดขั้นตอนปฏิบัติเกี่ยวกับวิธีการบำบัดรักษาโรคต่างๆไว้ในตำราหมอเมืองเป็นภาษาล้านนาเขียนไว้ในใบปี่สา สำหรับสั่งสอน สืบทอดต่อกันมาช้านานจากรุ่นสู่รุ่น จึงทำให้มีครุมีศิษย์ เป็นศิษย์มีครุ มีจรรยา มีธรรมเนียมปฏิบัติสืบต่ออย่างเคร่งครัด มีตำรา มีความรู้ รู้จักโรค รู้สมุฏฐานโรค วิเคราะห์โรค และบอกแนวทางการรักษาได้ จึงมีการยกชั้นครู ซึ่งเป็นธรรมเนียมศักดิ์สิทธิ์ เป็นการแสดงความเคารพ สร้างความเชื่อมั่นเกิดปัญญา (สัมภาษณ์ เกษมศิริรัตน์พิริยะ, 18 ตุลาคม 2560) ทั้งนี้ วิธีการรักษาโรคแบ่งออกเป็น 4 แนวทาง ได้แก่ (1) การใช้พิธีกรรมรักษาโรค เช่น การบูชา (บูชา) การรดน้ำมนต์ การตัดกรรม การบูชาเทียน ฯ (2) การใช้สมุนไพรซึ่งไม่ผ่านการแปรรูปในการรักษาโรค (3) การใช้อาหารดูแลสุขภาพ เช่น กินอาหารตามธาตุ กินอาหารปรับธาตุ อาหารอายุวัฒนะ (4) การใช้กายรักษาโรค เช่น การบีบ (นวด) หรือเอาเอ็น การปิด (เช็ด) การแหกหรือตัดแหก การย่ำขาง การตอกเส้น

3. การเปรียบเทียบการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

3.1 ความเหมือนกันของการวินิจฉัยและการรักษาโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา พบดังนี้

- การวินิจฉัยสาเหตุความเจ็บป่วยจากธาตุสมุฏฐาน ซึ่งมีผลสืบเนื่องมาจาก “ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ” ไม่สมดุล
- การวินิจฉัยสาเหตุความเจ็บป่วย จากอตุสมุฏฐาน อายุสมุฏฐาน พลติกรรมสมุฏฐาน กรรมสมุฏฐาน
- ขั้นตอนการวินิจฉัยโรคผู้ป่วย มีการตรวจสอบประวัติผู้ป่วย การพบสนทนา และรับฟังผู้ป่วยระบายความในใจ การรู้จักอาการโรค ชื่อโรค สมุฏฐานโรค นำไปสู่การรักษาโรคด้วยวิธีการและสรรพคุณยาที่เหมาะสมและถูกกับโรค
- การรักษาโรค ซึ่งเป็นการรักษาผู้ป่วยด้วยยาหรืออย่างอื่นอย่างถูกต้องเหมาะสม หลังจากวินิจฉัยโรคตามสมุฏฐานโรค ตามอาการโรค แล้วระบุชื่อโรคเพื่อกำหนดวิธีการรักษา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและการแพทย์พื้นบ้านล้านนา มีความเหมือนกัน ได้แก่ การใช้

สมุนไพร การใช้ความร้อน และการใช้อาหารในการรักษาโรค รวมทั้งการรักษาโรคจากการถูกผีเข้า หรืออมนุษย์เข้าสิง

3.2 ความแตกต่างกันของการวินิจฉัยและการรักษาโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนา พบดังนี้

- การวินิจฉัยโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกเป็นการวินิจฉัยโดยพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระปรีชาญาณ กำหนดรู้ความเป็นไปของแต่ละบุคคลได้ มีการตรวจสอบประวัติ ผู้ป่วยด้วยพุทธจักขุ ส่วนการแพทย์พื้นบ้านล้านนาจะอิงความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านล้านนา ด้านสุขภาพ ที่ตกผลึกจากการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือก กลั่นกรอง และสั่งสมสืบทอดจากคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นหลัง การถ่ายทอดความรู้จะมีการคัดเลือกลูกศิษย์อย่างระมัดระวัง เป็นการเรียนการสอนตัวต่อตัว เน้นการสังเกตจดจำ ฝึกจากประสบการณ์จริง

- การวินิจฉัยสาเหตุความเจ็บป่วย จากสมุฏฐานโรคทางใจเนื่องจากผัสสะสมุฏฐาน (อายตนะภายใน อายตนะภายนอก วิญญาณ) และอกุศลสมุฏฐาน (โลภะ โทสะ โมหะ) มีเฉพาะในพระไตรปิฎก ส่วนขวัญสมุฏฐาน มีเฉพาะการแพทย์พื้นบ้านล้านนา

- การวินิจฉัยสาเหตุความเจ็บป่วยจากกรรมสมุฏฐาน กรรมในพระไตรปิฎกเป็นสมุฏฐานโรคทางกาย มีความหมายครอบคลุมถึงการเจ็บป่วยทางกายที่มีสาเหตุจากอกุศลกรรมในอดีตส่งผลให้เกิดโรคในชาติปัจจุบัน และวิบากกรรมที่เป็นกรรมชั่วในอดีตชาติและปัจจุบันชาติ ล้วนเป็นเหตุให้เกิดโรคได้เช่นกัน ส่วนกรรมสมุฏฐานในการแพทย์พื้นบ้านล้านนา ระบุถึงกรรม (การกระทำ) ปัจจุบันเป็นผลลัพธ์ของการกระทำหรือผลที่มีความเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์ภายในตัวตน (ระหว่าง ธาตุทั้ง 4 กับ ขวัญ หรือจิต หรือธาตุกับธาตุ) และความสัมพันธ์ภายในตัวตนกับภายนอกตัวตน เช่น บุคคลอื่น ชุมชน ธรรมชาติ ผีหรือจิตวิญญาณ สิ่งเหนือธรรมชาติอื่นๆ ส่วนกรรมเก่าเป็นกรรมที่ติดตามจิตเดิมทีนำเอาบาปบุญคุณโทษจากชาติก่อนมาส่งผลในชาติปัจจุบัน

- การรักษาโรค เป็นการรักษาผู้ป่วยด้วยยาหรืออย่างอื่นอย่างถูกต้องเหมาะสม หลังจากวินิจฉัยโรคตามสมุฏฐานโรค ตามอาการโรคแล้วระบุชื่อโรคเพื่อกำหนดวิธีรักษา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและการแพทย์พื้นบ้านล้านนา มีความแตกต่างกัน ดังนี้

การรักษาโรคที่ปรากฏเฉพาะในพระไตรปิฎก ได้แก่ (1) การใช้ธรรมโอสภรักษาโรค ด้วยการพิจารณาหลักธรรม เช่น โพชฌงค์ 7 การเจริญสติปัฏฐาน (2) การใช้พิธีกรรมรักษาโรคด้วยการสวดมนต์บทรัตนสูตร โพชฌังคสูตร และคิริमानนทสูตร รวมทั้งการพรมน้ำมนต์เพื่อรักษาไข้ (3) การใช้เภสัชสมุนไพร ซึ่งเป็นตัวยาและชาวโลกถือกันว่าเป็นยา ที่ให้ประโยชน์ทาง

โภชนาการและไม่เป็นอาหารหยาบ (4) การบริโภคอาหารเป็นจุดเริ่มต้นของการปฏิบัติไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์และมีชีวิตที่ดีงาม เพื่อการอนุเคราะห์พรหมจรรย์คือปรารถนาที่จะบรรลุอริยมรรค โดยอาศัยประโยชน์จากการบริโภคอาหารให้น้อยลง นำไปสู่การรักษาโรค และ (5) การผ่าตัดรักษาโรค เช่น ผ่าตัดฝี ผ่าตัดเนื้องอก

การรักษาโรคที่ปรากฏเฉพาะในการแพทย์พื้นบ้านล้านนา ได้แก่ (1) การนำธรรมโอสถรักษาโรคในพระไตรปิฎก เช่น การประพาศพรหมจรรย์ การระลึกถึงคุณงามความดีมากำหนดเป็นจรรยาบรรณของแพทย์พื้นบ้านล้านนา (หมอเมือง) (2) พิธีกรรมรักษาโรค เป็นการประกอบพิธีตามวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมาแต่บรรพชน เพื่อตรวจสอบเหตุปัจจัยแห่งความเจ็บป่วยไม่สบาย การบรรเทาและบำบัดรักษาโรค เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ทำให้พร้อมรับสภาพความจริงสร้างเสริมงคลและบันดาลให้เกิดความสงบร่มเย็น (3) การใช้ยาสมุนไพรพื้นบ้านทำจากสมุนไพรที่ยังไม่ผ่านการแปรรูป และมีพิธีกรรมประกอบการปรุงยา (4) อาหารในการดูแลสุขภาพรวมถึงการป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดโรค เช่น กินอาหารตามธาตุ อาหารปรับธาตุ อาหารอายุวัฒนะ และ (5) การใช้กายรักษาโรค เช่น การบีบ (นวด) หรือการเอาเอ็น การปิด (เช็ด) การแหกหรือตัดแหก การย่ำขาง การตอกเส้น

สรุปผลการศึกษา

การวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกกับการแพทย์พื้นบ้านล้านนามีทั้งความเหมือนและความต่างกัน กล่าวคือมีความเหมือนในภาพรวมด้านกระบวนการวินิจฉัยโรคผู้ป่วย การตรวจสอบประวัติผู้ป่วย การพบสนทนาและรับฟังผู้ป่วยระบายความในใจ การรู้จักอาการโรค ชื่อโรค สมุฏฐานโรค นำไปสู่การรักษาโรคด้วยวิธีการและสรรพคุณยาที่เหมาะสมและถูกกับโรค ส่วนความต่างเช่น การวินิจฉัยโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎกเป็นการวินิจฉัยโดยพระพุทธเจ้าผู้ทรงพระปรีชาญาณ วิธีการรักษาโรคที่ปรากฏเฉพาะในพระไตรปิฎก เช่น การใช้ธรรมโอสถรักษาโรคด้วยการพิจารณาหลักธรรม การผ่าตัด ในขณะที่การวินิจฉัยโรคของการแพทย์พื้นบ้านล้านนาไม่ได้แยกขั้นตอนการวินิจฉัยโรคออกจากการรักษาโรคอย่างชัดเจน มีพิธีกรรมรักษาโรคด้วยการประกอบพิธีตามวิถีชีวิตที่สืบทอดกันมา ทั้งนี้ ความแตกต่างเป็นผลสืบเนื่องมาจาก ในพระไตรปิฎกเป็นการวินิจฉัยโรคตามแนวทางที่พระพุทธองค์ได้ทรงปฏิบัติเป็นพุทธกิจประจำวันและมีวิธีการรักษาโรคเป็นไปตามพุทธานุญาตและพุทธบัญญัติ ส่วนการแพทย์พื้นบ้านล้านนาเป็นภูมิปัญญาการรักษาโรคของท้องถิ่น ได้รับอิทธิพลจากพิธีกรรมทางลัทธิ

พราหมณ์และพุทธศาสนา เป็นความรู้เชิงประสบการณ์ที่ตกผลึกจากการสังเกต ทดลองใช้ คัดเลือก กลั่นกรองจากการปฏิบัติจริง และมีการสืบทอดจากบรรพบุรุษมาหลายชั่วอายุคน การถ่ายทอดความรู้จะมีการคัดเลือกลูกศิษย์อย่างระมัดระวัง

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีนโยบายส่งเสริม ถ่ายทอด และสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาด้านการแพทย์พื้นบ้านล้านนา รวมทั้งส่งเสริมการปลูกพืชสมุนไพรท้องถิ่นที่มีในครัวเรือนและในธรรมชาติ เพื่อการดูแลรักษาสุขภาพหรือเยียวยาตนเองเบื้องต้นของคนในท้องถิ่น รวมทั้งส่งเสริมให้มีการประยุกต์ใช้และต่อยอดการทำผลิตภัณฑ์ยาตามตำรับยาล้านนา

2. ควรนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นองค์ความรู้และฐานความคิดในการวินิจฉัยและการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคของการแพทย์พื้นบ้านล้านนาที่เชื่อมโยงกับพระไตรปิฎก เพื่อให้ระบบการแพทย์พื้นบ้านล้านนาคงอยู่ เกิดการอนุรักษ์และการพัฒนา

3. ควรศึกษาวิจัยต่อไปเกี่ยวกับการวินิจฉัยและวิธีการรักษาโรคตามสมุฏฐานโรคในพระไตรปิฎก มุ่งเฉพาะโรคและกลุ่มโรค ที่มีความชุกชุมของโรคในพื้นที่ล้านนา ซึ่งได้มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน เพื่อเชื่อมโยงหรือเทียบกับโรคหรือกลุ่มโรคเดียวกันของการแพทย์พื้นบ้านล้านนา นำไปสู่การพัฒนาการรักษาโรคของระบบการแพทย์พื้นบ้าน

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ปั๊บสา ไบลาน ภาษาล้านนา มรดกที่เป็นสมบัติส่วนตัวจากพระเทพกิตตินันโท (เจ้าปู่เทพรสหมอยา) ของพ่อครู เกษม ศิริรัตน์พิริยะ ผู้สืบชั้นครูพระสิทธิ์หลวง พระครูอินทสรวิสุทธิ (ครูบาอินสม) วัดเมืองราม ตำบลนาเหลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน.

ปั๊บสา ไบลาน ภาษาล้านนา มรดกสืบทอดจากครูบาพ่อครูหมอเมืองในจังหวัดน่าน ที่เป็นบรรพชิต เช่น พระครูธรรมรัตน์โพธิ์ (เขียน) วัดสวนหอม พระปลัดคำคำ (ครูบาคำ) วัดมหาโพธิ์ พระราศรี จันทลีโล (ศรีน้อย) วัดหัวเวียงใต้ พระอธิการสวัสดิ์ เปลียนวิไล วัดสภารศครูบาพุทธวิชัย กิตตินันโท วัดดอนแก้ว พระครูนนทวุฒิคุณ (หงุ่น) วัดอรัญญาวาส

พระครูบุญสารโสภิต (บุญเยี่ยม ปุณฺณสาโร) วัดเชียงของ พระครูพิทักษ์นันทคุณ
 วัดอรัญญาวาส พระครูมงคลรังษี (ครูบ่าง) วัดศรีมงคล (ก่ง) พระอธิการบุญฤทธิ์
 ธีรปัญญา (รอด) วัดสบหลม.

บ๊อบบี้ ไบลาน ภาษาล้านนา มรดกสืบทอดจากพ่อครูหมอเมืองในจังหวัดน่าน ที่เป็นฆราวาส เช่น
 พ่อแพทย์จันทร์ โปหาวิ บ้านนาหลาย พ่อเลี้ยงเคียน ปัญญา บ้านเมืองจั้งใต้ พ่อเลี้ยง
 น้อยระ เชื้อนจันทร์ บ้านแคว้ง พ่อหนานหลวงจักร (โหนโต) คำต๊ะ บ้านน่าน้อย พ่ออ้อย
 ปัน จินะ บ้านพระเนตร พ่ออ้อยหนานหลวงเขียน คำชาว บ้านสะไ่มย์ ลุงคำเคียน
 กันทะศรี บ้านลอมกลางอรัญญาวาส แสนหลวงกันทลือไชย (นายช่อ) บ้านหัวเวียงใต้
 เจ้าหนานหลวงคันธะ บ้านหัวเวียงใต้.

กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. (2559). *การแพทย์
 พื้นบ้านคืออะไร*. สืบค้นเมื่อ 28 มกราคม 2559, จาก <http://indi.dtam.moph.go.th>
 กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. (2553). *รายงานการ
 สาธารณสุขไทยด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน และการแพทย์ทางเลือก*.
 กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.

เกษม ศิริรัตน์พิริยะ. (18 ตุลาคม 2560). พ่อครู ผู้สืบทอดครูพระสิงห์ค้ำหลวง พระครูอินทสร
 วิสุทธิ์ (ครูบาอินสม) วัดเมืองราม ตำบลนาเหลียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน.
 สัมภาษณ์.

พระราศี จันทสีโล (ศรีน้อย). (2473). *ตำรับยารักษาตามอาการ*. สมุดบันทึก บันทึก ณ วันที่ 8
 เมษายน พ.ศ. 2473 ปรากฏหลักฐานที่วัดหัวเวียงใต้ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน
 จังหวัดน่าน.

ยิ่งยง เทาประเสริฐและกันยานุช เทาประเสริฐ (บ.ก.). (2547). *ตำราการแพทย์พื้นบ้านล้านนา
 สาขาหมอยา*. ชุดโครงการวิจัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ชนเผ่าภาคเหนือ
 สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.สำนักงานภาค) สำนักงานกองทุนสร้างเสริม
 สุขภาพ (สสส.) วิทยาลัยการแพทย์พื้นบ้านและการแพทย์ทางเลือก มหาวิทยาลัยราช
 ภัฏเชียงใหม่.

สำนักวิชาการ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข.
 (2553). *รายงานการสาธารณสุขไทยด้านการแพทย์แผนไทย การแพทย์พื้นบ้าน
 และการแพทย์ทางเลือก*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์
 ทหารผ่านศึก.

เอกวิทย์ ณ ถลาง. (2544). *ภูมิปัญญาล้านนา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

ลักษณะคำสอนที่ทันสมัยในพระพุทธศาสนา

The Characteristics of Modern Teaching in Buddhism

พระมหากิตติธัช สิริบุญโญ นายชัย¹

Phramaha Kittidhat Siripunyo Nachai

(tvjld1@gmail.com)

Received: August 26, 2019
Revised: December 24, 2019
Accepted: December 24, 2019

บทคัดย่อ

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นคำที่ทันสมัย ในปัจจุบันอินเทอร์เน็ตถูกใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลก มีเว็บไซต์ต่างๆ มากมาย การเผยแพร่ธรรมะผ่านทางอินเทอร์เน็ตจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง โดยการนำหลักธรรมคำสอนมาเผยแพร่ให้ผู้สนใจได้เข้าไปเรียนรู้ธรรมะทางอินเทอร์เน็ตมากขึ้นและยังทำให้มีชาวต่างชาติได้สนใจศึกษาพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ช่วยอำนวยความสะดวก ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นชุมชนเมืองแห่งการเรียนรู้ของโลกที่ไร้พรมแดน ดังนั้นหลักคำสอนจึงสามารถอยู่ได้ในโลกยุคปัจจุบันโดยหลักคำสอนเป็นไปเพื่ออบรมปัญญาให้รู้เท่าทันสภาวะธรรมตามความเป็นจริง แล้วดำรงชีวิตอยู่กับสัจจะธรรมความจริง ตามเท่าทันอารมณ์ การเกิด ขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป ในปัจจุบันตามสภาพความเป็นจริง และผู้ปฏิบัติตามหลักคำสอนก็จะเห็นความจริงของชีวิตโดยไม่ทุกข์ร้อนกายใจมากนักจนถึงไม่มีทุกข์ใดๆ เลย เป็นการปฏิบัติที่พิเศษแตกต่างไปจากลัทธิศาสนาอื่นและเป็นของที่มีแต่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และทรงสอนเหล่าสาวกในที่ต่างๆ ให้รู้ตามและเพื่อมุ่งหวังความสงบสุขของบุคคลและชุมชนและประโยชน์สุขแก่ชาวโลก โดยสมัยครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา ณ ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน พระองค์ได้ทรงโปรดให้พระสาวก 60 องค์ ได้จาริกไปด้วยพระพุทธวจนะ ดังนี้ “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่คนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์แก่ชาวโลก จงแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด” (Thai Tipitaka/4/32/40) แม้กาลเวลาจะผ่านไป 2,500 ปีก็ตาม ลักษณะคำสอนก็ยังนำมาใช้ได้ในยุคปัจจุบันที่ค้นพบในพระไตรปิฎก เช่น เรื่อง

¹ นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สิ่งแวดล้อม เรื่องสุขภาพอนามัยและระบบประชาธิปไตย เป็นต้น ซึ่งพระพุทธเจ้า ทรงแนะนำ สอนหลักธรรมคำสอนเอาไว้เป็นแนวทางแห่งการปฏิบัติสำหรับผู้ที่ศึกษาและปฏิบัติตามเพื่อ ประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่นสืบไป

คำสำคัญ : ลักษณะคำสอน, ความทันสมัย, สิ่งแวดล้อม, สุขภาพอนามัย

Abstract

The Principles of the Buddha in Buddhism is a modern term. At the present time, the internet is widely used all over the world. There are many websites. The dissemination of Dhamma through the internet is absolutely essential. By disseminating the doctrine and teachings to those who are interested to learn Dhamma on the internet more and also to make more foreigners interested in studying Buddhism. Using modern technology that facilitates which is like a learning city in a borderless world. Therefore, the doctrine can survive in the modern world, with the doctrine being to train the intellect to be up to date with the truth. And live with the truth, keeping up with emotions, occurrences set up, and then extinguishing. At present, according to the actual situation and those who follow the doctrine will see the truth of life without much distress until there is no suffering at all. It is a special practice which is different from other religions and is the only thing in this Buddhism. The Buddha attained enlightenment and taught his disciples in various places to know accordingly and to look forward to the peace of individuals and communities and the benefit of the world.

By the time, the Buddha delivered the First Sermon at the forest named "Isippatanamarukatayawan". He allowed the 60 disciples to go with him as the following words; "O Bhikkhus, you pilgrimaged for benefits, the happiness of many people, and the world assistance, sermonize the beauty of Dhamma at the beginning, amid and the last" (Thai Tipitaka/4/32/40) Even after 2,500 years, the Buddha teachings still apply in modern times as found in the Tripitaka, such as

the environment, health and sanitation and the democratic system, etc., which the Buddha taught the doctrines as a way of practice for those who study and follow for the benefit of themselves and others.

Keywords: The Characteristics of Dhamma, Modernization, Environment, Health and Sanitation

บทนำ

พระพุทธศาสนาในฐานะสถาบันหลักหนึ่งในสังคมไทย ที่ได้เข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาสังคมไทย ในอดีตจนถึงปัจจุบัน พระพุทธศาสนาประสบความสำเร็จในการสร้างความอยู่ดีมีสุขให้กับสังคมไทย จนคนไทยมีลักษณะนิสัยที่เด่นชัด คือ มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ชอบสนุกและชอบทำบุญ ซึ่งนับเป็นความวิเศษอย่างหนึ่งของวัฒนธรรมไทย ที่สามารถบูรณาการความสนุกกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาในเรื่องบุญเข้าด้วยกัน ดังปรากฏในประเพณีต่างๆ ซึ่งล้วนแล้วมาจากคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ยังคงมีความทันสมัย แม้เวลาจะเลยไปประมาณ 2,500 กว่าปีก็ตาม พระพุทธศาสนาในแบบของคนไทยนั้น ประกอบไปด้วยความเชื่อในหลักพระพุทธศาสนาและความเชื่ออื่น ๆ ผ่านการประกอบพิธีกรรมและได้นำไปใช้ในวิถีชีวิตอีกคำสอนในพระพุทธศาสนา เป็นไปเพื่อการดำเนินชีวิตตามความเป็นจริงและสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ในทุกยุคสมัย อย่างเช่นเรื่อง หลักคำสอนเรื่องเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม และเรื่องสุขอนามัย

ลักษณะคำสั่งสอนที่ทันสมัยในพระพุทธศาสนา เรื่องสิ่งแวดล้อม

คำว่า “สิ่งแวดล้อม” ตามความหมายของพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 นิยามว่า หมายถึงสิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพและชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มีมนุษย์ได้ทำขึ้น (ธีระพล อรุณะกสิกรและคณะ, 2542, น.8) สิ่งแวดล้อมเป็นเสมือนกรอบในการสร้างและกำหนดทิศทางของมนุษย์ว่าจะเดินไปทิศทางใดนั่นเอง และในอีกความหมายหนึ่ง “สิ่งแวดล้อม” คือ สิ่งที่มีอยู่รอบ ๆ ตัวเรา ทั้งส่วนที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ ภูเขา ดิน น้ำ อากาศ ทรัพยากรต่างๆ ฯลฯ และส่วนที่มนุษย์

สร้างขึ้น เช่น ศิลปกรรมขนบธรรมเนียมประเพณี สุนทรศาสตร์ เป็นต้น มนุษย์เราก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมด้วย และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ อย่างใกล้ชิด จนไม่สามารถจะแยกออกจากกันได้ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์มีกำเนิดอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม และสิ่งแวดล้อมทุกชนิดก็มีผลโดยตรงและโดยอ้อมในการที่จะกำหนดให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518, น.1) พระพุทธศาสนาก็ก่อกำเนิดมาจากสิ่งแวดล้อมพระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ในป่าพระองค์ทรงมุ่งเน้นให้การดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติรู้สภาวะตามความเป็นจริงตั้งนั้นคำว่าสิ่งแวดล้อมมีความหมายกว้างขวาง ครอบคลุมทุกอย่างทั้งสิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวเราซึ่งเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์เสริมสร้างขึ้น มนุษย์มีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างใกล้ชิด เพราะมนุษย์มีกำเนิดอยู่ภายใต้สิ่งแวดล้อม ฉะนั้นสิ่งแวดล้อมจึงมีความสำคัญและความจำเป็นในการดำรงชีวิตของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ถ้าสิ่งแวดล้อมดีก็ส่งผลให้มนุษย์มีความเป็นอยู่สบายไม่เดือดร้อน จิตใจแจ่มใส หากสิ่งแวดล้อมเป็นพิษย่อมส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิด ทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังที่ พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต) กล่าวไว้ว่า “การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมจะช่วยพัฒนาชีวิตให้มีธรรม เมื่อมนุษย์มีธรรม สิ่งแวดล้อมก็จะพัฒนาตาม แต่ถ้ามนุษย์อยู่อย่างไม่มีธรรมก็จะรักษาสิ่งแวดล้อมนั้นไม่ได้และจะทำลายสิ่งแวดล้อม ถ้าเราจัดการกับสิ่งแวดล้อมไม่ถูกต้องสัตว์โลกรวมทั้งมนุษย์จะอยู่ไม่ได้” (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตโต), 2538, น.20) ในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงสอนในเรื่องของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งถือว่าเป็นคำสอนที่ทันสมัยแม้ในสมัยปัจจุบันสิ่งแวดล้อมธรรมชาติก็ยังเป็นเรื่องที่สำคัญในการเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสภาพจิตใจของบุคคลด้วย ดังคำสอนของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมดังนี้

พระพุทธเจ้าทรงสอนและชักชวนให้มีการปลูกสวน ปลูกป่า

พระพุทธเจ้าและพระสาวกมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติมาโดยตลอดดังจะเห็นได้จาก พระองค์ประสูติ ตรัสรู้ ปรีนิพพาน สถานที่แสดงธรรมล้วนอยู่ในป่า สถานที่พำนักของพระพุทธเจ้าและพระสาวกคือ ป่า ภูเขา โคนไม้ ถ้ำ ซอกเขา ป่าช้า และยังมีข้อปฏิบัติสำหรับอยู่ป่าให้เหมาะสมอีกหลายข้อ เช่น ฤตงค์ที่ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร ถืออยู่โคนต้นไม้เป็นวัตร เป็นต้น เมื่อการดำเนินชีวิตในพระพุทธศาสนามีการเกี่ยวข้องกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเปรียบเสมือนเป็นสิ่งเดียวกันเป็นที่พักที่อยู่อาศัย พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้กฎของธรรมชาติอันสูงสุดและทรงเห็นประโยชน์ ความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงได้ทรงวางหลักพระธรรมวินัยให้พระสาวกศึกษาและ

ปฏิบัติตาม โดยใช้อุปกรณ์ที่หาได้ง่ายจากธรรมชาติและสิ่งแวดลอมมาเป็นเครื่องมือในการเผยแผ่ศาสนา จนทำให้พุทธศาสนาเป็นที่ยอมรับของสังคม การที่พระสงฆ์ปฏิบัติตามพระวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แล้วนั้น นอกจากจะเป็นการปฏิบัติตามหน้าที่ของพระสาวกแล้ว ยังช่วยรักษาสภาพแวดล้อมอีกด้วย ดังที่ ภัทรพร สิริภาณจน ได้กล่าวไว้ในงานวิจัย เรื่อง “หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ” ตอนหนึ่งว่า “ผู้มีศีลและวินัยอย่างเคร่งครัดย่อมไม่ทำลายชีวิต ไม่ทำลายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เพราะศีลและวินัยโดยเฉพาะอย่างยิ่งตามหลักพุทธศาสนา ทำให้ชาวพุทธตระหนักถึงคุณค่าของชีวิต ไม่ทำลายมนุษย์ สัตว์ และพืช อันเป็นสิ่งมีชีวิต นอกจากนั้นผู้มีศีลและวินัยยังทะนุบำรุงสิ่งมีชีวิตให้เจริญงอกงามและเป็นประโยชน์แก่อุทลโลก จึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” (ภัทรพร สิริภาณจน, 2538, น.97) คำสอนของพระพุทธเจ้าที่สอนเกี่ยวกับการปลูกป่าเป็นการได้บุญคู่เคียงกับงานด้านสังคมสงเคราะห์อื่นๆ เช่น สร้างสะพาน ให้น้ำใช้ น้ำดื่ม และให้ที่อยู่อาศัยพระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า

ชนเหล่าใดสร้างอาราม (สวนไม้ดอกไม้ผล) ปลูกหมุ่ไม้ (ใช้ร่มเงา) สร้างสะพาน และชนเหล่าใดให้โรงน้ำเป็นทานและบ่อน้ำทั้งบ้านที่พักอาศัย ชนเหล่านั้นย่อมมีบุญ เจริญในกาลทุกเมื่อ ทั้งกลางวันและกลางคืน ชนเหล่านั้นตั้งอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีล เป็นผู้ไปสวรรค์ ฯ (ส.ส.อ. 1/47/86)

การปลูกป่าเป็นการอนุรักษ์ธรรมชาติและป่าเป็นแหล่งธรรมชาติที่เสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้กับชุมชนสังคม พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ปลูกป่าและไม่ทำลายธรรมชาติ ซึ่งพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และถนอมธรรมชาติ ไม่ว่าจะปลูกป่าไม้ แหล่งน้ำหรือสัตว์ป่า ดังข้อความข้างต้นเป็นเพียงตัวอย่าง จึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจในการที่จะเน้นบทบาทของผู้ปฏิบัติธรรม เพื่อการบรรลุพระนิพพาน โดยการอาศัยอยู่ตามราวป่าตามเขา ชีวิตของพวกเขาดำเนินไปด้วยปัญญา และศีลสิกขา อันน่าจะมีคุณค่าในแง่มุมการผลิต มากกว่าแรงงานที่ใช้ในการผลิตโลกทางวัตถุ ตัวอย่างเช่น การที่พระภิกษุบำเพ็ญสมาธิในราวป่า ก็เป็นผลโดยตรงในการรักษาป่าโดยไม่ต้องลงทุนลงแรงใดๆ เจ้าพนักงานป่าไม้อย่อมจะบอกได้ว่าในการที่พระเข้าไปบำเพ็ญสมาธิในป่านั้น มีผลในการอนุรักษ์ดีกว่าวิธีอื่นๆ (พระราชมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต). 2529, น.145) ดังนั้นคำสอนเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติของพระพุทธเจ้าจึงเป็นคำสอนที่ทันสมัย เพราะเป็นฐานให้ปัจจุบันเกิดการอนุรักษ์ธรรมชาติละมีการปลูกป่ารักษาสิ่งแวดล้อม แม้แต่การสร้างที่อยู่อาศัยใน

สมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าก็ทรงสอนให้ไม่ไปทำลายธรรมชาติโดยให้รู้จักรักษาและใช้ที่พักอาศัยให้เกิดประโยชน์ ดังคำสอนเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยดังนี้

พระพุทธเจ้าทรงสอนกำหนดข้อปฏิบัติเกี่ยวกับ ที่อยู่อาศัยที่เรียกว่า เสนาสนะวัตร

เสนาสนะ ได้แก่ ที่พักสำหรับภิกษุ สมัยแรก พระพุทธองค์ให้ภิกษุพักตามโคนไม้ เรือนร้าง ถ้ำ ตามป่าเขา แต่พอพระศาสนาเจริญขึ้นมีผู้คนเลื่อมใส มากขึ้น จึงทรงจัดระบบใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทั้งสองฝ่าย คือแก่พระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติธรรม จะได้เป็นที่สำหรับรวมกลุ่มกัน เพื่อให้สะดวกแก่การทำกิจพระศาสนา และอนุเคราะห์แก่ประชาชนผู้มี ใจเลื่อมใสศรัทธาส่งเสริมบุญกุศล และมีส่วนร่วมเป็นดินแดนบุญประชุมพบปะกันระหว่างภิกษุสงฆ์ กับอุบาสกอุบาสิกา ในวันสำคัญทางศาสนาต่าง ดังที่ตรัสอนุญาตเสนาสนะสำหรับภิกษุเพิ่มเติมจาก เดิม ดังปรากฏในพระวินัยปิฎกจูฬวรรคว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราอนุญาตเสนาสนะ 5 ชนิด คือ วิหาร อัทธมโยค ปราสาท หัมมียะ คูหา” (วิ.จ. (ไทย) 7/200/68.) เสนาสนะแต่ละอย่างมีคำอธิบายว่า

1. วิหาร คือ อาวาสที่อยู่อย่างอื่นนอกเหนือจากเรือนมุงแถบเดียวเป็นต้น ชื่อว่า วิหาร (วิ.มหา.อ.(บาลี) 3/294/318.) เขาสร้างเป็นหลังๆ มีหลังคาประตูเข้าออก มีหน้าต่าง เป็นต้น สามารถอยู่ได้ 1 รูปขึ้นไป

2. อัทธมโยค คือ เรือนมุงแถบเดียว คือ ที่พักที่มุงหลังคาเพียงด้านเดียว

3. ปราสาท คือ เรือนชั้น เรือนเป็นชั้น หรือที่พักที่ก่อสร้างทำเป็นชั้นๆ

4. หัมมียะ คือ เรือนโถงหรือหลังคาตัด คือ เรือนที่มีสัณฐานทรงกลม

5. คูหา คือ ถ้ำมีหลากหลายชนิด เช่น ถ้ำอิฐ ถ้ำหิน ถ้ำไม้ ที่สามารถใช้พักอาศัยกัน

แดด ลม ฝนได้

สำหรับที่อยู่อาศัยคือเสนาสนะนี้ พระพุทธองค์กำหนดให้ภิกษุพิจารณาทุกครั้งที่ใช้สอย จึงจะไม่ถูกอาสวะครอบงำจิตใจ ดังพุทธดำรัสสอนหนึ่งว่า “ภิกษุพิจารณาโดยแยบคายแล้วใช้สอยเสนาสนะเพียงเพื่อป้องกันความหนาว ความร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด และสัมผัสแห่งสัตว์เลื้อยคลาน เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายที่เกิดจากฤดู และเพื่อความยินดีในการหลีกเร้น” (ม.ม. (ไทย) 12/23/23) ดังนั้น ภิกษุในพระพุทธศาสนาจึงควรพิจารณาในเวลาพักอาศัยในเสนาสนะด้วยบท สำหรับพิจารณาว่าเสนาสนะใดอันเราใช้สอยแล้ว ไม่ทันพิจารณาในวันนี้เสนาสนะนั้น เราใช้สอยแล้ว เพียง เพื่อบำบัดความหนาว เพื่อบำบัดความร้อน เพื่อบำบัดสัมผัสอันเกิดจากเหลือบ ยุง ลม แดด และสัตว์เลื้อยคลานทั้งหลาย เพียงเพื่อบรรเทาอันตรายอันจะพึงมีจากดินฟ้าอากาศ และเพื่อ ความเป็นผู้นิยมที่อยู่ได้ในที่หลีกเร้นสำหรับภาวณา (วิสุทธ. (ไทย) 1/1/70-71)

ในเบื้องต้นภิกษุต้อง ศึกษาทำความเข้าใจรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับเสนาสนะให้รอบด้าน “เสนาสนะ” หมายถึง สถานที่สำหรับนั่งและนอน ดังความ ในคัมภีร์ วิสุทธิมรรคตอนหนึ่งว่า “บพว่า เสนาสนะ หมายถึงที่นอนและที่นั่ง ก็ภิกษุนอนในที่ใดๆ จะเป็นวิหารหรือโรงเรือนต่างๆ มีเพิงเป็นต้นก็ตาม ที่นั้นๆ ชื่อว่า เสนะ ภิกษุยอมนั่ง คือยอมนั่งพัก อยู่ในที่ใดๆ ที่นั้นชื่อว่า อาสนะ” คำว่า “เสนะ” (วิสุทธิ. (ไทย) 1/47-48) กับ “อาสนะ” ทั้ง 2 คำนี้ แต่ละคำมีอธิบายโดยย่อดังต่อไปนี้

1. เสนะ (ที่นอน) เสนะ (ที่นอน) หมายถึง บริหาร วัตถุหรือสิ่งของเครื่องใช้ทุกประเภทที่ภิกษุใช้สำหรับนอน เช่น เสื่อ ฟูก หมอน เตี้ยง กระดานปูพื้น หรือวัตถุอื่นที่สร้างขึ้นเพื่อใช้ปูรองก่อนนอน (วิ.จ.อ. (ไทย) 9/7/177-183.) ที่นอนของภิกษุ มีทั้งแบบที่ทำด้วยไม้ หวาย หรือวัสดุอื่นๆ มีทั้งใช้กับพื้นรองนั่งหรือปูรองก่อนนอน เช่น เสื่อ ฟูก หรือที่ใช้หนุนรองศีรษะ เช่น หมอน อนุญาตให้ยัดด้วยวัตถุที่ให้ความนุ่ม สำหรับฟูกอนุญาตให้ยัดของ 5 ชนิด คือ (1) ขนสัตว์ (2) เศษผ้า (3) เปลือกไม้ (4) หญ้าและ (5) ใบไม้ (พระมหาบุญเลิศ ฐานทินโทและคณะ, 2550, น.320) ส่วนหมอนนิยมยัดด้วยนุ่น หากมีหุ่นจำนวนมากอนุญาตให้สางแล้วยัดในหมอนได้ นุ่นที่ทรงอนุญาตมี 3 ชนิด คือ (1) นุ่น ต้นไม้ (2) นุ่นเถาวัลย์ และ (3) นุ่นหญ้า อย่างไรก็ตาม ที่นอนของภิกษุต้องมีขนาดไม่ใหญ่หรือสูงนัก เพราะอาจทำให้คนดิเตียนให้สัมผัสที่นุ่มสบายจนติดใจ ติดในความสบาย ทำให้ชาวบ้านและภิกษุ ด้วยกันดิเตียนได้ ต้องทำให้มีขนาดพอประมาณ ไม่ต้องทำให้สวยงามหรือราคาแพงเพราะจะขัดต่อ สมณสารูป ไม่ส่งเสริมการเป็นอยู่ด้วยความสันโดษ

2. อาสนะ (ที่นั่ง) อาสนะ (ที่นั่ง) หมายถึง บริหารหรือวัตถุที่ใช้รองนั่ง เช่น แก้วอี้ ตั้ง ม้านั่ง อาสนะ กระดาน รองนั่ง สันถัด หรือวัตถุอื่นที่สร้างขึ้นเพื่อรองนั่งหรือนั่งพิง (วิ.จ.อ. (ไทย) 9/7/179.) ที่นั่งของภิกษุส่วนมากจะทำด้วยวัสดุ ประเภทไม้ ไม้ไผ่ หรือหวาย เฉพาะสันถัดทำด้วยยาง ขนสัตว์เป็นต้น ที่นั่งของภิกษุมีทั้งที่ประกอบ ด้วยผ้าและที่ทำด้วยวัสดุแข็ง ใช้สำหรับประคองร่างกายในอิริยาบถนั่ง อนุญาตให้ทำมีขนาดพอ ประมาณ ไม่ใหญ่หรือสูงนัก ไม่ควรมีลวดลาย วิจิตรพิสดาร เพราะอาจขัดต่อสมณสารูป ทำด้วยวัสดุที่ หาได้ทั่วไปและราคาไม่แพง เมื่อนำคำว่า “เสนะ” และ “อาสนะ” มารวมกันเป็น “เสนาสนะ” จึงมีความหมายกว้าง ขึ้นครอบคลุมถึงที่อยู่อาศัยทั้งหมด สามารถจำแนกสิ่งที่เรียกว่า เสนาสนะได้ 3 ลักษณะดังต่อไปนี้

1) ที่พักอาศัยของภิกษุที่ก่อสร้างเป็นอาคารหรือลักษณะอย่างอื่นเพื่อประโยชน์แก่การพักอาศัย ให้ร่วมน้ำ เช่น ศาลา วิหาร กุฏิ กระโจม มณฑป ปราสาท (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น.1142) “โรงย้อม เรือนไฟ เรือนโพธิ์ เรือนพระปฏิมา โดยหากก่อสร้างเป็นอาคารอนุญาตให้มีอุปกรณ์หรือส่วนประกอบเพื่อให้ การใช้สอยมีความแข็งแรงและใช้สอยสะดวก เช่น ประตู หน้าต่าง วงกบ ลืมสลัก เพดานสายยู (วิ.ม. (ไทย) 4/73/101-102)

2) สถานที่ตามธรรมชาติ หรือที่อยู่ตามธรรมชาติซึ่งภิกษุเข้าไปอาศัยเป็นที่พัก เช่น ภูเขา โคนไม้ เจือมภูเขา ชั่วแห่งป่า

3) สิ่งของเครื่องใช้ในชีวิตประจำวันที่ภิกษุใช้เป็นที่นั่ง นอน หรือทำกิจกรรมต่างๆ เช่น เตี้ยง ตั้ง พนักพิง อาสนะ ฟูก หมอน

อรรถกถาอริยวังสสูตรกล่าวถึงความสันโดษด้วยเสนาสนะไว้ว่า ในเบื้องต้นภิกษุพึงรู้จักเสนาสนะ 15 ชนิดเหล่านี้ คือ เตี้ยง, ตั้ง, ฟูก, หมอน, วิหาร, เรือนมุงด้านเดียว, ปราสาท, ปราสาทโล้น, ถ้ำ, ที่เรือน, ป้อม, เรือนโคง, พุ่มไม้, โคนต้นไม้และสถานที่ที่ภิกษุทั้งหลายหลีกเลี่ยงออกไป และยังมีกำหนดเขตของเสนาสนะคำว่า เขต หมายถึง สถานที่เกิด หรือ สถานที่ได้มาของปัจจัย เครื่องใช้สอยในชีวิต ตาม ความหมายนี้ เขตของเสนาสนะ จึงหมายถึง สถานที่เกิดของเสนาสนะ หรือที่มาของเสนาสนะ อรรถ กถาอริยวังสสูตรอธิบายว่าเขตของเสนาสนะไว้ 5 ประการ คือ (1) โดยสงฆ์ (2) โดยคณะ (3) โดยญาติ (4) โดยมิตร (5) โดยทรัพย์ของตน (6) โดยบังสุกุล จะเห็นว่าเสนาสนะในพระพุทธศาสนามีความหมายค่อนข้างกว้าง เพราะหมายถึงทั้ง อาคารและสถานที่ที่ภิกษุใช้เป็นที่พักอาศัย มีทั้งเสนาสนะที่มนุษย์สร้างขึ้นและมีอยู่ตามธรรมชาติ เสนาสนะของภิกษุจัดเป็นปัจจัยประเภทที่ 3 ที่ภิกษุจะต้องอาศัยอยู่จนตลอดชีวิต เสนาสนะที่สร้าง เสร็จแล้วหากต้องการให้เกิดความคงทนและสวยงามทรงอนุญาตให้ทาสีในวิหารได้ แต่ต้องเป็นสีที่ สุภาพ คือ สีขาว สีดำ สีเหลือง หากต้องการวาดภาพในวิหารก็อนุญาตให้วาดเฉพาะภาพที่สุภาพ ไม่ ทำให้เกิดกิเลส เช่น ภาพดอกไม้ เถาวัลย์ ฟันมังกร ดอกจอกห่ากลีบ ห้ามวาดภาพสตรี ภาพผู้ชาย (พระมหาบุญเลิศ ฐานทิโน และคณะ, 2550, น.321) ทรงสอนให้รู้จักเสนาสนะที่พักอาศัยและให้ช่วยกันรักษาความสะอาดสถานที่อยู่อาศัย ดังเรื่องที่มาในสมัยพุทธกาล ดังนี้ ภิกษุอยู่ในวิหารใด ถ้าวิหารนั้นรก ถ้าอุตสาหะอยู่ พึงชำระ เมื่อจะชำระวิหาร พึงขนบาตร จีวร ออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่งก่อน พึงขนผ้า ปูนั่ง ผ้าปูนอน ออกวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง พึงขนฟูก หมอน ออกไปวางไว้ที่ ควรแห่งหนึ่ง เตี้ยงพึงยกต่ำๆ ขนออกไปให้ดี อย่าให้ครูดสี กระทบกระแทก บานและกรอบประตู แล้วตั้งไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง ตั้งพึงยกต่ำๆ ขนออกไปให้ดี อย่าให้ครูดสีกระทบกระแทกบานและกรอบประตู

แล้วตั้งไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง เชียงรองเท้าเตียงฟุ้งออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง กระโถนฟุ้งออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง พนักอิงฟุ้งออกไปวางไว้ที่ควรแห่งหนึ่ง เครื่องลาดพื้นฟุ้งกำหนด ที่ปูไว้เดิม (วิ.จ.ุ./7/370/238) ฉะนั้นภิกษุก็ต้องสำรวมระวังในการพักอาศัย ไม่พักอาศัยด้วยความโลภหรือความมัวเมาหวงแหนที่อยู่ แต่ควรพักอาศัยเพื่อป้องกันความหนาว ร้อน เหลือบ ยุง ลม แดด ฝน และอันตรายจากสัตว์ร้าย หรือสัตว์เลื้อยคลาน

ลักษณะคำสั่งสอนที่ทันสมัยในพระพุทธศาสนา เรื่องการใช้น้ำ

ชาวพุทธมีความสัมพันธ์กับการใช้น้ำและการเป็นอยู่เนื่องด้วยน้ำอย่างแนบแน่นมานาน อีกทั้งขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ของชาวพุทธก็มักมีน้ำเป็นองค์ประกอบในพิธีนั้นๆ ทั้งในราชพิธีและพิธีกรรมของชาวบ้านทั่วไป เช่น พิธีบรมราชาภิเษก พิธีมุรธาภิเษก พิธีปลงสรง พิธีก่อพระทราย พิธีโสกันต์ พิธีพิพัฒน์สัตยา พิธีลอยกระทง เป็นต้น ล้วนมีส่วนช่วยให้เกิดความสำนึกรักและหวงแหน ทรัพยากรน้ำและสิ่งแวดล้อมอื่นๆ ซึ่งเป็นกระบวนการเชื่อมโยงกันและผูกพันกับชีวิตชาวพุทธตั้งแต่แรกเกิดจนตาย พิธีกรรมต่างๆ นี้เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมที่มีอยู่ในสังคมชาวพุทธไทยที่มีน้ำเข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเสมอ (เสถียรโกเศศ, 2521, น.265) น้ำเป็นธาตุหนึ่งที่สำคัญในบรรดาธาตุ 4 การให้น้ำดื่มแก่ผู้กระหายเป็นบุญกุศล ตรงข้าม ถ้าหากมนุษย์ทำให้น้ำเป็นพิษ พวกเขาจะได้รับผลกระทบ การรักษาแหล่งน้ำบริเวณ อุบลโกศมีความสำคัญไม่น้อย ในเรื่องนี้พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติสิกขาบทว่า “ภิกษุพึงทำการศึกษาน้ำว่า เราจักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือป่วนขะพะลงในน้ำ”

ต่อเมื่อเกิดเหตุสุดวิสัยกับภิกษุอาพาธ พระองค์ทรงวางอนุบัญญัติว่า “ภิกษุพึงทำการศึกษาน้ำว่าเราไม่อาพาธ จักไม่ถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ หรือ บ้วนขะพะลงในน้ำ” (วินย.มหา. 2/925-927) สิกขาบทนี้มีจุดประสงค์ชัดเจนในการรักษาน้ำให้บริสุทธิ์เอาไว้ให้เพื่อนมนุษย์ได้ใช้นานๆ มองตามบทบัญญัติก็จะพบว่า พระภิกษุโดยปกติก็ไม่มีทรัพยากรอันใดหรือกิจกรรมใดๆ ที่จะสร้างมลพิษให้กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ คงมีแค่สิ่งสกปรกอันมีอยู่ตามธรรมชาติภายในกายที่จะต้องถ่ายออกมาทิ้งข้างนอกเท่านั้น สถานที่ถ่ายจึงต้องเป็นที่ที่เหมาะสม ห้ามถ่ายลงแม่น้ำเป็นอันขาด ในกรณีที่ภิกษุอาพาธหรือป่วยได้รับการยกเว้น เพราะผู้ที่ป่วยใช้หรืออาพาธนั้น บางครั้งระบบการขับถ่ายของร่างกายไม่สามารถจะควบคุมได้ เช่น ฉันทยาถ่ายแล้วนั่งเรือมาในแม่น้ำจะขึ้นฝั่งก็คงจะไม่ทันการ ต้องตัดสินใจปล่อยไปในแม่น้ำเพราะความจำเป็น แล้วจะได้

ระมัดระวังไม่ให้เกิดขึ้นอีก เป็นที่น่าสังเกตอย่างหนึ่งว่า ธรรมะที่พระพุทธเจ้าตรัสก็ดี วินัยที่ทรงบัญญัติไว้ก็ดี ล้วนตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความเป็นจริง ใครก็ตามปฏิบัติแล้วก็จะพบกับชีวิตที่ปกติสุข สอดประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ ไม่เบียดเบียนไปจากธรรมชาติ แนวความคิดจากสิกขาบทเหล่านี้ ล้วนสามารถนำมาเป็นพื้นฐานแห่งความคิดและสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี พระองค์พยายามเน้นให้พระสงฆ์เป็นผู้นำแห่งการปฏิบัติตนในแง่การอนุรักษ์น้ำ ไม่กระทำการใดๆ อันจะเป็นแบบอย่างแห่งการทำลายน้ำในลักษณะเป็นวงกว้างดังสิกขาบทในพระวินัยว่า ครั้งหนึ่ง พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงติเตียนพระภิกษุสัตถรศว์คีย์ ซึ่งเล่นน้ำอยู่ในแม่น้ำอจิรวดีความว่า “ภิกษุทั้งหลาย ไฉนเล่า พวกเธอจึงได้เล่นน้ำกัน การกระทำของพวกเธอนั้น ไม่เป็นไปเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใสแล้ว หรือเพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว ทรงบัญญัติสิกขาบท” (วินย.มหา. 2/586-587.) ว่า“.....เป็นปาจิตตีย์ ในเพราะกรรมคือหัวเราะในน้ำ” มีอธิบายความว่า ธรรมคือหัวเราะในน้ำนั้น ได้แก่ น้ำลิกพันข้อเท้าขึ้นไป ภิกษุมีความประสงค์จะรื่นเริง ตาลงก็ดี ผุดขึ้นก็ดี วายไปก็ดี ต้องอาบัติปาจิตตีย์ แม้แต่ในศาสนพิธี พระพุทธองค์ทรงอนุญาตให้ใช้แม่น้ำทำสังฆกรรมได้ หรือที่เรียกว่า “โบสถ์น้ำ” ซึ่งมีประโยชน์โดยอ้อมด้วย ทำให้บริเวณนั้นดูสะอาด เป็นสวนธรรมชาติไปด้วย ทำให้ต้นไม้ได้รับการบำรุง เป็นแหล่งที่อยู่ของสัตว์ป่าชนิดต่างๆ และนกนานาพันธุ์ เป็นต้น

ลักษณะคำสั่งสอนที่ทันสมัยในพระพุทธศาสนา เรื่องสุขภาพอนามัย

สุขภาพ ในทางพระพุทธศาสนา หมายถึงสภาวะทางจิตที่อยู่ในความสมดุล แรงขับของจิตทำงานร่วมกับแรงต้านของเจตสิกได้อย่างประสานกลมกลืนกันจิตสามารถรักษาแรงขับของตัวเอง ซึ่งก็คือพลังของเจตจำนง (mind-will/ intentional force) ที่เรียกกันในภาษาธรรมว่าเชื้อกรรม พลังของเจตจำนงนี้เมื่อถูกส่งออกไปอย่างเหมาะสมจะกลายเป็นพลังชีวิต (life-force) (Ikeda, Daisaku. 52 : 1982) สุขภาพบ่งถึงกระแสอันสมดุลของพลังที่วามนี้ เป็นความสามารถของจิตที่รักษาแรงขับของตัวเองท่ามกลางแรงต้านแบบต่างๆ ของเจตสิกชุดจรตราบเท่าที่ความสามารถนี้ของจิตมีอยู่ ตราบนั้นสุขภาพก็จะบังเกิดแก่ชีวิตและร่างกายมนุษย์คนนั้น (Mahanarongchai, Sumalee 36 : 2014) ฉะนั้นการจะมีสุขภาพที่ดีนั้นก็ต้องมีการดูแลรักษาสุขภาพตนเองด้วยการบริหารทั้งร่างกายและจิตในให้ดีในพระพุทธศาสนาพระพุทธเจ้าทรงตรัสเรื่องโรค ว่าด้วยโรค 2 อย่าง ตุก่อนภิกษุทั้งหลาย โรค 2 อย่างนี้ โรค 2 อย่างเป็นไฉน คือ โรคกาย 1 โรคใจ 1 ปรากฏอยู่ว่าสัตว์ทั้งหลายผู้ยืนยันว่าไม่มีโรคทางกายตลอดเวลา 1 ปีก็มี ยืนยันว่าไม่มีโรคทางกายตลอดเวลา 2 ปีก็มี 3 ปีก็มี 4 ปีก็มี 5 ปีก็มี 10 ปีก็มี 20 ปีก็มี 30 ปีก็มี 40 ปีก็มี 50 ปี

ก็มี 100 ปีก็มี ยิ่งกว่า 100 ปีก็มี แต่ว่าผู้ที่ยืนยันว่าไม่มีโรคทางใจแม้เพียงเวลาครู่เดียวนั้น หาได้ยากในโลก เว้นแต่พระชีนาสพ (พระอรหันต์ - ธรรมโชนิต) ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย โรคของบรรพชิต 4 อย่างนี้ โรคของบรรพชิต 4 อย่างนี้เป็นไฉน คือภิกษุเป็นผู้มักมาก มีความร้อนใจอยู่เสมอ ไม่สันโดษ ด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย - ธรรมโชนิต) คิลานปัจจัย (ยารักษาโรค - ธรรมโชนิต) ตามมีตามได้ ภิกษุนั้นเมื่อเป็นผู้มักมาก มีความร้อนใจอยู่เสมอ ไม่สันโดษด้วยจีวร บิณฑบาต เสนาสนะ คิลานปัจจัยตามมีตามได้แล้ว ย่อมตั้งความปรารถนาลามก เพื่อจะได้ความยกย่อง เพื่อจะได้ลาภสักการะและความสรรเสริญภิกษุนั้นวิ่งเต้น ขวนขวาย พยายาม เพื่อจะได้ความยกย่อง เพื่อจะได้ลาภสักการะและความสรรเสริญ ภิกษุนั้นเข้าสู่ตระกูล (หมายถึงเข้าไปหาครอบครัวต่างๆ - ธรรมโชนิต) เพื่อให้เขานับถือ นั่งอยู่ (ในตระกูล) เพื่อให้เขานับถือ กล่าวธรรม (ในตระกูล) เพื่อให้เขานับถือ กลั่นอุจจาระ ปัสสาวะอยู่ (ในตระกูล) ก็เพื่อให้เขานับถือ ภิกษุทั้งหลาย นี้แล โรคของบรรพชิต 4 อย่าง (อง.จตุกก. (ไทย) 2/157) การรักษาโรคจึงต้องใช้คิลานเภสัชที่เหมาะสม

ฉะนั้นคิลานปัจจัยเภสัชนี้จึงจัดเป็นปัจจัยเครื่องดำรงชีพประเภทที่ 4 ของภิกษุในพระพุทธศาสนา พระพุทธองค์กำหนดให้ภิกษุต้องพิจารณาก่อนจะฉันจึงจะไม่ถูกอาสวะครอบงำ ดังพุทธดำรัสตอนหนึ่งว่า “ภิกษุพิจารณาโดยแยกคายแล้วใช้สอยคิลานปัจจัยเภสัชบริขาร (สารตถ.ฎีกา (บาลี) 2/290/393) เพียงเพื่อบรรเทาเวทนาที่เกิด จากอาพาธต่างๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว และเพื่อไม่มีความเบียดเบียนเป็นที่สุด ซึ่งเมื่อเธอไม่ใช้สอยอยู่ อาสวะ และความเร่าร้อนที่ก่อความคับแค้น ก็จะไม่เกิดขึ้น เมื่อเธอใช้สอยอยู่ อาสวะและความเร่าร้อนที่ก่อ ความคับแค้น ย่อมไม่มีแก่เธอด้วยอาการอย่างนี้” (ม.มู. (ไทย) 12/23/23) ดังนั้น ภิกษุจึงควรพิจารณาทุกครั้งที่ยันยารักษาโรคด้วยบทพิจารณาว่า “คิลานเภสัช บริขารใด อันเราบริโภคแล้ว ไม่ทันพิจารณาในวันนี้ คิลานเภสัชบริขารนั้นเราบริโภคแล้ว เพียงเพื่อ บำบัดทุกขเวทนาอันบังเกิดขึ้นแล้วมีอาพาธต่างๆ เป็นมูล; เพื่อความเป็นผู้ไม่มีโรคเบียดเบียนเป็น อย่างยิ่ง ดังนี้ (วิสุทธ. (ไทย) 1/1/71) เมื่อคนเรามีการพิจารณาสุขภาพดี โรคก็ไม่เกิดโรค สุขภาพร่างกาย จิตใจ ก็จะแข็งแรง ขั้นตอนของการรักษาโรค เช่น ในคัมภีร์วิสุทธิมรรค ท่านพูดถึงเรื่องทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ซึ่งเป็นหัวข้อทั้ง 4 ของอริยสัจว่า ทุกข์ ได้แก่ โรคสมุทัย ได้แก่ โรคนิทาน สมัยก่อนเขาใช้คำว่าโรคนิทาน ซึ่งก็แปลว่า เหตุของโรค หรือ สมุฏฐานของโรคนั่นเอง นิโรธ คือ ภาวะหายจากโรค และ มรรค ได้แก่ ยาและกระบวนการวิธีที่ใช้บำบัดโรค หรือทำให้หายโรคนั้นเมื่อเราประสบปัญหา คือโรค มี 4 ขั้นตอน ขั้นที่หนึ่ง ตัวโรค คือ “ทุกข์” ขั้นที่สอง

สาเหตุต้นตอของโรคนั้นอันจะต้องหา คือ “สมุทัย” ชั้นที่สาม ภาวะหายจากโรค หรือความมีสุขภาพดี คือ “นิโรธ” ชั้นสุดท้ายที่สี่ การวางวิธีกัโฆบَابัด เช่น การให้ยาเป็นต้น ได้แก่ “มรรค” แนวทางของพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการวิธของการบำบัดโรคทุกซ์รักษาคนไม่สบาย จึงเรียกพระพุทธเจ้าว่าเป็นแพทย์ที่นี้ พอจะรักษา ก็มีการแยกแยะออกไปว่า “ทุกซ์” นั้นอยู่ที่ชีวิต ชีวิตนั้นก็แยกออกไปเป็นองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น อาจจะแยกเป็นชั้น 5 ตัวที่เป็นปัญหาหรือเป็นโรคก็คือชั้น 5 นี้แหละ ได้แก่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งเรียกรวมให้สั้นลงไปอีกเป็น 2 อย่างง่ายๆ ว่า รูป กับนาม ภาษาไทยว่า กาย กับใจ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) 2557 : 37-38)

ลักษณะคำสั่งสอนที่ทันสมัยในพระพุทธศาสนา เรื่องรู้ประมาณในการบริโภคอาหาร

สถานการณ์โลกในปัจจุบันนี้ โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ ล้วนแล้วแต่มาจากการทานอาหารแทบทั้งสิ้น ถ้าการบริโภคอาหารมากตามใจปาก ก็คือ ตามใจกิเลส คือ ความติดในรส ซึ่งก็เป็นความโลภประเภทหนึ่งนั่นเอง การรับประทานมากเกินไป ย่อมทำให้ได้รับเวทนา คือ ความอึดอัด ทำให้ร่างกายที่บริโภคเกินประมาณ เกิดความเสื่อมต่างๆ และการเคลื่อนไหวก็ลำบากทำให้เกิดความเกียจคร้าน และละเลยการออกกำลังกาย ก็จะก่อให้เกิดโรคอ้วนเป็นปัญหาที่มีผลกระทบทางตรงในเรื่องบุคลิกภาพและภาวะสุขภาพ โดยพบว่ามีสาเหตุที่เอื้อต่อการเกิดหลายด้าน ซึ่งเกิดจากรูปแบบการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบันมีการชอบรับประทานอาหารที่มีไขมัน การบริโภคเกินความต้องการของร่างกาย ก่อให้เกิดเป็นโรคอ้วน ดังนั้นพระพุทธเจ้าทรงสอนเรื่องการให้รู้จักประมาณในการบริโภค พระพุทธเจ้าตรัสว่า “ ภิกษุมาเถิด เธอจงเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ คือ ฟังบริโภคอาหาร พิจารณาโดยแยบคายว่า เราบริโภคมิใช่เพื่อจะเล่น มิใช่เพื่อจะมัวเมา มิใช่เพื่อจะประดับ มิใช่เพื่อจะตกแต่งร่างกายเลย แต่เราบริโภคเพียงเพื่อร่างกายดำรงอยู่ เพื่อให้ชีวิตเป็นไปเพื่อบรรเทาความลำบาก เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์เท่านั้น ด้วยอุบายนี้ เราจะป้องกันเวทนาเก่า ไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้นและความเป็นไปแห่งชีวิต ความไม่มีโทษ ความอยู่สบาย จักมีแก่เรา ” (ม.อ. 22/86/138-139.) ผู้รู้ประมาณในการบริโภค พิจารณาโดยแยบคายแล้วกลืนกินอาหาร ไม่ใช่เพื่อจะเล่น เพื่อจะมัวเมา เพื่อความฟ่องใส เพื่อความมั่งคั่ง เพียงเพื่อความดำรงอยู่แห่งกายนี้ เพื่อให้กายนี้เป็นไปได้ เพื่อบำบัดความอยากอาหาร เพื่ออนุเคราะห์พรหมจรรย์ ด้วยคิดว่าจักกำจัดเวทนาเก่าเสียด้วย จักไม่เวทนาใหม่เกิดขึ้นด้วยความเป็นไปแห่งอริยาบถ ความเป็นผู้มีไม่มีโทษและความอยู่เป็นผาสุก มีแก่เราว่าเป็นผู้รู้ประมาณในการบริโภค (ม.ม. 20/29/44.) ยินดีพอใจแต่ไม่เกินไป คือรู้จักพอเป็น อิมเป็น และแบ่งปันส่วนที่เกินไปเอื้อเพื่อผู้อื่น ตามสมควร

สันโดษ เป็นแนวปฏิบัติเพื่อให้เกิดความพอดีในชีวิตประจำวัน ไม่ฟุ้งเฟ้อเกินไป ไม่เชียม เกินไป ไม่ฟุ้งช่านจนเกิดเดือดร้อน เป็นต้น เป็นแนวปฏิบัติกลางๆ เพื่อให้ชีวิตมีความอึด ไม่พร่อง อันเป็นเหตุให้มีความสุขดังคำกล่าวที่ว่า "รู้จักพอก่อนสุขทุกสถาน"(พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี ป.ธ.9), 2551 : 1084.)

บทสรุป

คำสอนในพระพุทธศาสนาเป็นคำสอนที่ละเอียดอ่อน อีกทั้งยังเป็นคำสอนที่สามารถนำมาใช้ได้กับทุกยุคสมัย ไม่ว่าจะเวลาจะเปลี่ยนแปลงไปแต่หลักธรรมคำสอนทั้ง 84,000 พระธรรมขันธ์แล้ว สามารถพูดได้อย่างเต็มภาคภูมิว่า “หลักธรรมทุกหมวด ทุกข้อ ของพระบรมศาสดาล้วนเป็นความจริงทั้งสิ้น”แม้พระพุทธศาสนาจะมีคำสอนหลักธรรมชั้นสูง ให้พ้นทุกข์ได้ เพราะขจัดหรือทำลายความโลภ โกรธ หลง ของแต่ละบุคคล แต่พระพุทธศาสนาก็มีคำสอนที่เหมาะสมแก่คนทุกระดับชั้น ที่สามารถศึกษาแล้ว ประพฤติปฏิบัติตามให้ได้รับผลดี ตามความสามารถที่จะปฏิบัติและเข้าใจในสังคมปัจจุบันได้ เช่นหลักคำสอนเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย และพระพุทธศาสนามีได้มองข้ามปัญหาเศรษฐกิจ ว่าเป็นปัญหากระทบถึงสังคม และศีลธรรมด้วย ในกฎทันตสูตร พระพุทธเจ้ายัง จึงทรงสอนให้จัดเศรษฐกิจให้ดีให้ประชาชน มีความสุขถ้วนหน้า

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2525). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สโมสรร. (2518). *ชมรมอนุรักษ์สภาพแวดล้อม, สภาพแวดล้อมไทย*. กรุงเทพมหานคร : บริษัทประชาช่าง.
- ประยงค์ สุวรรณบุบผา. (2537). *สังคมปรัชญา: แนวคิดตะวันออก-ตะวันตก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ธีระพล อรุณะกสิกรและคณะรวบรวม. (2542). *พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- พระราชวรมนูณี (ประยูรค์ ปยุตโต). (2529). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2X. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2529). *ธรรมนุญชีวิต พุทธจริยเพื่อชีวิตที่ดีงาม*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2557). *การแพทย์แนวพุทธ*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต). (2538). *ธรรมะกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี ป.ธ.9). (2551). *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ คำวัด*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา.
- พระมหาบุญเลิศ ฐานทีนโทและคณะ. (2550). *อริยวินัย วิถีชีวิตที่นำสู่ความเป็นอริยะ*. กรุงเทพมหานคร : หจก.สามลดา.
- ภัทรพร สิริกาญจน. (2538). *หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพุทธบัญญัติ. แนวคิดและบทบาทของพระคำเขียน สุวณโณ ในการพัฒนาชุมชน*. (งานวิจัยเสนอต่อสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- เสถียร โกเศศ. (2521). *ชีวิตชาวไทยสมัยก่อนและการศึกษาเรื่องประเพณีไทย*. กรุงเทพฯ : คลังวิทยา.
- Ikeda, Daisaku. (1982). *Life: An Enigma, A Previous Jewel*. Charles S. Terry (trans). New York : Kodansha International.
- Mahanarongchai, Sumalee. (2014). *Health and Disease in Buddhist Minds*. Nordhausen : Traugott Bautz.

จริยธรรม: ปัญหาพฤติกรรมและการจัดการในปัจจุบันของสังคมไทย
Morals: The Behavior Issues and the Thailand's Society
Management in Present

พระครูพิศาลจริยากร เลขธมโม (สังข์ขาว)¹, สุชน ประวัตดี²

Phrakru Bisanjariyakorn, Suchon Prawatdee

(prawatsuchona1@gmail.com)

Received: August 28, 2019

Revised: December 23, 2019

Accepted: December 24, 2019

บทคัดย่อ

จริยธรรมเป็นแนวทางการประพฤติปฏิบัติ ที่อาศัยหลักการด้านศีลธรรม เป็นเหตุเป็นผลให้คนในสังคมมีการแยกแยะสิ่งที่ถูกต้องควรทำและสิ่งที่ผิดไม่ควรทำ ไม่เบียดเบียนกัน เห็นแก่ประโยชน์ตนเองและผู้อื่น เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างเป็นปกติสุข สาเหตุของความเสื่อมทางจริยธรรมของสังคมไทยเป็นเพราะขาดการขัดเกลาทางสังคม สถาบันทางสังคม เช่น สถาบันครอบครัวไม่ส่งเสริมคุณค่าทางจริยธรรม ด้วยความรัก ความผูกพัน การไม่เคารพซึ่งกันและกันด้วยคุณธรรม เพราะการไม่เห็นคุณค่าทางจริยธรรม ขาดเหตุผลในการตีความ การวิเคราะห์แยกแยะพฤติกรรมชั่ว เพราะถูกรอบงำ หลงไหลในการเสพวัตถุสิ่งของต่าง ๆ ซึ่งจะต้องหามาได้ด้วยการใช้เงินซื้อตามระบบทุนนิยม เป็นสถานการณ์ที่ทำให้ทายสังคมไทยให้หันมาตระหนักถึงการจัดการแก้ปัญหาทางจริยธรรมของสังคมที่จะกำหนดอนาคตของประเทศชาติว่าจะให้ดำเนินต่อไปในทิศทางใด

คำสำคัญ : ปัญหาจริยธรรม, สังคม, พฤติกรรม, บริหารจัดการ

¹ ห้องเรียนจังหวัดจันทบุรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

² ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ABSTRACT

The Morality is a guideline for behavior that relies on moral principles. As a result, people in the society have to distinguish what is right and should do and what is wrong should not do, not encroaching upon each other, not become a selfish one and others in order to live normally in society. The cause of the morality declined in Thai society because of lack of socialization. Relationships such as families do not promote moral values by love, commitment, and respect for each other with morality because of lacking ethical values, lack of reason for interpretation, identify the goodness and evil behavior. Because it was possessed, passion for substance abuse, which must be obtained by using the money to buy according to capitalism. It is a current situation that challenges Thai society to become aware of how to solve the ethical problems of society that will determine the future of the country in which direction to proceed.

Keyword: Moral issues, society, behavior, management

บทนำ

การพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน ส่งผลกระทบให้เกิดปัญหาสังคมนานาประการ โดยเฉพาะปัญหาการขาดคุณธรรมจริยธรรม ในสังคมไทย อาทิ ปัญหายาเสพติด อาชญากรรม ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง ปัญหาแหล่งอบายมุขแหล่งเร่ร่อน การขาดความรับผิดชอบต่อสังคม ฯลฯ ซึ่งล้วนเป็นตัวบ่งชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการที่จะต้องช่วยกันเร่งบริหารจัดการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับสังคมไทยที่เหมาะสมให้แก่เด็ก เยาวชน และพลเมืองของประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กและเยาวชนที่รับกระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมโดยปราศจากภูมิคุ้มกัน ประชาชนในทุกภาคส่วนของสังคมไทยที่นับวันแต่จะห่างไกลศาสนา ขาดการนำหลักธรรมคำสอนของศาสนาไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ละเลยเรื่องคุณธรรมจริยธรรม ทำให้ปัญหาสังคมทวีความรุนแรงมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมให้กับคนในสังคมและประเทศชาตินับเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต่างได้เล็งเห็นถึงความสำคัญในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมทั้งสิ้น แต่ยังไม่สามารถที่จะดำเนินการให้ชัดเจนเป็นรูปธรรมได้ ในขณะเดียวกันยังมีกลุ่มบุคคลหรือองค์กรการกุศลส่วนหนึ่งที่อุทิศตน ได้เสียสละทั้งกำลังกายและกำลังทรัพย์เพื่อพระพุทธศาสนา (กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม, น.1-2) โดยเห็นว่าหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาสูงค่ายิ่ง ผู้ใดประพฤติปฏิบัติตามอย่างต่อเนื่องและจริงจังแล้วก็จะประสบแต่ความสุขความเจริญ เป็นคนดีของครอบครัว สังคม และของประเทศชาติ สังคมไทย

สังคมในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสนิยมขาดความเข้าใจรากเหง้าของตนเอง วิถีชีวิตคนไทยจึงดำเนินไปอย่างขาดเสถียรภาพและไร้ทิศทาง ดังนั้นการจะทำให้คนไทยกลับมาเข้มแข็งทางจิตใจอีกครั้งจำเป็นต้องสร้างกระแสใหม่กระแสที่ดี กระแสแห่งคุณธรรม ซึ่งก็ต้องเริ่มด้วยกลุ่มคนที่มีความคิดใหม่ใจพุทธ ดำรงตนช่วยเหลือสังคม พร้อมทั้งประสานความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในสังคมไทย

ความหมายของจริยธรรม

“จริยธรรม” หมายถึงสิ่งที่พึงประพฤติ จะต้องประพฤติ(พุทธทาส อินทปัญโญ, 2553 : 9) ในส่วนศีลธรรมนั้นหมายถึงสิ่งที่กำลังประพฤติอยู่หรือประพฤติแล้ว จริยธรรมหรือ Ethics อยู่ในรูปของปรัชญา คือสิ่งที่ต้องคิดต้องนึกส่วนเรื่องศีลธรรม Morality นี้ ต้องทำอยู่จริง ๆ เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า เป็นเรื่องของพฤติกรรมกรณาดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546, น.5) ที่เป็นพฤติกรรมที่มองเห็นได้ดังนี้

- 1) พฤติกรรมทางกาย วาจา และการใช้อิทธิย์ ในการสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม
- 2) จิตใจของเรา ซึ่งมีเจตจำนง ความตั้งใจ แรงจูงใจที่จะทำให้เรามีพฤติกรรมสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมอย่างไร ตามภาวะและคุณสมบัติต่างๆ ของจิตใจนั้นๆ

- 3) ปัญญา ความรู้ซึ่งเป็นตัวชี้ทางให้เราจะสัมพันธ์อย่างไรจึงจะได้ผล และเป็นตัวจำกัดขอบเขตว่าเราจะสัมพันธ์กับอะไร จะใช้พฤติกรรมได้แค่ไหน เรามีปัญญา มีความรู้แค่ไหน เราก็ใช้พฤติกรรมได้ในขอบเขตนั้น ถ้าเราขยายปัญญาความรู้ออกไป เราก็มีพฤติกรรมที่ซับซ้อน และได้ผลดียิ่งขึ้น การที่ความถูกต้องดีงาม หมายถึงจริยธรรม เพราะสังคมทุกสังคมจะกำหนดกฎเกณฑ์กติกาเป็นบรรทัดฐานของตนเองว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดีงาม และอะไรคือความถูกต้อง(สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2542, น.13) โดยทั่วไปมิได้มีการเขียนเป็นกฎข้อบังคับให้สมาชิกทุกคน

ต้องยึดถือปฏิบัติตาม ซึ่งหากมีการละเมิดจะถูกลงโทษโดยสังคมในขณะเดียวกัน เพราะจริยธรรม คือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีจริยธรรมของตนเอง โดยอาศัยเกณฑ์จากสังคมเป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นถูก หรือผิด จริยธรรมไม่ได้หมายถึงแต่เพียงการกระทำสิ่งที่สังคมเห็นว่า ดี หรือถูกต้องเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งที่ทุกคนเลือกกระทำในการตัดสินความรู้สึกขัดแย้งที่เกิดขึ้น(Kohlberg Lawrence, 1976, น.64-65) จริยธรรมจึงมีพื้นฐานของความยุติธรรม ถือเอาการกระจายสิทธิหน้าที่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้หมายถึงกฎเกณฑ์ที่บังคับทั่วไป แต่เป็นกฎเกณฑ์ที่มีความเป็นสากลซึ่งคนส่วนใหญ่รับได้ทุกสถานการณ์ ไม่มีการขัดแย้ง เป็นอุดมคติ ดังนั้น พันธะทางจริยธรรม จึงเป็นการเคารพต่อสิทธิข้อเรียกร้องของบุคคลอย่างเสมอภาคกันในเรื่องการแสดงพฤติกรรม

จากการศึกษามีนักวิชาการบางท่านนิยามไว้ว่า “แบบแผนความประพฤติ ซึ่งตั้งอยู่บนหลักของคุณธรรม” คือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี เป็นกฎเกณฑ์ และมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งมีจริยธรรมของตนเอง (วีระ บำรุงรักษา, ม.ป.ป., น.13) โดยอาศัยเกณฑ์จากสังคมเป็นเครื่องตัดสินว่าการกระทำนั้นถูก หรือผิด จริยธรรมไม่ได้หมายถึงแต่เพียงการกระทำสิ่งที่สังคมเห็นว่าดี หรือถูกต้องเท่านั้น แต่รวมถึงสิ่งที่ทุกคนเลือกกระทำในการตัดสินความขัดแย้งทางพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเป็นอุดมคติ ส่วนนักวิชาการทางจิตวิทยาได้กล่าวไว้คือ “องค์ประกอบของกฎเกณฑ์ที่บุคคลยอมรับว่าถูก ว่าดี ว่าควร เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากสังคม” (อิติมา จำปารัตน์, 2533, น.13) “คุณธรรมและค่านิยมของบุคคลนั้น คือการยอมรับว่าสิ่งใดดี สิ่งใดชั่ว สิ่งใดไม่สำคัญนั่นเอง ซึ่งจะต้องมีการปลูกฝังกันตั้งแต่เด็กจนเป็นผู้ใหญ่ บุคคลอาจเห็นผิดเป็นชอบ หรือที่เรียกว่าเห็นกงจักรเป็นดอกบัว หรือตรงข้ามก็ได้ ย่อมขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ในอดีตและปัจจุบันของเขา นอกจากนั้น การที่บุคคล จะมองเห็นว่าสิ่งใดสำคัญมากหรือน้อย ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตาม สถานการณ์และยุคสมัยด้วย เช่นการอนุรักษ์ธรรมชาตินั้น เป็นคุณธรรมและค่านิยมของคนในยุคปัจจุบัน และอนาคต แต่ไม่ชัดเจนในอดีต แต่เดิมนั้นมักมีผู้เข้าใจว่า ถ้าบุคคลมีคุณธรรมและค่านิยมที่เหมาะสมแล้วจะเป็นผู้มีพฤติกรรม ทางจริยธรรมอย่างเหมาะสมด้วย แต่จากการศึกษาค้นคว้าทางจิตวิทยา พบว่าการที่บุคคลรู้ว่าอะไรดี อะไรเหมาะสมและสำคัญนั้นไม่เพียงพอที่จะทำให้เขามี พฤติกรรมตามนั้นได้ คนที่ทำผิดกฎหมาย เช่นการที่คนไปลักขโมย หรือทำร้าย ผู้อื่นนั้น เขามีได้ทำไป เพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่เขาทำผิดทั้งๆ ที่รู้ว่า เป็นความผิด จะเห็นได้จากการที่เขาต้อง

ปกปิด และหลบซ่อน เพราะกลัวจะถูก จับไปลงโทษ ฉะนั้นการปลูกฝังคุณธรรมและค่านิยม ให้แก่เยาวชน จึงไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการทำความดี ละเว้นชั่วได้อย่างจริงจัง” (ดวงเดือน พันธุมนาวิน, 2543, น.116)

จริยธรรมจึงเป็นแนวทางประพฤติปฏิบัติที่ดี ถูกต้อง โดยมีคุณธรรมที่ได้สะสมอยู่ในใจเป็นรากฐาน แต่การที่มีคุณธรรมในใจ มีค่านิยมดี ๆ ไม่เพียงพอที่จะทำใ้บุคคลเกิดการ ทำความดีละเว้นความชั่วได้อย่างจริงจัง

จริยธรรมที่ควรปลูกฝังส่งเสริม

จริยธรรมจึงกลายเป็นพฤติกรรมที่ควรปลูกฝังให้เกิดขึ้นในสังคม หรือแยกพิจารณา เป็นประเภทต่างๆ คือ จริยธรรมของนักการเมือง จริยธรรมข้าราชการและพนักงานองค์กรของ รัฐ จริยธรรมของพ่อแม่ จริยธรรมของลูก จริยธรรมของครูอาจารย์ จริยธรรมของนายจ้าง จริยธรรมของลูกจ้าง เป็นต้น ซึ่งพฤติกรรมนั้นเป็นแบบอย่างที่ดีงาม มีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับ ของคนในสังคม ในกลุ่มบุคคลหรือกลุ่มวิชาชีพนั้นๆ

จริยธรรมที่ควรปลูกฝังเพื่อให้เป็นพฤติกรรมของสังคมไทยทั้งประเทศ มีอยู่ 4 ประการดังนี้

- 1) การรักษาความสัตย์ ความจริงใจต่อตัวเองที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็น ประโยชน์และเป็นธรรม
- 2) การรู้จักข่มใจตนเอง ฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความดีนั้น
- 3) การอดทน อดกลั้นและอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสังสุจริต ไม่ว่าจะด้วย เหตุผลประการใด
- 4) การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้สละประโยชน์ส่วนน้อยของตน เพื่อ ประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง (เพ็ญแข ประจันปัจฉินีก และคณะ, 2551, น.14)

กล่าวโดยสรุปการปลูกฝังจริยธรรมหรือพฤติกรรมที่ควรส่งเสริมนั้น ควรนำพื้นฐาน คำสั่งสอนทางศาสนาที่ขุมนุมนั้นยึดถือ หรือการประพฤติปฏิบัติตามวัฒนธรรมของคนในชุมชน ที่สืบทอดกันมาไม่ว่าจริยธรรมจะมีที่มาจากศีลธรรม หรือวัฒนธรรมก็ดี แต่เป็นสิ่งที่มีความค่าต่อ สังคม ก่อให้เกิดขวัญกำลังใจแก่คนในสังคมนั้น และเป็นสิ่งที่ควรมิให้คนในสังคม ประพฤติ ปฏิบัติผิดทำนองคลองธรรม หรือทำความเสียหายให้กับสังคมเป็นส่วนรวม จริยธรรมที่นำมา ปลูกฝังก็จะเกิดประโยชน์กับสังคมมากขึ้น

องค์ประกอบของจริยธรรม

จริยธรรมเกิดขึ้นเพราะได้มีการใช้มโนธรรมของบุคคล ประเมินคุณค่าของสิ่งใดๆ เพื่อหาเหตุผลในการแยกแยะถึงความถูกต้อง-ผิด ความควร-ไม่ควร แล้วตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมนั้นออกมาภายนอก เพื่อบ่งบอกว่าเป็นพฤติกรรมดีของหมู่คณะนั้น ซึ่งมีองค์ประกอบทั้งภายในและภายนอกเป็นส่วนเกื้อหนุนให้เกิดจริยธรรมขึ้นในบุคคล

จริยธรรมของบุคคลจึงต้องมีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ

- 1) ด้านปัญญา (moral reasoning) คือ ความเข้าใจในเหตุผลของความถูกต้องดีงาม สามารถตัดสินใจแยกความถูกต้องออกจากความไม่ถูกต้องได้ด้วยความคิด
- 2) ด้านอารมณ์ความรู้สึก (moral attitude and belief) คือ ความพึงพอใจ ความศรัทธาเลื่อมใส ความนิยมยินดี ที่จะรับจริยธรรมมาเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติตน
- 3) ด้านพฤติกรรม (moral conduct) คือ การกระทำหรือการแสดงออกของบุคคล ในสถานการณ์ต่างๆ ซึ่งเชื่อว่าเกิดจากอิทธิพลของทั้งสององค์ประกอบข้างต้น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2535, น.5)

จากองค์ประกอบของจริยธรรมทั้ง 3 ส่วน คือ ปัญญา จิตใจ และพฤติกรรมนี้ คนส่วนใหญ่จะเข้าใจกันว่า จิตใจเป็นส่วนสำคัญที่สุด เป็นตัวที่ควบคุมพฤติกรรมของคนดังกล่าวที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” คำกล่าวนี้ไม่ผิด เพราะมีหลักฐานให้พบเห็นเสมอว่า ความอุตสาหะ ความกล้าหาญ ความรัก ความซึ้ง ฯลฯ ล้วนเป็นความรู้สึกทางจิตใจที่มีผลให้คนแสดงพฤติกรรมออกมาในรูปแบบที่แตกต่างกัน หากแต่ถ้าพิจารณาให้ลึกลงไปแล้ว จิตใจของคนเรา ย่อมอ่อนไหวผันแปรได้ง่าย หากไม่มีปัญญาเป็นตัวกำกับ อาจมีสิ่งจูงใจให้จิตใจอ่อนไหวไปตามโลกธรรม คือ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ทุกข์ เมื่อจิตใจผันผวนแปรพฤติกรรมของคนก็จะเปลี่ยนแปลง เพราะเกิดค้นหาเป็นตัวนำจิตใจ แต่ถ้าหากบุคคลผู้นั้นเป็นผู้มีปัญญา รู้แจ้งในความเป็นจริงของโลกและชีวิต ปัญญาจะเป็นตัวชี้แนะไม่ให้อ่อนไหวไปตามสิ่งที่มากระทบจิตใจก็จะเข้มแข็งไม่อ่อนไหวแปรปรวน จนเกิดผลกระทบไปถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เคยประพฤติปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะมีปัญญาเป็นตัวควบคุมจิตใจไว้อีกระดับหนึ่ง จึงสรุปได้ว่า ในองค์ประกอบของจริยธรรมทั้ง 3 ส่วนนี้ “ปัญญา” เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่จะชี้แนะให้จิตใจและพฤติกรรมของคนดำเนินไปอย่างถูกต้องตามครรลองครองธรรม ดังพุทธพจน์ที่ว่า “สพเพ ธมมา ปญญตุตา” แปลว่า “ธรรมทั้งหลายมีปัญญาเป็นเยี่ยมยอด” (พระธรรมปิฎก, 2539, น.15-21) เนื่องจากองค์ประกอบของจริยธรรมประกอบด้วย 3 ส่วน ดังกล่าวข้างต้น การพัฒนา

คนในด้านจริยธรรมจึงต้องพัฒนา 3 ด้านไปด้วยกัน ในการดำเนินชีวิตของคนนั้น องค์ประกอบทั้ง 3 ประการเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ พฤติกรรมของคนที่แสดงออกมาทั้งทางกายและทางวาจานั้น จะมีความสัมพันธ์กับทางจิตใจและสติปัญญา คนที่มีอารมณ์โกรธจะแสดงพฤติกรรมออกมาทางการก้าวร้าวรุนแรง และยังเป็นคนที่มีปัญญาน้อยด้วยแล้ว พฤติกรรมที่แสดงออกก็จะก้าวร้าวรุนแรงยิ่งกว่า บุคคลที่มีสติปัญญาซึ่งจะสามารถควบคุมจิตใจของตนได้โดยไม่แสดงพฤติกรรมไม่ดีให้ออกมาปรากฏ นั่นก็แสดงว่าผู้มีสติปัญญาดีย่อมสามารถควบคุมอารมณ์และความประพฤติได้ดีกว่าผู้ด้อยปัญญานั้นเอง จริยธรรมของมนุษย์มีอิทธิพลเป็นสาเหตุที่อยู่ภายในจิตใจของคนเราที่มีต่อพฤติกรรมการแสดงออกของคน และสังคมวิทยาจริยะ (Sociology of Ethics) กล่าวถึงพฤติกรรมของคนที่ได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ในสังคม นอกจากนี้ยังมีคำที่มีความหมายสำคัญหลายคำที่ควรรู้จักและทำความเข้าใจถึงองค์ประกอบของจริยธรรมให้มากขึ้น ดังนี้

ความประพฤติ (Conduct) หมายถึง การกระทำที่มีมโนธรรมกำกับ ถ้าตัดสินใจเลือกทำตามมโนธรรม เรียกว่า มีความประพฤติดี (Good or Moral Conduct) แต่หากเลือกตัดสินใจกระทำไม่ดี ผิดมโนธรรม เรียกว่า มีความประพฤติเลว (Bad or Immoral Conduct) ถ้าทำเลวมากๆ เรียกว่า ชั่ว ดังนั้นความประพฤติสามารถตัดสินใจได้ด้วยพฤติกรรมกระทำที่ดี หรือไม่ดีอย่างชัดเจน เช่น การแสดงความก้าวร้าว พุดจาหยาบค้าย พฤติกรรมดังกล่าวย่อมแสดงว่า ผู้นั้นมี ความประพฤติไม่ดี ไม่สมควร

พฤติกรรม (Behavior) หมายถึง การแสดงออกของการกระทำหรืออาการที่เผยออกมาให้เห็นทางกาย วาจา ความคิดและความรู้สึกเพื่อตอบสนองสิ่งเร้าที่มากระตุ้นจากภายในหรือภายนอกซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับมโนธรรม เช่น การเคลื่อนไหวทางร่างกาย เดิน พุด เขียน คิด ความหิว กระหายความพอใจ ไม่พอใจ เป็นการแสดงออกทางพฤติกรรมอย่างกลางๆ ไม่ได้บอกว่าดีหรือไม่ดี

มโนธรรม (Conscience) หมายถึง ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความรู้สึกว่าจะอะไรควรทำอะไร ไม่ควรทำ ซึ่งมีอยู่ในจิตใจคนเราเป็นปกติอยู่แล้วจึงมีคำกล่าวว่า มนุษย์มีจิตประภัสสร คือ มีจิตใจที่ผ่องใสบริสุทธิ์แต่อย่างไรก็ตามจะต้องได้รับการขัดเกลา ฝึกฝนและพัฒนาอยู่เสมอ เพราะกิเลสสามารถครอบงำจิตใจได้ง่าย ทั้งนี้เพราะการทำความดีในบางครั้งยังมีการขังใจที่จะเลือกตัดสินใจ ในบางกรณี หรือบางเหตุการณ์ เช่น ถ้าใครเดือดร้อนแล้วสามารถช่วยได้ก็จะช่วยทุกครั้งโดยไม่ ลังเล หรืออาจจะช่วยเมื่อหาเหตุผลมาอธิบายได้ว่าควรช่วยก็จะช่วย ทั้ง 2 พฤติกรรมนี้เป็นความประพฤติที่ดีทั้งสิ้น แต่ในระดับของมโนธรรมที่มีคุณธรรมย่อมจัดอยู่ในความประพฤติแรก

คุณธรรม (Virtue) หมายถึง สภาพคุณงามความดี ความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล ความประพฤติจนเคยชินเป็นนิสัยแต่ละด้าน เมื่อพูดถึงคุณธรรมเรามักจะคุ้นเคยกับการใช้คำว่า คุณธรรมจริยธรรมไปด้วยกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า เป็นความประพฤติที่ดีที่หมู่คณะหรือสังคม นั้นๆ ให้การยอมรับว่าผู้มีความประพฤติดังกล่าวเป็นคนดี และสังคมไทยได้กำหนดคุณธรรมขั้น พื้นฐาน 8 ประการเพื่อให้ข้าราชการ นักศึกษาและบุคคลทั่วไปปฏิบัติ ดังนี้

1) ชยัน ความตั้งใจเพียรพยายามทำหน้าที่การทำงานอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมออดทน ไม่ท้อถอยเมื่อพบอุปสรรค ความขยันต้องควบคู่กับการใช้สติปัญญาแก้ปัญหาจนเกิดผลงาน สำเร็จตามความมุ่งหมาย

2) ประหยัด การรู้จักเก็บออม ถนอมใช้ทรัพย์สินสิ่งของตน แต่พอควรพอประมาณ ให้ เกิดประโยชน์ คุ่มค่า ไม่ฟุ่มเฟือยฟุ้งเฟ้อ

3) ซื่อสัตย์ ประพฤติตรงไม่เอินเอียง ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม มีความจริงใจ ปลอดจากความรู้สึก ลำเอียงหรืออคติ

4) มีวินัย การยึดมั่นในระเบียบแบบแผนข้อบังคับและข้อปฏิบัติ ซึ่งมีทั้งวินัยในตนเอง และวินัยต่อสังคม

5) สุภาพ เรียบร้อย อ่อนโยน ละมุนละม่อม มีกิริยา มารยาทที่ดีงามมีสัมมาคารวะ

6) สะอาด ปราศจากความมัวหมองทั้งกายใจและสภาพแวดล้อม ความผ่องใสเป็นที่ เจริญตา ทำให้เกิดความสบายใจแก่ผู้พบเห็น

7) สามัคคี ความพร้อมเพียงกัน ความกลมเกลียวกัน ความปรองดองกัน ความร่วมมือ กันปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามที่ต้องการ เกิดการงานอย่างสร้างสรรค์ ปราศจากการทะเลาะวิวาท

8) มีน้ำใจ ความจริงใจที่ไม่เห็นแต่เพียงตัวเองหรือเรื่องของตัวเอง แต่เห็นนอกเห็นใจ เห็นคุณค่าในเพื่อนมนุษย์ มีความเอื้ออาทรเอาใจใส่ในความสนใจ ในความต้องการ ความจำเป็น ความทุกข์ของผู้อื่นและพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกัน (ณัฐพันธ์ เขจรนันท์, 2551, น.6)

ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมในสังคมปัจจุบัน

ในปัจจุบันปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมมีเรื่องทางศาสนา การเปลี่ยนแปลงทางสังคม ค่านิยม การนำวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมเข้ามาจากต่างวัฒนธรรม การทุจริตพฤติกรรมที่ไม่ เหมาะสมองเยาวชนหลายประการ ที่สำคัญๆ มีดังนี้

1) **ปัญหาการเหินห่างจากศาสนา** ในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เยาวชนและประชาชนจำนวนมากเห็นศาสนาเป็นเรื่องคร่ำครึ หลงมกมายใ้สาระเห็นศาสนาและธรรมะเป็นสิ่งไม่จำเป็น ไม่ช่วยทำให้ท้องอิ่ม บางคนเห็นพระบางรูปปฏิบัติตนไม่ดี ไม่อยู่ในธรรมวินัย เลยเลิกนับถือพระและศาสนาแทนที่จะช่วยกันแก้ไขปัญหาและทำนุบำรุงศาสนา ให้มีความมั่นคง

2) **ปัญหาการเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม** ปัจจุบันอยู่ในยุคโลกาภิวัตน์ กระแสโลกาภิวัตน์เป็นกระแสโลกและกระแสทางวัตถุนิยม ทำให้คนตกเป็นทาสทางวัตถุนิยมและบริโภคนิยมทำให้คนมุ่งแสวงหาแต่ความสุขทางวัตถุ มีความเห็นแก่ตัวมากยิ่งขึ้นเห็นแก่ผู้อื่นน้อยลง ขาดความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

3) **ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลง** ในปัจจุบันค่านิยมบางอย่างได้เปลี่ยนแปลงไป ก่อนนี้สังคมเคยยกย่องคนดีมีคุณธรรม คนที่ประพฤติผิดศีลธรรม ทุกจริตคดโกงจะถูกประณามและไม่มีใครอยากคบหาสมาคมด้วย แต่ในปัจจุบันนี้สังคมกลับยกย่องคนที่มีเงิน คนที่มีตำแหน่งสูง มีอำนาจวาสนา มีชื่อเสียง แม้ว่าคนเหล่านั้นจะประพฤติผิดศีลธรรม ได้เงินมาโดยการทุจริตคดโกง

4) **ปัญหาการรับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ** ความสะดวกในการคมนาคมและความรวดเร็วในการสื่อสารทำให้วัฒนธรรมต่างประเทศและชาวต่างประเทศหลั่งไหลมาสู่ประเทศไทยมากมายวัฒนธรรมต่างประเทศบางอย่างและชาวต่างประเทศหลายคนได้ก่อให้เกิดผลเสียหายแก่วัฒนธรรมอันดีงามของคนไทย ประชาชนและเยาวชนจำนวนมากไม่น้อยได้รับวัฒนธรรมที่ไม่เหมาะสมจากต่างประเทศ อาทิ ในเรื่องดนตรีเพลง การแต่งกาย กิริยามารยาท ภาษา ความสัมพันธ์ระหว่างเพศ

5) **ปัญหาการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวง** สาเหตุการทุจริตฉ้อราษฎร์บังหลวงมีหลายประการ ที่สำคัญได้แก่การขาดคุณธรรม โดยเฉพาะขาดการละอายต่อบาปและเกรงกลัวต่อบาป การขาดอุดมการณ์และอุดมคติ มีค่านิยมที่ผิดใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรมมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย ความบกพร่องของผู้บังคับบัญชา ความเพิกเฉยของประชาชน

6) **ปัญหาความประพฤติที่ไม่เหมาะสมของเยาวชน** ประเทศไทยมีพลเมืองกว่า 60 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นเยาวชนถึง 2 ใน 3 หรือประมาณ 40 ล้านคน เยาวชนได้รับการยกย่องให้เป็นหัวใจ และอนาคตของชาติ ความประพฤติของเยาวชนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผลมาจากการศึกษาอบรมในด้านศีลธรรมและจิตใจ จึงมีผลต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ

สาเหตุของปัญหาจริยธรรมในปัจจุบัน

ปัญหาจริยธรรมในสังคมส่วนมากมาจากหลายสาเหตุ แต่พอสรุปดังต่อไปนี้

1) บ้าน วัด โรงเรียน แยกกันทำหน้าที่ พ่อแม่ที่บ้านให้เงินแก่เด็กเพื่อเลี้ยงดูทางร่างกาย ไม่มีหน้าที่สอนหนังสือหรืออบรมทางจิตใจ โรงเรียนก็ทำหน้าที่อย่างเดียวคือสอนวิชาการ ไม่มีหน้าที่อบรมศีลธรรม วัดก็อบรมศีลธรรมอย่างเดียวไม่รับภาระอื่นๆ

2) ไม่มีการประสานงานกันระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน นั่นคือเมื่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง อบรมศีลธรรมแก่เด็กก็ไม่มีการพาเด็กไปวัด เมื่อโรงเรียนไม่อบรมศีลธรรมแก่เด็ก ก็ไม่มีการพาเด็กไปวัดหรือไม่นิมนต์พระสงฆ์มาสอนในโรงเรียน

3) เมื่อทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองหรือโรงเรียนพาเด็กไปวัด พระสงฆ์ไม่ทำหน้าที่อบรมศีลธรรมแก่เด็ก หรือโรงเรียนนิมนต์พระสงฆ์ไปสอนที่โรงเรียนก็มีพระสงฆ์ไม่เพียงพอที่จะทำหน้าที่ การพัฒนาเด็กและเยาวชน จึงควรมีเป้าหมายในการพัฒนา ตามที่นักวิชาการทางพุทธศาสนาที่สำคัญกล่าวไว้ ดังนี้

(1) เป็นผู้ที่มีศรัทธาเลื่อมใสในศาสนาที่ตนนับถือ เพื่อจะได้มีศาสนาเป็นที่พึ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีศาสนาเป็นภูมิคุ้มกัน ไม่ให้คิดผิด พุตผิด ทำผิดให้เป็นผู้คิดชอบ พุตชอบ และทำชอบ เป็นผู้มีความสัมพันธ์ที่ดี มีความสมานฉันท์ และความเข้าใจอันดีกับผู้นับถือศาสนาอื่น

(2) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่ศึกษา เพื่อให้เป็นผู้มีความรู้ดี สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่น สังคม และประเทศชาติ เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ คือ มองกว้าง คิดไกล และใฝ่สูง ไม่เป็นผู้มองแคบ คิดใกล้ และใฝ่ต่ำ

(3) เป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม เช่น เป็นผู้มีความซื่อสัตย์สุจริตมีน้ำใจไมตรีต่อผู้อื่น มีความกตัญญูต่อบุคคลที่ ปฏิบัติตามจริยธรรมขั้นพื้นฐานของมนุษย์หรือศีล 5

(4) เป็นผู้บำเพ็ญตนเป็นประโยชน์ บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่นประชาชน สังคม และประเทศชาติ ด้วยความจริงใจและบริสุทธิ์ใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าประโยชน์ส่วนตน

(5) เป็นผู้จงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์อย่างแท้จริงร่วมกันส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ให้สถิตสถาพรตลอดไป มีความภาคภูมิใจในผืนแผ่นดินไทยซึ่งเป็นที่เกิดที่

อาศัย ในวัฒนธรรมของชาติ เช่น ภาษาไทย มารยาทไทย น้ำใจไทย เป็นต้น (พระเทพโสภณ (ประยูร ธรรมจิตโต), 2549, น.12)

ลักษณะความเสื่อมทางจริยธรรม

ความเสื่อมทางจริยธรรมในสังคมไทยควรจะต้องได้รับการร่วมมือกันในการหาหนทางแก้ไข ซึ่งควรเริ่มจากการเข้าใจถึงประเด็นที่เป็นสาเหตุของความเสื่อมทางจริยธรรมในปัจจุบันของสังคมไทยก่อนเป็นอันดับแรก ปัจจัยที่เป็นสาเหตุแห่งความเสื่อมทางจริยธรรมในปัจจุบัน มีดังนี้

1. การครอบงำของวัตถุนิยมและอำนาจนิยม เนื่องจากการขยายตัวของทุนนิยมที่ไหลเข้าสู่สังคมไทยอย่างไม่จำกัด ทำให้เงินเข้ามามีบทบาทในชีวิตคน และความร่ำรวยกลายเป็นเป้าหมายของชีวิต แม้แต่การวัดคุณค่าความรักความสัมพันธ์ระหว่างกันยังต้องอาศัยเงินและวัตถุ ซึ่งต่างไปจากอดีตที่ใช้น้ำใจ เช่น การแสดงความรักของพ่อแม่ หรือคู่รัก ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับศิษย์หมอบกับคนใช้ก็อาศัยเงินและสิ่งของเป็นตัวเชื่อมทั้งสิ้น เมื่อสังคมยอมให้เงินเป็นใหญ่จึงทำให้เกิดธุรกิจอบายมุขมากมาย ตลอดจนทุกระดับและทุกสถาบันในสังคมไทยนิยมใช้อำนาจในการแก้ปัญหา รวมถึงบทบาทสื่อมวลชนที่มักส่งเสริมค่านิยมที่สวนทางกับศีลธรรม

2. ความล้มเหลวของสถาบันทางศีลธรรม เมื่อเงินเข้ามามีบทบาทมากขึ้นทำให้สถาบันทางสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน วัดและโรงเรียน ซึ่งเคยมีบทบาทในการกลมเกลียวสำนึกทางศีลธรรมแก่ผู้คนอ่อนแอและไม่สามารถทำหน้าที่ได้อย่างเข้มแข็งอีกต่อไป ดังจะเห็นจากสถิติของการหย่าร้าง การแตกแยกของครอบครัวเพิ่มสูงขึ้น ทำให้เกิดความห่างเหิน พ่อแม่ไม่สามารถเป็นแบบอย่างในการให้การศึกษาแก่ลูก ขณะที่โรงเรียนและสื่อมวลชนที่เข้ามามีบทบาทแทนก็ไม่มี ความเข้มแข็งทางศีลธรรม แม้แต่ชุมชนที่เคยมีบทบาทในการควบคุมและเสริมสร้างจริยธรรมของสมาชิกก็มีบทบาทลดลงเพราะวิถีชีวิตที่ต้องอยู่แบบตัวใครตัวมันมากขึ้น ต่างหันไปพึ่งพาหน่วยงานรัฐมากขึ้นแทนการพึ่งพากันเอง ทำให้ขาดพลังทางสังคม ส่วนวัดซึ่งเป็นอีกหนึ่งสถาบันที่ถูกอิทธิพลของเงินทำให้อ่อนแอและย่อหย่อนในวัตรปฏิบัติไม่สามารถเป็นแบบอย่างทางศีลธรรม แต่กลายเป็นตลาดค้าบุญ หรือไสยพาณิชย์

3. การเมืองที่ไม่โปร่งใส กลายเป็นระบบการเมืองที่เปิดช่องโหว่ให้เกิดปัญหาจริยธรรมเช่น เปิดโอกาสให้มีการคอร์รัปชัน เปิดโอกาสให้ผู้มีอิทธิพลใช้เงินสร้างฐานอำนาจจนสามารถเข้ามาเป็นรัฐบาลได้ แล้วใช้อำนาจแสวงหาประโยชน์ส่วนตัว ผลประโยชน์พวกพ้อง ดังที่มีให้เห็นเกี่ยวกับการตัดไม้ทำลายป่า การให้สัมปทานแก่พวกพ้อง การอนุมัติโครงการใหญ่ๆ

ที่ให้ผลประโยชน์ตอบแทนหรือค่าคอมมิชชั่น ไปจนกระทั่งการลอบสังหารคนที่ขัดผลประโยชน์ของตน ยิ่งถ้าฝ่ายบริหารมีอำนาจมากและสามารถผูกขาดอำนาจได้ ก็ทำให้การตรวจสอบถ่วงดุลจากฝ่ายค้านทำได้ยาก ทำการทุจริตในเชิงนโยบาย จึงเกิดความล่าพองไม่กลัวที่จะทำผิดจนกลายเป็นค่านิยมที่เลียนแบบกันในสังคม

4. ระเบียบสังคมที่ให้รางวัล ส่งเสริมหรือบีบบังคับให้คนเห็นแก่ตัว อันเกิดจากสังคมไม่เคร่งครัดในการบังคับใช้กฎระเบียบจึงเกิดพฤติกรรมที่คนทำผิดไม่ถูกลงโทษ แต่กลับได้รับผลดี เช่น ระบบยุติธรรมที่ไม่โปร่งใสและอยู่ใต้อำนาจเงิน ทำให้คนมีเงินสามารถเอาเงินอุดได้ จึงไม่สนใจที่จะทำตามกฎหมาย หรือคนที่แข่งคิวสามารถได้ตัวรถหรือตัวหนังก่อนใคร ๆ หรือคนที่ทุจริตซื้อตำแหน่งสามารถเลื่อนขั้นก่อนใคร ๆ หรือคนที่ขายยาบ้าค้าผู้หญิง นอกจากจะไม่ถูกจับเพราะมีเส้นสายหรือให้สินบนเจ้าหน้าที่แล้ว ยังร่ำรวยขึ้นอย่างรวดเร็ว ระบบเหล่านี้จึงมีแต่ทำให้คนเห็นแก่ตัวและเอาเปรียบกันมากขึ้น

การบริหารจัดการส่งเสริมจริยธรรมในยุค 4.0

การบริหารจัดการส่งเสริมจริยธรรมนอกจากใช้หลักการพื้นฐานทางศาสนาแล้วยังต้องสร้างปัจจัยทางสังคมเศรษฐกิจ การเมืองให้เกื้อกูลจริยธรรมให้มากขึ้น ด้วยการส่งเสริมคนดี กระตุ้นให้คนอยากทำความดีโดยใช้การบริหารจัดการ ดังนี้

1. สร้างสายสัมพันธ์ภายในครอบครัวและสร้างเครือข่ายครอบครัว โดยให้สมาชิกทุกคนมีเวลาอยู่ร่วมกันให้มาก พ่อแม่เป็นแบบอย่างในการฝึกฝนกลมเกลียวให้รู้จักคิดใฝ่รู้และมีจิตสำนึกที่ดีงาม จัดตั้งเครือข่ายครอบครัวช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยดูแลลูกให้แก่กันในบางโอกาส สร้างกิจกรรมและพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ของครอบครัว เช่น พิพิธภัณฑเด็ก ช่องรายการโทรทัศน์สำหรับครอบครัว ฯลฯ

2. ฟื้นฟูชุมชนให้เข้มแข็ง โดยให้ชุมชนหันกลับมาร่วมมือกันและพึ่งพากันเอง ไม่หวังแต่การพึ่งพาจากหน่วยงานรัฐและหน่วยงานภายนอกอื่น ๆ โดยการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่ม ในการจัดทำโครงการต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง เช่น การทำโครงการสัจจะออมทรัพย์ การทำแผนแม่บทชุมชน การอนุรักษ์ป่าชุมชน ฯลฯ

3. ฟื้นฟูชุมชนให้บทบาทของวัดและคณะสงฆ์ โดยการส่งเสริมพระดี ปฏิรูปการปกครองและการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เปี่ยมด้วยพลังทางปัญญา ศีลธรรมและศาสนธรรม โดยให้การศึกษาแก่พระสงฆ์ทั้งทางธรรมและทางโลกอย่างสมสมัย เพื่อรู้จักคิดและประยุกต์ธรรมใน

การเทศน์สั่งสอนและมีความประพฤติเป็นแบบอย่าง เมื่อพระสงฆ์และคณะสงฆ์พร้อมแล้ว ทำการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจการของวัดมากขึ้นตามคติโบราณที่ว่า วัดเป็นของชุมชน ต่างพึ่งพาอาศัยกัน เช่น มีส่วนร่วมส่งเสริมการศึกษาและสนับสนุนวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์ สามเณร รวมทั้งร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมที่วัดจัดขึ้นและอีกด้านหนึ่งพระสงฆ์ก็เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนมากขึ้น เช่น ร่วมแก้ปัญหา อบายมุข ปัญหาวัยรุ่น การอนุรักษ์สภาพแวดล้อม ส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อแก้ปัญหาหนี้สิน

4. ปฏิรูปการศึกษา ทั้งด้านการผลิตครูและด้านกระบวนการเรียนรู้ โดยสร้างบรรยากาศและกระบวนการเรียนรู้ ที่มีวิธีคิดที่ถูกต้อง มีเหตุผลและมีแบบอย่างที่ดี ที่สำคัญครูต้องรู้จักคิด มีจิตใจกว้าง ใช้อำนาจกับเด็กน้อยลงและพร้อมจะเรียนรู้ไปกับเด็ก ที่สำคัญคือ มีเวลาให้แก่เด็กมากขึ้น การปฏิรูปดังกล่าวจะทำให้การสร้างเสริมศีลธรรมและสติปัญญาของเด็กเป็นไปอย่างสอดคล้อง

5. เสริมสร้างองค์กรประชาสังคม องค์กรประชาสังคม คือ องค์กรที่ประชาชนอาสาสมัครมาร่วมกันทำสาธารณประโยชน์ หรือการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน โดยกิจกรรมที่ทำอาจเป็นการส่งเสริมสุขภาพ อนุรักษ์วัฒนธรรม ดูแลสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมกีฬา พัฒนาการศึกษช่วยเหลือผู้ทุพพลภาพ เช่น เด็กกำพร้า คนยากจน ผู้ติดเชื้อเอชไอวี หญิงที่ถูกทำร้าย เป็นต้น ซึ่งทำให้ชุมชนกลายเป็นชุมชนทางศีลธรรมได้ เพราะได้สร้างการเสียสละแก่ส่วนรวม ลดการเห็นแก่ตัวเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ความรัก ความเคารพกันให้กลับคืนมา ฉะนั้นนอกจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นแล้ว ยังส่งเสริมสนับสนุนให้แต่ละคนมีพฤติกรรมที่ดีงาม งดเว้นสิ่งที่เป็นโทษ มีการแนะนำตักเตือนกันในเรื่องที่เป็นประโยชน์ รวมทั้งช่วยเหลือกันในยามที่ชีวิตประสบปัญหา

6. ปฏิรูปสื่อเพื่อมวลชน ปัจจุบันสื่อถูกใช้เป็นเครื่องมือทางธุรกิจในการกระตุ้นความอยากในการบริโภคให้เพิ่มมากขึ้น ดังนั้นจึงควรมีการควบคุมธุรกิจที่เป็นอบายมุขมิให้ใช้สื่ออย่างเสรี เช่น ธุรกิจเหล้า บุหรี่ ในอีกด้านหนึ่งควรมีการพัฒนาสื่อที่ส่งเสริมศีลธรรมที่สามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ โดยให้การพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตสื่อ มีการตั้งศูนย์อบรมเกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อในทุกกระบวนการ เปิดโอกาสให้คนจากชุมชนได้เข้ามามีส่วนเรียนรู้ เพื่อนำไปผลิตสื่อให้กับท้องถิ่นของตน ดังนั้นจะต้องมีการส่งเสริมอินเทอร์เน็ตชุมชนอย่างจริงจัง อีกประการหนึ่ง คือ การทำให้อินเทอร์เน็ตที่เป็นกระแสหลักในปัจจุบันมีเนื้อหาที่ส่งเสริมศีลธรรมและสติปัญญามากขึ้น มิใช่มุ่งแต่ความบันเทิงและส่งเสริมบริโภคนิยมเป็นหลัก

7. ลดอิทธิพลของบริโณคนิยมและอำนาจนิยม โดยจัดการกับระบบการเมืองไม่ให้มีการผูกขาดอำนาจไว้เพียงกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง มีระบบการตรวจสอบความโปร่งใสที่มีประสิทธิภาพสามารถกำกับและถ่วงดุลการใช้อำนาจของรัฐ จัดระบบการศึกษาให้มีการเรียนรู้และฝึกฝนตนทั้งกาย ใจและปัญญา สามารถแก้ปัญหาตนเองได้ ไม่หลงติดหรือถูกรอบงำด้วยระบบทุน บริโณคนิยมจัดระบบสื่อมวลชนไม่ให้ถูกรอบงำด้วยอำนาจทุนและกลุ่มผลประโยชน์ พร้อมทำหน้าที่เป็นสื่อกลางที่ส่งเสริมให้เกิดการบริโภคที่ถูกต้อง ส่งเสริมให้ผู้คนยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรม รวมทั้งเคารพในความแตกต่างทางความคิดและอัตลักษณ์ (พระไพศาล วิสาโล, 2562)

สรุปได้ว่า เราควรบริหารจัดการเรื่องพฤติกรรมจริยธรรมของสังคมไทยโดยการใช้สิ่งแวดล้อมให้เป็นตัวช่วย เริ่มจากการมีความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัว ฟื้นฟูชุมชนให้เข้มแข็ง โดยให้ชุมชนหันกลับมาร่วมมือกันและพึ่งพากันเอง ให้ความสำคัญของวัดและคณะสงฆ์ โดยการส่งเสริมพระดี ปฏิรูปการปกครองและการศึกษาของคณะสงฆ์ให้เปี่ยมด้วยพลังทางปัญญา กระบวนการเรียนรู้ โดยสร้างบรรยากาศและกระบวนการเรียนรู้ ที่มีวิถีคิดที่ถูกต้อง มีเหตุผล และมีแบบอย่างที่ดีพัฒนาสื่อที่ส่งเสริมศีลธรรมที่สามารถเข้าถึงคนรุ่นใหม่ โดยให้การพัฒนาศักยภาพของผู้ผลิตสื่อ ลดอิทธิพลของบริโณคนิยมและอำนาจนิยม

บทสรุป

จริยธรรมคือหลักการประพฤติปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับกันว่าดีงามในสังคมนั้นๆ อาจจะมาจกหลักคำสอนทางศาสนาหรือศีลธรรม และเป็นแบบสากลที่เป็นยอมรับกันทั่วโลก หรือเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเฉพาะกลุ่มอาชีพที่กำหนดขึ้นก็เรียกว่าเป็นจรรยาบรรณ พฤติกรรมที่ผิดจากจริยธรรมมาจากหลายๆ เหตุปัจจัย การบริหารจัดการส่งเสริมจริยธรรมที่สำคัญคือ ต้องลดการถูกรอบงำด้วยทุนบริโณคนิยม อำนาจนิยมและสร้างความเข้มแข็งให้กับสถาบันทางสังคมตั้งแต่ครอบครัว วัด โรงเรียนและชุมชน โดยการปฏิรูปทั้งระบบการเมือง ระบบการศึกษาและระบบสื่อมวลชน ไม่ให้ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของอำนาจทุนและกลุ่มผลประโยชน์พร้อมกันนั้นต้องเสริมสร้างทัศนคติที่สอดคล้องกับหลักทางศีลธรรมของพุทธศาสนา โดยเริ่มจากการสร้างองค์ประกอบของจริยธรรมคือ ความรู้ ความเข้าใจ เกิดปัญญาและนำไปปฏิบัติอย่างถูกต้อง เพื่อให้เกิดผลที่ดีในสังคมที่ตนมีส่วนเกี่ยวข้อง ก่อให้เกิดทั้งความเจริญอกงามของตนและชุมชน จริยธรรมของกลุ่มอาชีพต่างๆ ยิ่งมีความสำคัญ เพราะเป็นแบบอย่างพฤติกรรมที่ดีงามและยั่งยืนมั่นคงของสังคม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2535). *หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533)*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา.
- กรมการศาสนา. (ม.ป.ป). *รายงานการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในสังคมไทย*. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา, กระทรวงวัฒนธรรม.
- ดวงเดือน พันธุมนาวิน. (2543). *แนวทางพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเด็กวัย 3-6 ขวบ*. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สาธิตปฐมวัย.
- ณัฐพันธ์ เขจรนันท์. (2556). *พฤติกรรมองค์กร*. กรุงเทพมหานคร : ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- อติมา จำปรัตน์. (2533). *ความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของนักศึกษาพยาบาลในเขตกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพมหานคร: มหิดล.
- พุทธทาสภิกขุ. (2553). *พุทธทาส แนะนำจริยธรรมร่วมสมัย ชุดที่ 3 จุดหมายปลายทางและตัวแท้ของจริยธรรม*. กรุงเทพมหานคร : ดวงตะวัน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *พัฒนาการแบบองค์รวมของเด็กไทย*. โครงการตำราสำนักที่ปรึกษากรมอนามัย : กระทรวงสาธารณสุข.
- พระไพศาล วิสาโล. (2562). *สร้างสังคมไทยให้เป็นมิตรกับความดี*. สืบค้น 7 สิงหาคม 2562, จาก <https://www.visalo.org/article/budTumKwamdee999.htm>.
- เพ็ญแข ประจันปัจฉินัก และคณะ. (2551). *การยกระดับคุณธรรม จริยธรรมของ สังคมไทยเพื่อการปฏิรูปสังคม : แนวทางและการปฏิบัติ*. (รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ).
- วีระ บำรุงรักษ์. (ม.ป.ป). *แนวทางการพัฒนาจริยธรรมไทย*. กรุงเทพมหานคร : กรมวิจัยการศึกษา กรมวิชาการ.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2542). *จริยธรรมทางวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร : เพื่อฟ้า.
- Kohlberg, Lawrence. (1976). *Moral Development and Behavior*. New York: Holt, Rinehart and Winston Co.
- Kohlberg, L. (1976). *Moral Stage and Moralization: The Cognitive Development Approach*. New York: Holt Rinehart and Winston.

กลวิธีการแปลคำนามประสมจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย

Translation Strategies of Compound Nouns from English into Thai

ธนาภัสร์ สนธิรักษ์¹

Thanaphat Sonthirak

(jack43_15@outlook.co.th)

Received: September 17, 2019

Revised: December 22, 2019

Accepted: December 23, 2019

บทคัดย่อ

การแปลนับว่าเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ที่มีความสำคัญมากในปัจจุบัน การแปลเป็นเครื่องมือในการสื่อสารที่เอื้อประโยชน์ให้มนุษยทั่วโลก ต่างชนชาติ ต่างภาษาได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีความเข้าใจที่ตรงกันทั้งในด้านการเขียนและการพูด ผู้ทำงานเกี่ยวกับการแปลควรจะมีการเรียนรู้รอบตัวอยู่เสมอและพัฒนาความรู้เหล่านั้นให้ดียิ่งขึ้นเพื่อให้ผลงานแปลที่ผลิตออกมามีคุณภาพ บทความนี้นำเสนอการแปลในด้านความหมาย ความสำคัญ ประเภท กระบวนการแปลและขั้นตอนการแปล ปัจจัยที่มีผลต่อการแปล ประวัติการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยและภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ ทฤษฎีเกี่ยวกับคำนามประสมและกลวิธีการแปลคำนามประสมเพื่อจะได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้กับการทำงานแปลจริงได้

คำสำคัญ: กลวิธีการแปล, คำนามประสม, ภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย

Abstract

Translation is both a science and an art that is very important in the present. Translation is a communication tool that is useful for different languages people around the world to exchange knowledge and understand of writing and speaking. Translators should learn and develop those knowledge so that the

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

translation results are quality. This article presents the translation about the meaning, importance, type of translation, process and steps of translation, factors affecting translation, history of translation from English into Thai and Thai into English, theories of compound nouns and translation strategies of compound nouns to apply translation strategies in the real translation situation.

Keywords: Translation Strategies, Compound Nouns, English into Thai

บทนำ

ในยุคปัจจุบันมนุษย์มีการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมกันมากขึ้นและช่องทางที่นิยมใช้คือการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมโดยผ่านการแปล การแปลเป็นการถ่ายทอดความคิดและวัฒนธรรมจากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่งทำให้คนในวัฒนธรรมหนึ่งได้เรียนรู้และเข้าใจความคิด ความ เป็นอยู่ วิทยาการ รวมถึงจินตนาการของคนอีกวัฒนธรรมหนึ่ง นักแปลจึงเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะเชื่อมโยงวัฒนธรรมหนึ่งกับวัฒนธรรมหนึ่งเข้าไว้ด้วยกัน (เบญจมา บุญเติม, 2551, น.1)

การแปลเป็นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารอย่างหนึ่งเพียงแต่ว่าสารที่นักแปลจะต้องสื่อ นั้นมิได้เป็นความคิดของนักแปลเอง แต่เป็นความคิดที่ผู้อื่นแสดงออกมาในภาษาต่างประเทศ แล้วนักแปลทำเสมือนหนึ่งว่าเป็นความคิดของตนเองที่จะต้องถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาของตน ด้วยเหตุนี้การแปลจึงเรื่องของภาษาเข้ามาเกี่ยวข้องถึง 2 ต่อ นั่นคือ ภาษาต่างประเทศใน ต้นฉบับที่จะต้องดึงเอาความหมายออกมาและภาษาเป้าหมายที่ผู้แปลจะต้องใช้ในการสื่อ ความหมายดังนั้นการใช้ภาษาเป้าหมายที่เที่ยงตรงและสอดคล้องกับความคิดจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ เราจะต้องพิจารณาอย่างละเอียดถี่ถ้วน นักแปลจึงเปรียบเทียบเสมือนเป็นสะพานแห่งภาษาที่ ทอดข้ามระหว่างดินแดนและเชื่อมสองดินแดนเข้าไว้ด้วยกัน (ปัญญา บริสุทธิ์, 2542, น.20)

เมื่อกล่าวถึงการแปล แม้ว่านักแปลจะให้ความสำคัญกับการแปลคำนาม คำสรรพนาม คำกริยา คำวิเศษณ์ คำอุทาน แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดให้ความสำคัญกับการแปลคำนามประสม เท่าใดมากนักแท้จริงแล้ว การศึกษาคำนามประสมมีความสำคัญ ซึ่งสามารถสะท้อนให้เห็นถึง ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมได้ ดังที่ (อัญชลี สิงห์น้อย, 2548, น.20) ได้กล่าวไว้ว่า คำนาม ประสมเป็นรูปแบบหนึ่งของภาษาที่สามารถแสดงหรือสะท้อนให้เห็นถึงพื้นฐานทางสังคมและ วัฒนธรรมของผู้พูดภาษานั้น ๆ ได้อย่างชัดเจน ผู้ที่พูดภาษาต่างกันและมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน

ย่อมมีพื้นฐานทางความคิดที่ต่างกันในการสร้างคำประสมเพื่อใช้เรียกสิ่งของหรือความคิดเดียวกัน อัญชลี สิงห์น้อย ได้ให้ตัวอย่าง เช่นคำว่า แม่บ้าน ในภาษาไทย เกิดจากการนำเอาคำว่า แม่ และ บ้าน มาประสมกันเพื่อใช้เรียก “ภรรยาของพ่อบ้าน หญิงผู้จัดการงานในบ้าน” ในขณะเดียวกันในภาษาอังกฤษก็มีการประสมคำใช้ในความหมายเดียวกันนี้ แต่เลือกคำที่แตกต่างกันออกไปมาประสมกัน คือ นำคำว่า wife แทนที่จะเป็นคำว่า mother เหมือนดังเช่นในภาษาไทย มาประสมกับคำว่า house เป็น housewife ใช้เรียกบุคคลดังกล่าว การที่ภาษาไทยเลือกนำเอาคำว่า แม่ มาสร้างคำประสมนั้น อัญชลี สิงห์น้อย กล่าวว่า น่าจะสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมไทยที่มองบทบาทของการเป็น “แม่” ของผู้หญิงสำคัญหรือเด่นกว่าบทบาทของ “ภรรยา” (ซึ่งจะเห็นว่ามีกรยกย่องความเป็นแม่ มีการคัดเลือก “แม่ดีเด่น” แต่ไม่มีการยกย่องความเป็นภรรยา) เนื่องจากสภาพของครอบครัวไทยมักจะประกอบด้วยพ่อ แม่ และลูกเป็นอย่างน้อย ซึ่งแตกต่างจากสังคมของคนตะวันตกที่มองเห็นบทบาทของ “ภรรยา” มากกว่าบทบาทของ “แม่”

ค่านามประสมจึงนับเป็นหน่วยไวยากรณ์ที่เป็นปัญหาซึ่งอาจก่อให้เกิด ความยากลำบากต่อผู้ที่ไม่ได้พูดภาษาอังกฤษเป็นภาษาแม่ในการทำ ความเข้าใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับผู้ที่ยังเรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ เนื่องจากจะต้องอาศัยความรู้ในภาษาและวัฒนธรรมของผู้ที่พูดภาษาอังกฤษเป็นอย่างดี เท่าที่ผ่านมาจาก การทบทวนวรรณกรรม ซึ่งพบว่ามีความผิดพลาดในการสื่อความหมายของค่านามประสมดังนั้นผู้เขียนจึงรวบรวมกลวิธีการแปลค่านามประสมจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยนั้น เพื่อให้การสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความเข้าใจให้กับคนไทย

การที่ผู้แปลจะมีความเข้าใจอย่างถูกต้องได้นั้นจะต้องมีปัจจัยสำคัญหลายอย่าง ที่สัมพันธ์กันอยู่ตามหลักการแปล ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการทำ ความเข้าใจมี 2 อย่างคือ ความรู้และความเข้าใจในภาษาอังกฤษและภาษาไทยที่แตกฉาน และความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมของแต่ละภาษาเพื่อช่วยงานแปลให้มีความถูกต้องมากยิ่งขึ้น

บทความนี้นำเสนอความหมายของการแปล ความสำคัญของการแปล ประเภทของการแปล กระบวนการแปลและขั้นตอนการแปล ปัจจัยที่มีผลต่อการแปล ประวัติการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยและภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ กลวิธีการแปลค่านามประสม และปัญหาในการแปลค่านามประสมจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เพื่อจะได้สามารถนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้กับการทำงานแปลจริงได้

ความหมายของการแปล

Peter Newmark (1988: 7) กล่าวว่า “Translation is a craft consisting in the attempt to replace a written message and/or statement in one language by the same message and/or statement in another language.”

J. C. Catford (1978: 1) กล่าวว่า “Translation is an operation performed on language: a process of substituting a text in one language of text in another.”

สิทธา พิณีจตุวตล (2543, น.13) ให้ความหมายของการแปลไว้ว่า การแปลในปัจจุบัน คือ การถ่ายทอดข้อความจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่งโดยรักษารูปแบบ คุณค่า และ ความหมายในข้อความเดิมไว้อย่างครบถ้วน รวมทั้งความหมายแฝง ซึ่งได้แก่ความหมายทาง วัฒนธรรม ประชญา ความรู้สึก ฯลฯ

อัจฉรา ไส้ศัตรูไกล (2548, น.14) กล่าวว่า การแปล คือการถ่ายทอดความหมายจาก ภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่งให้ได้ตรงกันซึ่งเท่ากับว่า ผู้แปลต้องพยายามให้ผู้อ่านที่อ่านข้อความ แปลเข้าใจในสิ่งเดียวกันกับผู้อ่านข้อความจากต้นฉบับ

สัญญาวี สายบัว (2550, น.1) ให้นิยามว่า การแปลเป็นเรื่องการถ่ายทอดความหมาย ของต้นฉบับลงสู่ฉบับแปล ความจริงถือเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับผู้แปลที่จะต้องเก็บให้ได้จาก ต้นฉบับ และเป็นสิ่งสำคัญสิ่งหนึ่งในการกำหนดคุณภาพงานแปล งานแปลที่มีคุณภาพ คือการ คงอรรถรสเดิมของต้นฉบับไว้ในฉบับแปล เมื่อผู้ใดอ่านฉบับแปลก็จะเกิดผลสนองตอบ เช่นเดียวกับผู้อ่านต้นฉบับ

สุพรรณิ ปันมณี (2555, น.7) กล่าวว่า การแปลเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมาย จากสัญลักษณ์ทางภาษาหนึ่งไปสู่สัญลักษณ์ทางภาษาอีกชุดหนึ่ง ผ่านการใช้พจนานุกรมและ ไวยากรณ์อย่างเหมาะสม เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยเกณฑ์พิเศษนอกภาษาทั้งชุดอีกด้วย เกณฑ์พิเศษนอกภาษาที่ว่านี้ยกตัวอย่างเช่น วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ วิธีการนับวันเดือนปี เป็นต้น

จากความหมายของการแปลที่กล่าวมาข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า การแปลเป็นการ ถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง โดยมีองค์ประกอบหลักสามส่วนด้วยกัน ส่วนแรกคือ ภาษาต้นฉบับ (Source Language) ส่วนที่สองคือ ภาษาฉบับแปลหรือ ภาษาเป้าหมาย (Target Language) และส่วนสุดท้ายคือ นักแปล (Translator) ผู้ทำหน้าที่ ถ่ายทอดข้อความจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง ซึ่งผู้แปลต้องมีความรู้ทั้งในด้านภาษาศาสตร์

การสื่อสาร วัฒนธรรม ตลอดจนประสบการณ์และความรู้เฉพาะทางอื่น ๆ เพื่อที่จะได้แปลความหมายให้ผู้รับสารเข้าใจได้ตรงตามเจตนาของผู้ส่งสาร โดยภาษาฉบับแปลต้องคงความถูกต้องแม่นยำทั้งความหมาย ความเป็นธรรมชาติของภาษา อารมณ์ความรู้สึก และลีลาการเขียน

ความสำคัญของการแปล

ปัจจุบันนี้ความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยีด้านต่างๆ ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษา วิทยาศาสตร์ การสื่อสารคมนาคม และอื่น ๆ จนกล่าวกันว่าสังคมปัจจุบันเป็นสังคมข่าวสารข้อมูล (Information Society) การเผยแพร่ความรู้ความก้าวหน้าและข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลาง เพราะภาษาอังกฤษได้ชื่อว่าภาษาสากล (Strevens, 1987, น.56) หรือภาษาที่ใช้ระหว่างนานาชาติ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนา ต้องอาศัยการแปลเอกสารข่าวสาร และสรรพความรู้ต่าง ๆ เป็นภาษาของตนเอง เพื่อให้ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ และใช้ประโยชน์จากความรู้เหล่านี้ในการพัฒนาในวิถีชีวิตของตนเองหรือพัฒนาสังคมและประเทศชาติ ให้เท่าเทียมกับประเทศที่เจริญแล้ว (เสรี สมชอบ, 2542, น.1)

สีธา พินิจกุลดล (2543, น.3) ได้กล่าวว่า นักแปลมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพัฒนาประเทศ ทั้งการพัฒนากำลังคน การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาวิชาการ และการพัฒนากิจการระหว่างประเทศและยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า ถึงแม้ประเทศไทยจะได้เริ่มจัดการศึกษาให้กับประชาชนได้มีโอกาสได้เรียนภาษาฝรั่งเศสมาเป็นเวลาประมาณ 300 ปี ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแห่งกรุงศรีอยุธยาแต่ความก้าวหน้าทางการแปลเพื่อถ่ายทอดจากภาษาฝรั่งเศสมาเป็นภาษาไทยมิได้ก้าวหน้าไปไกลเท่าที่ควรอาจจะมีเหตุผลเนื่องจากขาดความสนใจในระดับชาติในการสนับสนุนงานด้านการแปล หรืออาจขาดการศึกษาด้านการสร้างนักแปลโดยตรง

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้ ได้มีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาหลายแห่งได้จัดให้มีการเรียนการสอนวิชาการแปลขึ้นในระดับปริญญาตรี และได้เปิดสอนสาขานี้ในระดับบัณฑิตศึกษา เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เป็นต้น เพื่อผลิตบุคลากรผู้มีความสามารถมารับใช้สังคมในวงการการศึกษาต่อไป

สำหรับกระทรวงศึกษาธิการนั้น ได้ให้ความสำคัญของการแปลมาเป็นเวลานานแล้ว คือ นับตั้งแต่ปี 2521 เป็นต้นมา กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งรับผิดชอบด้านการจัดทำหนังสือแปลได้ผลิตหนังสือแปลสาขาต่างๆ จำนวนมากเพื่อเสริมตำราเรียนและได้เผยแพร่ไปยังโรงเรียน ห้องสมุดและสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง (กรมวิชาการ, 2532)

ปัญญา บริสุทธ์ (2542, น.1) ได้เปรียบเทียบการแปลว่าสื่อหลักที่มีบทบาทในการถ่ายทอดข้อมูลความรู้ระหว่างชนชาติที่ใช้ภาษาต่างกัน ในบางครั้งกิจกรรมการแปลอาจมีบทบาทถึงกับเป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจระหว่างประเทศ ซึ่งมีวงเงินเป็นจำนวนมหาศาล ตลอดจนการทำสนธิสัญญาหรือความตกลงระหว่างประเทศซึ่งอาจเป็นผลได้ผลเสียของประเทศชาติในอนาคต

กล่าวโดยสรุปแล้ว การแปลมีความสำคัญต่อประเทศไทยมากขึ้นเรื่อยๆ ในด้านต่างๆ เนื่องจากประเทศไทยกำลังเร่งรัดพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ ให้ทันกับอารยะประเทศ และมีการส่งเสริมการลงทุนทั้งภายในและนอกประเทศอย่างต่อเนื่อง จึงจำเป็นต้องอาศัยวิทยาการและการถ่ายโยงเทคโนโลยี (Technology Transfer) โดยใช้ภาษาอังกฤษหรือภาษาต่างประเทศที่สำคัญ ๆ เป็นสื่อทั้งนั้น ดังนั้นจึงต้องอาศัยผู้แปลที่มีความรู้ เฉพาะสาขาวิชา ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ในเนื้อหาวิชาให้ถูกต้องตามหลักวิชา และสามารถใช้ภาษาที่ผู้อ่านทั่วไปไปอ่านรู้เรื่อง เข้าใจง่ายและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

ประเภทของการแปล

ประเภทของการแปลมีความหลากหลายซึ่งการแปลแต่ละประเภทย่อมมีความเหมาะสมและการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน แต่ทุกประเภทมีความสำคัญคนละแบบกันไปโดยการแบ่งประเภทของการแปลตามแนวของ (Newmark, 1988, น.45-47) ไว้ดังต่อไปนี้

1. การแปลแบบคำต่อคำ (Word-for-Word Translation) เป็นรูปแบบการแปลที่มักแปลแบบบรรทัดต่อบรรทัด รักษาลำดับคำในภาษาต้นฉบับ และแปลคำด้วยความหมายที่ตรงตัวที่สุดโดยไม่คำนึงถึงปริบท รวมถึงคำศัพท์ทางวัฒนธรรมก็แปลตามอักษรด้วยประโยชน์ของการแปลชนิดนี้ เพื่อให้เข้าใจในกลไกของภาษาต้นฉบับ หรือใช้เป็นขั้นตอนแรกของการแปลเพื่อวิเคราะห์ต้นฉบับที่มีเนื้อหาซับซ้อน ดังตัวอย่าง

ภาษาต้นฉบับ: He works in the house-now.

ภาษาแปล: เขาทำงานในบ้าน-ขณะนี้

2. การแปลตามอักษร (Literal translation) เป็นรูปแบบการแปลที่เปลี่ยนโครงสร้างไวยากรณ์ในภาษาต้นฉบับเป็นโครงสร้างไวยากรณ์ในภาษาฉบับแปลซึ่งเทียบเคียงกันได้แต่ยังคงแปลคำตรงตัวอยู่โดยไม่คำนึงถึงบริบท ถือเป็นขั้นตอนแรกของการแปลเช่นเดียวกันเพื่อให้เห็นถึงปัญหาในการแปลที่ควรได้รับการแก้ไขในเบื้องต้น ดังตัวอย่าง

ภาษาต้นฉบับ: When he entered the Hotel Matignon, he said:

“With us, it’s the people taking over here.”

ภาษาแปล: เมื่อเขาเข้าโรงแรมมาติยอน เขาพูดว่า “มันเป็นคนที่ครอบครองที่นี่กับพวกเรา”

3. การแปลแบบตรงภาษา (Faithful translation) เป็นรูปแบบการแปลที่พยายามถ่ายทอดความหมายให้ถูกต้องตามบริบทของภาษาต้นฉบับด้วยเงื่อนไขของโครงสร้างไวยากรณ์ในภาษาฉบับแปล ดังตัวอย่าง

ภาษาต้นฉบับ: Bendicks of Mayfair have established a reputation respected throughout the world for the Manufacture of chocolate Confectionery of the highest quality.

ภาษาแปล: บริษัทเบ็นดิคส์แห่งเมย์แฟร์ได้สร้างชื่อเสียงอันเป็นที่ยอมรับไปทั่วโลกในเรื่องการผลิตขนมหวานจากช็อกโกแลตที่มีคุณภาพสูงที่สุด

4. การแปลความ (Semantic translation) เป็นรูปแบบการแปลที่คล้ายกับการแปลแบบตรงภาษา เพียงแต่การแปลชนิดนี้จะรวมเอาความสุซสุนทรีย์ของภาษาต้นฉบับเข้าไว้ในภาษาฉบับแปลด้วย ภาษามีความสละสลวยเป็นธรรมชาติ ยืดหยุ่นในเรื่องการแปลความหมายตามความเหมาะสมเพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อนในเรื่องการเล่นคำหรือการใช้คำซ้ำมากเกินไป ดังตัวอย่าง

ภาษาต้นฉบับ: The submarine’s surface is perfectly smooth, with the forward diving planes, rear rudder and radio and sonar bubbles as the only protrusions.

ภาษาแปล: พื้นผิวของเรือดำน้ำเรียบเนียนไร้ที่ติ พร้อมสรรพทั้งปีกเรือดำน้ำ ด้านหน้า หางเสือหลังและสายอากาศวิทยุ รวมทั้งระบบตรวจจับโซนาร์เท่านั้นที่ยื่นออกมาจากลำเรือ

5. การแปลแบบเสรี (Free translation) เป็นรูปแบบการแปลที่ผลิตสารหรือแปลเนื้อหาโดยไม่ยึดติดกับรูปแบบหรือลักษณะใดๆ ของภาษาต้นฉบับ มักเป็นการถอดความที่ไม่ยาวกว่าภาษาต้นฉบับ เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า การแปลในภาษาเดียวกัน (Intralingual translation) ซึ่งมักมีลักษณะที่แต่งเติมถ้อยคำมากจนแทบไม่ใช้การแปลจากภาษาต้นฉบับเลย ดังตัวอย่าง

ภาษาต้นฉบับ: His statement is a completely false one.

ภาษาแปล: เขาไม่เคยพูดความจริงเลย

6. การแปลแบบสำนวน (Idiomatic translation) เป็นรูปแบบการแปลที่ถ่ายทอดเอาสารจากต้นฉบับมาทั้งหมด แต่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะความหมายบ้างโดยใช้ถ้อยคำเอาสารจากต้นฉบับมาทั้งหมด แต่มีการเปลี่ยนแปลงลักษณะความหมายบ้างโดยใช้ถ้อยคำและสำนวนเฉพาะของภาษาฉบับแปล ซึ่งถ้อยคำและสำนวนนั้นไม่ปรากฏในภาษาต้นฉบับ ดังตัวอย่าง

ภาษาต้นฉบับ: It was a blazing hot afternoon.

ภาษาแปล: บ่ายนี้มันช่างร้อนตับแตกเสียจริง

7. การแปลแบบสื่อความ (Communicative translation) เป็นรูปแบบการแปลที่พยายามให้ความหมายที่ตรงตามบริบทของภาษาต้นฉบับโดยเนื้อหาและลักษณะภาษาในภาษาฉบับแปลต้องเป็นที่ยอมรับและเป็นที่น่าสนใจแก่ผู้อ่าน ดังตัวอย่าง

ภาษาต้นฉบับ: When his father died his mother couldn't afford to send him to Eton any more.

ภาษาแปล: หลังจากที่พ่อเขาเสียแล้ว แม่เขาก็ไม่สามารถหาเงินส่งเขาไปเรียนที่วิทยาลัยตันได้อีกต่อไป

กระบวนการแปลและขั้นตอนการแปล

สิทธา พิณีจกวาดล (2543, น.25-27), จิระพรรษ์ บุญยะเกียรติ (2540, น.33-43) ปัญญา บริสุทธิ์ (2542, น.62-68), ประเทือง ทินรัตน์ (2545, น.4-5), สุพรรณิ ปิ่นมณี (2546, น.30-31) เสนอแนวคิดด้านกระบวนการแปลและขั้นตอนการแปลในทางเดียวกัน ดังนี้

1. การอ่านทำความเข้าใจต้นฉบับ ทำความเข้าใจทีละส่วนและทั้งหมด พิจารณาองค์ประกอบสำคัญของบทอ่าน คือ ภาษา เนื้อหา ความคิด และความหมาย โดยในการอ่านสารต้นฉบับ ผู้แปลต้องตีความต้นฉบับให้ถูกต้อง ดังนั้นผู้แปลจึงควรใช้กระบวนการอ่านเข้ามา

ตีความภาษาต้นฉบับ ความเข้าใจทั้งภาษาและเนื้อหาจะช่วยให้ผู้แปลเข้าใจวิธีคิด จุดมุ่งหมาย ตลอดจนสิ่งที่ละไว้ในฐานที่เข้าใจ ตามที่ปรากฏในต้นฉบับ

2. การผละออกจากภาษาต้นฉบับ เป็นวิธีที่แปลที่มุ่งเอาชนะความเคยชินกับโครงสร้างภาษาต้นฉบับ ผู้แปลมีความจำเป็นต้องแยกความหมายออกจากตัวภาษาในต้นฉบับอย่างสิ้นเชิงผู้แปลต้องพยายามลืมนิยาม วิธีเขียน การใช้คำ การผูกประโยคของภาษาต้นฉบับ ผู้แปลต้องไม่หลงว่าคำในภาษาต้นฉบับนั้นตรงกับคำในภาษาฉบับแปล และมีความหมายเท่ากัน ทุกประการผู้แปลต้องพยายามสลัดอิทธิพลของภาษาต้นฉบับออกไป เหลือไว้แต่ความเข้าใจ ความหมายเท่านั้น

3. การอ่านถ่ายทอดความหมาย เป็นขั้นตอนสุดท้ายด้วยการลงมือเขียนบทแปลผู้แปลต้องตระหนักว่าการแปลคือการนำเอาความคิดของผู้อื่นในภาษาหนึ่งมาถ่ายทอดในอีกภาษาหนึ่ง เป็นการเขียนใหม่ด้วยภาษาใหม่ โดยคงความหมายที่ผู้แต่งต้องการเพื่อให้ผู้อ่านในภาษาใหม่เข้าใจสิ่งเดียวกันกับผู้ผู้อ่านในภาษาเดิมเข้าใจ ให้สื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วยภาษาที่เป็นธรรมชาติที่สุด

4. การตรวจสอบในขั้นสุดท้าย เป็นขั้นตอนซึ่งกระทำหลังจากทบทวนเวลาไว้ระยะหนึ่ง เมื่อแปลเสร็จแล้ว เป็นหารตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของภาษาฉบับแปล และแก้ไขให้เหมาะสมตามธรรมชาติของภาษาฉบับแปล แล้วจึงส่งสารที่เรียบเรียงให้กับผู้อ่าน

ปัจจัยที่มีผลต่อการแปล

Hans J. Vermeer (1996, น.148-149) ได้กล่าวไว้ในทฤษฎี Skopos ว่า การแปลเป็นการผละออกจากวัฒนธรรมในตัวบทต้นฉบับมาสู่วัฒนธรรมปลายทาง เป็นการสร้างตัวบทใหม่ของ “สาร” ที่ต้องการส่งเป็นการนำเสนอข้อมูลในอีกวัฒนธรรมหนึ่งตามความต้องการของสังคมใหม่ ซึ่งผู้แปลต้องคำนึงถึงปัจจัยสำคัญต่อไปนี้

1. ผู้แปลต้องตีความต้นฉบับก่อนในฐานะที่เป็นผู้รับสาร เพราะผู้แปลไม่ได้ทำหน้าที่ในการส่งต่อเนื้อความที่มีอยู่ในตัวบทต้นฉบับเท่านั้น

2. ผู้แปลต้องเลือกหรือกำหนดหน้าที่สำหรับงานแปล เมื่อผู้แปลเลือกหรือกำหนดหน้าที่ที่ต่างกันให้กับงานแปลชิ้นหนึ่งๆ ก็ทำให้เลือกวิธีการแปลที่แตกต่างกันไป

3. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญมาก ตัวบทต้นฉบับหนึ่งๆ จะถูกสร้างขึ้นเพื่อทำหน้าที่อย่างหนึ่ง เมื่อมีการแปลมาเป็นอีกภาษาหนึ่งและผู้อ่านงานแปลมาอยู่ในอีกวัฒนธรรมหนึ่งไม่ใช่วัฒนธรรมเดียวกับตัวต้นฉบับแล้ว ผู้แปลจะต้องคำนึงถึงว่าควรจะให้งานแปลคงหน้าที่เดิมหรือไม่

ประวัติการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยและภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

การแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยนั้นเริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยพวกสอนศาสนาได้พิมพ์หนังสือคำสอนคริสต์ศาสนาเป็นภาษาไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ต่อมาในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นก็มีการพิมพ์หนังสือคำสอนศาสนาคริสต์ขึ้นอีกและในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการตื่นตัวทางการศึกษา มีการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ มีการสอนแปลเป็นทางราชการขึ้น

การแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยเริ่มแพร่หลายมากขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 เนื่องจากมีผู้รู้ภาษาอังกฤษมากขึ้น จึงมีการแปลภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยหลายสาขา เช่น ข่าวนิตยสาร บทความ นวนิยาย นิทาน บทละคร เป็นต้น

ในรัชกาลปัจจุบันคือ สมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 การแปลก็แพร่หลายมากขึ้น เนื่องจากความเจริญในด้านการสื่อสาร การศึกษากิจการพิมพ์ มีการแปลหนังสือในประเภทต่างๆ จากภาษาต่างประเทศมาเป็นภาษาไทย ตลอดจนมีการแปลภาษาไทยเป็นภาษาต่างประเทศ การแปลเกิดขึ้นเป็นอาชีพและธุรกิจชนิดหนึ่ง เมื่อการแปลเป็นอาชีพขึ้นจึงมีการสอนแปลในโรงเรียนและสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาทุกแห่ง เพื่อเตรียมตัวนิสิตนักศึกษาให้ประกอบอาชีพในด้านการสื่อสารมวลชนและธุรกิจอื่น ๆ นับได้ว่ารัชกาลนี้ การแปลมีการพัฒนาการสูงมาก มีการแปลทุกประเภท อาทิเช่น ข่าวนิตยสาร บทความ ขำขัน บทภาพยนตร์ บทโทรทัศน์ บทละคร นวนิยาย นิทาน เรื่องสั้น บทความทางวิชาการ สุทรพจน์ ร้อยแก้ว สุภาษิต ยิ่งไปกว่านั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระทัยในงานแปลและทรงงานแปลไว้หลายเล่ม (กัญญา ธรรมมงคล, 2537)

ทฤษฎีเกี่ยวกับคำนามประสม

คำจำกัดความของคำประสมในพจนานุกรม Oxford Advanced Learner's Dictionary (2010) ได้ให้ไว้ว่า “a compound word is a noun, an adjective, or a verb made of two or more words or parts of words, written as one or more words, or joined by a hyphen” ถอดความได้ว่า “คำประสม คือ คำนาม คำคุณศัพท์ หรือคำกริยา ที่ประกอบด้วยคำหรือหน่วยคำตั้งสองคำขึ้นไป ซึ่งสามารถเขียนเป็นคำเดี่ยว หรือหลายคำ หรือมีเครื่องหมายยัติภังค์ (-) คั่นกลาง (Bauer, 2001, น.695; Lapata and Lascarides, 2003, น. 235; Macherey, et al., 2001, น.1395)

ประเภทของคำนามประสมสามารถแบ่งได้หลายประเภทตามเกณฑ์ที่แตกต่างกันออกไป ดังตัวอย่างของ Carstairs-McCarthy (2002, น.61-62) ได้แบ่งคำนามประสมตามโครงสร้างหรือคำประเภทอื่น ๆ ที่มาประกอบคู่กับคำนามหลัก ซึ่งอยู่ทางด้านซ้าย ได้แก่

1. กริยา-นาม เช่นคำว่า swearword, drophammer, playtime
2. นาม-นาม เช่นคำว่า hairnet, mosquito net, butterfly net, hair restorer
3. คุณศัพท์-นาม เช่นคำว่า blackboard, greenhouse, faintheart
4. บุพบท-นาม เช่นคำว่า in-group, outpost, overcoat

นอกจากนี้ Carter and McCarthy (2006) ได้แบ่งคำนามประสมตามความสัมพันธ์ทางความหมาย เช่น

1. what someone does เช่นคำว่า language teacher
2. what something is for เช่นคำว่า grindstone, waste-paper basket
3. what the qualities of something are เช่นคำว่า whiteboard
4. how something work เช่นคำว่า immersion heater
5. when something happens เช่นคำว่า night frost
6. where something is เช่นคำว่า doormat
7. what something is made of เช่นคำว่า woodpile

จากการศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับคำนามประสมในภาษาอังกฤษ แบ่งคำนามประสมออกเป็นรูปแบบต่างๆ โดยให้ความสำคัญในเรื่องโครงสร้างและความสัมพันธ์ทางความหมาย ดังนั้นคำนามประสมในภาษาอังกฤษจึงนับได้ว่าเป็นกระบวนการสร้างคำกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง

กลวิธีการแปลคำนามประสม

กลวิธีการแปลคำนามประสมจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยมี 15 กลวิธี ดังนี้

1. การแปลโดยการใช้ข้อความอธิบาย เช่น

คำว่า earshot แปลว่า **ระยะที่จะได้ยินเสียง**

คำว่า defect แปลว่า **ออกจากฝ่ายหนึ่งและไปเข้ากับอีกฝ่ายหนึ่ง** (สุพรรณิ ปิ่น

มณี, 2549)

2. การแปลโดยการใช้ศัพท์ภาษาอังกฤษ เช่น

น้ำมัน หล่อลื่นแบบธรรมดา ส่วนใหญ่มักใช้ mineral oil จำพวก bring stock และ neutral oil เป็นองค์ประกอบหลัก (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547, น.208)

3. การแปลโดยการใช้คำภาษาอังกฤษในวงเล็บเพื่อกำกับคำยืม หรือคำที่สร้างขึ้น เช่น
คำว่า electric charges แปลว่า ไฟฟ้าประจุ
คำว่า heavy metals แปลว่า ธาตุหนัก
(อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547: 208)

4. การแปลโดยการใช้คำทับศัพท์ หรือคำยืม เช่น
คำว่า oxygen แปลว่า ออกซิเจน
คำว่า molecule แปลว่า โมเลกุล
คำว่า thermometer แปลว่า เทอร์โมมิเตอร์
(อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547: 207)

5. การแปลโดยการใช้คำทับศัพท์ หรือคำยืม แล้วเพิ่มคำอธิบาย เช่น
คำว่า bluebell แปลว่า ดอกบลูเบลล์
(เติมลักษณะนามคำว่า ดอก เพื่อบอกว่าเป็นดอกไม้ชนิดหนึ่ง)
คำว่า chipmunk แปลว่า ตัวชิพมังก์
(เติมลักษณะนามคำว่า ตัว เพื่อบอกว่าเป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง)
(สัญญาวี สายบัว, 2550)

6. การแปลโดยการใช้คำทับศัพท์ปนคำไทย เช่น
คำว่า video recorder แปลว่า เครื่องเล่นวิดีโอ
คำว่า olive oil แปลว่า น้ำมันโอลิว
(อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547: 207)

7. การแปลโดยการสร้างศัพท์ใหม่ด้วยการแปลคำยืมแบบตรงตัว เช่น
คำว่า chain rule แปลว่า กฎลูกโซ่
คำว่า air chamber แปลว่า ห้องอากาศ
(อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547: 208-209)

8. การแปลโดยการใช้ทั้งการสร้างศัพท์ใหม่ด้วยการแปลคำยืมแบบตรงตัวและการใช้คำอื่นที่มีความหมายใกล้เคียงกัน เช่น

คำว่า bedroom แปลว่า ห้องนอน

คำว่า classroom แปลว่า ห้องเรียน

(อัจฉรา เทพแปง, 2556: 67)

9. การแปลโดยการใช้คำในภาษาแปลสร้างศัพท์ใหม่ เช่น

คำว่า muscle แปลว่า กล้ามเนื้อ

คำว่า annular แปลว่า วงแหวน

(อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2547: 207-208)

10. การแปลโดยการใช้คำซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในภาษาไทย เช่น

คำว่า hour-glass แปลว่า นาฬิกาทราย

คำว่า chickean steak แปลว่า ไก่ย่าง

(Beekman and Callow, 1974)

11. การแปลโดยการแทนที่ด้วยวลีหรือประโยคที่ปรากฏในวัฒนธรรมของการแปลภาษา เช่น

He disappeared into his igloo.

แปลว่า เขาหายไปในห้องที่สร้างด้วยน้ำแข็งหลังนั้น

(คำว่า igloo เป็นบ้านของชาวเอสกิโม การบรรยายลักษณะของบ้านช่วยให้ผู้อ่านบทแปลเข้าใจดีกว่าการแปลทับศัพท์) (สัญญาวิ สายบัว, 2550)

12. การแปลโดยการแทนที่ด้วยสำนวนที่ปรากฏในวัฒนธรรมของภาษาแปล เช่น

คำว่า hypocrite แปลว่า คนปากอย่างใจอย่าง

(อาจแปลโดยใช้สำนวนเชิงเปรียบเทียบ เช่น คนหน้าไหว้หลังหลอก คนมือถือสาปากถือศีล คนปากว่าตาขยิบ คนปากหวานกันเปรี้ยว คนปากปราศรัยน้ำใจเชือดคอ) (สุพรรณณี ปันมณี, 2549)

13. การแปลโดยการถอดความด้วยการใช้คำหรือสำนวนในภาษาแปล เช่น

คำว่า big deal แปลว่า ไม่ใช่เรื่องธรรมดา

(ถ้าแปลตรงตัวว่า เรื่องใหญ่ หรือ เรื่องสำคัญ อาจไม่ได้ระดับของความหมายเทียบเท่ากับแปลโดยใช้คำตรงข้ามว่า ไม่ใช่เรื่องธรรมดา) (สุพรรณณี ปันมณี, 2549)

14. การแปลโดยการละคำ (ไม่แปล) เช่น

I won't go. **The reason** is because I don't like him.

แปลว่า ผมไม่ไป เพราะผมไม่ชอบเขา (ผู้แปลเลี่ยงไม่แปลคำว่า เหตุผล)

(Baker, 1992)

15. การแปลแบบสื่อความตามบริบท เช่น

D'you think he'll leave you and your families alone if Gryffindor wins the House Cup?

แปลว่า เธอคิดว่าเขาจะปล่อยเธอและครอบครัวเอาไว้เหรอกถ้าบ้านกริฟฟินดอร์ ได้ถ้วยปีนี้ (ผู้แปลแปลเป็น ถ้วยปีนี้ ซึ่งผู้แปลถ่ายทอดความหมายคำในภาษาต้นฉบับในบริบทของภาษาต้นฉบับไว้) (Rowling, 1997, น.197)

บทสรุป

การแปลต้องอาศัยทักษะในการอ่านและเขียนเพื่อความเข้าใจในเนื้อเรื่อง ความหมายของภาษาต้นฉบับ และเขียนเพื่อถ่ายทอดให้ถูกต้องตรงตามความเข้าใจ ตามวัตถุประสงค์ของผู้เขียนภาษาต้นฉบับ และคงอรรถรสเดิมไว้ นอกจากนี้การแปลต้องมีความรู้ความเข้าใจภาษาถึง 2 ภาษา คือ ภาษาต้นฉบับและภาษาแปลเพื่อถ่ายทอดและสื่อความหมายได้ถูกต้องและเป็นภาษาแปลที่ดี นอกจากนี้ยังต้องทำความเข้าใจทางด้านวัฒนธรรมของภาษาต้นฉบับซึ่งอาจจะแตกต่างจากภาษาแปล วัฒนธรรมและธรรมชาติของผู้เขียนจะแสดงออกหรือแฝงอยู่ในข้อเขียนของเขาเสมอ ถ้าผู้แปลขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องภาษาและวัฒนธรรมของการแปลของภาษาต้นฉบับแล้ว เขาอาจจะแปลหรือสื่อความหมายภาษาต้นฉบับผิดไปได้

การแปลค่านามประสมเป็นเรื่องการแปลที่มีลักษณะเฉพาะของตัวมันเอง ผู้แปลควรแปลด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ผู้แปลควรหาความรู้ความเข้าใจในกลวิธีการแปลที่ตนเองจะแปลก่อน เมื่อแปลแล้วถ้าเป็นเรื่องที่ยากต่อความเข้าใจก็ควรตรวจสอบกับเจ้าของภาษาแปลเพื่อที่จะไม่ทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้

บรรณานุกรม

กรมวิชาการ. (2532). *หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)*.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กัญญา ธรรมมงคล. (2537). พระอัจฉริยภาพด้านการแปลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

วารสารภาษาปริทัศน์. 1(5), 5-11.

- จิระพรรษ บุนยยะเกียรติ และคณะ. (2540). *ศาสตร์การแปล: รวมบทความเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร: คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เบญจมา บุญเต็ม. (2551). *การศึกษาการแปลคำอุทานในวรรณกรรมเรื่อง HARRY POTTER AND THE ORDER OF THE PHOENIX และ HARRY POTTER AND THE HALF-BLOOD PRINCE*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล).
- ประเทือง ทินรัตน์. (2545). *การแปลเชิงปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
- ปัญญา บริสุทธิ์. (2542). *ทฤษฎีและวิธีปฏิบัติในการแปล*. กรุงเทพฯ: อรุณการพิมพ์.
- สัญญาวิ สายบัว. (2550). *หลักการแปล*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิทธา พิณีภูวดล. (2543). *คู่มือนักแปลมืออาชีพ*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์.
- สุพรรณิ ปันมณี. (2555). *แปลผิด แปลถูก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2546). *การแปล 1*. เชียงใหม่: คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- _____. (2549). *การแปลขั้นสูง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เสรี สมชอบ. (2542). *การแปลเบื้องต้น*. อุบลราชธานี: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏอุบลราชธานี.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2547). วิวัฒนาการของการยืมคำและการบัญญัติศัพท์ในสังคมไทย. *วารสารอักษรศาสตร์*. 33(1), 207-209.
- อัจฉรา เทพแดง. (2556). *การสื่อสารค่านามประสมผ่านการแปลจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยนเรศวร).
- อัจฉรา ไส้ศัตรูไกล. (2548). *จุดมุ่งหมาย หลักการและวิธีการแปล*. ภาควิชาภาษาอังกฤษและภาษาศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). *ค่านามประสม: ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Baker, M. (1992). *In Other Words: A Coursebook on Translation*. London and New York: Routledge.

- Bauer, L. (2001). *Language Typology and Language Universals*. New York: Walter de Gruyter.
- Beekman, J. & Callow, J. (1974). *Translating the Word of God*. Michigan: Zondervan.
- Carstairs-McCarthy, A. (2002). *An Introduction to English Morphology*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Carter, R. & McCarthy, M. (2006). *Cambridge Grammar of English*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hans, V. (1996). *A Skopos Theory of Translation*. Heidelberg: TextCon Text.
- J. C. Catford. (1978). *A Linguistic Theory of Translation*. Britain: Oxford University Press.
- Lapata, M. & Lascarides, A. (2003) .Detecting Novel Compounds: The Role of Distributional Evidence. *In Proceeding of the 10th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistics*. 235-242. Hungary: Agro Hotel, Budapest.
- Macherey, K., Dai, A., Talbot, D., Popat, A. C. & Och, F. J. (2001). Language-Independent Compound Splitting with Morphological Operations. *In proceedings of the 49th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies*. 1395-1404. USA: Portland, Oregon.
- Newmark, P. (1988). *A Textbook of Translation*. London: Pearson Education Limited.
- Rowling, J. K. (1997). *Harry Potter and the Philosopher's Stone*. London: Bloomsbury.
- Stevens, P. "English as an International." English Teaching FORUM. Volume No.XXV, 4 October 1987.

สมรรถนะ : การพัฒนาตนเองของพนักงานรักษาความปลอดภัย
ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0

Competency: Self- development of security personnel to keep pace
with changes in Thailand 4.0

ณัฐกร วัชรสินธุ์¹

Natagorn Watcharasin

(pzpro@yahoo.com)

Received: March 05, 2019

Revised: December 20, 2019

Accepted: December 23, 2019

บทคัดย่อ

สมรรถนะ : การพัฒนาตนเองของพนักงานรักษาความปลอดภัยเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 บทความนี้ได้มุ่งวิเคราะห์ถึงแนวทางการพัฒนาตนเองของบุคลากรให้มีสมรรถนะและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน จากการศึกษาเอกสารและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วมกับผู้บริหารธุรกิจรักษาความปลอดภัย ได้รับรู้ถึงสมรรถนะของพนักงานรักษาความปลอดภัยที่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิบัติงาน ให้ได้ตามมาตรฐาน

การพัฒนาตนเองคือ การกระทำที่เสริมสร้างความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะต่างๆ ให้แก่ตนเอง เพื่อช่วยเพิ่มสมรรถนะในการปฏิบัติงานของพนักงานรักษาความปลอดภัย โดยอาศัยวิธีการ กระบวนการ และขั้นตอนต่าง ๆ ที่อาจจะมีทั้งในกรณีที่ทำด้วยตนเอง หรือได้รับการสนับสนุนจากองค์กรด้วย วงจรการพัฒนาตนเองประกอบด้วย 4 ขั้น คือ 1) การวางแผน 2)การนำไปปฏิบัติ 3) การติดตาม และ 4) การดำเนินการ จะเห็นได้ว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับความดี มีคุณค่าในตนเอง มีความสามารถที่จะเป็นผู้นำตนเองได้มีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเองตามสภาพที่เป็นจริงตรงกับที่ Roger ได้อธิบายไว้ ส่วนสมรรถนะการพัฒนาตนเองของพนักงานรักษาความปลอดภัยเพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงยุคไทยแลนด์ 4.0 ประกอบด้วย ความมุ่งมั่นในงาน ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความคิดริเริ่มสิ่งใหม่อย่างสร้างสรรค์ ความเอาใจใส่ คุณภาพ ความใส่ใจเรียนรู้ ความมีจิตสำนึกของการทำงานเป็นทีม การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว

คำสำคัญ : สมรรถนะ, การพัฒนาตนเอง

¹ กรรมการผู้จัดการ บริษัท รักษาความปลอดภัย สิงโต อัลปิโน จำกัด

Abstract

Competency: Self- development of security personnel to keep pace with changes in Thailand 4.0. This article aims to analyze the guidelines for self-development of personnel to have competency and operational efficiency from studying of the documentary and participatory action exchanges with security business executives, gets to know the performance of security personnel who lack knowledge and understanding in the operation to be as standards.

Self-development is an action that enhance one's own knowledge, skills performance and characteristics. It helps to increase work performance by relying on methods, processes, and procedures that may be both the case in person or receiving support from the organization as well. The circle of self-development consists of 4 steps 1) Plan 2) Do 3) Check and 4) Action. It can be seen that every human being is born with goodness, self-worth. Have the ability to be self-leader, are more likely to develop themselves according to the true conditions described by Roger. As competency of self- development of security personnel in order to keep up with the changes in Thailand 4.0 consists of work achievement, humility, creative new initiative , quality awareness, eager to learn, consciousness of work as a team work, being flexible and adaptable.

Keywords: Competency, Self- development

บทนำ

ในปัจจุบันสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมีความผันผวนอย่างรุนแรง ทำให้องค์กรธุรกิจและองค์กรภาครัฐหลายแห่งพยายามหาแนวทางในการพัฒนาองค์กรเพื่อสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน และสร้างความยั่งยืนในระยะยาว (สุธินี ฤกษ์ขำ, 2554) โดยกลยุทธ์การบริหารจัดการคนนั้น ถือว่าเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่มีความสำคัญ เนื่องจากทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพจะนำความมั่งคั่งมาสู่องค์กร ตลอดจนทำให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่าง

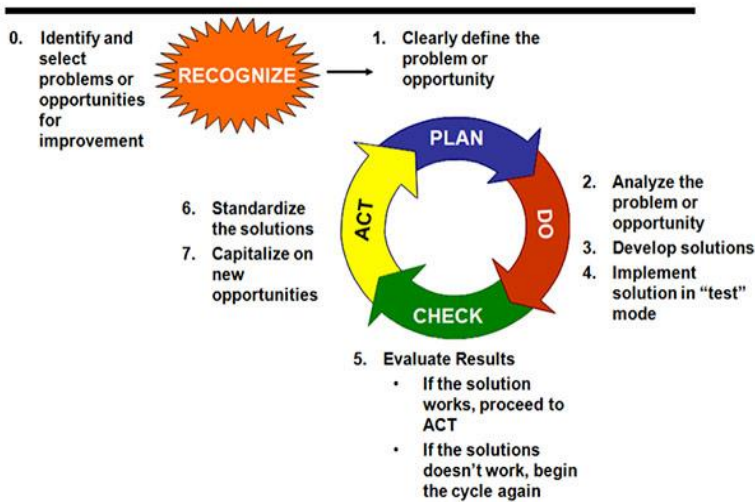
ราบรึน (Fong and Kleiner,2002) โดยแนวคิดสมรรถนะ (Competency) เป็นอีกแนวคิดหนึ่งด้านการจัดการทรัพยากรมนุษย์สมัยใหม่ ซึ่งได้รับความนิยมและได้รับการยอมรับว่ามีบทบาทในการช่วยบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพทั้งนี้ “สมรรถนะ” มีผู้ให้นิยามไว้หลายความหมาย แต่อาจสรุปได้ว่า สมรรถนะ หมายถึง ผลรวมของศักยภาพที่ซ่อนเร้น ความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออก ซึ่งมีผลต่อความสำเร็จขององค์กร โดยการนำแนวคิดสมรรถนะมาใช้ในองค์กร ส่วนใหญ่จะเริ่มนำแนวคิดสมรรถนะมาใช้ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงาน การพัฒนาพนักงาน และการจ่ายค่าตอบแทน จากนั้นจึงพัฒนามาใช้ในงานสรรหาและคัดเลือกพนักงาน เพื่อให้การดำเนินงานด้านการทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรมีความเชื่อมโยงกันทั้งระบบ (Ozcelik and Ferman, 2006)

ในยุคไทยแลนด์ 4.0 มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเทคโนโลยี การสื่อสาร สภาพเศรษฐกิจ และ ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่มีการส่งถ่ายถึงกันและกันเร็วขึ้น และจากการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นี้เองจึงเป็นเสมือน พลังผลักดัน ให้คนแต่ละคน ต่างต้องตระหนักถึง ความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง อันทำให้เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ เพื่อให้ตนมีความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้นการพัฒนาตนเองให้มีสมรรถนะและคุณภาพของพนักงานรักษาความปลอดภัย ถือเป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งพัฒนาพนักงานให้ คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีวิธีคิดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ซื่อสัตย์สุจริตและรับผิดชอบต่อส่วนรวม สามารถใช้เทคโนโลยี เพื่อให้เกิดความสะดวก รวดเร็ว ในการสื่อสาร รายงาน เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้อย่างทันเวลา เนื่องจากพนักงานรักษาความปลอดภัยมีหน้าที่ อันสำคัญที่เกี่ยวข้องใกล้ชิดกับความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินของประชาชน จึงจำเป็นสำหรับการพัฒนาสมรรถนะ และนำไปสู่การพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตนเอง

แนวคิดว่าการพัฒนาตนเองเกี่ยวของกับการเปลี่ยนแปลงส่วนบุคคลความสามารถ และได้เสนอวงจรการพัฒนาตนเองไว้ดังภาพ ภาพที่ 1

PDCA Cycle

ภาพที่ 1 วงจรการพัฒนาตนเอง PDCA

ที่มา :Miriam Porras and Àngels Tugores [ออนไลน์]

วงจรการพัฒนาตนเองเป็นเครื่องมือพื้นฐาน ที่มีเป้าหมายมุ่งเน้นให้เกิดการยกระดับคุณภาพ ปรับปรุงและพัฒนาต่อยอดล้วนจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินงานอย่างครบถ้วน ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติการตรวจสอบและการทำให้เป็นมาตรฐานทั้งสิ้น เหตุผลก็เพราะจะทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีระบบ ถูกทิศทางและหากพบปัญหาหรืออุปสรรคระหว่างทาง ก็จะมีรู้ตัว ได้ก่อน สามารถปรับแก้และหาทางรับมือได้ทันเพื่อให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้ตามต้องการ และเป็นพื้นฐานที่ดีของการต่อยอดการปรับปรุง

นักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม กล่าวถึง การพัฒนาตนว่า เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลไปสู่ทิศทางที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล ด้วยการตระหนักรู้ในตนเอง และพัฒนาตนไปสู่การรู้จักตนเอง การตระหนักในคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และการใช้ชีวิตได้อย่างเต็มศักยภาพที่ตนเองมีอยู่

ความหมายของการพัฒนาตน

คาร์ล โรเจอร์ (Carl Roger, 1951) กล่าวว่า บุคคลแต่ละคนเกิดมาพร้อมกับธรรมชาติ ด้านบวก คุณความดี การมีความสามารถ และการมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาตนเองไปข้างหน้าสู่การเป็นผู้ที่ทำงานต่างๆ ได้เต็มศักยภาพด้วยตนเอง

มาสโลว์ (Maslow, 1987) กล่าวว่า การพัฒนาตน หมายถึง การรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้และการใช้ความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุข คนที่มีการพัฒนาตนนั้นจะมีจิตใจที่สมบูรณ์มีจิตใจที่เปิดกว้างต่อประสบการณ์ใหม่ๆ มีทัศนคติที่สร้างสรรค์ มีการรับรู้ที่แท้จริงในศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ มีความใกล้ชิดต่อชีวิตที่เป็นจริงตามธรรมชาติ และมีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์

Boydell (1985) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองคือความพยายามทำสิ่งต่าง ๆ ให้สำเร็จด้วยตนเองซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงส่วนตัว มีความสามารถใหม่ๆ มีความคิดเห็นแตกต่างไปจากเดิมมีความรู้สึกใหม่เกิดขึ้น ทำให้รู้สึกว่าเป็นคนดีขึ้น

Meggison และ Pedler (1992) กล่าวว่า การพัฒนาตนเองเป็นการที่ผู้เรียนรู้ได้ตัดสินใจด้วยตนเองในการเลือกว่าจะเรียนอะไร เรียนเมื่อไร และจะเรียนอย่างไร เพื่อให้เกิดการพัฒนาทักษะ ความรู้และความสามารถในการทำงาน ซึ่งการเลือกการพัฒนาตนเองย่อมส่งผลกระทบต่อการทำงานในความรับผิดชอบของตนเองด้วย

สรุป การพัฒนาตน หมายถึง การรู้จักและตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเองอย่างถ่องแท้การมีแรงจูงใจด้านบวกในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลและใช้ความสามารถของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีอิสระในการตัดสินใจเลือก มีการปรับตัวและมีการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมตามสถานการณ์เพื่อสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง เช่น สามารถดำเนินกิจกรรม แสดงพฤติกรรม เพื่อสนองความต้องการ แรงจูงใจ หรือเป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือใช้ความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพตามศักยภาพของตนเอง และมีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

ความสำคัญของการพัฒนาตน

คนเราล้วนต้องการปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้มีชีวิตที่เป็นสุขในสังคม ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายของตนเองที่ตั้งไว้ และพัฒนาตนเองได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมโลก ดังนั้น การพัฒนาตนจึงมีความสำคัญ ต่อทั้งตนเอง บุคคลอื่น และสังคมโดยรวม ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาตนต่อตนเอง เป็นการเตรียมตนให้พร้อมในทุก ๆ ด้าน เพื่อรับกับการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่หลากหลายด้วยความรู้สึกเป็นสุข เช่น การปรับปรุงข้อบกพร่อง การพัฒนาพฤติกรรมให้เหมาะสม การขจัดคุณลักษณะที่ไม่ต้องการออกจากตัวเอง และการ

เสริมสร้างคุณลักษณะที่สังคมต้องการ ซึ่งถือเป็นการวางแนวทางให้สามารถพัฒนาตนไปสู่เป้าหมายในชีวิตได้อย่างมั่นคง การส่งเสริมความรู้สึก การมองเห็นคุณค่าแห่งตนให้สูงขึ้น การมีความเข้าใจตนเอง และสามารถทำหน้าที่ตามบทบาทของตนได้เต็มศักยภาพ

2. การพัฒนาตนต่อบุคคลอื่น เนื่องจากบุคคลย่อมต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน การพัฒนาในบุคคลหนึ่งย่อมส่งผลต่อบุคคลอื่นด้วย การปรับปรุงและพัฒนาตนเองจึงเป็นการเตรียมตนให้เป็นสิ่งแวดล้อมที่ดีของบุคคลอื่น ทั้งบุคคลในครอบครัวและเพื่อนในที่ทำงาน สามารถเป็นตัวอย่างหรือเป็นต้นแบบเพื่ออ้างอิงให้เกิดการพัฒนาในบุคคลอื่น ๆ ต่อไป เป็นประโยชน์ร่วมกัน ทั้งชีวิตส่วนตัวและการทำงานและการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขในชุมชน ที่จะส่งผลให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนาตนต่อสังคมโดยรวม ภารกิจของแต่ละหน่วยงานในสังคมต้องรับผิดชอบล้วนต้องอาศัยทรัพยากรบุคคลเป็นผู้ปฏิบัติงาน การที่ผู้ปฏิบัติงานแต่ละคนได้พัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ทันต่อพัฒนาการของรูปแบบการทำงานหรือเทคโนโลยี การพัฒนาเทคนิควิธีหรือวิธีคิดและทักษะใหม่ๆที่จำเป็นต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและคุณภาพของผลผลิต ทำให้หน่วยงานนั้นสามารถแข่งขันในเชิงคุณภาพและประสิทธิภาพกับสังคมได้สูงขึ้น ส่งผลให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวมได้

มนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่มีคุณค่าอยู่ในตัวเอง ทำให้สามารถฝึกฝนและพัฒนาตนได้ ไม่มีบุคคลใดที่มีความสมบูรณ์พร้อมทุกด้าน จนไม่จำเป็นต้องพัฒนาในเรื่องใด ๆ อีก แม้บุคคลจะเป็นผู้ที่รู้จักตนเองได้ดีที่สุด แต่ก็ไม่สามารถปรับเปลี่ยนตนเองได้ในบางเรื่อง ยังต้องอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในการพัฒนาตน การควบคุมความคิด ความรู้สึก และการกระทำของตนเอง มีความสำคัญเท่ากับการควบคุมสิ่งแวดล้อมภายนอก อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลมีความคิดติดยึดไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิด และการกระทำ จึงไม่ยอมสร้างนิสัยใหม่ หรือฝึกทักษะใหม่ๆ ที่จำเป็นต่อตนเอง เมื่อบุคคลพบปัญหาหรือข้อบกพร่องเกี่ยวกับตนเอง การปรับปรุงและพัฒนาตนเองสามารถดำเนินการได้ตลอดเวลา และต่อเนื่อง

แนวคิดจิตวิทยาเกี่ยวกับการพัฒนาตนของโรเจอร์ส

โรเจอร์ส (Rogers, 1961) นักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยม มีแนวคิดสำคัญที่เชื่อว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่ดีมีแรงจูงใจในด้านบวก เป็นผู้ที่มิเหตุผล สามารถตัดสินใจเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้

หากบุคคลเหล่านั้นได้รับการขัดเกลา รับผิดชอบเพียงพอและมีบรรยากาศที่เอื้ออำนวย ซึ่งจะนำไปสู่ทิศทางที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคลในการพัฒนาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ และนำไปสู่การเป็นบุคคลที่ทำหน้าที่ต่าง ๆ ในชีวิตอย่างเต็มศักยภาพ (fully functioning person)

1. องค์ประกอบแนวความคิดการพัฒนาดน

โรเจอร์ส ได้แบ่งองค์ประกอบออกเป็น 3 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ส่วนที่เป็นอินทรีย์ (The organism) หมายถึง การตอบสนองที่ประกอบด้วย ความคิดความรู้สึก พฤติกรรมทั้งหมดของบุคคลที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าทั้งภายในและภายนอกของบุคคล การตอบสนองสิ่งเร้าภายใน เช่น ความต้องการขั้นพื้นฐานต่าง ๆ ทางสรีระร่างกาย เป็นต้น และการตอบสนองสิ่งเร้าภายนอก เช่น สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว เป็นต้น

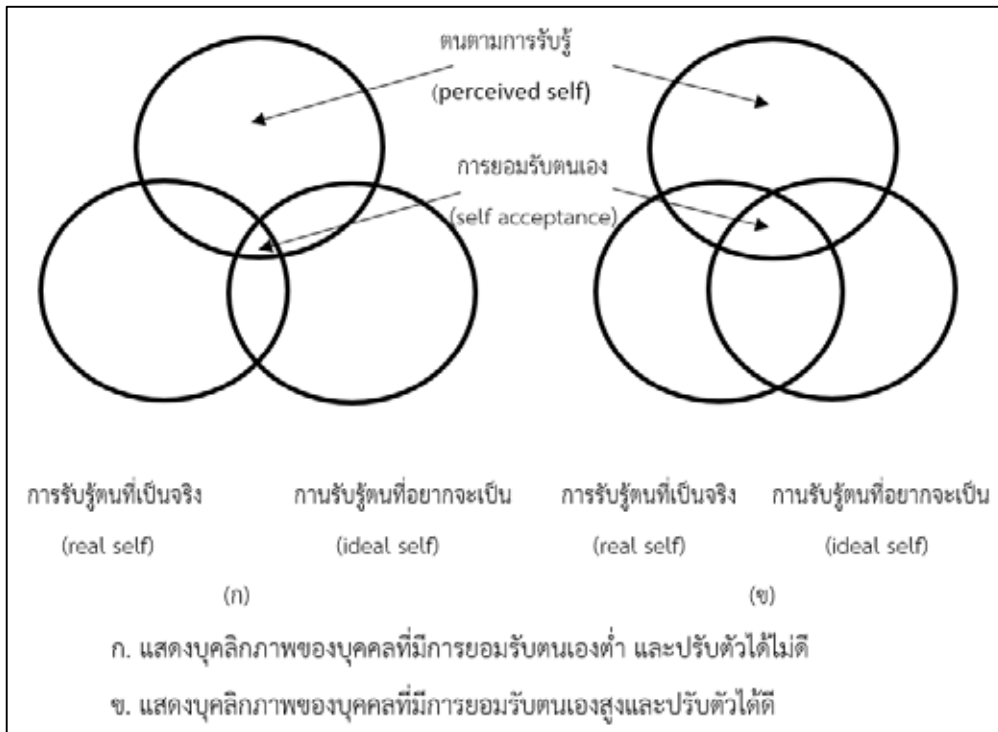
2. ส่วนที่เป็นสนามแห่งประสบการณ์ (Experiential field) หรือสนามแห่งปรากฏการณ์เป็นการรับรู้ประสบการณ์ทั้งหมดของบุคคล ผ่านการตีความและเงื่อนไขต่าง ๆ หรือประสบการณ์ที่ผ่านมา ซึ่งบุคคลจะให้ความหมายและเลือกรับรู้เฉพาะประสบการณ์สำคัญที่สอดคล้องกับโครงสร้างของตนตามที่ตนรับรู้

3. ส่วนที่เป็นตน (The self) คือส่วนที่เป็นการรับรู้ ค่านิยม หรือความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองของเรา ที่เรียกว่า อัตมโนทัศน์ (self concept) หรือความคิดรวบยอดของตน โดยคนเรามีการรับรู้และมองเห็นตนเองในหลายแง่หลายมุม

โรเจอร์ส ได้อธิบายว่า บุคคลที่มีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องนั้น จะมีตัวตนที่สอดคล้องกลมกลืนระหว่าง 1) การรับรู้ตนเอง (perceived self) คือการที่คนเราประเมินตนเอง และคิดว่าบุคคลอื่นมองตนเองว่าเป็นคนอย่างไร 2) ตนตามที่เป็นจริง (real self) คือ ตนที่บุคคลเป็นอยู่ในความจริง และ 3) ตนตามอุดมคติ (ideal self) คือ ตนที่บุคคลปรารถนาหรือคาดหวังอยากจะเป็น โดยการรับรู้ตนตามที่เป็นจริงหมายถึง การที่บุคคลมีความนึกคิดเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริงกับตนทั้งหมดในแนวคิดนี้มองว่าการพัฒนาตนของคนเราจะชะงักงัน ไม่มีประสิทธิภาพ หรือเป็นปัญหาด้านจิตใจได้เมื่อคนเรามีความไม่สอดคล้องกันในการรับรู้ตนเอง การไม่สอดคล้องกันในการรับรู้ตนเองดังกล่าว ทำให้คนเราไม่สามารถพัฒนาตนได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

Carl Roger กล่าวถึง หนทางหนึ่งในการเพิ่มความสอดคล้องระหว่างความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองกับความเป็นจริง คือ การพิจารณาตนเองจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง ทำให้มีความสอดคล้องระหว่างโครงสร้างแห่งตน และความเป็นจริงมากขึ้น มีการ

ยอมรับนับถือในตนเองและผู้อื่นมากขึ้น อันจะนำไปสู่การปรับตัวที่เหมาะสมและเกิดพฤติกรรมด้านบวก และได้แสดงถึงการยอมรับตนเองซึ่งเกิดจากความสอดคล้องระหว่างการรับรู้ตนเองที่เป็นจริง (real self) การรับรู้ตนเองที่อยากจะเป็น (ideal self) และ ตนตามการรับรู้ของตนเอง (Perceive Self) แสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงบุคลิกภาพของบุคคลที่มีการยอมรับตนเองแตกต่างกัน
ที่มา : ประยุกต์มาจาก Carl Roger, Simply Psychology [ออนไลน์]

2. ลักษณะของบุคคลที่มีการพัฒนาตน

ตามแนวคิดของโรเจอร์ มองว่าการพัฒนาตนของคนเราจะชะงักงัน ไม่มีประสิทธิภาพหรือเป็นปัญหาด้านจิตใจ เนื่องจากเกิดความไม่สอดคล้องกันในการรับรู้ของตนเอง กล่าวคือ การรับรู้ตนเองที่เป็นตามอุดมคติ และการรับรู้ตนเองตามความเป็นจริงขัดแย้งกัน ความไม่สอดคล้องกันในการรับรู้ตนเองดังกล่าว ทำให้บุคคลนั้นไม่สามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น การพัฒนาตนในแนวคิดของโรเจอร์ส จึงให้ความสำคัญกับการรู้จักตนเองและการพัฒนาตัวตน ให้มีการรับรู้ตนเองที่สอดคล้องกันระหว่างตนตามอุดมคติและตนตามที่เป็นจริง

โรเจอร์ส เสนอว่า บุคคลที่มีการพัฒนาตนให้เป็นผู้ที่มีการรับรู้ตนที่สอดคล้องกันระหว่างตนตามอุดมคติและตนตามที่เป็นจริง จะเป็นผู้ที่ทำการต่างๆ ได้อย่างเต็มศักยภาพ และเป็นผู้ที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

1. การเป็นผู้ที่เปิดรับประสบการณ์ต่าง ๆ บุคคลที่มีการพัฒนาตนในแนวคิดนี้ จะมีความพร้อมและความกล้าที่จะเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ โดยไม่กลัวความผิดหวังหรือความล้มเหลว เป็นผู้ที่มีการยอมรับประสบการณ์ต่างๆ ในชีวิต ทั้งดีและไม่ดี โดยไม่ใช้กลไกป้องกันตนเองมากเกินไป

2. การเป็นผู้ที่ใช้ชีวิตในแต่ละขณะได้อย่างเต็มที่ บุคคลที่มีการพัฒนาตนในแนวคิดนี้ เป็นผู้ที่มีความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิต ไม่หลีกเลี่ยงประสบการณ์ต่างๆ ด้วยความกลัวหรือวิตกกังวล

3. การเป็นผู้ที่เชื่อถือในการไตร่ตรองสิ่งต่าง ๆ ด้วยปัญญาของตน บุคคลที่มีการพัฒนาตนในแนวคิดนี้ จะพิจารณาใคร่ครวญ และตัดสินใจเลือกในการกระทำสิ่งต่างๆ บนความรู้ตัว และมีการไตร่ตรองจากภายในด้วยการพิจารณาจากความถนัด ความสนใจ ความเชื่อ ค่านิยมต่างๆ ที่ตนเองยึดถือร่วมกับการรักษาความสมดุลกับสิ่งแวดล้อมภายนอก มากกว่าจะเป็นการตัดสินใจเลือกในการทำการต่างๆ เพราะอิทธิพลจากภายนอกมาบอกว่าสิ่งใดควรทำสิ่งใดไม่ควรทำ

4. การเป็นผู้ที่มีความเป็นอิสระและพึ่งพาตนเองได้ บุคคลที่มีการพัฒนาตนได้อย่างเหมาะสมนั้นจะมีความเป็นอิสระที่จะเลือกทำการต่างๆ มีความพร้อมที่จะเผชิญกับผลลัพธ์ต่างๆ และพร้อมรับผิดชอบต่อการตัดสินใจต่อการกระทำของตนเอง

5. การเป็นผู้ที่มีการริเริ่มสร้างสรรค์ บุคคลที่มีการพัฒนาตนเองในแนวคิดนี้จะเป็นผู้ที่มีการริเริ่มแนวทางใหม่ในการดำรงชีวิตในแต่ละขณะ เป็นผู้ที่ไม่ทำการต่างๆ ตามความเคยชินแบบเดิมๆ หรือถูกผูกมัดกับรูปแบบอดีตเดิมๆ หรือกังวลเกี่ยวกับอนาคตข้างหน้าที่ยังมาไม่ถึง จะเห็นได้ว่า การที่บุคคลจะมีการพัฒนาตนได้อย่างเหมาะสมนั้น ส่วนหนึ่งจะขึ้นอยู่กับประสบการณ์ การได้รับการยอมรับโดยปราศจากเงื่อนไข ส่งผลให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ แม้ว่าพฤติกรรมบางอย่างของเขานั้นจะไม่ใช่ที่ยอมรับก็ตาม แต่บุคคลรอบข้างก็ยังให้ความรักและยอมรับเขาอยู่ เขาจะไม่เกิดความรู้สึกว่าตนเองไร้คุณค่า และยังสามารถยอมรับตนเองได้ ถึงแม้ว่าเขาจะมีการตัดสินใจทำบางอย่างที่เสี่ยง เขาก็ยังกล้าที่จะรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง สามารถควบคุมพฤติกรรมของตนเองไปสู่การเปลี่ยนแปลงและแก้ไขในสถานการณ์ต่างๆ ได้ กล้าที่

จะเผชิญกับประสบการณ์ใหม่ๆ สามารถใช้พลังที่มีอยู่ในตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ในทิศทางที่สอดคล้องกัน และสามารถพัฒนาตนเองให้อยู่อย่างมีประสิทธิภาพเป็นบุคคลที่สมบูรณ์

แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะ

เดวิด แมกเคลแลนด์ (David C. McClelland) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับสมรรถนะ หมายถึงบุคลิกลักษณะที่ซ่อนอยู่ภายในของแต่ละคนซึ่งสามารถผลักดันให้บุคคลนั้นสร้างผลการปฏิบัติที่ดีหรือตามเกณฑ์ที่กำหนด

บอยาตซีส อาร์ อี (Boyatzis R.E.) ได้ให้ความหมายสมรรถนะหมายถึง สิ่งที่มีอยู่ในตัวบุคคลซึ่งถือเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมของบุคคลเพื่อให้บรรลุถึงความต้องการของงานภายใต้ปัจจัยสภาพแวดล้อมขององค์กร และทำให้บุคคลมุ่งมั่นสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ

สเปนเซอร์ แอน สเปนเซอร์ (L.M. Spencer and S.M. Spencer) คุณลักษณะของบุคคลที่มีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลต่อความมีประสิทธิภาพของเกณฑ์ที่ใช้และการปฏิบัติงานที่ได้ผลการทำงานที่ดีขึ้นกว่าเดิม ได้เปรียบเทียบคุณลักษณะดังกล่าวไว้ใน Iceberg Model และอธิบายคุณลักษณะของบุคคลไว้ 2 ส่วนคือส่วนที่มองเห็นได้ ส่วนที่ซ่อนอยู่ภายในซึ่งสังเกตได้ยาก

งานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะพนักงานรักษาความปลอดภัย

วรรณวิสา แยมทัพ ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดฝึกอบรมสมรรถนะวิชาชีพพนักงานรักษาความปลอดภัย พบว่าปัญหาหลักของการประกอบวิชาชีพคือเรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ขาดการฝึกอบรมที่ได้มาตรฐาน และสุรพัฒน์ มังคะลี ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมสมรรถนะหัวหน้าชุดปฏิบัติการในธุรกิจด้านการรักษาความปลอดภัยในประเทศไทย พบว่าสมรรถนะของหัวหน้าหน่วยประกอบด้วย ภาวะผู้นำ ทักษะการจัดการ การสื่อสาร การพัฒนาบุคลากร การบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริหารปฏิบัติงาน

จากการศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับสมรรถนะของพนักงานรักษาความปลอดภัยที่ได้นำเสนอนี้ทำให้ทราบว่าปัญหาหลักคือเรื่องประสิทธิภาพ การปฏิบัติงานของพนักงาน ที่จะต้องมีการพัฒนาสมรรถนะอย่างจริงจังทั้งระดับพนักงานและหัวหน้าพนักงาน ในการทำหน้าที่รักษาความปลอดภัย เพื่อให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลง

สรุป

สมรรถนะของพนักงานรักษาความปลอดภัยในการพัฒนาตนเอง เป็นความสามารถของพนักงานในการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่องานรักษาความปลอดภัย ในคุณลักษณะด้านความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skill) ลักษณะเฉพาะตัว (Attribute) พฤติกรรม (Behavior) ประกอบกันทำให้สามารถปฏิบัติงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ เกิดผลสำเร็จและบรรลุเป้าหมายตามที่ได้วางไว้ โดยสิ่งจำเป็นของพนักงานรักษาความปลอดภัยในทศวรรษนี้ ควรมีสมรรถนะที่พึงมีและพึงปฏิบัติมาเป็นพื้นฐาน (Competency base) ในการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านการฝึกอบรมและพัฒนา และการประเมินผลของการปฏิบัติงาน รวมถึงการกำหนดค่าตอบแทนและภาระหน้าที่ อันก่อให้เกิดสมรรถนะได้อย่างมีศักยภาพ คือ

1. ความมุ่งมั่นในงาน (Achievement) เพื่อให้การปฏิบัติงาน ดำเนินการอย่างสะดวก รวดเร็ว คล่องตัวและเป็นระเบียบแบบแผน ตามที่กำหนดและบรรลุเป้าหมาย
2. ความอ่อนน้อมถ่อมตน (Respect- for others) เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันญาติมิตร และพี่น้อง ที่เสมอเหมือนครอบครัว เดียวกัน
3. ความคิดริเริ่มสิ่งใหม่อย่างสร้างสรรค์ (Initiative to Creative) เพื่อพัฒนานวัตกรรมใหม่
4. ความเอาใจใส่คุณภาพ (Quality Awareness) เพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ
5. ความใฝ่ใจเรียนรู้ (Eager to Learn) และให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมจากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการสร้างองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้และปฏิบัติได้จริง
6. ความมีจิตสำนึกของการทำงานเป็นทีม (Team Spirit) มีคุณธรรมและภาวะการณ์นาที่ตี ที่เรียกว่าการมีจิตสาธารณะ หรือ จิตอาสาที่ตีงาม
7. การมีความยืดหยุ่นและปรับตัว (Adaptability) เพื่อก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ หรือยุคการสื่อสารที่ไร้พรมแดน ทั้งการพัฒนางาน การพัฒนาตนเอง ให้สามารถรับมือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

- สุธินี ฤกษ์ขำ.(2554). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคเอกชนไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ*. 28(2), 1-13.
- วรรณวิสา แยมทัพ. (2558). *การพัฒนาชุดฝึกอบรมสมรรถนะวิชาชีพพนักงานรักษาความปลอดภัย*. (ปรัชญาดุษฎีนิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- สุรพัฒน์ มังคะลี. (2557). *การพัฒนาโปรแกรมฝึกอบรมสมรรถนะหัวหน้าชุดปฏิบัติการในธุรกิจด้านการรักษาความปลอดภัยในประเทศไทย*. (ปรัชญาดุษฎีนิพนธ์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยรามคำแหง).
- Boydell, T. (1985). *Management self-development: A guide for managers, organizations and institution*. Geneva: International labour Office.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. New York: Garper & Row.
- Megginson, D. & Pedler, M. (1992). *Self-development: a facilitator' guide*. London: McGrawHill.
- Miriam Porras and Àngels Tugores. (2019). *PDCA cycle*. สืบค้น 15 กุมภาพันธ์ 2562, <http://cisterpearls.blogspot.com/2016/04/session-2.html>.
- Ozcelik,G. and Ferman, M. (2006). *Competency Approach to Human Resources Management: Outcomes and Contributions in Turkish Cultural Context*. Human Resource Development Review.
- Rogers, C.R. (1961). *On becoming a person*. Boston: Houghton Mifflin.
- Rogers, C.R. (1951). *Client-centered therapy: Its current practice, implecations, and theory*. Boston: Houghton Mifflin.
- Roger, C.R. Simply Psychology. (2019). สืบค้น 15 กุมภาพันธ์ 2562. จาก <https://www.simplypsychology.org/carl-rogers.html>.
- Boyatzis, R.E. (1982). *The Competent Manager*. New York: McGraw-Hill.
- Spencer, M and Spencer, M.S. (1993). *Competence at work: Models for Superiors Performance*. New York: John Wiley & Sons.

ทุนจิตวิทยาเชิงบวก : แนวคิด การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงาน
ของข้าราชการกรุงเทพมหานคร

Positive Psychology Capital: Concept, The Quality Development of
Working Life of Bangkok Metropolitan Administration Officers

นราทิพย์ ผินประดับ¹

Naratip Phinpradub

(pzpro@yahoo.com)

Received: March 05, 2019

Revised: December 16, 2019

Accepted: December 22, 2019

บทคัดย่อ

จิตวิทยาเชิงบวกเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์นำมาใช้ในการแสวงหาคำตอบ เพื่อการพัฒนาและฝึกฝนอัจฉริยภาพ เสริมสร้างคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ปัจจุบันแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง และเสนอทุนจิตวิทยาเชิงบวกการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานครในลักษณะ 1) การรับรู้ศักยภาพของตนเอง มีความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ในความพยายามทำงานที่ท้าทายความสามารถของตนให้ประสบผลสำเร็จ 2) การมองโลกในแง่ดี เป็นการคิดถึงความสำเร็จที่เกิดขึ้นในตอนนี้และวันข้างหน้า 3) ความคาดหวัง ความมุ่งมั่นที่จะไปให้ถึงเป้าหมายและหากจำเป็นก็สามารถปรับเปลี่ยนแนวทางไปสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จได้ 4) ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ เมื่อพบปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ สามารถที่จะควบคุมและปรับอารมณ์คืนสู่สภาพปกติได้อย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ : ทุนจิตวิทยาเชิงบวก คุณภาพชีวิตในการทำงาน

¹ นักวิชาการจัดเก็บรายได้ชำนาญการพิเศษ หัวหน้าฝ่ายรายได้ สำนักงานเขตคลองสามวา กรุงเทพมหานคร

Abstract

Positive psychology is a scientific method used in the pursuit of knowledge for the development and training of genius, enhance the quality of working life of personnel to be more efficient and complete. Today, the positive psychology has gained increasing attention in recent times, and offered positive psychological capital for improving the quality of working life of Bangkok Metropolitan administration officers, that is characterized by : 1) Awareness of one's potential confidence in own ability to take on and put in the necessary effort to succeed at challenging tasks; 2) Optimism, making a positive attribution of the achievements that happening now and in the future; 3) Expectation, persevering toward goals and, when necessary, redirecting paths to goals in order to succeed; and 4) Resilience, when encountering problems or obstacles in working to achieve the set goals, one will be able to control and restore the mood to normal quickly.

Keywords: Positive psychology capital, Quality of working life

บทนำ

การพัฒนาทรัพยากรบุคคลจัดเป็นปัจจัยหนึ่งที่ยังคงสำคัญ เพราะทรัพยากรบุคคลเปรียบเสมือนสินทรัพย์ที่ทรงคุณค่ามากที่สุดขององค์กร และเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่สามารถสร้างความได้เปรียบเชิงการแข่งขัน ด้วยเหตุผลดังกล่าว องค์กรต่าง ๆ จึงพยายามที่จะแสวงหากลยุทธ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ในการบริหารทรัพยากรบุคคล จากแนวคิดที่ว่าบุคลากรเป็นทุนขององค์กรประเภทหนึ่งที่ต้องรักษาไว้ วิธีหนึ่งที่ยังคงจะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรได้ก็คือ การทำให้บุคลากรรับรู้ถึงความสำคัญของตนเองที่มีต่องานและต่อองค์กร ซึ่งจะเป็นแรงจูงใจให้กับบุคลากรเกิดเป็นความผูกพันทางจิตใจ นอกจากนี้ฝ่ายบริหารจัดการ ต้องให้ความดูแลเอาใจใส่ พัฒนาความรู้ความสามารถให้กับบุคลากร ตลอดจนการทำความเข้าใจถึงสิ่งที่บุคลากรนึกคิดหรือมีความต้องการอยู่ในใจ ซึ่งแนวคิดในการมองสิ่งที่บุคลากรนึกคิดหรือสิ่งที่อยู่ในจิตใจนี้ เรียกว่า ทุนทางจิตวิทยาด้านบวก (Positive psychological capital) ซึ่งเสนอโดย Luthans et al. (2007) ที่มีการพัฒนาขึ้นโดยใช้ตัวแปรของ

จิตวิทยาเชิงบวก (Positive psychology) จำนวน 4 ตัวแปร คือ การรับรู้ศักยภาพของตนเอง (Self-efficacy) ความคาดหวังในการทำงาน (Hope) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) และ ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (Resilience) มาศึกษาร่วมกัน เมื่อบุคลากรมีทุนทางจิตวิทยาด้านบวกจะส่งผลให้พนักงานมีความผูกพันต่องานและต่อองค์กร (Larson & Luthans, 2006)

นอกจากแนวคิดทุนทางจิตวิทยาด้านบวกแล้ว คุณภาพชีวิตในการทำงาน (Quality of working life) ถือเป็นสิ่งที่สำคัญในการตัดสินใจของบุคลากรว่าจะทำงานกับองค์กรหรือจะลาออกเพื่อไปทำงานที่องค์กรอื่นที่ดีกว่า เนื่องจากการดำเนินชีวิตประจำวันของคนเรานั้นต่างก็มีความต้องการที่จะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี มีความสะดวกสบาย ใช้ชีวิตอย่างมีความสุข แม้แต่ในการทำงานก็เช่นเดียวกัน บุคลากรแต่ละคนต่างก็มีความต้องการที่จะทำงานให้ประสบความสำเร็จตามท้องที่การคาดหวัง มีความสุขในการทำงาน ได้รับการยอมรับจากหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงาน ตลอดจนผู้ใต้บังคับบัญชาอีกทั้งยังต้องการที่จะได้รับรางวัลหรือสิ่งตอบแทนจากการทำงานนั้นด้วย ขณะที่บุคลากรบางส่วนต้องการมีเวลาที่สมดุลกันระหว่างชีวิตส่วนตัวและการทำงาน แม้ว่าความต้องการการตอบสนองเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของแต่ละบุคคลนั้นจะมีความแตกต่างกัน แต่ทุกคนก็ต้องการการตอบสนองความต้องการและความปรารถนา ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจอย่างเพียงพอ ยุติธรรมและมีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข (ศรุต กาญจนหิรัญ, 2555)

จิตวิทยาเชิงบวกเป็นการศึกษาและค้นหาจุดแข็งของมนุษย์ด้านวิทยาศาสตร์ (Positive psychology is the scientific and practical explorations of human being) การพัฒนาในด้านคุณค่า (Value) ความลื่นไหลในการดำเนินกิจกรรม (Flow) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) ความหวัง (Hope) และความสุข (Happiness) และหาแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะทางด้านบวกเหล่านี้ เพื่อช่วยเติมเต็มชีวิตของมนุษย์ให้มีคุณค่าและสมบูรณ์ (Seligman and Csikszentmihalyi, 2000) ช่วยให้ผู้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงาน มีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดการหรือรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่กลุ่มผู้บริหารองค์กรหันมาให้ความสนใจเพื่อพัฒนาบุคลากรในองค์กร และนำไปสู่การมีประสิทธิภาพขององค์กรได้ (Luthans and Youssef, 2004) จากความสำคัญของทุนจิตวิทยา ดังกล่าว ผู้ศึกษาจึงได้รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร ตำราทั้งในและต่างประเทศเพื่อเขียนบทความเรื่อง “ทุนจิตวิทยาเชิงบวก : แนวคิด การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการสน

กรุงเทพมหานคร” เพื่อเป็นแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพ และคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

เพื่อศึกษาแนวคิดการนำทุนทางจิตวิทยาด้านบวก ซึ่งประกอบด้วย การรับรู้ศักยภาพของตนเอง ความคาดหวังในการทำงาน การมองโลกในแง่ดีและความยืดหยุ่นทางอารมณ์ มาพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการกรุงเทพมหานคร

ความหมายของทุนทางจิตวิทยาด้านบวก

นักวิชาการด้านจิตวิทยา ได้ให้ความหมายของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกว่า หมายถึง คุณลักษณะหรือความสามารถทางบวกของบุคคลซึ่งสามารถพัฒนาได้ มีความเป็นเอกลักษณ์ และส่งผลต่อผลการปฏิบัติงาน

นอกจากนี้ ยังได้ให้นิยามว่า ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก คือความสามารถ ในการจัดการ สิ่งต่าง ๆ หรือการประเมินของบุคคลถึงความเป็นไปได้ที่จะประสบผลสำเร็จ แนวทางที่มีคุณค่า ในการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลภายในองค์กร

นาริรัตน์ เอี่ยมตั้งพาณิชย์ (2555, น.11-12) สรุปรว่า ทุนทางจิตวิทยาด้านบวก (Positive psychological capital: PsyCap) พัฒนามาจากการศึกษาพฤติกรรมองค์กรเชิงบวก (Positive organization behavior: POB) ซึ่งมีรากฐานมาจากแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก (Positive psychology) องค์กรประกอบทั้ง 4 ประการส่งผลต่อความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมหรือการแสดงออกที่สามารถวัด พัฒนา และสามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลการปฏิบัติงานที่โดดเด่นและผลผลิตที่เพิ่มขึ้น

รวมถึง เป็นสภาวะทางจิตใจของบุคคลที่แสดงถึงความเข้มแข็งและศักยภาพทางจิตใจ แม้บุคคลจะต้องเผชิญกับปัญหาหรืออุปสรรคในการทำงานก็จะสร้างเสริมพฤติกรรมทางบวก คือมีความหวังมั่นใจว่าตนเองจะหาวิธีการในการแก้ปัญหาได้ ซึ่งสภาวะทางจิตใจนี้จะส่งผลต่อพฤติกรรมขององค์กร

สรุป ทุนทางจิตวิทยาด้านบวก หมายถึง แนวคิดของบุคคลในทางบวกซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงาน ตลอดจนจรรยาบรรณพฤติกรรมทางบวกในการดำเนินชีวิตทั้งในการปฏิบัติงานในองค์กรและการดำเนินชีวิตประจำวัน

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทุนทางจิตวิทยาต้านบวก

เมื่อวิวัฒนาการต่างๆ มีการพัฒนามากยิ่งขึ้น องค์กรก็เริ่มที่จะให้ความสำคัญกับบุคลากรมากขึ้น เพราะบุคลากรนับเป็นต้นทุนประเภทหนึ่งขององค์กรที่จะต้องลงทุนด้วยมากที่สุด นับตั้งแต่การคัดสรรคัดเลือก การฝึกอบรม การจ่ายค่าตอบแทนและสวัสดิการต่าง ๆ การอำนวยความสะดวกต่างๆ ในการทำงานของบุคลากร การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีในการทำงาน การทำให้บุคลากรมีความสุข มีความพึงพอใจในงาน เกิดความผูกพันต่อองค์กร เป็นต้น

แรกเริ่มในการก่อตั้งองค์กร หรือธุรกิจใด ๆ ก็ตาม เราจะต้องมีต้นทุน ที่เรียกว่า ทุนทางเศรษฐศาสตร์ (Traditional economic capital) เช่น เงินสด สินทรัพย์ที่จับต้องได้ เช่น ที่ดิน อาคารสำนักงาน โรงงาน อุปกรณ์ โปรแกรมซอฟต์แวร์ ระบบการทำงาน ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ โดยทุนทางเศรษฐศาสตร์นี้ก็จะแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่คุณมี (What you have) ซึ่งทางในเศรษฐศาสตร์นั้น ถ้าองค์กรไหนมีเงินมาก มีสินทรัพย์ที่เป็นของตัวเอง องค์กรนั้นก็จะมีโอกาสที่จะได้เปรียบในการทำธุรกิจสร้างผลกำไรได้มาก แต่ทุนในเศรษฐศาสตร์นี้เป็นทุนที่ไม่มี ความคงอยู่ยาวนาน เช่น เงินสด เทคโนโลยี ไม่มีความเป็นพิเศษแตกต่างจากคนอื่น เพราะในทุกๆ องค์กรสามารถที่จะสร้างขึ้นได้เช่นกัน โดยที่ทุนในด้านเงินสดและสินทรัพย์นี้สามารถที่จะเพิ่มมากขึ้นได้ แต่อาจจะไม่สามารถเชื่อมต่อถึงกันและกันได้ และอาจจะมีการหมดลงหรือเสื่อมสภาพได้

ทุนตัวถัดไปที่องค์กรหรือธุรกิจจะต้องให้ความสำคัญคือ ทุนมนุษย์ (Human capital) ซึ่งในที่นี้คือ บุคลากรในทุกระดับที่ทำงานให้กับองค์กร ทุนมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวพนักงานทุกคนคือ ความรู้ ความสามารถ ทักษะในการทำงาน ความคิดสร้างสรรค์ การศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นตัววัดองค์กรในด้านที่ว่า คุณรู้อะไร (What you know) โดยจะวัดจากบุคลากรที่ทำงานอยู่ในองค์กรนั้น ทำให้องค์กรต้องมีเกณฑ์ในการวัดหรือประเมินพนักงานขององค์กรว่ามีผลการปฏิบัติงานอย่างไร ซึ่งวิธีในการวัดก็มีมากมายแตกต่างกันไป เช่น การประเมินผล 360 องศา การประเมินโดยหัวหน้างาน การดูจากยอดขาย ที่ทำได้ในแต่ละช่วงประเมิน เป็นต้น ถ้าพนักงานมีผลการปฏิบัติงานที่ดี องค์กรนั้นก็จะมีต้นทุนที่มีค่ามากและเป็นต้นทุนที่สามารถช่วยนำพาองค์กรให้เดินไปข้างหน้าได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

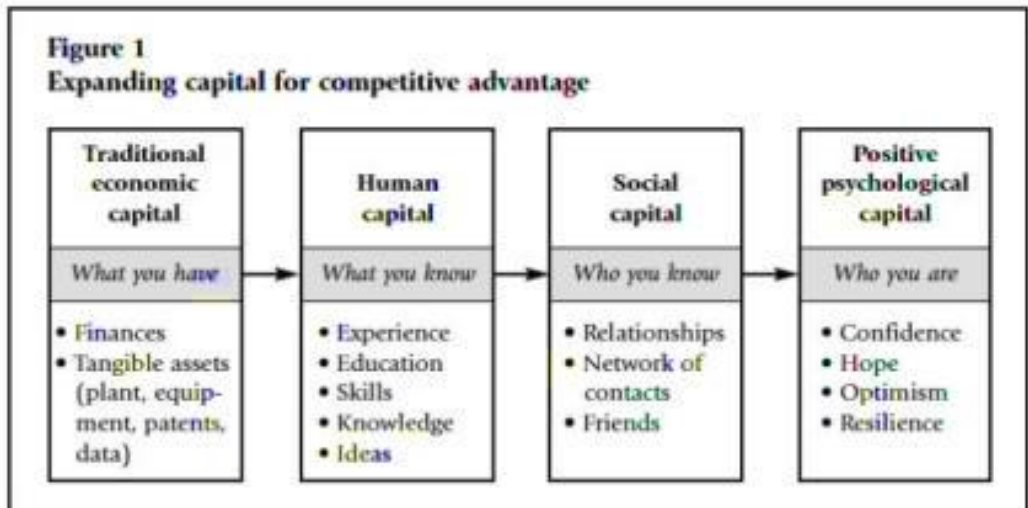
ทุนตัวถัดมาที่องค์กรต้องสร้างขึ้นนั้นสามารถเป็นได้ทั้งทุนที่ใช้ภายในองค์กรหรือภายนอกองค์กร คือ ทุนทางสังคม (Social capital) เป็นทุนที่จะวัดว่า คุณรู้จักบุคคลไหนบ้าง (Who you know) โดยวัดได้จากระดับความสัมพันธ์ต่าง ๆ กับเพื่อนร่วมงาน ลูกค้า คู่แข่งทาง

ธุรกิจ เครือข่ายในการติดต่อสื่อสาร โครงสร้างทางสังคม ความเชื่อ บรรทัดฐานทางสังคม หรือ แม้แต่วัฒนธรรมองค์การในการทำธุรกิจนั้นด้วย ซึ่งทุนทางสังคมนี้เป็นทุนที่สนับสนุนการแข่งขันทางด้านธุรกิจให้องค์การเป็นอย่างมาก โดยวัดได้จากเครือข่ายต่าง ๆ ที่ธุรกิจมี สัมพันธภาพกับ คู่ค้าและลูกค้า คู่แข่งภายนอกองค์การ รวมทั้งความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานด้วย เพราะเมื่อพนักงานมีความพึงพอใจในการทำงาน พนักงานก็ย่อมที่จะทำงานไปตามกฎระเบียบ ข้อบังคับขององค์การ มีความเชื่อใจในเพื่อนร่วมงาน หัวหน้างาน และองค์การ ซึ่งทุนทางสังคมนี้เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับในแง่ธุรกิจจะพบว่า เป็นทุนที่จะคงอยู่กับองค์การในระยะยาว มีความเป็นพิเศษเป็นหนึ่งเดียวในองค์การนั้น และยังสามารถที่จะพัฒนาเพิ่มขึ้นได้ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน และเป็นสิ่งที่ไม่มียวันหมดไป

จากทุนทั้งสามประเภทที่กล่าวมานั้น จะเห็นได้ว่า ทุนมนุษย์และทุนสังคมนั้นจะเกี่ยวข้องกับพนักงานและเป็นข้อได้เปรียบในการแข่งขันทางเศรษฐศาสตร์ของการทำธุรกิจเป็นอย่างมาก ทำให้พนักงานพยายามที่จะคิดค้นวิธีที่จะช่วยทำให้พนักงานนั้นให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเอง ตระหนักถึงศักยภาพในการทำงานที่มีอยู่ในตัวเอง สามารถดึงออกมาใช้ในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนกลายเป็นที่มาของทุนทางจิตวิทยาด้านบวก (Positive psychological capital)

ทุนทางจิตวิทยาด้านบวกนั้น เป็นทุนประเภทที่สี่ที่องค์กรและแวดวงธุรกิจเริ่มหันมาให้ความสนใจ ด้วยความคิดที่ว่า คุณเป็นใคร (Who you are) นั่นคือ เรามองตัวเองเป็นอย่างไร พนักงานแต่ละคนอยู่ในที่ที่เหมาะสมแล้วหรือไม่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างทัศนคติด้านบวกให้กับพนักงานด้วยในการพัฒนาตัวเอง โดยอิงพื้นฐานความคิดมาจากจิตวิทยาด้านบวก (Positive psychology) ที่แบ่งแนวคิดออกเป็น 2 แนวทางคือ ต้นทุนที่มีต่อองค์การด้านบวก (Positive organization scholarship) และ พฤติกรรมต่อองค์การด้านบวก (Positive organization behavior) ถ้าพนักงานเป็นผู้ที่มีจิตวิทยาด้านบวกสูง พวกเขาจะมีปฏิบัติตามกฎกติกาขององค์การ มีมุมมองต่อองค์การด้านบวก และมีพฤติกรรมที่เป็นสมาชิกที่ดีขององค์การ ซึ่งการมีพฤติกรรมเป็นสมาชิกที่ดีต่อองค์การนั้นจะมีความสัมพันธ์กับทุนทางจิตวิทยาด้านบวก ซึ่งประกอบไปด้วยปัจจัย 4 ประเภที่รวมกันเป็นทุนทางจิตวิทยาด้านบวก ได้แก่ ความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (Self-efficacy) ความคาดหวังในการทำงาน (Hope) การมองโลกในแง่ดี (Optimism) และ ความยืดหยุ่นทางอารมณ์ (Resilience) ปัจจัยทั้งสี่ประเภที่นี้สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวัด การพัฒนา และการจัดการผลการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ หากมองทุนทางจิตวิทยาด้านบวกในมุมมองของเศรษฐศาสตร์จะพบว่า ทุนด้านนี้สามารถอยู่กับตัวพนักงานได้ยาวนาน มีลักษณะที่เป็นหนึ่ง สามารถพัฒนาเพิ่มขึ้นได้ มีความเกี่ยวข้องซึ่งกันและกัน และยังไม่สามารถเสื่อมสลายหายไปจากตัวบุคคลได้

ภาพที่ 1 แสดงการขยายตัวของทุนที่ทำให้เกิดความได้เปรียบทางการแข่งขัน
ที่มา : จาก Luthans et al., 2004

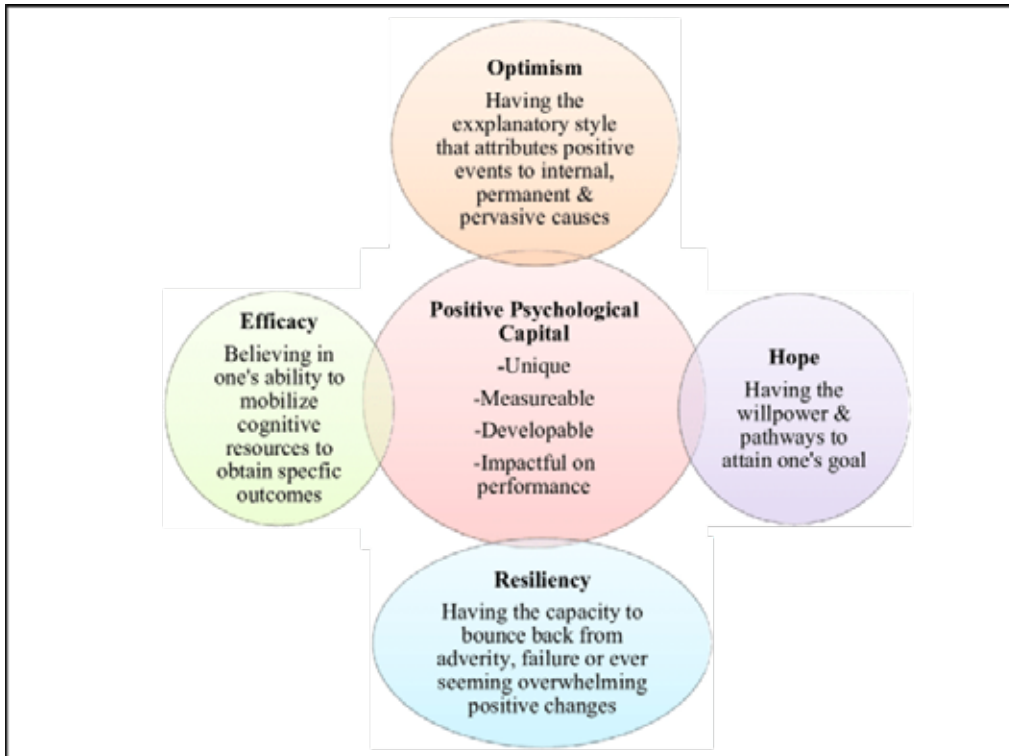
องค์ประกอบของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก

Luthans, Youssef & Avolio (2007) ได้จำแนกองค์ประกอบของทุนทางจิตวิทยาเชิงบวกไว้ 4 องค์ประกอบคือ

1. การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Self – Efficacy) เป็นภาวะ (state) ของบุคคลที่มีความมั่นใจในความสามารถ ความรู้และทักษะที่ตนเองมีอยู่ในการจัดการกับงานที่ท้าทายให้ประสบความสำเร็จ โดยบุคคลที่มีการรับรู้ความสามารถตนเองในระดับสูง จะปรารถนาที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นๆ ด้วยความพึงพอใจ เต็มใจ ถึงแม้ว่าผลที่คาดหวังนั้นจะ ไม่เป็นไปตามที่ต้องการ ก็จะไม่พยายามที่จะกระทำพฤติกรรมต่อไป แต่หากบุคคลมีการรับรู้ความสามารถตนเองในระดับต่ำก็จะไม่สนใจที่จะแสดงพฤติกรรมนั้นต่อไป

2. ความหวัง (Hope) เป็นคุณลักษณะของบุคคลที่มีความมุ่งมั่นในการทำกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยการกำหนดแนวทางและทางเลือกที่จะไปสู่เป้าหมาย

3. ความยืดหยุ่นตัว (Resiliency) เป็นคุณลักษณะหรือความสามารถของบุคคล ในการรับมือหรือแสดงออกเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ ปัญหาหรือสภาวะกดดัน โดยสามารถปรับเปลี่ยน พฤติกรรม ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก สามารถเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น สามารถจัดการสิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว บุคคลที่มีความยืดหยุ่นตัวนั้น จะสามารถฟื้นตัวกลับได้ อย่างรวดเร็ว

ภาพที่ 2 องค์ประกอบทุนจิตวิทยาเชิงบวก

ที่มา : Luthans, F., & Youssef, C. M. (2007). Emerging positive organizational behavior. *Journal of management*, 33(3), 321-349.

4. การมองโลกในแง่ดี (Optimism) เป็นคุณลักษณะทางบวกของบุคคล ที่มีความคิดทาง บวก หรือมุมมองทางบวกในการอธิบายสถานการณ์และยอมรับความผิดพลาดต่าง ๆ ในการทำงาน ว่าไม่ได้มีสาเหตุจากสภาพแวดล้อมหรือตัวบุคคลอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว คนที่มองโลกในแง่ดีจะเป็นบุคคลที่มีสุขภาพจิตดี และมีความมั่นคงทางอารมณ์ โดยการมองโลกในแง่ดีถือเป็นการมองตนเอง การมองโลกภายนอก และมองอนาคตว่าเต็มไปด้วยความหวัง กล่าวคือ บุคคลที่มองโลกในแง่ดีจะมีความคาดหวังว่าจะมีเหตุการณ์ที่ดี สิ่งที่ดีเกิดขึ้นกับตน ดังนั้น บุคคลที่มองโลกในแง่ดีจะมีพฤติกรรมการเผชิญปัญหาที่ดี เนื่องจากในขณะที่คนอื่นมอง

ว่าเป็นปัญหา แต่ผู้มองโลกในแง่ดีจะมองว่าเป็นโอกาส และสามารถบริหารจัดการได้ดีมากกว่า นอกจากนี้ การมองโลกในแง่ดีจะทำให้เกิดกำลังใจ ไม่ทอดยอดต่ออุปสรรคทำให้เกิดสติปัญญาในการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้น

แนวคิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานภายในองค์กร

การพัฒนาคุณภาพชีวิตสำหรับพนักงานภายในองค์กรสามารถเกิดขึ้นได้โดยผ่านเจ้าหน้าที่ฝ่ายบุคคลขององค์กรในการกำหนดระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ให้สอดคล้องตามหลักกฎหมาย และมีความสอดคล้องกับความต้องการของพนักงานในองค์กร โดยนำเสนอแนวทางในการพัฒนาให้ฝ่ายบริหารพิจารณา และแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพนักงานที่ควรจะมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี เพื่อที่พนักงานจะได้เป็นทรัพยากรที่สำคัญขององค์กรในระยะยาว

นักวิชาการได้อธิบายถึงวัตถุประสงค์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานไว้อย่างชัดเจนว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การทำให้พนักงานมีการทำงานที่ดีขึ้นและสื่อสารกันได้ดีขึ้น ซึ่งส่งผลให้ความเครียดลดลง ระดับความผูกพันของพนักงานเพิ่มขึ้น อีกทั้งยังเป็นการพัฒนาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้มีความปลอดภัยมากขึ้น พนักงานสามารถทำงานได้อย่างมีความสุข ผลงานที่ได้มีคุณภาพ พนักงานเกิดความพึงพอใจในการทำงาน สามารถบริหารจัดการเวลาในงานและนอกรางานได้ นอกจากนี้การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานยังส่งผลให้การบริหารการเปลี่ยนแปลงมีการเปลี่ยนถ่ายที่ดี เกิดความมั่นคงภายในองค์กร และพนักงานได้มีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีภายในองค์กร

ความหมายคุณภาพชีวิตในการทำงาน

นักวิชาการได้ให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน คือ วิธีคิดเกี่ยวกับกับพนักงาน การทำงาน และองค์กร ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับสุขภาพความเป็นอยู่ที่ดีของพนักงานและประสิทธิผลขององค์กร เป็นกระบวนการในองค์กรที่ทำให้พนักงานทุกระดับมีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมและจัดการสภาพแวดล้อมในองค์กร วิธีการปฏิบัติงาน และผลจากการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งคุณภาพชีวิตในการทำงานในที่นี้หมายถึง ความพึงพอใจ แรงจูงใจ การมีส่วนร่วม และประสบการณ์ความผูกพันของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิตในที่ทำงาน

นอกจากนี้ ยังให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิต คือ ความรู้สึกที่แต่ละบุคคลได้รับจากประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้บุคคลเกิดความพึงพอใจ มีความสุขในการทำงานและมี

สุขภาพจิตที่ดี เป็นผลสืบเนื่องมาจากองค์การได้มีการจัดรูปแบบการทำงานที่สนองความต้องการของพนักงานทั้งร่างกายและจิตใจ และนักวิชาการให้ความหมายว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน คือ ความรู้สึกพึงพอใจเกี่ยวกับลักษณะการทำงานที่ตอบสนองความต้องการและความปรารถนาของบุคคล ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคมและเศรษฐกิจอย่างเพียงพอ ยุติธรรมและมีการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งแตกต่างออกไปตามการรับรู้ ประสบการณ์ในการทำงานของแต่ละบุคคล

สรุปว่า คุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึง ความลงตัวของการทำงานและการใช้ชีวิตของบุคคล ที่มีความสุขทั้งทางร่างกายและจิตใจกับการทำงาน รู้สึกพึงพอใจกับสิ่งที่ได้รับจากงานที่ทำ และพร้อมที่จะแบ่งปันความสุขและความพึงพอใจนั้นไปสู่บุคคลรอบข้าง

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงาน

Huse (1980) ได้เสนอองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงานไว้ 8 ประการ คือ

1. การได้รับค่าตอบแทนอย่างพอเพียง (Adequate and fair compensation) เป็นการรับรู้ของพนักงานต่อเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน และสวัสดิการต่าง ๆ ที่ได้รับนั้นมีความพอเพียงต่อการดำเนินชีวิตประจำวันและเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับองค์การอื่นแล้วพนักงานยังคงยอมรับได้

2. สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและถูกสุขลักษณะ (Safe and healthy environment) เป็นการรับรู้ของพนักงานที่มีต่อสภาพแวดล้อมในการทำงานว่าถูกสุขลักษณะ มีความสะดวกในการทำงาน ที่ทำงานมีความปลอดภัย ทั้งต่อร่างกายและทรัพย์สิน รวมถึงสุขภาพร่างกายและจิตใจด้วย

3. การพัฒนาความสามารถของบุคคล (Development of human capacities) พนักงานรับรู้ได้ว่าภาระงานที่ได้รับมอบหมายนั้นมีความเหมาะสมกับศักยภาพที่มีอยู่ สามารถควบคุมการทำงานได้ พนักงานสามารถนำความรู้ ความสามารถที่มีมาใช้ในการทำงานได้อย่างเหมาะสม และมีการเพิ่มพูนความรู้ อบรมทักษะในการทำงานให้กับพนักงานอย่างต่อเนื่อง

4. โอกาสก้าวหน้าในงาน (Growth and security) พนักงานได้รับผิดชอบงานที่ช่วยในการพัฒนาความสามารถในการทำงาน และรับรู้ได้ถึงโอกาสความก้าวหน้าในงานที่ทำอยู่ เป็นโอกาสในการเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่งในการทำงาน

5. การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Social integration) หมายถึง พนักงานมีโอกาสที่จะได้แสดงความคิดเห็น ความสามารถในงาน และการตัดสินใจเกี่ยวกับงานที่ทำได้อย่างอิสระ ซึ่งรวมถึงการมีโอกาสได้ติดต่อสื่อสาร มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในที่ทำงาน

6. สิทธิเสรีภาพ (Constitutionalism) เป็นการรับรู้ของพนักงานที่มีต่อสิทธิ เสรีภาพของตนเองขณะทำงานภายในองค์กร การเคารพในสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล ความยุติธรรมในการตัดสินใจพิจารณาต่าง ๆ เช่น การให้รางวัล การลงโทษ อย่างเท่าเทียมกัน

7. ความสมดุลในการดำรงชีวิต (The total life space) พนักงานสามารถแยกเวลาทำงานและเวลาส่วนตัวได้อย่างสมดุล ภาระงานที่ทำไม่ก่อให้เกิดความเครียดหรือภาวะเครียดเรื้อรังในวันหยุดหรือวันลา นั้น พนักงานสามารถที่จะใช้เวลาพักผ่อนกับครอบครัวและเพื่อนได้อย่างไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับภาระงานที่ทำอยู่

8. ความภูมิใจในองค์กร (Organization Pride) เป็นความรู้สึกของพนักงานที่มีความภาคภูมิใจที่ได้ปฏิบัติงานในองค์กรที่มีชื่อเสียง และภูมิใจในองค์กรที่ได้มีส่วนรับผิดชอบสังคมทำประโยชน์เพื่อสังคม

องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตในการทำงาน

ทฤษฎีจิตวิทยาเชิงบวกให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพชีวิตในการทำงาน ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิตซึ่งมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด ในปัจจุบันมีการนำแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวกไปประยุกต์ใช้ในหลากหลายบริบทของสังคมไทย ในส่วนนี้จะเน้นเทคนิคการพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานตามแนวคิดจิตวิทยาเชิงบวก

1. การรู้จักตนเอง (Self-efficacy) เป็นการเรียนรู้ที่จะเข้าใจความต้องการและเป้าหมายของชีวิตทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ตลอดจนการเข้าใจจุดแข็งและจุดด้อยของตนเอง เทคนิคง่าย ๆ ที่ทำให้เรารู้จักตนเองมากขึ้น คือ ทบทวนตนเองอยู่เสมอว่าตนเป็นคนอย่างไร มีจุดดีและจุดเด่นอย่างไร มีความสนใจและต้องการสิ่งใดจะทำให้เราตั้งเป้าหมายของชีวิตได้อย่างเหมาะสม

2. การมองโลกในแง่ดี (Optimism) เป็นความรู้สึกความเชื่อมั่นในสิ่งที่ทำ มีความรู้สึกที่ดีต่อทุกสิ่งทุกอย่างโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค มีความพยายามมุ่งมั่นต่อสู้เพื่อความสำเร็จ สำหรับเทคนิคในการสร้างการมองโลกในแง่ดี คือ การฝึกมองหาสิ่งดีที่อยู่รอบตัว หรืออาจเป็นการบันทึกเหตุการณ์หรือนึกถึงเหตุการณ์ที่ดี ซึ่งหากทำบ่อยครั้งจะพบว่าความสุขนั้นสามารถเกิดขึ้นได้

3. ความหวัง (Hope) เป็นแรงจูงใจภายในของบุคคลอันก่อให้เกิดความเชื่อและความรู้สึกว่าคุณจะประสบความสำเร็จ สำหรับเทคนิคในการสร้างความหวัง คือ การตั้งเป้าหมายและวางแผนก้าวเดินไปที่ละขั้นด้วยความมานะพยายามพร้อมกับประเมินผลความสำเร็จแต่ละขั้นไปจนประสบความสำเร็จ

4. ความยืดหยุ่น (Resiliency) เป็นคุณลักษณะหรือความสามารถของบุคคล ในการรับมือหรือแสดงออกเมื่อเผชิญกับเหตุการณ์ ปัญหาหรือสภาวะกดดัน โดยสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก สามารถเข้าใจความรู้สึกและความต้องการของผู้อื่น สามารถจัดการสิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว บุคคลที่มีความยืดหยุ่นตัวนั้น จะสามารถฟื้นตัวกลับได้อย่างรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

- นาริรัตน์ เอี่ยมตั้งพาณิชย์. (2555). *ทุนทางจิตวิทยาเชิงบวก ความผูกพันต่อองค์กร และความตั้งใจที่จะลาออกของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ กระทรวงการคลัง*. (งานวิจัยส่วนบุคคลปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ศรุต กาญจนศิริ. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คุณภาพชีวิตในการทำงานกับความผูกพันต่อองค์กร: กรณีศึกษาพนักงานรัฐวิสาหกิจแห่งหนึ่งในประเทศไทย*. (งานวิจัยส่วนบุคคลปริญญามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- Cummings, T. G., & Worley, C. G. (1997). *Organization development and change* (6th ed.). U.S.A.: West Publishing Company.
- Huse, E. F. (1980). *Organization Development and Change*. U.S.A: West Publishing.
- Luthans, F., & Youssef, C. M. (2004). *Human, social and now positive psychological capital management: Investing in people for competitive advantage*. Organizational Dynamics.
- Luthans, F., Vogelgesang, G.R., & Lester, P.B. (2006). *Developing the psychological capital of resiliency*. Human Resource Development Review.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). *Positive psychology: An introduction*. American Psychologist.

Educational Quality Assurance in Thailand: A Literature Review

Pannarat Kadish¹

(pannarat.w@rsu.ac.th)

Received: October 03, 2019
Revised: December 23, 2019
Accepted: December 26, 2019

Abstract

Quality is one crucial reason for people in choosing an educational institution in Thailand or anywhere in the world. By this time, there are many ways to manage educational quality to gain trust from customers and to have a decent potential to compete with competitors as well. Quality assurance is one way to manage educational quality as it is a system to ensure the educational quality to stakeholders. Educational quality assurance is for ensuring national policy and education institutional priorities to meet societal needs. It is a system for building confidence, satisfaction, and operation development, which can be monitored and self-assessed. Internal quality assurance is the audit, control, monitoring, evaluation of quality according to educational standards of educational institutions from the inside by personnel of institutions entirely or by the primary affiliation responsible for overseeing those educational institutions. The results of the internal quality audit are systematic work and precise mechanisms, which include operations and database development in various fields. External quality assurance is the evaluation of educational management quality, monitoring, the audit of educational quality and standards of educational institutions, which are performed by external agencies or external assessors. With this regard, it is a challenge for educational institutions in needing to keep improving their quality and sustain professional learning communities

¹ Suryadhep Teachers College, Rangsit University 52 347 Phahonyothin Rd, Tambon Lak Hok, Amphoe Mueang Pathum Thani, Thailand 12000 Tel: +66 635461462

continuously, as the goal of having an educational quality assurance system is to ensure that learners have the best learning opportunities possible.

Keywords: Internal quality assurance, External quality assurance,
Educational quality assurance

Introduction

In the past, people would mostly choose famous schools, which had a good school history and were well accepted by people in society. Lots of people emphasize taking competitive exams. Such characteristics of values in choosing schools for children have existed since decades ago. However, nowadays considerations also include various factors, e.g., a success rate of alumni who can move up to the right school or get a good job in a good company, quality of teachers, vision of the executives, educational media, technology, and learning sources. Despite those factors, there will always be other factors that affect the image and the operations of schools.

Educational reform is one of the country's most important national issues, one whose solution is continually thwarted by a number of intractable problems. Controversy has erupted over competing educational mechanisms over the past few decades, along with question and social pressure from society about a quality standard, plus the realization the the future of Thai youth is the catalyst for history-making changes in Thai education. This includes the repeal of the ministerial regulation Prescribing the System, Criteria and Methods for the Internal Quality Assurance for Formal Educational Establishment B.E.2553, and the introduction of a new ministerial regulation, Quality Assurance for Education B.E.2561. The changes are aimed at boosting the efficiency of the country's educational system and bringing it in line with international standards.

Instant, The Ministerial Regulation on Education Quality Assurance B.E. 2561 is now in effect for over 45,000 schools nationwide. The educational quality assurance system then plays a vital role, which allow schools to develop into high standards as The National Education Act 1999 (B.E.2542) and the amendments (No.2) 2002 (B.E.2545) have established the purposes and principles of educational management with a focus on educational quality and standards. The details stated in Chapter 6: Standards and educational quality assurance Section 47 requiring the educational quality assurance systems to develop educational quality and standards at all levels, including internal quality assurance systems and external quality assurance systems.

Internal Quality Assurance: Section 48 requires the primary affiliation and educational institutions to provide a quality assurance system within educational institutions. Moreover, the internal quality assurance must be considered as part of the educational management process, which must be carried out continuously by making an annual report for submission to the original affiliation, relevant agencies and public disclosure to lead to the development of educational quality and standards and to support external quality assessment. External Quality Assurance: Section 49 requires the Office for National Education Standards and Quality Assessment as a public organization to act to develop the rules, methods for external quality assessment and evaluate educational management. The objective is to ensure the educational institutions quality audit by taking into account of purposes and principles as well as guidelines for educational management at each level as specified in the Education Act. External quality assessment of all educational institutions is required at least once every five years since the last assessment. Also, the evaluation results must be presented to relevant agencies and the public.

In addition, Ministerial regulations on the systems, rules, and methods for educational quality assurance at primary education level 2003 (B.E.2546)

Clause 2, paragraph 2 stipulated that an educational quality assurance system in educational institutions is part of educational management, which is a continuous educational quality development process.

The development process consists of:

1. Management and information system
2. Development of educational standards
3. The educational quality development plan arrangement
4. Implementation of the educational quality development plan
5. Audit and review of educational quality
6. Educational quality assessment
7. Reporting of annual educational quality
8. Maintenance of educational quality assurance system

For higher education level, the Ministerial regulations on the systems, rules, and methods for educational quality assurance in higher education institutions 2003 (B.E.2546), Clause 6 (1) prescribing the systems and mechanisms for educational quality assurance of the Faculties and higher education institutions by taking into account the components of higher education quality as follows:

1. Philosophy, resolution, objectives and operational plan
2. Learning and teaching
3. Student development activities
4. Research
5. Academic services for society
6. Upholding art and culture
7. Administration and management
8. Finance and budget
9. Educational quality assurance systems and mechanisms

The general objectives of the Educational Quality Assurance in all levels of education is to promote a quality culture within the institution in ensuring good practices, governance and improvement. The specific objectives are to guide the universities for establishing institutional quality assurance that will improve the governance and management of academic programs by establishing QA mechanism and more in details as follows:

1. To know the levels of quality of educational institutions in performing various missions.
2. Encouraging educational institutions to develop educational quality and management efficiency continuously
3. To know the progress in educational quality development of educational institutions.
4. To report the condition of quality as well as standards of educational institutions to the public and relevant agencies.
5. To verify the actual conditions of operations of educational institutions and evaluate educational quality based on educational standards effectively according to specified guidelines and methods and inconsistency with educational quality assurance systems of educational institutions and the primary affiliation.
6. To obtain information that helps reflect the strengths – the points which improve educational institutions, the conditions of success, and the causes of problems.
7. To provide suggestions on improving and developing educational quality for educational institutions and the primary affiliation.
8. To encourage educational institutions to develop quality and internal quality assurance continuously.
9. To report the results of evaluating educational quality and standards of educational institutions to the public and related agencies.
10. Meet the greater demand for transparency and accountability.

The Educational Quality Assurance Process are:

1. Quality Control

Quality Control is the operational process of the primary affiliation and educational institutions for determining educational standards in line with national educational standards. After that, the primary affiliation and educational institutions make a plan as operational guidelines on the development of quality into standards specified in the development of curricula, media, teacher and personal development, statutes of educational institutions, teaching regulations, guidance, educational management, and evaluation.

In this regard, emphases will be placed on the systems and mechanisms of operations according to the plan, monitoring the operations seriously and continuously.

2. Quality Audit

Quality audit is the operation of educational institutions and the primary affiliation to confirm the specified target geared towards the desired standards by taking action as follows:

- Self-audit, and review of the whole system's operations of educational institutions in order to bring information to improve and develop educational management consistently and report the results to parents and people responsible for educational management.

- Audit and review of the educational quality of educational institutions by the original affiliation to promote, support and take measures to encourage the development of educational quality under the established educational standards.

3. Quality Assessment

Quality assessment is the evaluation of quality levels for specific activities in the organizations such as quality of educational management, quality of research, quality of teaching. Internal quality assessment is conducted by self-

study and self-assessment report, while external quality assessment is conducted by the Office for National Education Standards and Quality Assessment (ONESQA) to evaluate and certify that educational institutions provide quality educational management according to the established educational standards.

Benefits of Educational quality assurance

1. Continuous improvement of quality of educational institutions into international standards

2. Efficient use of resources in the management of higher education institutions

3. Management of educational institutions is sufficient, thus making the production of graduates at all levels, creation of researches and academic services achieve maximum benefit and meet the needs of society and the nation.

4. The students, parents, employers, and the public have information for correct and systematic decisions.

5. Educational institutions, educational service agencies, and the government have correct and systematic information for determining the policy, planning, and organizing educational services.

6. The students' academic achievement in all subjects is high and meets the standards consistently.

7. The students know in advance what results will obtain from studying in educational institutions and get the desired results.

8. The parents, communities, teachers, local educational management agencies take part in setting quality standards that blend international standards, national standards, and local standards.

9. The administrators of educational institutions are leaders in management to control educational quality by joining forces with the teachers, board of educational institutions, parents, communities in planning to enhance educational

quality in order to be valid for the students according to standards. There is the audit, acceptance of operational plans of educational institutions.

10. The teachers are developed and motivated to plan educational management by taking the students as a center, emphasizing the practice process to achieve complete learning quality standards, allowing all students to learn to their full potential. The administrators and the board of educational institutions monitor the teaching and learning and help educational quality to be systematic, orderly.

Conclusion

Educational Quality Assurance is a system for evaluating the actual conditions, focusing directly on achieving quality standards and recording in the files of the administrators and teachers checking the learning results, and recording the results. The results are used for development and reporting to the communities regularly on how educational management is sufficient to achieve the results according to pre-determined learning quality goals.

Internal quality assessment directly affects external quality assurance and external quality assurance is done by using the indicators according to various standards for evaluating the operations of educational institutions, including visits to institutions. Assessment must take into account the philosophy, mission, and characteristics of educational management of each educational institution. The educational institutions must prepare an annual report in various fields, including information based on the indicators and self-assessment at least three academic years. These reports can be made in the form of CD-ROM or E-SAR to get an external assessment from the Office for National Education Standards and Quality Assessment (ONESQA). Consequently, educational quality assurance assessment can be as such useful information that facilitates the educational management, prevent problems, operation efficiency and gradually lead to

improvement and sustainability in educational quality within an educational institution and education among the nationwide.

References

- Expat life. (2018). *Ushers in New Era of Thai Education with Introduction of Quality Assurance Initiativee*. Retrieved December 23, 2019 from <https://expatlifeinthailand.com/education/moe-ushers-in-new-era-of-thai-education-with-introduction-of-quality-assurance-initiative/>
- Thailandeducation. (2019). *Accreditation and Quality Assurance in Thai Education System*. Retrieved December 23, 2019 from <https://www.thailandeducation.info/education-system/accreditation-and-quality-assurance.html>
- National Education Commission, Office. (2011). *Guidelines for Educational Quality Assurance According to Basic Education Standards for Internal Quality Assurance of Educational Institutions*. Bangkok: National Buddhism Office Printing Press
- Necessary Education Commission, Office. (2011). *Continuous Educational Quality Development: Ministerial Regulations on Systems, Rules, and Methods for Educational Quality Assurance, 2010*. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand., LTD Printing Press
- Necessary Education Commission, Office. (2011). *Guidelines for Development of Internal Quality Assurance System of Educational Institutions: Ministerial Regulations on Systems, Rules, and Methods for Educational Quality Assurance, 2010*. Bangkok: The Agricultural Co-operative Federation of Thailand., LTD Printing Press
- National Education Commission, Office. (2002). *National Education Act, 1999 and Amendments (No. 2) 2002*. Bangkok: Religious Affairs Pri

การเจริญสติในวิถีพุทธจิตวิทยา

Mindfulness in Buddhist Psychology Way

สุวัฒน์ ธนกรนุวัฒน์¹ สมโภชน์ เอี่ยมสุภาชิต² สิริวัฒน์ ศรีเครือดง³
Suwat Tanakornnuwat, Siriwat Srikrueadong, Sompoch Iamsupasit
(pingsuwat2515@gmail.com, siriwatmku@gmail.com, isompoch@hotmail.com)

Received: December 17, 2019
Revised: December 20, 2019
Accepted: December 23, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายให้เห็นถึงความหมาย มุมมอง ขอบเขต ความสำคัญของการเจริญสติ ในมุมมองของนักจิตวิทยาตะวันตก เช่น Jon Kabat-Zinn, Brown และ Ryan, Rick Hason เป็นต้น และมุมมองทางพุทธศาสนาโดยพระพุทโธชยาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) และหลวงพ่อเทียน จิตตสุโณ นอกจากนี้ยังได้นำเสนอการเจริญสติอย่างไรให้ได้ผล จนเกิดทักษะในการเจริญสติโดยใช้หลักการทางสมอง คือ ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลผลข้อมูล (Information processing Theory) ของ Atkinson และ Shiffrin ในการอธิบายเพื่อทำให้เกิดการจำสภาวะของการมีสติได้ บทความนี้จึงเป็นการนำหลักการทางสมองทางจิตวิทยา และหลักธรรมทางพุทธศาสนา มาบูรณาการในการอธิบายการเจริญสติตามวิถีพุทธจิตวิทยา เพื่อแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตที่เกิดจากการขาดสติ อาทิเช่น การคิดลบ ความสัมพันธ์ที่ไม่ดี ปัญหาการเรียน ปัญหาการเงิน รวมไปถึงปัญหาสุขภาพ ซึ่งถ้ามีการเจริญสติอย่างต่อเนื่อง ก็จะส่งผลต่อชีวิตที่ดีขึ้น สุขภาพดีขึ้น และมีความสุขมากขึ้น

คำสำคัญ : สติ, พุทธจิตวิทยา

¹ โรงพยาบาลเสาไห้เฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา จังหวัดสระบุรี

² ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The purpose of this article is to indicate the meaning, scope, and the importance of mindfulness, in the perspective of western psychologists such as Jon Kabat-Zinn, Brown and Ryan, Risk Hason, and perspective of Buddhism from Phra Buddhakosajarn (Prayudh Payutto) and Phra Tian Jittasupo. Moreover, the presentation of the way to have an effective mindfulness practice that leads to skills of mindfulness practice from Information processing theory by Atkinson and Shiffrin to explain memory of mindfulness state. This article aims to indicate the way to integrate principles of brain function, psychology, and Dhrama approaches to elucidate mindfulness through Buddhist psychology way for solve life problems, example negative thought, bad relationship, learning, job, financial, and health problems. So when continuous mindfulness practice that leads to good life, good health, and more happiness.

Keywords: Mindfulness Buddhist psychology way

บทนำ

ในท่ามกลางชนชั้นต่างๆ ทุกอาชีพ ทุกวัย ล้วนแต่ประสบปัญหาเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพูดจาให้ร้ายกัน การคิดลบต่อกัน การทำร้ายกัน เงินไม่พอใช้เป็นหนี้สินมากมาย ความสัมพันธ์ไม่ดี การเรียนไม่ดี งานไม่ก้าวหน้า สุขภาพไม่ดี การเกิดอุบัติเหตุ เด็กติดเกม การผิดศีลธรรม จริยธรรม ซึ่งนำไปให้เกิดความทุกข์กาย ทุกข์ใจมากมาย ชีวิตไม่มีความสุข บางคนอยู่กับอดีตด้วยความอาลัย บางคนอยู่กับอนาคตด้วยความกังวล เกิดความคิดฟุ้งซ่าน เหม่อลอย ออกจากความคิดไม่ได้ ตลอดจนการให้คุณค่าเทียมมากกว่าคุณค่าแท้ จึงต้องแสวงหาสิ่งที่ต้องการเกินความจำเป็น ซึ่งจากปัญหาทั้งหมดนี้คือ การขาดสติในการดำรงชีวิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่สามารถออกจากความคิด การกระทำเดิมๆที่ไม่ดีได้ จึงไม่สามารถแสวงหาชีวิตที่ดีขึ้นใหม่ได้ ในโลกตะวันออกและโลกตะวันตกได้เห็นถึงความสำคัญของการเจริญสติ เริ่มมีการนำการเจริญสติมาฝึกฝนในระดับบุคคล ในองค์กรเพิ่มมากขึ้น อาทิเช่น กูเกิล(Google) นำโดย Chade-Meng Tan วิศวกรซอฟต์แวร์ สัญชาติสิงคโปร์ใช้โปรแกรม Search Inside yourself มาฝึกพนักงานกูเกิลตั้งแต่ปี 2007 จนถึงปัจจุบัน โดยการฝึกเจริญสติดูลมหายใจ วันละ 1-2 นาทีต่อเนื่องอย่างน้อย 3 เดือน จนทำให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีขึ้นอย่างมากในการทำงาน มีทักษะความเป็นผู้นำมากขึ้น มีความสุขมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ

งานของ Richard J. Davidson ที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักวิทยาศาสตร์แห่งความสุข ได้ทำการศึกษาสมองของพระทิเบตที่ชื่อว่า พระ ดร.แมทธิว ริ คาร์ด ที่ฝึกฝนการเจริญสติสมาธิมา 20-30 ปี โดยให้พระทิเบตท่านนี้เจริญสติทำสมาธิ 1 ชั่วโมงแล้วทำการตรวจสอบโดยใช้ function MRI พบว่าเปลือกเนื้อสมองส่วนหน้าด้านซ้ายมีความหนาตัวมากขึ้น และเมื่อทำการตรวจคลื่นสมอง พบว่าคลื่นสมองแกมมา (Gamma) เพิ่มขึ้น ซึ่งบ่งบอกถึงจิตใจที่สงบ และมีความสุขและหลังจากนั้นได้ทำการทดลองกับคนธรรมดา โดยการฝึกการเจริญสติทำสมาธิ วันละ 30 นาที เข้า เย็น ทุกวันเป็นเวลา 3 เดือน พบว่า ได้ผลเช่นเดียวกันซึ่งแสดงให้เห็นว่า สมองคนเรามีความสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างและการทำงาน ซึ่งเรียกปรากฏการณ์นี้ว่า Neuroplasticity หรือความยืดหยุ่นของสมอง นอกจากนี้ยังพบว่าสารโดปามีน (Dopamine) และสารซีโรโทนิน (Serotonin) สูงขึ้น ทำให้ความจำดีขึ้น การตัดสินใจเร็วขึ้น เซลล์สมองดีขึ้น ลดอาการซึมเศร้า มีอาการอารมณ์ด้านบวกมากขึ้น นอนหลับดีขึ้น จากตัวอย่างข้างต้น แสดงถึงการเจริญสติเป็นสิ่งสำคัญมากในการเปลี่ยนแปลงชีวิต ในการแก้ปัญหา ในการออกจากทุกข์ และสามารถพบความสุขแท้ได้

ในบทความนี้จึงนำเสนอการเจริญสติแบบนักจิตวิทยาตะวันตก และการเจริญสติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาตลอดจนการเจริญสติให้ได้ผล เกิดทักษะในการเจริญสติตามวิถีพุทธจิตวิทยา

แนวคิดและหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเจริญสติ

ความหมายของสติ

ในพระพุทธศาสนา สติ ตามความหมายในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์ (2553, น.395) หมายถึง ความระลึกได้, นึกได้, ความไม่เผลอ, การคุมใจไว้กับกิจหรือกุ่มจิตไว้กับสิ่งที่เกี่ยวข้อง, จำการที่ทำและคำที่พูดแล้ว แม้นานได้ นอกจากนี้พระพรหมคุณาภรณ์ (2552, น.805-809) กล่าวว่า สติจึงมีความหมายสองนัยยะ ดังนี้ นัยยะแรก สติคือความระลึกได้ซึ่ง หมายถึง อาการที่จิตนึกถึงสิ่งที่จะถาม จะพูดได้หรือนึกถึงสิ่งที่ทำไปหรือที่พูดไว้แล้วได้ กล่าวคือเป็นอาการของจิตที่ไม่หลงลืม นัยยะที่สองของสติ คือ ความไม่เผลอ ไม่เลินเล่อ ไม่พินเฟื่อง ไม่เลือนลอย ระมัดระวังซึ่งหมายถึง ภาวะที่พร้อมอยู่เสมอในอาการ คอยรับรู้ต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องและตระหนักว่าควรปฏิบัติต่อสิ่งนั้นๆ อย่างไร ในทางพุทธศาสนามาคำว่า สัมมาสติ คือ การคอยระลึกถึงอยู่เนื่อง ภาวะที่ระลึกได้ จำได้ ไม่เลือนหาย และสติในฐานะอัปมาทธรรม คือ ความไม่ประมาท ความไม่เผลอ ไม่เลินเล่อ ไม่พินเฟื่อง ไม่เลือนลอย ความระมัดระวัง ความตื่นตัวต่อหน้าที่ ภาวะที่พร้อมอยู่เสมอ ซึ่ง

ปรากฏในปัจฉิมวาจาของพุทธองค์ที่ว่า “ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย บัดนี้เราขอเตือนพวกท่านว่า สังขารทั้งหลายมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา พวกเธอจงยังความไม่ประมาทให้ถึงพร้อมเถิดฯ”

John Kabat-Zinn (1994, PP.8-17) ได้ให้ความหมายว่าสติเป็นการใส่ใจในจุดมุ่งหมายอยู่กับปัจจุบันโดยไม่ตัดสินคุณค่าใดๆ ขณะที่ R.P.Brown and Ryan (2003, PP.211-237) ให้ความหมายว่าสติเป็นภาวะของการใส่ใจและตระหนักรู้ตัวอยู่กับปัจจุบันและ Chade-Meng Tan (2012) ได้ให้ความหมายว่า สติ คือ การให้ความสนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างมีวัตถุประสงค์ โดยอยู่กับปัจจุบันในรูปแบบที่ไม่ตัดสิน

สรุปจากการทบทวนความหมายสติ มีความหมายว่า การระลึกอยู่กับปัจจุบันขณะ โดยไม่ตีความ หรือให้คุณค่าใดๆ ดำรงอยู่ซึ่งความไม่เพลา ไม่เลื่อนลอยและความไม่ประมาท

หลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเจริญสติ

พระพรหมคุณาภรณ์ (2552; น.805-820) ตามแนวทางของพุทธศาสนาเปรียบเทียบการทำงานของสติว่าเหมือนกันกับนายประตู ที่คอยเฝ้าระวังเฝ้าดูแลคอยกำกับคนเข้าออกอยู่เสมอ และคอยกันห้ามคนที่ไม่ควรเข้าไม่ให้เข้าไป คนที่ไม่ควรออกไม่ให้ออกไป กล่าวคือ การไม่ปล่อยใจให้เลื่อนลอย ไม่ปล่อยอารมณ์ให้ผ่านเรื่อยเปื่อยไป หรือไม่ปล่อยให้ความนึกคิดฟุ้งซ่านไปในอารมณ์ต่างๆ แต่คอยเฝ้าระวัง เหมือนจับตาดูอารมณ์ที่ผ่านเข้ามาแต่ละอย่างมุ่งหน้าเข้าหาอารมณ์นั้นๆ เมื่อต้องการกำหนดอารมณ์ใดแล้ว ก็เข้าจับตาดูติดๆ ไม่ยอมให้คลาดหาย คือ นึกถึงหรือระลึกไว้เสมอไม่ยอมให้หลงลืม ดังนั้น สติจึงเป็นธรรมสำคัญในการในทางจริยธรรม เพราะเป็นตัวคอยป้องกันยับยั้งตนเอง ที่จะไม่ให้หลงเพลินไปตามความชั่วไม่ให้ความชั่วเล็ดลอดเข้าไปในจิตใจได้ โดยพุทธศาสนาเน้นดำเนินชีวิตโดยมีสติกำกับอยู่เสมอ ในชีวิตประจำวันของแต่ละบุคคลมีกระบวนการรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 6 คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ ซึ่งมีการรับรู้บุคคลจะเกิดอารมณ์และความรู้สึกพร้อมไปด้วย คือ เกิดความสุขสบายบ้าง ความทุกข์บ้าง เฉยๆบ้าง ซึ่งอารมณ์เหล่านี้จะทำให้บุคคลเกิดปฏิกิริยาขึ้นในใจด้วย ถ้าสุขสบายในสิ่งใด ก็ชอบใจติดใจในสิ่งนั้น ถ้าทุกข์ในสิ่งใด ก็ขัดใจไม่ชอบใจในสิ่งนั้น เมื่อชอบก็อยากรับรู้อีก อยากเสพซ้ำ อยากได้ อยากเอา เมื่อไม่ชอบก็ต้องการหลีกเลี่ยง อยากกำจัด ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นเครื่องกีดกันปิดบัง ทำให้ไม่รู้ไม่เข้าใจ ไม่มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เป็นต้น นั่นก็คือเมื่อบุคคลรับรู้อารมณ์ต่างๆ ที่ตนชอบหรือไม่ชอบ บุคคลนั้นจะมีการแปลความหมายของสิ่งที่รับรู้ หรือประสบการณ์นั้นไปตามแนวทางของภูมิหลังหรือความเคยชินที่สั่งสมไว้ เช่น ค่านิยม ทศนคติ ที่ตนยึดถืออยู่ จึงไม่อาจมองเหตุการณ์ในขณะนั้นอย่างเป็นกลางให้เห็นประสบการณ์ล้วนๆ ตามที่มันเป็นได้ และก็นำภาพปรุงแต่งของประสบการณ์ใหม่ๆ

ไปร่วมในการปรุงแต่งต่อๆ ไปอีก เป็นการสั่งสมนิสัยและความเคยชินของจิตให้แน่นหนายิ่งขึ้นเกิดเป็นกระบวนการอย่างนี้เรื่อยไป ที่กล่าวมานั้นสิ่งที่เป็นตัวช่วยยับยั้งกระบวนการเหล่านี้ คือ สติเมื่อติดตามดูรู้ทันสิ่งที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบันทุกขณะ ก็ย่อมได้เกิดปัญญา ซึ่งแนวทางการเจริญสติตามแนวพุทธศาสนา ต้องทำให้เกิดขึ้นด้วยการฝึกฝนหรือการเจริญสติ โดยวิธีการเจริญสติเพื่อให้เกิดผลดีที่สุดคือ การฝึกปฏิบัติตามแนวสติปัฏฐาน 4 ซึ่งการฝึกตามแนวสติปัฏฐาน 4 ไม่จำเป็นต้องปลีกตัวไปนั่งปฏิบัติอยู่นอกสังคมหรือต้องปฏิบัติเฉพาะเวลาตอนใดตอนหนึ่งแต่สามารถนำมาปฏิบัติในชีวิตประจำวันทั่วไปได้

สำหรับหลักสติปัฏฐาน 4 คือ ชีวิตของบุคคลมีจุดที่ควรใช้สติคอยกำกับดูแลเพียง 4 แห่งเท่านั้น ได้แก่ 1)ร่างกายและพฤติกรรม 2)เวทนาคือความรู้สึกสุขทุกข์ต่างๆ 3)ภาวะจิตที่เป็นไปต่างๆ และ 4)ความนึกคิดไตร่ตรอง ซึ่งถ้าดำเนินชีวิตโดยมีสติคุ้มครองทั้งสี่จุดนี้ก็จะช่วยให้เป็นอยู่อย่างปลอดภัย ไร้ทุกข์ มีความสุขผ่องใส และการฝึกตามหลักสติปัฏฐาน 4 ตามหนังสือพุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความดังนี้

- 1) กายานุปัสสนา การพิจารณากายหรือตามดูรู้ทันกายประกอบ อานาปานสติ กำหนดอิริยาบถ สัมผัสสัญญา ปฏิกุศลมนสิการ ธาตุมนสิการ และนวิสวีกา
- 2) เวทนานุปัสสนา การตามดูรู้ทันเวทนา
- 3) จิตตานุปัสสนา การตามดูรู้ทันจิต
- 4) ธัมมานุปัสสนา การตามดูรู้ทันธรรม คือ นิเวรณ 5 ชั้น 5 आयตนะโพชนงค์และอริยสัจ 4

ดังนั้น “สติ” เป็นคำที่ปรากฏในพุทธศาสนามีรากฐานมาจากพุทธศาสนา และก็มีการนำไปศึกษานำแนวคิด และผลของการฝึกสติ นำไปใช้ประยุกต์ใช้ในแวดวงต่างๆ ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา และธุรกิจ เพื่อช่วยลดความทุกข์ และความเจ็บปวดต่างๆ สร้างและส่งเสริมภาวะสุขภาพจิต เพิ่มสมรรถภาพในการเรียนรู้ การทำงานและการบริหารงานให้แก่บุคคลเป็นต้น สำหรับสติ ในทางพุทธศาสนามีความลึกซึ้ง เป็นธรรมที่ควรนำมาใช้กำกับกับการดำเนินชีวิตในทุกขณะ และสติเป็นตัวควบคุมให้บุคคลมีศีล สมาธิ และปัญญานั้นก็คือ สติทำให้มนุษย์มีศีล ดำรงตนอยู่ในความไม่ประมาท จะคิด หรือทำอะไร ย่อมมีสติ คอยเตือนตนในการทำความดี และไม่เปิดโอกาสให้ทำความชั่วใดๆ มีสมาธิ ก็คือ สติจะทำให้จิตมั่นระลึกรู้อยู่แต่กับปัจจุบัน ไม่เกิดอคติหรือหลงคิดถึงปรุงแต่งต่างๆ ซึ่งเมื่อจิตคอยระลึกรู้เช่นนี้อย่างเดียวนั้น จะเกิดเป็นความตั้งมั่นของจิตกล้าแข็งพอที่จะทำให้เกิดปัญญา รู้แจ้งเห็นทุกอย่างตามความเป็นจริงนำไปสู่การหลุดพ้นจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิง ซึ่งเป็นจุดหมายสูงสุดของพุทธศาสนา

หลวงพ่อเทียน จิตตสุโก (2531, น.11-91) กล่าวว่า สติ คือ การเรียกกลับมาจากจิตใจ สัมปชัญญะ คือ ความรู้สึกตัวของเราเอง เมื่อเรามีความรู้สึกตัวถึงการเคลื่อนไหวของมือของเรา เรามีทั้งสติสัมปชัญญะ เป็นต้น ซึ่งมีแนวทางการเจริญสติหรือวิธีการตามวิถีของหลวงพ่อเทียนจิตตสุโก เป็นวิธีที่เน้นการสร้างจังหวะในการอริยาบถต่างๆทั้งการยืน เดิน นั่ง นอนแบ่งเป็น 2 วิธีใหญ่ๆ คือ การสร้างจังหวะในอริยาบถเดินหรือเดินจงกรม และการสร้างจังหวะในการเคลื่อนไหวแขนทั้งสอง (ในอริยาบถ นั่ง นอน ยืน) ในการเดินจงกรมหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก ได้แนะนำไว้ว่าให้เอามือประสานไว้ข้างหน้าหรือจะเกาะอกก็ได้ เวลาเมื่อยให้เปลี่ยนโดยทำเป็นจังหวะเช่น ปล่อยมือขวา ลงไปก่อน แล้วไหลไว้ข้างหลังแล้ว ปล่อยแขนซ้ายลงมาเหยียบตรงลงไปเพราะสบาย แล้วเอามือขวา จับแขนซ้ายต่ำกว่าระดับข้อศอกเล็กน้อยพอสบาย หรือในทางกลับกันคือปล่อยมือซ้ายลงมาก่อนข้อสำคัญอยู่ที่การทำอย่างเป็นจังหวะไม่ให้แขนแกว่ง ไม่ให้กระดูกกระตัก เดินธรรมดาของธรรมดาแต่ให้รู้สึกอยู่กับเท้าที่ก้าวเดิน ไม่ต้องภาวนาว่าซ้ายขวาไม่ต้องพูดเดินไปรู้สึกไม่รู้สึกก็แล้วไปรู้สึกก็แล้วไป พอจะกลับก็ต้องเปลี่ยนเท้ากับตัวเมื่อเดินไปสุดทางเดินจงกรม ระยะประมาณ 8-12 ก้าวก็หยุด ยืนจากนั้นให้ยกเท้าขวาขึ้นยืนเลี้ยงตัวบนเท้าซ้ายข้างเดียวทางขวาที่ยกขึ้นนั้น เลื่อนเหยียงมาด้านหลังท่ามุมประมาณ 45 องศา และห่างกับเท้าซ้ายพอสมควร เพื่อไม่ให้เสียหลักตอนกลับตัว เปลี่ยนน้ำหนักตัวมาที่เท้าขวาพร้อมกับยกเท้าซ้ายขึ้น หมุนตัวกลับ วางเท้าซ้ายตามแนวตรงที่เดินจากมาซึ่งจะเดินกลับไปแล้วหยุด เปลี่ยนน้ำหนักตัวมาอยู่บนเท้าซ้ายยกเท้าขวามาวางในแนวขนานห่างจากเท้าซ้ายพอประมาณแล้วหยุด หากยังไม่ตรงทางดื่ก็ขยับที่ละเท้าให้รู้สึกทุกจังหวะที่เปลี่ยนเท้าหมุนกลับนั้น จนกระทั่งหยุดยืนอยู่ ซึ่งต่อไปจะเป็นการเริ่มออกเดินหรือไม่ก็ยืนทำจังหวะเคลื่อนไหวมือได้ในการเดินให้รู้สึกให้มีความรู้สึกตัวถ้าเอามือกอดคอร้อนก็ให้เอามาข้างล่าง เอามาที่ละข้างไม่ให้เอามาพร้อมกัน เดินให้สบายอยากก้ม ถ้าก้มจะปวดต้นคอ เท้าก้าวไปก้าวมาให้รู้สึกแต่ไม่ให้ภาวนา “รู้ รู้” ไม่เดินช้าเกินไปถ้าเดินช้าจะเซจะล้มเดินธรรมดา รู้สึกเท่ากับการที่สร้างจังหวะ โดยอารมณ์ของการปฏิบัติการเจริญสติ แบ่งเป็น 2 ภาค คือภาคอารมณ์สมมติ เน้นต้องรู้ รูป-นาม (ร่างกาย-จิตใจ) และภาคอารมณ์ปรมาตม์ เน้นใช้สติดูความคิดเมื่อความคิดเกิดรู้มันเห็นมันเข้าใจมันทันทีที่ความคิดเกิดตัดมันทิ้งไปทันที

การเจริญสติกับชีวิตประจำวัน

การฝึกการเจริญสติตามวิถีของหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก โดยการเคลื่อนไหวอริยาบถการสร้างจังหวะเป็นวิธีง่ายเป็นธรรมชาติ เพราะธรรมชาติของคนเราต้องเคลื่อนไหวอริยาบถตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็นการนั่งยืนเดินนอนกินดื่มกระพริบตา เป็นต้น เมื่อได้รับการฝึกการเจริญสติหรือทำให้สติ

มีมากขึ้นด้วยการสร้างจังหวะซึ่งเป็นแบบฝึกหัดเป็นสื่อทำให้จิตซึ่งเป็นทาสรู้ตื่นตัวเกิดสมาธิเกิดปัญญาครั้งเปลี่ยนไปสู่อิริยาบถอื่น ความรู้สึกตัวที่ฝึกไว้แล้วย่อมเกิดตามในอิริยาบถได้ง่าย โดยวิธีนี้ทำได้ทุกที่ไม่ว่าขณะเรียนหนังสือ ขึ้นรถ ลงเรือ เพียงแต่เปลี่ยนจากการสร้างจังหวะเป็นการพลิกมือคว่ำขึ้นลง เราเพียงเอามือสัมผัสกันเบาๆ เคลื่อนไหวอวัยวะใดๆ เพียงเพื่อกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกตัวหรือกระตุ้นถ้ารู้สึกมีอยู่ในคนทุกคน เป็นต้น สำหรับการเจริญสติกับชีวิตประจำวันเป็นการเจริญสติที่ทำมาๆ ทำไปบ่อยๆ นั่งทำก็ได้ นอนทำก็ได้ขึ้นรถลงเรือทำก็ได้ทั้งนั้น โดยเอามือวางไว้บนขาพลิกมือคว่ำลงก็ได้หรือเราไม่อยากจะพลิกขึ้นคว่ำลงเพียงเอานิ้วสัมผัสกันก็ได้ให้มีการตื่นตัวทำซ้ำๆ หรือจะกำมือเหยียดมือก็ได้ความเข้าใจทำอยู่ตลอดเวลา นั่นคือเราทำความรู้สึกตัวซึกผ้าซึกเสื้อ ภูบ้านกวาดบ้าน ช่วยล้างจาน เขียนหนังสือหรือซื้อชื้อขายก็ได้เปลี่ยนความรู้สึกเท่านั้น ความรู้สึกอันนี้แหละ มันจะสะสมไว้ทีละน้อยเหมือนกับเรามาขึ้นหรือเอน้ำหรืออะไรก็ตามที่มันดี ที่รองรับมันดี ผนตกลงมาตกทีละน้อย เม็ดฝนเม็ดน้อยๆ ตกลงนานๆ แต่มันเก็บได้ดี น้ำก็เต็มเอน้ำ เติมชั้นขึ้นมาอันนี้ก็เหมือนกันเราทำความรู้สึกด้วยกเท้าไปยกเท้ามาเรานอนกำมือเหยียดมือทำอยู่อย่างนั้นหลับแล้วก็หลับไปเมื่อตื่นขึ้นมาทำไปเรียกว่าทำไปบ่อยๆ กล่าวไว้ว่าการใช้อิริยาบถเป็นฐานในการทำให้เกิดสติเกิดความรู้สึกตัว เป็นเรื่องที่สามารถปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันหรือไม่จำเป็นต้องปลีกตัวไปปฏิบัตินอกสังคมปฏิบัติมากเท่าไรความต่อเนื่องของสติเพิ่มพูนมากขึ้นเท่านั้น

แนวคิดการเจริญสติ

แนวคิดของ Jon Kabat-Zinn (1994, PP.8-17) ได้ศึกษาสติตามแนวคิดทางพุทธศาสนา โดยมองว่าในปัจจุบันสิ่งที่ทำให้มนุษย์เกิดโรคร้ายหรือความทุกข์ต่างๆ นั้นเกิดจากบุคลิกลักษณะภายในโดยมี 3 แบบคือ ความโลภ (Greed) ความเกลียดชัง (Hated) และขาดการตระหนักรู้ (Unawareness) และพบว่า สิ่งที่จะช่วยบำบัดภาวะความเจ็บปวดความทุกข์ของมนุษย์ได้นั้นคือ กาย (Body) จิต (Mind) และประสบการณ์ (Experience) ต่างๆ ของมนุษย์เองซึ่งเป็นสิ่งที่ติดตัวมนุษย์มาโดย Jon Kabat-Zinn ได้ให้ความสนใจและการประยุกต์เกี่ยวกับแนวทางการเจริญสติและสมาธิทางพุทธศาสนาสร้างเป็นโปรแกรม MBSR (Mindfulness based stress reduction program) ขึ้นในปี.ศ. 1979 ได้ปรับให้ไม่มีรูปแบบทางศาสนา (Non-religious) และไม่เป็นเรื่องลึกลับ(Non-esoteric) ซึ่งโปรแกรมนี้เริ่มต้นนำมาใช้เพื่อลดและบรรเทาความเครียด (Stress) ความวิตกกังวล (Anxiety) ความเจ็บปวด (Pain) และความเจ็บป่วย (Illness) และได้พัฒนาขึ้นเพื่อนำมาช่วยบำบัดอาการทางจิตเช่น ภาวะความผิดปกติทางอารมณ์และพฤติกรรม โปรแกรมนี้จะรับ

ผู้ป่วยที่ส่งต่อมาจากแพทย์ มาฝึกการเจริญสติเพื่อลดความเครียดเสริมกับการรักษาทางการแพทย์ การเจริญสติเพื่อลดความเครียด โดยผสมผสานการเจริญสติกับหัตถะโยคะ (Hatha yoga) เพื่อช่วยให้ผู้ฝึกเรียนรู้เทคนิคการสร้างความตระหนักของร่างกาย ด้วยการสังเกตความรู้สึกและการหายใจ ฝึกที่จะใส่ใจ จดจ่อกับอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยไม่ต้องคาดหวังหรือกังวลถึงผลลัพธ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคต หลังจากการฝึกตามโปรแกรมและผู้ป่วยจะต้องนำเอาการฝึกนี้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันของตัวเองด้วย การเจริญสติเช่นนี้จะช่วยให้ผู้ฝึกเกิดความเข้าใจตนเอง รับรู้ถึงพลังที่มีในตัวเองที่จะช่วยให้ผู้ฝึกสามารถรับมือกับความเครียด ความเจ็บปวด และเจ็บป่วยและส่งเสริมสุขภาพทางกายและจิตได้ ในปัจจุบันโปรแกรมนี้มีการนำไปใช้ในสถาบันการแพทย์ต่าง ทั่วโลก รวมไปถึง โรงเรียน สถานที่ทำงาน หรือแม้กระทั่งเรือนจำอีกด้วย

แนวคิดของ Brown และ Ryan (2007, PP.211-237) กล่าวว่า “สติ” เป็นภาวะของการตระหนักรู้ และใส่ใจต่อเหตุการณ์และประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยมีรากฐานมาจากพุทธศาสนา โดยอธิบายลักษณะของสติหรือธรรมชาติของสติว่า สติเป็นการตระหนักรู้อย่างชัดเจน ทั้งเรื่องภายใน และภายนอกตนเอง ซึ่งการตระหนักรู้แบบนี้ครอบคลุมถึง อารมณ์ ความคิด ความรู้สึกต่อการกระทำและสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตนเอง โดยปราศจากการปรุงแต่ง (Bare attention) เป็นสิ่งที่บริสุทธิ์ (Pure) และสว่าง (Lucid) (K.W. Brown, Ryan, & Creswell) กล่าวว่ากระบวนการทำงานของสติว่า เมื่อบุคคลมีการรับรู้ว่ามีสิ่งเร้าเข้ามากระทบแล้วนั้นจะไม่มี การเชื่อมโยงเอาประสบการณ์หรือความทรงจำในอดีตมาร่วมตัดสิน ไม่เปรียบเทียบ จะเฝ้าสังเกตและติดตามอารมณ์ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเท่านั้น รู้เพียงรู้ เห็นเพียงเห็น ได้ยินเพียงได้ยิน คิดเพียงคิด เท่านั้น โดยปราศจากการปรุงแต่งด้วยความเชื่อ อคติ และความคิดเห็นใดๆ ทั้งสิ้น จากภาวะจิตใจที่ปราศจากอคติจะช่วยให้เราเข้าใจถึงความเป็นไปของสิ่งต่างๆ ตามความเป็นจริงทำให้เข้าใจถึง อัตมโนทัศน์ (Self-concept) ของตนได้ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้เรามีทัศนคติต่อเหตุการณ์หรือ ประสบการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นอย่างไม่ตัดสิน (Non-judgmentally) และยอมรับ (Acceptance) และสามารถเข้าถึงประสบการณ์ต่างๆที่ทำให้เราเจ็บป่วยหรือเป็นทุกข์ได้และจะช่วยลดการต่อต้านตนเอง และหลุดพ้นจากความเจ็บปวด และความทุกข์เหล่านั้นได้ โดย Brown และ Ryan ได้ อธิบายว่า สติเกิดมาจากลักษณะพื้นฐาน 2 ประการคือ 1) การใส่ใจ (Attention) คือการเพ่งความสนใจที่ความรู้สึกตัว และเป็นการไวต่อการรับรู้ประสบการณ์หรือเหตุการณ์ต่างๆ และ 2) การตระหนักรู้ (Awareness) ทำหน้าที่เหมือนเรดาร์คอยตรวจจับวัตถุที่เคลื่อนที่ หรือเฝ้าสังเกตต่อสิ่งต่างๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับภายในและภายนอก (ตัวตน) ของบุคคลอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้ง 2 ประการ จะทำงานแบบสอดประสานกันคือ ความใส่ใจจะเป็นตัวดึงภาพ (Figures) ออกจากพื้น (Ground)

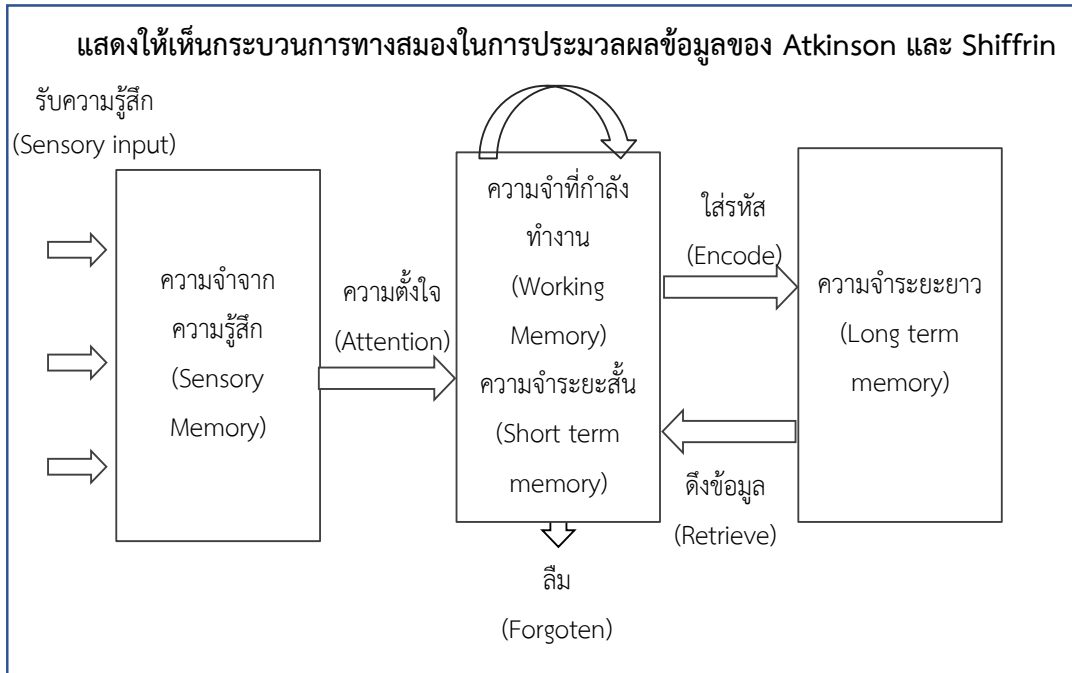
และการตระหนักรู้จะเป็นตัวช่วยคงความใส่ใจในนั้นไว้เป็นระยะๆ และถึงแม้การใส่ใจและการตระหนักรู้นั้นจะมีการทำงานกันอย่างสอดคล้องเป็นธรรมชาติแต่ “สติ(Mindfulness)” จะคอยพิจารณา ควบคุมการทำงานของ การใส่ใจ และการตระหนักรู้ โดยเป็นตัวควบคุมให้บุคคลใส่ใจและตระหนักรู้ เกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้น ณ ปัจจุบันขณะเท่านั้น Brown และ Ryan มุ่งศึกษา สติต่อการส่งเสริมสุขภาวะ (well-being) เพราะเชื่อว่า สติจะสามารถส่งเสริมทำให้เกิดสุขภาวะที่ดีของทุกคนได้ ดังนั้นจึงได้พยายามทำการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างสติกับสุขภาวะโดยได้สร้างและพัฒนาเครื่องมือวัด ความมีสติ MAAS (The Mindful Attention Awareness Scale) ขึ้นมาเพื่อช่วยประเมินภาวะความมีสติของบุคคลโดยมุ่งเน้นศึกษาถึงการมีอยู่ความใส่ใจ และการตระหนักรู้มากกว่าที่จะสนใจศึกษาถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกัสติเช่น การยอมรับ ความไว้วางใจ ความเห็นอกเห็นใจ หรือความรู้สึกขอบคุณ เป็นต้น

Rick Hason (2012) นักวิทยาศาสตร์ด้านประสาทจิตวิทยา (Neuropsychologist) ได้กล่าวว่าการเจริญสติ การฝึกสมาธิ ส่งผลทำให้เซลล์สมองและวงจรเชื่อมต่อนในสมองทำงานดีขึ้น โดยเฉพาะบริเวณสมองส่วนหน้าด้านซ้าย ทำให้เรามีความสุข อารมณ์ในด้านบวกมากขึ้น สารเคมีในสมองคือ ซีโรโทนิน (Serotonin) ซึ่งเป็นสารสื่อประสาทที่มีมากขึ้น ทำให้เกิดความผ่อนคลาย นอนหลับง่าย ไม่เกิดอาการซึมเศร้า ถ้าสารตัวนี้ลดน้อยลงก็จะเกิดโรคซึมเศร้าและนอนหลับยาก นอกจากนี้ทำให้ระบบประสาทพาราซิมพาเทติก (Parasympathetion) ทำงานเด่นขึ้น คือทำให้ใจสงบลง ลดความเครียด การเต้นหัวใจลดลง ความดันโลหิตลดลง การเผาผลาญอาหารในร่างกายลดลง แก้วชาลง และอายุยืนขึ้น

การเจริญสติให้ได้ผล

การเจริญสติ ก็เหมือนการฝึกเรื่องอื่นๆ เหมือนการเห็นคำศัพท์ที่เราไม่รู้จัก แรกๆก็นึกไม่ออก แต่พอเห็นคำศัพท์นั้นบ่อยๆ หรือพยายามท่องจำบ่อยๆ ก็จะจำคำศัพท์นั้นได้เร็วขึ้นๆ หรือเหมือนการขี่จักรยาน แรกๆก็ขี่ลำบาก ล้มบ่อย ต้องขี่ช้าๆ แต่ต่อมาเมื่อทำบ่อยๆ ก็ขี่จักรยานได้คล่องแคล่ว การเจริญสติก็เช่นเดียวกัน ขณะเจริญสติอาจเกิดความคิดอื่นเข้ามาแทรกหลงไปอยู่กับความคิดนั้นอยู่นาน กว่าจะระลึกได้ว่ากำลังเจริญสติอยู่ แต่เมื่อการเจริญสติได้ทำอย่างต่อเนื่อง การหลงไปอยู่กับเรื่องอื่นก็จะสั้นลงๆ เพราะการเกิดการจำสภาวะของการระลึกได้ได้เร็วขึ้น ซึ่งอธิบายได้จากทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลผลข้อมูล (Information Processing Theory) ของ Atkinson และ Shiffrin (1968, PP.89-195) ดังภาพที่1

ทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลผลข้อมูล

ภาพที่ 1 แสดงทฤษฎีกระบวนการทางสมองในการประมวลผลข้อมูล
(The Multi-store model of memory, Atkinson & Shiffrin, 1968)

จาก Atkinson และ Shiffrin อธิบายว่า เมื่อเราได้รับข้อมูลเข้ามาต้องอาศัยความตั้งใจ สมองก็จะเก็บความจำระยะสั้นไว้ (Short-term Memory) ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปก็จะลืม ต้องทำการทบทวนซ้ำๆ (Rehearsal) สมองจะบันทึกข้อมูลเข้าไปในความทรงจำระยะยาว (Long-term Memory) ซึ่งจะเก็บข้อมูลได้นาน และสามารถดึงข้อมูลไปใช้คิดและตีความ เพราะฉะนั้น การเจริญสติก็ต้องทำด้วยความตั้งใจ และเมื่อทำบ่อยๆ สภาวะของการระลึกได้จะถูกบันทึกไว้ในความทรงจำระยะยาว และเมื่อเวลาจะใช้สติในการทำอะไรก็จะระลึกได้เร็วขึ้น คุณภาพของสติก็จะดีขึ้นๆ ตามลำดับ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการการเจริญสติ

Shapiro: et al (2008, PP.840-862) ได้ทำการทดลองและศึกษาผล ของวิธีการเจริญสติ 2 รูปแบบต่อการมีสติ โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาปริญญาตรีจำนวน 44 คน โดยแบ่งกลุ่ม

ตัวอย่างเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มแรกเป็นนักศึกษาจำนวน 15 คนได้เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกสติ MBSR (Mindfulness based stress reduction program, Kabat-Zinn) กลุ่มที่สอง เป็นกลุ่มนักศึกษาจำนวน 14 คน ได้เข้าร่วมโปรแกรม EPP (Eight point program; E.Easwaran's) และกลุ่มที่สาม เป็นกลุ่มควบคุม 15 คน ผลการศึกษาพบว่า เมื่อติดตามผลในระยะ 8 สัปดาห์ กลุ่มทดลองมีคะแนนการมีสติเพิ่มขึ้นมากกว่ากลุ่มควบคุม และการมีสติยังเป็นตัวแปรคั่นกลาง (Mediator) ในการลดความเครียดและอาการย้ำคิด(Rumination) อีกด้วย

Carmody และ Bear (2008, PP.23-33) ได้ทำการศึกษาดังกล่าวด้วยวิธีสังเกต โดยให้ผู้เข้าร่วมวิจัยที่เป็นผู้ใหญ่จำนวน 174 คน เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกสติ MBSR (Mindfulness based stress reduction program, Kabat-Zinn) โดยวิธีฝึกฝนสมาธิต่างๆ เช่น การนั่งสมาธิ การฝึกโยคะ เป็นเวลา 8 สัปดาห์ ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมการฝึกสติ MBSR สามารถเพิ่มความมีสติได้ และช่วยลดอาการไม่สุขสบายต่างๆ เช่น ความเครียดที่ส่งผลต่อการเจ็บป่วย ความวิตกกังวล และภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังได้ ซึ่งจะส่งผลให้บุคคลนั้นมีสุขภาวะที่เพิ่มขึ้นด้วย

Lee และ Bang (2010, PP.341-348) ได้ทำการศึกษาผลของการฝึกสติต่อสุขภาพจิตของสตรีวัยกลางคนชาวเกาหลีใต้ เป็นการศึกษาโดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสตรีวัยกลางคนชาวเกาหลีใต้จำนวน 75 คนที่มีอายุระหว่าง 37-55 ปี ออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มแรกเป็นสตรีวัยกลางคนจำนวน 33 คน เข้าร่วมโปรแกรมการฝึกสติ MBCT(Mindfulness Based cognitive 92 Therapy: Segal; et al.) เป็นเวลา 8 สัปดาห์ และกลุ่มที่สองเป็นกลุ่มควบคุมจำนวน 42 คน ผลการวิจัยพบว่าโปรแกรมฝึกสติ MBCT นี้ สามารถช่วยลดความวิตกกังวล(Anxiety) ความเครียด(Stress) ความซึมเศร้า (Depression) และสามารถช่วยเพิ่มอารมณ์ด้านบวก (Positive affect) และลดอารมณ์ด้านลบ (Negative affect) ซึ่งจะช่วยเพิ่มสุขภาวะ (Well-being) ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้การฝึกสติโดยวิธีเข้าร่วมโปรแกรมต่างๆแล้วนั้น ยังพบว่า การฝึกสติโดยรูปแบบการฝึกฝนการทำสมาธิก็สามารถเพิ่มการมีสติ และช่วยเพิ่มสุขภาวะได้เช่นเดียวกัน

สรุป

การเจริญสติมีผลต่อการดำเนินชีวิตของคนทุกคนขึ้น ทุกเพศ ทุกวัย ใช้ได้กับเรื่องส่วนตัว ความสัมพันธ์ ชีวิตคู่ การเรียน การงาน การเงิน เข้าถึงคุณค่าแท้มากกว่าคุณค่าเทียม ใช้ชีวิตด้วยความไม่ประมาท ทำให้ชีวิตมีความมั่นคงเจริญก้าวหน้าเป็นประตูสู่องค์ธรรมอื่นๆ เป็นประตูสู่ปัญญา เห็นความจริง ซึ่งการเจริญสตินั้นต้องฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง จนเกิดการจำสภาวะของการระลึกรู้ได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว จนสามารถนำพาชีวิตให้รู้ทุกข์ พ้นทุกข์และเข้าถึงความสุขแท้ในที่สุด

บรรณานุกรม

- เทียน จิตตสุโก. (2531). *แต่เธอผู้รู้สึกตัว*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: กลุ่มเทียนสว่างธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2553). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- “_____”. (2552). *พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 15. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- Atkinson, R. C., & Shiffrin, R. M. (1968). Human memory: A proposed system and its control processes. In K. W. Spence and J. T. Spence (eds.), *The psychology of learning and motivation: Advances in research and theory*. 2, 89-195
- Brown, K. W., Ryan, R. M., & Creswell, J. D.. (2007). Mindfulness: Theoretical Foundations and Evidence for its Salutary Effects. *Psychological Inquiry*. 18(4), 211-237.
- Carmody, J., & Baer, R. (2008). Relationships between mindfulness practice and levels of mindfulness, medical and psychological symptoms and well-being in a mindfulness-based stress reduction program. *Journal of Behavioral Medicine*. 31(1), 23-33.
- Davidson. R. (2013). *The Emotional Life of your Brain*. Retrieved June 13, 2019, from <https://mgronline.com/dhamma/detail/9560000079672>.
- Hanson. R. (2009), *Buddha's Brain*, Oakland. New Harbinger Publications.
- Kabat-Zinn, J. (1994). *Wherever you go, there you are : mindfulness meditation in everyday life*. New York: Hyperion.
- Lee, W. K., & Bang, H. J. (2010). The effects of mindfulness-based group intervention on the mental health of middle-aged Korean women in community. *Stress and Health*. 26(4), 341-348.
- Meng Tan. C. (2012). *Search Inside yourself*. Retrieved June 10, 2019, from <http://www.winnews.tv/news/22680>.
- Shapiro, S. L., Oman, D., Thoresen, C. E., Plante, T. G., & Flinders, T. (2008). Cultivating mindfulness: effects on well-being. *Journal of Clinical Psychology*. 64(7), 840-862.

NEW FARMER ภาวะผู้นำชาวนาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0

NEW FARMER : Leadership of Thai Farmers in Thailand 4.0

ธีรทัศน์ โรจนกิจจกุล¹, พระครูสมุห์อุทัย อุทัยเมธี², พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปญโญ³,
ภราดร สุขพันธ์⁴, ธิดาร์ตน์ อินตะกัน⁵

Theeratas Rojkitjakul, Phrakrusamu Uthai Uthayamethee,
Phrakrupalad Watcharaphong Vachirapunyo, Paradorn Sukhphan, Tidarut Inthakun
(theeratas18@gmail.com)

Received: October 2, 2019
Revised: December 22, 2019
Accepted: December 23, 2019

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับนโยบายไทยแลนด์ 4.0 2) เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับข้าวและชาวนาไทยในปัจจุบัน 3) เพื่อศึกษาและสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี ภาวะผู้นำ และ 4) เพื่อเสนอรูปแบบภาวะผู้นำชาวนาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1. นโยบายไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยภายใต้การนำของคณะรัฐบาลชุดปัจจุบันที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” โดยมีการส่งเสริมให้ปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

2. ปัจจุบันประเทศไทยมิใช่ประเทศที่ส่งออกข้าวเป็นอันดับที่หนึ่งของโลก เนื่องจากสาเหตุหลากหลายประการ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะชาวนาในประเทศไทยยังคงยึดติดกับวิธีการผลิตข้าวแบบเดิม นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมใหม่ที่ใช้ในการสร้างผลผลิตที่คุ้มค่าในจำนวนที่ไม่มาก

3. ผู้นำที่ดีต้องมีคุณลักษณะ ดังนี้ ชอบเปลี่ยนแปลง ไม่ชอบเอาอย่างหรือลอกแบบใคร ชอบพัฒนา เน้นหรือมุ่งคนมีแรงดลบันดาลในความไว้วางใจ มองไกล ชอบริเริ่ม ชอบท้าทาย สถานภาพเดิม เป็นตัวของตัวเอง ชอบทำในสิ่งที่ถูก เน้นผลงานและคน และสามารถทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดี

¹ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

² วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

³ วิทยาลัยสงฆ์นครน่าน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ

⁴ วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁵ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านราษฎร์พัฒนา สำนักงานสาธารณสุขอำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน

4. ประเทศไทยจะพัฒนาอย่าง“มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ได้นั้น ชาวนาไทยในปัจจุบันจะต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ดีตาม NEW FARMER โมเดล (NEW FARMER Model) ประกอบด้วย ภาวะผู้นำแบบ 9.9 ดำเนินกิจกรรมทาง “ธุรกิจ”ต่างๆ ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คิดค้นหาวิธีทำงานที่ง่ายและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด มีความยุติธรรม มีทัศนคติที่ดี มีความจริงใจ มีการจัดการที่ดี เน้นการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และมีการรายงานผลต่อผู้อื่น

คำสำคัญ : ภาวะผู้นำ, ชาวนาไทย, ไทยแลนด์ 4.0

Abstract

This academic article has four objectives; 1) to study the concept and policy of Thailand 4.0, 2) to study the facts about rice and Thai farmers in present age, 3) to study and synthesize the concept and theory of leadership, and 4) to propose the model of Thai farmer leadership in Thailand 4.0 Era by analysis and synthesis. It can be summarized as follows:

1. Thailand 4.0 policy is vision of economic development policy of Thailand under the leadership of General Prayut Chan-o-cha, who came to manage the country on the vision that "Stability, Prosperity and Sustainability" by having the promotion to practice until now.

2. At present, Thailand is not the number one rice exporter in the world. Due to various reasons, maybe because farmers in Thailand still adhere to traditional rice production methods. Moreover, there are also new innovations that are used to create cost-effective products in a small amount.

3. Theory and good leaders must have the following characteristics: they like to change, do not like copying anyone, like to develop, focus on people, have the inspiration in trust, look far away or look ahead, like to look at height, like to initiate, like the challenge of the same status, be yourself, like to do the right thing, focus on work and people, and can work as a team as well.

4. Thailand will be developed "Stability, Prosperity and Sustainability". Thai farmers today must have good leadership characteristics according to the New Farmer Model, consisting of 9.9 Leadership, carry out that activities in various "businesses" through electronic media by thinking of the easiest and least wasted work methods, having the fairness, having the good view, having seriousness, having good management, focusing on work to be efficiency and effectiveness, and reporting the results to others.

Keywords: Leadership, Thai peasant, Thailand 4.0

บทนำ

ประเทศไทยยังคงเป็นสิ่งที่มีประชาชนในประเทศประกอบอาชีพเกษตรกร และมีการปลูกข้าวเพื่อส่งออกในปริมาณที่มาก ปัจจุบัน ถึงแม้ประเทศไทยจะมีได้เป็นประเทศที่ส่งออกข้าวมากที่สุดในโลกแล้วก็ตาม ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นเพราะชาวนาในประเทศไทยในปัจจุบันยังคงยึดติดกับวิธีการผลิตข้าวแบบเดิม และขาดนวัตกรรมใหม่ที่ใช้ในการสร้างผลผลิตที่คุ้มค่าต่อการจำหน่ายหรือสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าทางการเกษตร ในขณะที่ข้าวก็ยังคงเป็นสินค้าเกษตรประเภทหนึ่งที่ประเทศไทยส่งออกในปริมาณที่มาก ด้วยสาเหตุดังกล่าว ภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” จึงให้มีการดำเนินนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ซึ่งเน้นนวัตกรรมในการผลิตสินค้าเป็นสำคัญ แต่หากชาวนาไทยยังคงดำเนินวิธีการผลิตข้าวแบบเดิมคงไม่สามารถนำพาประเทศไทยไปสู่การส่งออกข้าวเป็นอันดับที่ 1 ของโลกได้อีกแน่นอน ดังนั้นเกษตรกรหรือชาวนาไทยจะต้องมีคุณลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี โดยอาศัย NEW FARMER Model ในการเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ ดังผู้เขียนจะนำเสนอต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับไทยแลนด์ 4.0

นักวิชาการหลายท่านได้วิพากษ์วิจารณ์และกล่าวถึงแนวคิดเกี่ยวกับไทยแลนด์ 4.0 ไว้ที่น่าสนใจ ซึ่งนำไปสู่การเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศไทยในปัจจุบัน โดย สุวิทย์

เมซินทรีย์ (2560, น.4 - 5) ได้อธิบายไว้ พลวัตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันซึ่งเป็นเรื่อง ที่ส่งผลกระทบต่อเราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ มีอยู่ด้วยกัน 3 กระแสหลัก คือ

1. Globalization ที่ทั่วโลกกำลังเกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งต่างๆ เหล่านี้พร้อมกัน อาทิ

- กระแส Digitization ก่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้คนและรูปแบบ ในการทำธุรกิจ

- กระแส Urbanization ที่มีการกระจายตัวไปโดยรอบทุกคนเริ่มมีชีวิตความเป็น อยู่แบบคนเมือง มีการกระจายตัวทางความเจริญไปสู่ภูมิภาคมากขึ้น

- กระแส Commonization ที่เป็นเรื่องที่ผู้คนในโลกได้รับผลกระทบร่วมกัน อย่างถ้วนทั่ว ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ การก่อการร้าย โรคระบาด ที่สามารถแพร่ไปในทุกภูมิภาคของโลกอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. Regionalization กระแสการรวมกลุ่มกันในภูมิภาค ไม่ว่าจะเป็นในเชิงของภูมิ รัฐศาสตร์และภูมิเศรษฐศาสตร์ การรวมกลุ่มดังกล่าวทำให้มีอำนาจต่อรองของประเทศที่อยู่ในกลุ่ม สมาชิกเป็นอย่างดี

3. Localization กระแสของการมีความเป็นท้องถิ่นและชุมชนอย่างเข้มข้น เชียงใหม่ เป็นตัวอย่างหนึ่งของการมี Locality ที่เข้มแข็ง เนื่องจากมีความเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ที่ ชัดเจน รวมถึงมีศิลปะและวัฒนธรรมที่สืบทอดและเชื่อมโยงคนในท้องถิ่นมายาวนาน

นอกจากนี้ยังอธิบายต่อว่า "Thailand 4.0" ประกอบด้วย 2 แนวคิดสำคัญ

1. "Strength from Within" คือ การสร้างความเข้มแข็งจากภายใน

2. "Connect to the World" เมื่อภายในเข้มแข็งแล้วเราก็ต้องเชื่อมโยงเศรษฐกิจ ภายใต้นับเศรษฐกิจโลก สามารถอธิบายได้ดังนี้

Strength from Within หรือการสร้างความเข้มแข็งจากภายในนั้น มีกลไกในการ ขับเคลื่อนหลักอยู่ 3 ตัว คือ

- การยกระดับนวัตกรรม (Innovation Driven Proposition) ของทุกภาคส่วนใน ประเทศ

- การสร้างสังคมที่มีจิตวิญญาณของความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneur Driven Proposition)

- การสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่าย (Community Driven Proposition)

ซึ่งทั้ง 3 กลไกนี้ต้องขับเคลื่อนไปพร้อมๆ กัน

นวัตกรรมจะถูกยกระดับขึ้นผ่าน Growth Engine 3 ตัวใหม่ อันประกอบด้วย Green Growth Engine, Productive Growth Engine และ Inclusive Growth Engine

การยกระดับนวัตกรรมเมื่อผนวกกับการสร้างสังคมที่มีจิตวิญญาณของผู้ประกอบการ จึงจะเอื้อให้เกิดการสร้าง Smart Enterprise ที่มีโมเดลการทำธุรกิจแบบใหม่ๆ มากมาย ท่ามกลาง Enabling Ecosystem ที่เอื้อให้เกิดการรังสรรค์นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์

ส่วนสุดท้ายของ Strength from Within คือการสร้างความเข้มแข็งในระดับฐานราก หรือชุมชน ซึ่งเมื่อผนวกความเข้มแข็งในระดับฐานรากกับการสร้างสังคมที่มีจิตวิญญาณ ผู้ประกอบการ จะก่อให้เกิดการขยับปรับเปลี่ยนสถานะของผู้คนในสังคม (Social Mobility) ผ่าน การสร้างสังคมแห่งโอกาส (Society with Opportunity) ควบคู่ไปกับการสร้างสังคมที่สามารถ (Society with Competence) และเมื่อโครงสร้างเศรษฐกิจและสังคมภายในประเทศเกิดความ เข้มแข็งแล้ว การเชื่อมโยงภายนอก (Connect to the World) เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินควบคู่กันไป ซึ่งในส่วนนี้ ผมอยากให้มองระบบเชื่อมโยงกับโลกใน 3 ระดับด้วยกัน คือ

- Domestic Economy เศรษฐกิจภายในประเทศ
- Regional Economy เศรษฐกิจภูมิภาค
- Global Economy เศรษฐกิจโลก

กล่าวสรุปได้ว่า “ไทยแลนด์ 4.0” เป็นที่รู้จักในประเทศไทยในช่วงภายใต้การนำของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้า มาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” ซึ่งเป็นการเน้นเรื่องการใช้ นวัตกรรมในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการต่างๆ ซึ่งนวัตกรรมดังกล่าวยังส่งผลไปสู่ การพยายามสร้างนวัตกรรมในกระบวนการผลิตสินค้าทางการเกษตร คือ ข้าวของประเทศไทย ด้วยเช่นกัน

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับข้าวและชาวนาไทย

ข้อมูลเกี่ยวกับข้าว

พันธุ์ข้าวที่มนุษย์เพาะปลูกในปัจจุบันพัฒนามาจากข้าวป่าในตระกูล *Oryza gramineae* สันนิษฐานว่า พืชสกุล *Oryza* มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนชื้นของทวีป Gondwanaland ก่อนผืนดินจะเคลื่อนตัวและเคลื่อนออกจากกันเป็นทวีปต่าง ๆ เมื่อ 230-600 ล้านปีมาแล้วจากนั้น กระจายจากเขตร้อนชื้นของแอฟริกา เอเชียใต้ เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ ออสเตรเลีย อเมริกา

กลางและใต้ ข้าวสามารถเจริญเติบโตได้ตั้งแต่ความสูงระดับน้ำทะเลถึง 2,500 เมตรหรือมากกว่า ทั้งในเขตร้อนและเขตอบอุ่น ทั้งในที่ราบลุ่มจนถึงที่สูง ครอบคลุมพื้นที่ตั้งแต่เส้นรุ้งที่ 53 องศาเหนือถึง 35 องศาใต้ มนุษย์ได้คัดเลือกข้าวป่านิตต่างๆ ตามความต้องการของตน เพื่อให้สอดคล้องกับระบบนิเวศน์ มีการผสมพันธุ์ข้ามระหว่างข้าวที่ปลูกกับวัชพืชที่เกี่ยวข้อง เกิดข้าวพื้นเมืองมากมายหลายสายพันธุ์ ซึ่งสามารถให้ผลผลิตสูง ปลูกได้ตลอดปี ก่อให้เกิดพันธุ์ข้าวปลูกที่เรียกว่า ข้าวลูกผสมซึ่งมีปริมาณ 120,000 พันธุ์ทั่วโลก ข้าวที่ปลูกในปัจจุบันแบ่งออกเป็นข้าวแอฟริกาและข้าวเอเชีย ส่วนข้าวแอฟริกา (*Oryza glaberrima*) แพร่กระจายอยู่เฉพาะบริเวณเขตร้อนของแอฟริกาเท่านั้น สันนิษฐานว่าข้าวแอฟริกาอาจเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อประมาณ 1,500 ปีก่อนคริสตศักราช และสุดท้ายข้าวเอเชีย เป็นข้าวลูกผสม เกิดจาก *Oryza sativa* กับข้าวป่า มีถิ่นกำเนิดบริเวณประเทศอินเดีย บังคลาเทศ และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ปลูกกันอย่างแพร่หลายตั้งแต่อินเดีย ตอนเหนือของบังคลาเทศ บริเวณดินแดนสามเหลี่ยมระหว่างพม่า ไทย ลาว เวียดนาม และจีนตอนใต้ โดยข้าวกับคนไทยนั้นเคียงคู่กันมาช้านานตั้งแต่อดีต เปรียบดังวิถีชีวิตของชาวนาไทย ดังที่ สุวิทย์ เมษินทรีย์ (2559, ออนไลน์) ได้อธิบายไว้ว่า “ข้าว” คือ หนึ่งในสินค้าเกษตรหลักของไทย ที่คนไทยนิยมปลูกกันมาก และกำลังเป็นประเด็นร้อนๆ อยู่ในตอนนี้ที่รัฐบาลพยายามหาทางแก้ไขปัญหาลูกอยู่ ซึ่งหากมองในภาพรวมจากพื้นที่ประเทศไทยที่มีอยู่ 320.67 ล้านไร่ เป็นพื้นที่เกษตรกรรมประมาณ 174.31 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 54.36 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ และจากพื้นที่เกษตรกรรม 174.31 ล้านไร่ ในปีการผลิต 2559/60 ข้อมูลจากกรมการข้าว ณ วันที่ 30 ก.ย. 2559 พบว่า ประเทศไทยมีพื้นที่เพาะปลูกข้าวประมาณ 57.29 ล้านไร่ (ข้าวหอมมะลิ 27.99 ล้านไร่ / ข้าวเหนียว 15.22 ล้านไร่ ข้าวเจ้า และอื่นๆ 14.07 ล้านไร่) โดยพันธุ์ข้าวที่ปลูกมี 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) กลุ่มข้าวหอม ส่วนใหญ่ปลูกในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง 2) กลุ่มข้าวขาว ส่วนใหญ่ปลูกในแถบภาคกลาง 3) กลุ่มข้าวเหนียว ส่วนใหญ่ปลูกในแถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ประเทศไทยประสบปัญหาาราคาข้าวตกต่ำ การแก้ปัญหาจำเป็นต้องแก้ไขทั้งระบบ ซึ่งจะต้องอาศัยเวลาและความร่วมมือจากเกษตรกร เช่น การทำแปลงใหญ่ การปลูกพืชอื่นทดแทน ขณะเดียวกันรัฐบาลก็ไม่สามารถเพิกเฉยต่อปัญหาเฉพาะหน้าได้ จึงได้กำหนดมาตรการต่างๆ ออกมา โดยสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย (2560) ได้เปรียบเทียบปริมาณส่งออกข้าวของประเทศผู้ส่งออกที่สำคัญ 5 อันดับ ไว้ดังนี้

ประเทศ	2556	2557	2558	2559	%Δ
ไทย	6.61	10.96	9.79	9.88	0.9
อินเดีย	10.57	10.81	10.94	10.43	-4.7
เวียดนาม	6.75	6.46	6.61	4.95	-25.1
ปากีสถาน	3.43	3.32	3.96	4.19	5.8
สหรัฐ	3.40	3.20	3.45	3.52	2.0
รวม	30.40	34.75	34.75	32.97	-5.1

หน่วย : ล้านตันข้าวสาร

ภาพที่ 1 : เปรียบเทียบปริมาณส่งออกข้าวของประเทศผู้ส่งออกที่สำคัญ 5 อันดับของสมาคมผู้ส่งออกข้าวไทย

จากตารางเปรียบเทียบในปี 2559 จะเห็นว่า ประเทศไทยมิได้เป็นประเทศส่งออกข้าวสารมากที่สุดในโลก โดยประเทศส่งออกข้าวสารมากที่สุดในโลกคือ ประเทศอินเดีย ในขณะที่ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมที่ผลิตข้าวในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก จึงเป็นที่น่าวิตกกังวลอย่างมากกับสถานการณ์การส่งออกข้าวของประเทศไทยในปัจจุบัน

ข้อมูลชาวนาไทย

สำหรับประเทศไทย มีการจัดตั้งเป็น สมาคมชาวนาไทย (The Rice Growers Association) ซึ่งมีผลมาจากการประชุมเมื่อวันที่ 5 กรกฎาคม 2543 ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และคณะกรรมการการเศรษฐกิจ สภาผู้แทนราษฎรจัดประชุมร่วมที่ห้องประชุมกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยมีผู้แทนส่วนราชการที่เกี่ยวข้องของกระทรวงเกษตรฯ อาทิ กรมส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมประมง กรมปศุสัตว์ และผู้นำชาวนาประมาณ 20 คน จากทุกภาคส่วน และในวันที่ 25 กันยายน 2543 ผู้นำชาวนา คือ นายสุวรรณ ฅธาจ (สุพรรณบุรี) นายอิมรอน ชำสุรีย์ (ฉะเชิงเทรา) และนายเผด็จ ลิ้มอุบัติระกุล (บุรีรัมย์) ได้ทำหน้าที่ผู้ก่อตั้งโดยการยื่นจดทะเบียนก่อตั้ง สมาคมชาวนาไทย ต่อนายทะเบียนการค้า (อธิบดีกรมการค้าภายใน) และได้รับการจัดตั้งเป็นสมาคมตามกฎหมาย

ถึงแม้ประเทศไทยจะมีการจัดตั้ง สมาคมชาวนาไทย มาตั้งแต่ปี 2543 แล้วก็ตาม แต่จากข้อมูลของศูนย์ศึกษาการค้าระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย (2558) มีการเปิดเผยผลวิเคราะห์ข้าวไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่า ชาวนาไทยมีกำไรสุทธิจากการขายข้าวต่ำที่สุดในภูมิภาคเอเชีย เนื่องจากมีต้นทุนการผลิตสูงกว่าประเทศอื่น ทั้งนี้ ไทยมี

ต้นทุนการผลิตที่ 9,763.40 บาท/ตัน ได้ผลผลิตที่ 450 กก./ไร่ ราคาข้าวโดยเฉลี่ยที่ขายได้ 11,319.37 บาท/ตัน ส่งผลให้มีเงินเหลือในการทำนาประมาณ 1,555.97 บาท/ตัน หรือ 28,035.50 บาท/ปี น้อยกว่าเวียดนามถึง 51.08% ขณะเดียวกัน เวียดนามที่มีต้นทุนการผลิตที่ 4,070.76 บาท/ไร่ ได้ผลผลิต 900 กก./ไร่ ราคาข้าวโดยเฉลี่ยที่ขายได้ 7,215.50 บาท ส่งผลให้มีเงินเหลือในการทำนาประมาณ 3,180.74 บาท/ตัน หรือมีรายได้ ประมาณ 54,217.23 บาท/ปี และน้อยกว่าพม่า 55.34% ขณะที่ชาวพม่า มีต้นทุนปลูกข้าวเฉลี่ยที่ 7,121.76 บาท สามารถขายข้าวได้ 10,605.86 บาท มีเงินเหลือเก็บ 3,484.1 บาท

จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นว่า ธรรมชาติของการส่งออกข้าวไทยในปี 2559 กับปัญหาของชาวนาไทย และการดำเนินการของกลุ่มชาวนาในปัจจุบันนั้น ยังเป็นประเด็นที่หาความสมเหตุสมผลไม่ได้ กล่าวคือ ประเทศไทยมีปริมาณการส่งออกข้าวที่สูง แต่ชาวนาหรือเกษตรกรยังคงประสบปัญหาความยากจน ในขณะที่จะกล่าวว่าสาเหตุมาจากต้นทุนที่สูงของประเทศ ไทยอย่างเดียวก็อาจเป็นการกล่าวโทษที่ง่ายเกินไป การจัดการจัดตั้งเป็นเป็นสมาคมชาวนาไทยมาตั้งแต่ปี 2543 เพราะการรวมกลุ่มกันดังกล่าวจะทำให้อำนาจในการต่อรองมีมากยิ่งขึ้น ปัญหาเหล่านี้ อาจไม่ได้มีต้นเหตุมาจากสาเหตุใดบางประการเท่านั้น แต่เป็นเพราะมีสาเหตุมาจากหลากหลายประการรวมกัน ซึ่งในมุมมองของผู้เขียนนั้น เหตุว่าในยุคที่ประเทศไทยเข้าสู่ยุคที่เราเรียกกันว่ายุคไทยแลนด์ 4.0 (Thailand 4.0) นั้น การเป็นชาวนาไทยต้องปรับทัศนคติ ปรับวิธีการในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ใหม่ โดยเฉพาะชาวนาไทยต้องเป็นชาวนาที่เปี่ยมไปด้วยคุณลักษณะที่พร้อมจะเป็นผู้นำซึ่งผู้เขียนจักขออธิบายเพิ่มเติมต่อไป

ความหมายและแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำ

ความหมายของภาวะผู้นำ

นักวิจัยทางภาวะผู้นำ วอร์เรน เบนนิส (Warren Bennis) และเบิร์ท นานัส (Birt Nanus) ได้ระบุว่า “ภาวะผู้นำเหมือนกับมนุษย์หิมะที่น้ำกล้ว ซึ่งปรากฏรอยเท้าอยู่ทั่วแต่ไม่มีตัวตน” นอกนั้นเบนนิสยังกล่าวไว้อีกว่า “ในระดับหนึ่ง ภาวะผู้นำเหมือนกับความสวยงาม มันยากที่จะให้คำจำกัดความ แต่คุณรู้เมื่อคุณมองเห็นมัน” (W.C. Bennis and B. Nanus, 1989, pp.7)

คำว่า ภาวะผู้นำ หมายถึง สิ่งต่างๆ สำหรับแต่ละคน คนมักให้คำจำกัดความภาวะผู้นำตามมุมมองที่มีความหมายสำหรับเขา วอร์เรน เบนนิส ใช้ข้อสมมติฐานว่า ผู้นำคือคนที่สามารถแสดงออกในตัวเองอย่างเต็มที่ เขารู้ว่าเขาคือใคร จุดแข็งจุดอ่อนของเขาคืออะไร และ

จะใช้จุดแข็งของเขาอย่างเต็มที่และเสริมจุดอ่อนของเขาได้อย่างไร เขายังรู้ว่าเขาต้องการอะไร ทำให้เขาจึงต้องการมัน และวิธีสื่อความหมายในสิ่งที่เขาต้องการไปยังคนอื่นเพื่อให้เขาได้รับความร่วมมือและการสนับสนุน (ชาญชัย อาจินสมาจาร, ม.ป.ป., ไม่มีเลขหน้า)

อีกประการหนึ่ง ผู้นำ (Leader) เป็นบุคคลที่ทำให้ห้องค์การประสบความสำเร็จและบรรลุผลสำเร็จโดยเป็นผู้ที่มีบทบาทแสดงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา หรือ ผู้นำคือบุคคลซึ่งก่อให้เกิดความมั่นคง และช่วยเหลือบุคคลต่างๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของกลุ่ม หรือ ผู้นำเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความคิดริเริ่มมีความเป็นอิสระ กล้าหาญในการตัดสินใจ มีแรงกระตุ้น มีความกระตือรือร้นสูง มีความยืดหยุ่น

จากที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นว่าผู้นำหรือผู้บริหาร จึงมีความหมายแตกต่างกัน เนื่องจากผู้บริหารเป็นตำแหน่งทางการบริหารที่มีอำนาจหน้าที่ในองค์การ แต่ละคนอาจแสดงบทบาทภาวะผู้นำได้ตามตำแหน่งในองค์การ ผู้นำบางคนอาจไม่ได้เป็นผู้บริหาร และผู้บริหารหลายๆคนอาจไม่ได้เป็นผู้นำเนื่องจากไม่ได้แสดงบทบาทผู้นำ ภาวะผู้นำจึงปรากฏใน 2 ลักษณะคือ ภาวะผู้นำที่เป็นทางการ (Formal Leadership) เป็นภาวะผู้นำของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง มีอำนาจหน้าที่ในองค์การ และภาวะผู้นำที่ไม่เป็นทางการ (Informal Leadership) เป็นภาวะผู้นำของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อผู้อื่นเนื่องจากมีลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้น ทั้งนี้ สัมมา ธรณิธย์ (2556) กล่าวถึงความแตกต่างระหว่าง ผู้นำ (Leader) และ ผู้บริหาร (Administrator or Manager) ไว้ดังนี้

ผู้นำ (Leader) หมายถึง บุคคลที่มีภาวะผู้นำที่สามารถชักจูง ชี้นำ สั่งการ มีอิทธิพลให้บุคคลอื่นปฏิบัติงาน ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันก็ต้องสามารถทำให้สมาชิกในองค์การเกิดความพึงพอใจในงานที่ทำด้วย ผู้นำจึงเป็นคนที่มีความสามารถหรือเชี่ยวชาญเป็นที่ยอมรับของผู้อื่นและได้รับการยกย่องให้เป็นผู้นำ เป็นบุคคลสำคัญที่มีส่วนทำให้องค์การหรือหน่วยงานประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว สามารถแข่งขันกับองค์การอื่นได้หรือไม่ในภาวะสังคมโลกปัจจุบันที่มีการแข่งขันสูง ผู้นำที่ดีจึงต้องมีความรู้ความสามารถ ประสบการณ์ ความเชี่ยวชาญ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล มีการติดต่อสื่อสารในองค์การที่ดี ฯลฯ

ส่วน ผู้บริหาร (Administrator or Manager) หมายถึง ผู้ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ป็นหัวหน้าหน่วยงานหรือองค์การ เป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ ความรู้ความสามารถตามที่กำหนดไว้โดยหน่วยงานนั้นๆ ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายตามอำนาจหน้าที่ที่มีกำหนดไว้ในกฎหมาย ระเบียบ

และแนวทางปฏิบัติต่างๆ ผู้บริหารอาจจะไม่ใช่ผู้นำ แต่หากผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำหรือมีความเป็นผู้นำในตนเองจะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะผู้บริหารประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี

แนวคิดภาวะผู้นำ

แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำ เป็นสิ่งที่นักวิชาการทั้งภายในและต่างประเทศและภายในประเทศให้นิยาม รวมถึงอธิบายไว้หลายท่าน โดย รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2551, น.10) กล่าวว่า ภาวะผู้นำ (Leadership) มีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) เป็นความสามารถที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นในด้านการกระทำตามผู้นำต้องการ และสามารถจูงใจบุคคลอื่นให้กระทำกิจกรรมที่ช่วยให้บรรลุเป้าหมายขององค์การได้ 2) เป็นกระบวนการความเป็นผู้นำจากการใช้อิทธิพลที่จะควบคุมและประสานงานกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มให้บรรลุเป้าหมาย 3) เป็นลักษณะความสัมพันธ์ทางอำนาจอย่างหนึ่งของผู้นำจนได้รับการยอมรับนับถือในพฤติกรรมของเขาจากสมาชิกของกลุ่มและกลุ่มอื่นๆที่เกี่ยวข้อง 4) อิทธิพลในตัวของผู้ผู้นำที่นำมาใช้ให้เข้ากับสถานการณ์โดยการชี้แนะผ่านกระบวนการสื่อสารเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ (Specified goal) 5) การกระทำร่วมกันระหว่างบุคคลโดยมีบุคคลคนหนึ่งทำหน้าที่ให้การกระทำดังกล่าวทำให้บุคคลอื่นๆ เชื่อมั่นในผลงานของเขา ซึ่งสามารถพิสูจน์ได้จากลักษณะการแสดงออกในการชี้แนะตามที่เขาได้แนะนำไว้ 6) ความคิดริเริ่มและการรักษาสภาพของความเชื่อถือในการปฏิบัติการณ์ร่วมกัน 7) การที่บุคคลที่มีอิทธิพลมากจนทำให้เกิดการยอมรับเกี่ยวกับการบริหารงานประจำในองค์การ และ 8) เป็นกระบวนการในการใช้อิทธิพลที่มีต่อการดำเนินงานของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การและมีการจูงใจให้เกิดพฤติกรรมในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ ตลอดจนใช้อิทธิพลให้กลุ่มดำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมของตน

เมื่อเราศึกษาจากแนวคิดดังกล่าวแล้วนั้นยังคงแยกแยะระหว่างคำว่า ผู้นำ กับ ผู้บริหาร เบนเนส (Bennis, W, 1989, pp.7) จึงได้แยกความแตกต่างของผู้นำกับผู้บริหารไว้ดังตารางต่อไปนี้

ลักษณะของผู้นำ	ลักษณะของผู้บริหาร
1. ชอบเปลี่ยนแปลง	1. ชอบบริหาร
2. ไม่ชอบเอาอย่างหรือลอกแบบใคร	2. ชอบลอกแบบ
3. ชอบพัฒนา	3. ชอบรักษา
4. เน้นหรือมุ่งคน	4. เน้นหรือมุ่งระบบหรือโครงสร้าง
5. มีแรงดลบันดาลในความไว้วางใจ	5. ไว้วางใจการควบคุม
6. มองไกล	6. มองใกล้

7. ชอบถามว่า “อะไร” “ทำไม”	7. ชอบถามว่า “อย่างไร” “เมื่อไร”
8. ขอมองไปที่สูง	8. ไม่ขอมองไปที่สูง
9. ชอบริเริ่ม	9. ชอบเลียนแบบ
10. ชอบท้าทายสถานภาพเดิม	10. ชอบรักษาสถานภาพเดิม
11. เป็นตัวของตัวเอง	11. เป็นผู้ปฏิบัติตามที่ดี
12. ชอบทำในสิ่งที่ถูก	12. ชอบทำสิ่งต่างๆ ที่ถูก

จะเห็นว่า ลักษณะของผู้นำกับผู้บริหารมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน แต่ถึงอย่างไรก็ตามผู้บริหารบางท่านอาจไม่สามารถเป็นผู้นำที่ดีขององค์กรได้ ด้วยเหตุผลและปัจจัยหลากหลายประการประกอบด้วยกันจึงมีการศึกษา ทฤษฎีภาวะผู้นำ ซึ่งจะสามารถอธิบายถึงภาวะผู้นำได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะอธิบายถัดไปจากนี้

ทฤษฎีภาวะผู้นำ (Leadership Theory)

ทฤษฎีภาวะผู้นำจะกล่าวถึง กิจกรรมของการเข้าไปมีอิทธิพลเหนือผู้อื่นเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นปฏิบัติงานอย่างเต็มใจและบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน (ติน ปรัชญพฤทธิ, 2556, น. 226) ซึ่งในความเป็นจริงนั้นในแต่ละแนวคิด ทฤษฎี อาจมีความคล้ายคลึงและแตกต่างกันตามรายละเอียดและตามกลุ่มประเภทของทฤษฎี ซึ่งผู้เขียนนั้นเห็นว่าการศึกษาจากทฤษฎีตาข่ายการบริหาร (Managerial Grid) ของเบลค และ มูตัน (Robert R Blake and Jane S. Mouton) นั้นมีความน่าสนใจและสามารถนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาถึงรายละเอียดที่ลึกซึ้งมากที่สุด ทฤษฎีนี้เน้นที่ผู้นำที่ให้ความสำคัญกับงาน และผู้นำที่ให้ความสำคัญกับคน โดยความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ 2 แบบสามารถกำหนดได้เป็นผู้นำ 5 แบบ (เนตร์พัฒนา ยาวีราช, 2556, น.113) ดังนี้

การบริหารแบบ 1,1 หมายถึง ผู้นำที่ให้ความสำคัญกับคนและให้ความสำคัญงานน้อย เรียกว่า ผู้นำแบบเฉื่อยชา (Impoverished Management) หมายถึง ผู้นำที่ใช้ความพยายามในการทำงานน้อยมาก และไม่สนใจใจความสัมพันธ์กับพนักงาน

การบริหารแบบ 1,9 หมายถึง ผู้นำที่ให้ความสำคัญกับคนมากและให้ความสำคัญกับงานน้อย เรียกว่า ผู้นำแบบสโมสร (Country Club Management) ผู้นำต้องการสร้างความพึงพอใจให้แก่พนักงานมาก มีความสัมพันธ์ที่ดีกับพนักงานมีบรรยากาศเป็นมิตรกับพนักงาน และจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกให้แก่พนักงานอย่างเต็มที่โดยไม่สนใจการทำงานมากนัก

การบริหารแบบ 9,1 หมายถึง ผู้นำที่ให้ความสำคัญกับงานมากและให้ความสำคัญกับคนน้อย เรียกว่า ผู้นำแบบใช้อำนาจหน้าที่ในการทำงาน (Authority-compliance) การทำงานมีประสิทธิภาพโดยผู้นำเป็นผู้กำหนดการทำงาน เป็นผู้จัดสภาพการทำงานให้แก่พนักงาน แต่ไม่ให้ความสำคัญกับจิตใจของพนักงาน

การบริหารแบบ 5,5 หมายถึง ผู้นำทางสายกลาง หรือผู้นำที่ให้ความสำคัญกับคนและงานเท่าๆกัน (Middle of the Road Management) เป็นผู้นำที่ให้การตอบสนองต่อการทำงานสำเร็จ และเป็นที่ยังพอใจของพนักงานด้วย

การบริหารแบบ 9,9 หมายถึง ผู้นำที่ให้ความสำคัญกับคนสูงมากและให้ความสำคัญกับงานสูงมาก เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด สามารถทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนหลายคนหรือทีมงาน (Team Management) หมายถึง การทำงานสำเร็จโดยอาศัยทีมงานที่มีบรรยากาศของการยอมรับ เชื่อถือ ไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน

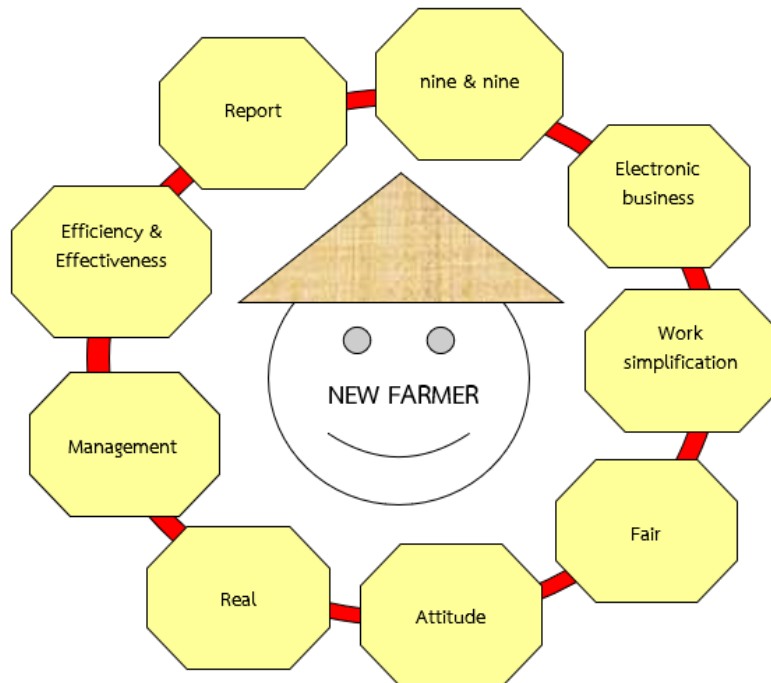
กล่าวสรุปแล้วนั้น ผู้นำเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างมากในการนำพาองค์กรไปในทิศทางต่างๆ ซึ่งเป็นผู้บริหารองค์กรให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่กระนั้นก็ตามผู้ที่ผู้นำหรือนักบริหารก็หาใช้ผู้ที่สามารถนำพาองค์กรให้ประสบความสำเร็จได้ทุกคน นั้นเป็นเพราะผู้นำขาดภาวะผู้นำที่ดั้นด้นเอง ในประเทศไทยก็เช่นกัน ปัญหาเกี่ยวกับสินค้าทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศไทย คือ ข้าวนั้น ผู้นำองค์กรหรือชาวนาเองจะต้องมีภาวะผู้นำที่ดีในการพัฒนาสินค้าให้เป็นที่รู้จัก รวมถึงมีการส่งออกให้เป็นอันดับที่ 1 ของโลกเหมือนเช่นแต่เมื่อ 5 ปีย้อนหลังที่ผ่านมา

ภาวะผู้นำชาวนาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0

เมื่อประเทศไทยกำลังกล่าวขานถึง ไทยแลนด์ 4.0 อย่างกว้างขวาง ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้ตระหนักและให้ความสนใจในการดำเนินกิจกรรมหรือปฏิบัติงานไปในทิศทางที่เป็นการสนองต่อนโยบายของประเทศไทยในยุค ไทยแลนด์ (Thailand 4.0) โดยในส่วนของภาคการเกษตรนั้น ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการพัฒนาหลายประการ เช่น Smart farmer โครงการ “ฟาร์มจริงใจ” เป็นต้น แต่ขณะเดียวกันการพัฒนาข้าวไทย ส่วนหนึ่งต้องพัฒนาชาวนาซึ่งเป็นฟันเฟืองสำคัญของการพัฒนาข้าวก่อน ซึ่งชาวนาไทยดังกล่าวจำเป็นต้องมีคุณลักษณะการมีภาวะผู้นำที่ดี จากการศึกษา ค้นคว้า และสังเคราะห์มาแล้วนั้น ภาวะผู้นำชาวนาไทยในปัจจุบัน ต้องมีคุณลักษณะตาม NEW FARMER โมเดล (NEW FARMER Model) ดังต่อไปนี้

NEW FARMER Model ประกอบด้วยตัวอักษรภาษาอังกฤษ 9 ตัว คือ (ดังภาพ)

N	nine & nine	ภาวะผู้นำแบบ 9.9
E	Electronic business	ดำเนินกิจกรรมทาง “ธุรกิจ” ต่างๆ ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์
W	Work simplification	คิดค้นหาวิธีทำงานที่ง่ายและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด
F	Fair	มีความยุติธรรม
A	Attitude	มีทัศนคติที่ดี
R	Real	มีความจริงจัง
M	Management	มีการจัดการที่ดี
E	Efficiency & Effectiveness	เน้นการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล
R	Report	มีการรายงานผล

NEW FARMER Model By Dr.Theeratas

N nine & nine ภาวะผู้นำแบบ 9.9

ชาวนาไทยในปัจจุบัน จะต้องเป็นผู้นำที่ให้ความสำคัญกับตนเองและเพื่อนชาวนาด้วยกันอย่างยิ่งยวด ทั้งนี้เพราะการพัฒนาชาวนาไทยจะต้องมีการพัฒนาร่วมกันอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการต่างๆ เกี่ยวกับการผลิตข้าวที่จะส่งผลให้เกิด

ผลผลิตข้าวที่มีประสิทธิภาพสูง เป็นผู้นำที่สามารถทำงานเป็นทีมได้เป็นอย่างดี สามารถจัดการทีมของตนได้ (Team Management) ทั้งนี้เพราะการทำงานจะประสบความสำเร็จได้นั้น ต้องอาศัยทีมงานที่มีบรรยากาศของการยอมรับ เชื่อถือ ไว้วางใจในการทำงานร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ การบริหารแบบ 9,9 ตามแนวคิดของ เนตรพัฒนา ยาวีราช

E Electronic business ดำเนินกิจกรรมทาง “ธุรกิจ” ต่างๆ ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การเปลี่ยนแปลงการบริหารจะสำเร็จได้หรือไม่จำเป็นต้องอาศัยความสามารถในการนำการเปลี่ยนแปลง คือผู้ที่นำการเปลี่ยนแปลงได้นั้นจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำ ผู้นำที่แท้จริงนั้นจะไม่ใช้อำนาจบีบบังคับให้คนทำตาม หากต้องมุ่งเน้นไปที่การเสริมสร้างขวัญและกำลังใจให้ทุกคน กล้าที่จะเสี่ยง กล้าที่จะลอง กล้าที่จะเปลี่ยนแปลงและปรับปรุง โดยที่ตัวผู้นำเองก็จะต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่าง ซึ่งในที่สุดแล้วคุณสมบัติที่สำคัญที่สุดของผู้นำก็คือ สิ่งที่เราเรียกว่า ความน่าเชื่อถือ (credibility) นั้นเอง (ประพันธ์ ผาสุกยัต, 2541, น.101) โดยเฉพาะอิทธิพลทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศต่างๆ ที่เข้ามามีอิทธิพลต่อกิจกรรมต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชน และเยาวชนไทยอย่างต่อเนื่อง การปรับเปลี่ยนกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายผลผลิตนั้น ชาวนาไทยจึงจำเป็นต้องการปรับเปลี่ยนวิธีการกระขายสินค้าผ่านการใช้เทคโนโลยีหรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เช่น การขายข้าวออนไลน์ การสร้างเว็บไซต์ลงข้อมูลสินค้า การจำหน่ายสินค้าผ่านแอปพลิเคชัน เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ชาวนาไทยจำเป็นต้องศึกษาและพัฒนาอย่างต่อเนื่องและจริงจัง แต่ต้องพัฒนาคุณภาพของสินค้าควบคู่ไปอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน

W Work simplification คิดค้นหาวิธีทำงานที่ง่ายและสิ้นเปลืองน้อยที่สุด

ปัญหาประการหนึ่งที่ทำให้ชาวนาไทยไม่สามารถสร้างรายได้ให้ตนเองหรือประเทศไทยสูงเท่าชาวนาหรือเกษตรกรของประเทศญี่ปุ่น คือ การทุจริตเชิงการค้าของพ่อค้าคนกลาง กระบวนการในการผลิตข้าว การใช้นวัตกรรมมาทางเทคโนโลยีมาใช้ในกระบวนการต่างๆ ของการผลิตข้าว เป็นต้น โดยเฉพาะประการใช้นวัตกรรมมาช่วยในกระบวนการต่างๆ จะทำให้การผลิตข้าวมีความคุ้มค่าและมีวิธีการที่ง่ายมากยิ่งขึ้น ซึ่งการค้นหาวิธีการต่างๆ จนเกิดนวัตกรรมได้นั้นเป็นสิ่งที่รัฐบาลไทยให้ความสำคัญและสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดของ เบนเนส (Bennis,W) ที่กล่าวว่า ผู้นำนั้นจะชอบริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ซึ่งถือว่าเป็นนวัตกรรมประการหนึ่งเช่นกัน

F Fair มีความยุติธรรม

การจะเป็นผู้นำได้นั้นจะต้องมีความยุติธรรมต่อตนเอง ลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน และลูกค้า ดังนั้นแล้ว ผู้นำชาวนาไทยจะต้องธำรงไว้ซึ่งความยุติธรรม (Fair) อยู่เสมอ โดยเฉพาะกระบวนการในการผลิตข้าว ตั้งแต่การปลูกหรือหว่านข้าว การดูแลรักษา (เน้นการปลอดสารพิษ) การเก็บผลผลิต การจำหน่ายผลผลิต เป็นต้น ซึ่งความยุติธรรมนี้ สอดคล้องกับแนวคิดคุณลักษณะผู้นำของ เบนเนส (Bennis, W) ข้อ 12 ที่ว่า ผู้นำชอบทำในสิ่งที่ถูกเสมอ

A Attitude มีทัศนคติ

ผู้นำหรือนั้นต้องมีทัศนคติที่ดีต่อทุกสิ่ง ทั้งนี้การมีทัศนคติที่ดีจะนำไปสู่การดำเนินชีวิตและการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างถูกต้องตามครรลองครองธรรม ซึ่งปัจจุบันปัญหาผลผลิตของชาวไทยและกระบวนการผลิตข้าวไทยนั้นยังคงประสบปัญหาอย่างต่อเนื่อง ส่วนหนึ่งชาวนาไทยยังคงพึ่งพิงสารเคมีในการดูแลรักษาข้าว ทำให้ผลผลิตที่ได้ไม่สนองต่อความต้องการของโลก ซึ่งเน้นการผลิตที่ปลอดสารพิษ ประการนี้ผู้นำจำเป็นต้องมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่มีผลกระทบ และปรับทัศนคติของเพื่อนชาวนาที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของโลกปัจจุบันโดยเร่งด่วน

R Real มีความจริงใจ

การดำเนินการต่างๆ นั้น ผู้นำที่ดีต้องมีความจริงใจต่อภาระหน้าที่ของตนเอง รับผิดชอบอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ทั้งนี้การเอาใจใส่ต่อภาระหน้าที่จะนำมาซึ่งผลผลิตข้าวที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เนตร์พัฒนา ยาวีราช ที่กล่าวว่า “...ผู้นำนั้นต้องให้ความสำคัญกับคนกับงานสูงมาก...” นั้นแสดงถึงความมีคุณลักษณะที่มีความจริงใจของผู้นำที่ดี

M Management มีการจัดการที่ดี

เนื่องจากผู้นำมีบทบาทหน้าที่ประการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กร ซึ่งอาจเป็นองค์กรที่เป็นทางการ หรือองค์กรที่ไม่เป็นทางการก็ได้ ตามบทบาทหน้าที่ที่ได้รับหรือมาจากคุณลักษณะการมีภาวะผู้นำในตัวเอง แต่การเป็นผู้นำที่มีศักยภาพสูงจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดีทั้งบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน โดยใช้เทคนิคการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมนั้นๆ ได้อย่างกลมกลืน

E Efficiency & Effectiveness เน้นการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล

ผู้นำชาวนาที่ดี จะต้องเน้นการทำงานให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล เพราะการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวกับผลผลิตทางการเกษตร (ข้าว) จะต้องมีประสิทธิภาพสูง ทั้งนี้ คู่แข่งการส่งออกข้าวไทยนั้นมียาจำนวนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะประเทศเวียดนาม หากประเทศไทยไม่มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการหรือวิธีการที่ทำให้ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพสูง ซึ่งจะทำให้ประเทศไทยได้เปรียบคู่แข่งและสามารถกลับมาเป็นอันดับหนึ่งของการส่งออกข้าวของโลก

R Report มีการรายงานผล

การดำเนินการต่างๆ ผู้นำไม่สามารถดำเนินการได้ด้วยตนเอง โดยปราศจากการมีทีมงานที่ดีได้ ซึ่งประการนี้สอดคล้องกับ แนวคิดภาวะผู้นำแบบ 9.9 ของ เนตร์พัฒนา ยาวีราช ดังกล่าวไว้แล้วในคุณลักษณะผู้นำ nine & nine (ภาวะผู้นำแบบ 9.9) แต่กระนั้นหากดำเนินการแล้วแต่ขาดการนำเสนอหรือรายงานผลให้ผู้อื่นได้ทราบ องค์กรความรู้หรือแนวทางการดำเนินการต่างๆ ก็ไม่สามารถถ่ายทอดไปสู่ผู้อื่นได้ ทำให้การดำเนินการนั้นไม่มีความยั่งยืน ผู้นำจึงต้องมีการรายงานผลต่อผู้อื่นต่อไป

สรุป

นโยบายไทยแลนด์ 4.0 เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย และใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่ปัจจุบันประเทศไทยมิใช่ประเทศที่ส่งออกข้าวเป็นอันดับที่หนึ่งของโลก เนื่องด้วยสาเหตุหลากหลายประการ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะชาวนาในประเทศไทยยังคงยึดติดกับวิธีการผลิตข้าวแบบเดิมและยังคงใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตข้าว ยังมีนวัตกรรมใหม่ที่ใช้ในการสร้างผลผลิตที่คุ้มค่าในจำนวนที่ไม่มาก ไม่มีการขับเคลื่อนอย่างจริงจัง และชาวนาไทยยังไม่มีแนวคิดที่เป็นลักษณะของการเป็นผู้นำที่ดี

ดังนั้นแล้ว หากจะทำให้ประเทศไทยเป็นอันดับที่หนึ่งในการส่งออกข้าวของโลก ชาวนาไทยในปัจจุบันจะต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำที่ดีตามรูปแบบที่คณะผู้เขียน ได้สังเคราะห์และเสนอไว้ คือ NEW FARMER โมเดล (NEW FARMER Model) ประกอบด้วย อักษรภาษาอังกฤษ 9 ตัว คือ 1) N (nine & nine) 2) E (Electronic business) 3) W (Work simplification) 4) F (Fair) 5) A (Attitude) 6) R (Real) 7) M (Management) 8) E (Efficiency & Effectiveness) และ 9) R (Report)

บรรณานุกรม

ติน ปรัชญพฤทธิ์. (2556). *ศัพท์รัฐประศาสนศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประพันธ์ ผาสุกยัต. (2541). *ทางเลือก ทางรอด*. กรุงเทพมหานคร : เอเออาร์ อินฟอร์เมชั่น แอนด์.

ภาวิตา ธาราศรีสุทธิ. (2551). *ภาวะผู้นำและจริยธรรมสำหรับผู้บริหารการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 4).

กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ข้าวฟ่าง จำกัด.

เนตร์พัฒนา ยาวีราข. (2556). *ภาวะผู้นำและผู้นำเชิงกลยุทธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร:

บริษัท ทริปเพิ้ล กรุป จำกัด.

รังสรรค์ ประเสริฐศรี. (2551). *ภาวะผู้นำ (Leadership)*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วีระฟิล์ม และ

ไซเท็คซ์ จำกัด.

สุวิทย์ เมฆินทรีย์. (2560). *เอกสารวิชาการ ประเทศไทย 4.0 สำนักวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร :

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

“_____”. *ข่าววิถีชีวิตของชาวนาไทย*. สืบค้น 10 พฤศจิกายน 2559, จาก

<https://www.facebook.com/drsuvitpage/posts/1416691108637615>

W.C. Bennis and B. Nanus. (1997). *Leader : Strategies for Teachers*. New York : Harper & Row.

เรื่องเล่าสะท้อนกรรม

The Concept of Karma in Folktales

ประภาพร ธนกิตติเกษม¹

Prapaporn Tanakittikasame

(humanjo16@outlook.co.th, pumpim111@gmail.com)

Received: December 24, 2019

Revised: December 26, 2019

Accepted: December 26, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการนำเสนอมุมมองหลักพุทธธรรมคำสอนในพุทธศาสนาเรื่องกรรม โดยศึกษาผ่านนิทานพื้นบ้าน ชาว และเรื่องราวของนางโรหิณีในอรรถกถา ประเด็นแรก นิทาน พญาคนคาก เป็นนิทานท้องถิ่นอีสาน นิทานเรื่องนี้มีเนื้อหาและจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับวิถีชีวิต การเกษตร แผ่นดินแห้งแล้งทำให้เกิดตำนานและพิธีกรรมขอฝน บริบททางสังคมท้องถิ่นเป็น สังคมชวาควบคู่สังคมพุทธศาสนาจึงมีแนวคิดปรัชญาพุทธศาสนาปรากฏ ประเด็นที่สอง เรื่อง ของชาว และประเด็นที่สาม เรื่องราวเกี่ยวกับนางโรหิณีในอรรถกถา เนื้อหาหลักสะท้อนแนว พุทธปรัชญา จากการศึกษาพบว่านิทานพญาคนคาก ประเด็นชาว และเรื่องราวของนางโรหิณี ในอรรถกถา ล้วนสะท้อนคิดเรื่องของกุศลกรรม ให้กระทำความดี ละเว้นอกุศลกรรม งดกระทำ กรรมชั่ว ซึ่งเป็นแนวทางปฏิบัติสอดคล้องกับคำสอนในพุทธศาสนา

คำสำคัญ : กรรม, สะท้อนคิด, เรื่องเล่า

Abstract

This article is a presentation of Buddhist perspective on Karma by studying through folk tales, news and the story of Mrs. Rohinee in the commentary (Atthakatha). The first aspect, the story of Phaya Khan Kak is a local folk tale of North Eastern of Thailand, this story has content and objectives

¹ กลุ่มวิชาศึกษาทั่วไป สถาบันเทคโนโลยีปทุมวัน (Department of General Education, Pathumwan)

related to the way of life of agriculture. Arid land produces legends and rituals for rain. The local social context is a peasant society in tandem with the Buddhist society, therefore, there are Buddhist philosophical concepts.

The second aspect concerns with news. And the third, the story of Mrs. Rohinee in the commentary (Atthakatha) has the main content reflected the Buddhist Philosophy. From the study found that the folk tales such as Phaya Kankha's story, news and stories of Mrs. Rohinee in the commentary reflected the thought of the good deeds, to do the good deeds Ignoring bad deeds, refrain from doing bad deeds which is a guideline consistent with Buddhist teachings.

Keywords: Karma, Concept, Folk tales

บทนำ

เมื่อเกิดมามีรูปร่างอัปลักษณ์ เนื้อตัวเป็นตะปุ่มตะป่ำ ผิดแผกจากคนทั่วไป หากมองทางวิทยาศาสตร์ย่อมเป็นเรื่องของพันธุกรรมและโรคภัย แต่หากมองตามแนวพุทธปรัชญา เป็นเรื่องของกรรมซึ่งทำให้มีรูปร่างอัปลักษณ์ กรรมปรากฏทั้งในเรื่องเล่า นิทาน ตำนาน ชีวิตจริง ในข่าวหนังสือพิมพ์ ตลอดจนสื่อต่างๆ

ในที่นี้กล่าวถึงตำนานชื่อเสียงโด่งดังของท้องถิ่นอีสาน เรื่อง พญาคันคาก สุนัขตัว วงษ์เทศ ได้กล่าวในมติชนออนไลน์สังเขปได้ว่า คันคากเป็นคำลาวสองฝั่งโขงตรงกับภาษาภาคกลางว่าคางคก พญาคันคาก เป็นนิทานท้องถิ่นอีสาน ประจำเดือนหก เป็นเรื่องราวของคางคก ทำรบพญาแถนเพื่อขอฝนบรรเทาความแล้ง เป็นตำนานขี้ไฟพญานาคที่เล่ากันปากต่อปากจากคำบอกเล่าของคนลุ่มน้ำโขงสามพันกว่าปี เนื้อหาดัดแปลง แต่งเติมจนรายละเอียดต่างกันไป แต่ใจความหลักยังคงไว้ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2562, น.1-4) ในเนื้อเรื่องเล่าขานถึงพญาคันคากผู้สี่สายนั่นเนื้อเชื้อพระวงศ์แต่กลับมีร่างเป็นคางคก มิใช่คน ผิวหนังเป็นตะปุ่มตะป่ำมีรูปร่างอัปลักษณ์ เนื้อตัวเป็นตุ่มเป็นปมน่าเกลียดน่ากลัวราวกับคางคก มีคำทำนายว่าวันหนึ่งเมื่อถึงเวลาพญาคันคากจะกลายรูปร่างเป็นมนุษย์ พ้นจากความอัปลักษณ์ นอกจากกรรมในเรื่องเล่าแล้ว

ยังปรากฏกรรมที่มีรูปกายอัมลักษณะซึ่งพบในชีวิตจริง ดังปรากฏเป็นข่าวดั่งบนกระดานข่าวโลกโซเซียล กล่าวถึงการอาพาธของพระสงฆ์รูปหนึ่ง ปัจจุบันอายุ 83 ปี ท่านเป็นพระครูพระลูกวัดชื่อดังแห่งหนึ่งใจกลางกรุงเทพมหานคร ในข่าวรายงานว่าการอาพาธของพระครูเกิดจากความผิดปกติของกลไกทางพันธุกรรม เป็นโรคบางอย่างที่ลูกหลานสืบมาจากบรรพบุรุษ การอาพาธของพระครูสร้างความสะเทือนใจให้แก่ผู้อ่านด้วยเนื้อหาข่าวและภาพข่าวพระครูอาพาธเป็นโรคผิวหนัง เนื้อตัวปูดโปนก้อนเนื้อ ไทยรัฐออนไลน์ ได้รายงานข่าวพระครูอาพาธสรุปได้ว่าแพทย์วินิจฉัยเกิดจากความผิดปกติทางพันธุกรรมทำให้ตามผิวหนังเนื้อตัวเป็นตะปุ่มตะป่ำทั่วร่างกาย แม้ไม่ใช่โรคติดต่อ แต่ก็ไม่หาย มีแต่เพิ่มก้อนตะปุ่มตะป่ำและท่านอาพาธและทนทุกข์นานกว่า 40 ปี (ไทยรัฐออนไลน์, 2562, น.1-2) กรรมที่มีรูปกายอัมลักษณะไม่ได้ปรากฏเพียงชายเท่านั้น ยังปรากฏพบผู้หญิงที่มีกรรมรูปกายอัมลักษณะ ในคัมภีร์อรรถกถา มูลนิธิอุทกยานธรรมได้เล่าถึงสตรีมีรูปกายอัมลักษณะชื่อนางโรหิณี นางเป็นโรคผิวหนังพุพองทั่วกาย รูปร่างอัมลักษณะ นำรังเกียจ วันหนึ่งพระพุทธรูปเจ้าเสด็จจาริกแสวงบุญผ่านมา นางโรหิณีได้ให้คนนิมนต์พระพุทธรูปองค์มาฉันที่โรงฉัน พระองค์ตรัสถามหาคนสร้างโรงฉันทรงทราบว่าคุณโรหิณีเป็นผู้สร้างแต่นางไม่กล้าพบใคร นางหลบเลี่ยงเพราะความอับอายรูปกาย พระพุทธรูปเจ้าทรงทราบมูลเหตุแห่งกรรมจึงให้คนไปตามนางโรหิณีมาเทศนาสั่งสอนและบอกมูลเหตุที่นางมีรูปกายอัมลักษณะ (มูลนิธิอุทกยานธรรม, 2562, น. 1-2)

จากนิทานเรื่องพญาคันคากผู้มีชาติกำเนิดอากัพ ข่าพระครูอาพาธ ความอับอายของนางโรหิณีเรื่องเล่าในอรรถกถา ทำให้เกิดประเด็นชวนคิดและเราให้ศึกษาว่ากรรมคืออะไร ปัจจัยใดที่เป็นมูลเหตุทำให้เกิดกรรม และจะสิ้นกรรมได้อย่างไร

กรรมคืออะไร

ราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายของกรรมไว้ดังนี้ ความหมายแรก คือ การกระทำ แบ่งได้ 2 แบบ คือการกระทำดีเรียกว่ากุศลกรรมและการกระทำไม่ดีเรียกว่าอกุศลกรรม ความหมายที่สอง คือ การกระทำที่ส่งผลร้ายมายังปัจจุบันหรือส่งผลร้ายต่อไปในอนาคตและความหมายที่สาม กรรมคือบาปหรือเคราะห์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น.15) เมื่อพิจารณาตามความหมายของกรรมทั้งสามประการ แสดงให้เห็นว่ากรรมเป็นการกระทำที่ไม่ดีเป็นการกระทำผิดหลักคำสอนหรือข้อห้ามในศาสนา เป็นความประพฤติมิว่าหมองและกระทำสิ่งสมไว้มากจนส่งผลเมื่อพิจารณาถึงการที่พญาคันคากเกิดมารูปเป็นคางคก กรณีพระครูอาพาธเป็นโรคผิวหนังมากกว่า 40 ปี มูลเหตุไม่ได้กล่าวไว้ในเรื่องตั้งต้นแต่อาจเป็นไปได้ว่าอกุศลกรรมในอดีตชาติส่งผล

มายังชาตินี้ อกุลศลทำให้เสื่อมคุณเพิ่มโทษ คำว่า อกุลศล เป็นหนทางแห่งการกระทำความชั่ว ประกอบด้วย กายทุจริต วาจทุจริตและมโนทุจริต หรือ การกระทำชั่ว แสดงออกทั้งทางกาย วาจาและใจ อกุลศลกรรมเป็นรากเหง้าแห่งความชั่ว ทั้งโลภะ (ความโลภ) โทสะ (ความโกรธ) และโมหะ (ความหลง) สามสิ่งนี้ตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าท่านสอนให้พึงละเว้น เพราะเมื่อสามสิ่งนี้เกิดขึ้นแล้วจะเป็นมูลเหตุชักนำไปให้ใจคิดทำอกุลศล เมื่อคิดอยากได้ อยากมี อยากเป็นก็เกิดทุกข์ ทุกข์ที่ต้องหามาให้ได้ เมื่อไม่ได้ด้วยวิธีสุจริตก็เป็นเหตุให้ทำอกุลศล เลือกรกระทำทุจริตเพื่อตอบสนองความอยากได้ อยากมีและอยากเป็น ดังเรื่องของนางโรหิณี หลังจากที่นางเลี้ยงหลบไม่ยอมพบผู้คน พระพุทธเจ้าให้คนไปตามแล้วจึงเล่าอดีตของนางโรหิณีให้ฟังว่านางทำอกุลศลไว้ในอดีตชาติ กาลก่อนนางโรหิณีเป็นมเหสีของพระเจ้ากรุงพาราณสี แต่นางมีจิตริษยาและอาฆาตนางรำที่พระเจ้ากรุงพาราณสีโปรดปราน นางจึงสั่งให้คนเอาผงหมามุยมาโรยตัวนางรำ จนนางรำนั้นทรมาณ และทนทุกข์จากอาการคัน ผิวหนังแตกเป็นตุ่มพอง มากกว่านั้นนางโรหิณียังให้คนนำผงหมามุยไปโรยบนที่นอนนางรำด้วย ทำให้แผลที่พุงตามตัวอยู่แล้วก็ยิ่งเพิ่มทวีคุณกรรมที่ได้กระทำไว้ในชาติปางก่อน จึงทำให้นางโรหิณีตกอยู่ในสภาพไม่แตกต่างจากนางรำ

เมื่อพิจารณาตามรูปคำศัพท์ กรรมมูลเหตุเกิดจากกระทำอกุลศลกรรม ก่อให้เกิดผลกรรม กรรมนั้นคือความทุกข์ ดังเรื่องของพญาคันคากที่มีกำเนิดเป็นคางคกรูปร่างผิดมนุษย์ในนิทานท้องถิ่นอีสาน, ชาวดังในโลกลโซเซียล พระครูอาพาธเป็นโรคผิวหนังมานานกว่า 40 ปี และในคัมภีร์อรรถกถาเรื่อง นางโรหิณี นางมีเนื้อตัวเป็นแผลพุพอง น่ารังเกียจ ทั้งสามล้วนเป็นทุกข์จากรูปกายอัปลักษณ์ ซึ่งเป็นรูปกายภายนอก ความผิดแผกแตกต่างจากคนทั่วไปทำให้ใจเศร้าหมองระทมทุกข์ ไม่กล้าเปิดเผยตน หลีกเลี้ยงการพบปะ ไม่เข้าสังคม เพราะความอับอาย

กรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม

พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงกรรมตามนัยพุทธธรรมไว้ว่า พระพุทธศาสนาสอนหลักความจริงว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ว่าจะเป็นคน สัตว์ สิ่งของ รูปธรรมหรือนามธรรมเป็นวัตถุหรือเป็นเรื่องจิตใจ ไม่ว่าชีวิตหรือโลกที่แวดล้อมอยู่ก็ตาม ทั้งหมดล้วนเป็นไปตามธรรมดาแห่งเหตุปัจจัย เป็นเรื่องของปัจจัยสัมพันธ์ ธรรมดาที่ว่านี้มองด้วยสายตาของมนุษย์เรียกว่ากฎธรรมชาติ เรียกในภาษาบาลีว่า นิยาม แปลว่า กำหนดอันแน่นอน หรือความเป็นไปอันมีระเบียบแน่นอน เพราะปรากฏให้เห็นว่าเมื่อมีเหตุปัจจัยอย่างนั้นแล้วก็จะมีความเป็นไปอย่างนั้นๆ แน่นนอน (พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), 2531, น.5) หากพิจารณาความหมายกรรมตามนัย

แห่งพุทธธรรมที่ได้อธิบายไว้ในหนังสือกรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม หมวดจำแนกกรรมตามเวลาที่ให้ผลแห่งกรรม พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต) ได้แบ่งไว้ดังนี้ คือ 1) ทิฏฐธรรมเวทนิยกรรกรรมประเภทนี้ เป็นกรรมที่ให้ผลในชาติภพปัจจุบัน จะเป็นในช่วงเวลาใดของชีวิตก็ได้ 2) อุปัชฌายเวทนิยกรรกรรม เป็นกรรมที่ให้ผลในชาติหน้า ถ้าไม่มีโอกาสให้ผลในชาติหน้าก็จะกลายเป็นอโหสิกรรม 3) อปราชยเวทนิยกรรกรรม ไม่ว่าจะเป็กรรกรรมดีหรือกรรกรรมชั่ว ล้วนเป็นกรรกรรมที่ส่งผลให้เกิดผลในอนาคตหรือภพต่อไป และ 4) อโหสิกรรม ไม่ว่าจะเป็กรรกรรมดีหรือกรรกรรมชั่วใดใดล้วนไม่มีโอกาสให้เกิดหรือให้ผล ไม่ต้องตามชดใช้กรรกรรม (พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต), 2531, น.171-172) ในนิทานพญาคันคากสะท้อนกรรกรรมตามเวลาที่ให้ผลแห่งกรรกรรม ได้แก่ 1) ทิฏฐธรรมเวทนิยกรรกรรม เป็นกรรกรรมที่ให้ผลในปัจจุบันคือชาตินี้ ในนิทานพญาคันคากมีความสอดคล้องกับทิฏฐธรรมเวทนิยกรรกรรม คือ พญาคันคากมีชาติกำเนิดเป็นโอรสกษัตริย์ผู้ครองเมืองที่มีรูปร่างอัปลักษณ์ รูปร่างเป็นคางคก มีผิวหนังเป็นตะปุ่มตะปมในชาตินี้ แต่ตลอดชีวิตมุ่งกระทำความดี ความดีเป็นที่ประจักษ์ ปกครองบ้านเมืองโดยยึดหลักนักปกครองที่ดี ครองแผ่นดินโดยทศพิธราชธรรม เมื่อเรื่องคลี่คลายและจบลงในตอนท้ายร่างพญาคันคากกลับคืนกลายเป็นมนุษย์ที่มีรูปร่างงดงาม 2) อุปัชฌายเวทนิยกรรกรรม เป็นกรรกรรมที่ให้ผลในชาติหน้า ในอรรถกถาเรื่องนางโรหิณีมีความสอดคล้องกับอุปัชฌายเวทนิยกรรกรรม คือ นางโรหิณีมีรูปร่างอัปลักษณ์ เนื้อตัวเป็นตุ่มพุพองเพราะในกาลก่อนทำอกุศลกรรกรรมทั้ง 3 ประการอันประกอบด้วย ประการแรก โลกยะ (ความโลภ) นางโรหิณีต้องการเป็นหนึ่งในใจเดียวของสวามี จึงละทิ้งคุณธรรม และบันดาลโทสะเมื่อสวามีถูกต้องตาต้องใจนางรำ ขณะที่รำถวายหน้าพระที่นั่ง, ประการที่สอง โทสะ (ความโกรธ) นางโรหิณีเกรี้ยวโกรธนางรำ ยากจนเกินระดับ ความอิจฉาจนเป็นที่มาของการคิดและทำร้ายผู้อื่น, ประการที่สาม โมหะ (ความหลง) นางโรหิณีหลงมัวเมาในลาภ ยศ สรรเสริญ และต้องการเป็นหนึ่งเดียว จนทำให้นางจิตใจมืดบอดไม่คำนึงถึงคุณธรรมความดีงาม นางใช้กลอุบายทำร้ายนางรำด้วยการสั่งให้คนโรยผงหมามูยบนที่นอนนางรำจนทำให้ผิวกายนางรำมีตุ่มพุพองเป็นน้ำหนองดูน่าสมเพชเวทนา นางโรหิณีกระทำอกุศลกรรกรรมดังกล่าวเมื่อเกิดในชาติต่อมากรรกรรมจึงตามติดตัวทำให้นางมีผิวกายเป็นตุ่มพุพองน่ารังเกียจแก่ผู้คนทั่วไป 3) อปราชยเวทนิยกรรกรรม เป็นกรรกรรมที่ให้ผลในภพต่อไป เป็นได้ทั้งกรรกรรมดีและกรรกรรมไม่ดี กรรกรรมนี้ให้ผลในอนาคต เมื่อพ้นจากชาติหน้าไปแล้วเมื่อได้โอกาสก็ให้ผลกรรกรรมเมื่อนั้น แหล่งข่าวไทยรัฐได้รายงานข่าวพระครูอาพาธที่อาพาธเป็นโรคผิวหนังรักษาไม่หาย トラบเท่าชีวิตของมนุษย์ยังอยู่ในสังสารวัฏ ยังไม่บรรลุดังนิพพาน พระครูเป็นมนุษย์จึงไม่อาจหลุดพ้นจากสังสารวัฏหรือการเวียนว่ายตายเกิด กรรกรรมจึงเปรียบได้กับสุนัขล่าเนื้อวิ่งตามทันเมื่อไรก็กัดเมื่อนั้น 4)

อโหสิกรรม เป็นกรรมให้เลิกผล ได้แก่ กรรมดีและกรรมชั่วซึ่งไม่มีโอกาสออกดอกออกผลเมื่อเวลาล่วงผ่านไป กรรมเมื่อเกิดขึ้นแล้วนั้น หากพิจารณากรรมของพญาคันคากสอดคล้องกับอโหสิกรรมคือ พญาคันคากเกิดมาเป็นคางคก อปลักษณ์ในชาตินี้อาจเป็นเพราะอดีตชาติทำอกุศลกรรมทำให้พญาคันคากมีชาติกำเนิดผิดแผกจากมนุษย์ปุถุชน แต่ด้วยพญาคันคากมุ่งกระทำความดีช่วยเหลือสรรพสัตว์และเพื่อนมนุษย์ อกุศลกรรมที่สั่งสมมานานจึงส่งผลยังองค์อมรินทร์ประทานพรแก่พญาคันคากให้คืนรูปร่างกลายเป็นมนุษย์ผู้รูปร่างสง่าและงดงาม แสดงให้เห็นเหตุที่ว่าอดีตของ พญาคันคากทำอกุศลกรรมไว้จึงต้องมารับผลกรรมด้วยการทนทุกข์ทรมาน ชาติกำเนิดเป็นถึงหน่อเนื้อเชื้อพระวงศ์แต่กลับมีรูปร่างอัปลักษณ์เป็นคางคก จวบจนถึงวัยมีคู่ครองก็ต้องทุกข์ทรมานปรารถนาจะวิวาห์กับหญิงงามแต่ถูกยับยั้งไว้ไม่ให้มีงานมงคล อย่างไรก็ตามพญาคันคากตกอยู่ในสภาวะทุกข์ในสภาพอัปลักษณ์ช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น ไม่ต้องทนทรมานตราบชั่วอายุขัย ด้วยเพราะพญาคันคากกระทำความดี มีจิตเป็นอกุศลกรรม ปกครองบ้านเมืองยึดหลักทศพิธราชธรรม ทำให้บ้านปลายชีวิตผาสุกสวัสดิ ส่วนกรณีของนางโรหิณีที่ทรมานจากตุ้มแผลพุพองทั่วร่างกายแต่ท้ายที่สุดอาการของนางก็ทุเลาเบาลงจนหาย ไม่มีตะปุ่มตะปบบนร่างกายอีกต่อไป พิจารณาได้ตามกรรมที่นางโรหิณีเคยทำอกุศลกับนางรำทำให้นางรำต้องทนทุกข์สาหัสก่อนสิ้นใจ อย่างไรก็ตามเข้าใจได้ว่านางรำอโหสิกรรมให้นางโรหิณีส่งผลให้ชาตินี้แผลพุพองทั่วร่างกายของนางโรหิณีทุเลาและกลับมีผิวพรรณผุดผ่องสวยงามหลังจากที่นางทำความดีสร้างโรงฉันถวายพระพุทธเจ้า

ความเข้าใจในกฎแห่งกรรม

ความเข้าใจในกฎแห่งกรรมช่วยเป็นหลักในการดำเนินชีวิต กรรมเป็นเรื่องของการกระทำ เมื่อพิจารณากรรมตามแนวพุทธศาสนาสะท้อนให้เห็นว่าใครทำอะไรโดยอ้อมไม่พ้นกรรมที่ได้กระทำ สุนทร พลามินทร์ กล่าวถึงกรรมเป็นเรื่องของการกระทำว่าเราควรจะทำอะไรและควรจะทำอย่างไร พร้อมกันนั้นกฎแห่งกรรมยังสอนให้เข้าใจเหตุผลและหลักการอันเนื่องมาจากเหตุปัจจัย เป็นเครื่องฝึกอบรมจิตใจให้เกิดความมุ่งมั่นมานะเพื่อทำความดีงามมีเหตุมีผลและมองเห็นโลกและชีวิตตามความเป็นจริง สร้างประสบการณ์การเรียนรู้และสร้างความเชื่อมั่นให้กับตนเองโดยไม่คาดหวังจากการพึ่งพาด้วยการสวดอ้อนวอนขอพร (สุนทร พลามินทร์ อ้างถึงใน สุวัจน์ จันทระจาง, 2547, น.468) การที่นางโรหิณีซึ่งป่วยเป็นโรคผิวหนัง ดูน่ารังเกียจแต่นางไม่เคยละการทำความดี นางสร้างโรงฉันถวายพระพุทธเจ้า ทำความสะอาดปิดกวาดเช็ดดูทำภัตตาหารถวายเป็นนิจศีล นางปฏิบัติและพึงธรรมตามกาล เมื่อพระพุทธเจ้าเล่าถึงอดีตชาติที่

นางกระทำกุศลต่อนางรำทำให้นางรำต้องทรมาณจนสิ้นใจ นางโรหิณีเข้าใจในสิ่งที่เป็นมูลเหตุเกิดปัญญา รู้เท่าทันในสิ่งตนกระทำไว้เมื่อทำสิ่งใดไว้ย่อมได้รับผล คำสอนของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งโปรดพระธรรมเทศนา มุลินิอุทธานธรรมได้นำมากล่าวไว้ว่ากรรมนั้นที่ทำแล้วในกาลนั้นส่งผลให้มาเป็นเช่นนี้ ความโกรธก็ดี ความริษยาที่ดีแม้เพียงเล็กน้อยย่อมไม่ควรทำเลย...บุคคลพึงละความโกรธ สละความถือตัว ล่วงสังโยชน์ทั้งสิ้นได้ ทุกข์ทั้งหลายย่อมไม่ตกต้องบุคคลนั้น ผู้ไม่ข้องในนามรูป ไม่มีกิเลสเครื่องกังวล เมื่อจบพระธรรมเทศนา นางโรหิณีจึงได้บรรลุโสดาปัตติผลซึ่งเป็นหนึ่งในอริยผลหรือผลอันประเสริฐ และผิวพรรณของนางโรหิณีประดุจทองคำ (มุลินิอุทธานธรรม, 2562, น.1)

ในกรณีพระครูอาพาธเป็นโรคผิวหนัง วิธีการดำเนินชีวิตของท่านสะท้อนให้เห็นว่าท่านรู้เท่าทันตนเอง ดังที่ท่านให้สัมภาษณ์นักข่าวไทยรัฐออนไลน์ว่า “ตั้งแต่อาตมาเป็นโรคประหลาดไม่เคยรู้สึกน้อยใจคิดเพียงว่าทุกคนเลือกเกิดไม่ได้และภูมิใจที่ได้เกิดมาลืมหืมตาโลกในเมืองไทย ส่วนการดำรงชีวิตช่วงแรกลำบากมากแต่ต้องปรับตัวเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมความเป็นอยู่ใหม่เพราะมีบางคนไม่เข้าใจจะรังเกียจร่างกายอันแปลกประหลาดนี้จนอาตมาเกิดความเคยชินปล่อยวางหมดสิ้น แต่ในมุมมืดนั้นยังมีแสงสว่างแห่งความดีอยู่บ้างเพราะคนส่วนใหญ่จะเข้ามาช่วยเหลืออาตมาตลอดแต่อย่างไรก็ตามคนเป็นโรคนี้อยู่มากในสังคมไม่ใช่เพียงอาตมาเท่านั้น อยากให้สังคมเข้าใจไม่ควรรังเกียจคนเหล่านี้เพราะการที่เขาเป็นโรคประหลาดเข้าใจพออยู่แล้วแต่หากมีคนรังเกียจจึงเป็นการซ้ำเติมมากกว่าเดิม สังคมควรให้กำลังใจเพื่อให้เขามีกำลังใจดำรงชีวิตต่อไป ” (ไทยรัฐออนไลน์, 2562, น.2) จากคำให้สัมภาษณ์ของพระครูสะท้อนให้เห็นว่าท่านพระครูมีความเชื่อในกรรมดีจะช่วยไขให้ชีวิตพ้นจากความมืดมน แสงสว่างของท่านพระครูในที่นี้ คือ ท่านได้รับความช่วยเหลือจากคนส่วนใหญ่ในสังคม นอกจากนั้นท่านพระครูยังยึดปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนพุทธศาสนาว่าด้วยเรื่องพรหมวิหารสี่ ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา คำกล่าวของท่านพระครูแสดงให้เห็นว่าท่านพระครูมีความเมตตา มีจิตใจแผ่ไมตรีแก่ผู้อื่น มีอาการแหม่ชื่นเบิกบานเพราะท่านตระหนักและระลึกอยู่เสมอเพื่อให้ตนเองเกิดความเคยชิน ทำใจวางเฉย สงบใจ พร้อมปฏิบัติตนไปตามครรลองแห่งธรรม การอาพาธของพระครูทำให้ท่านเลือกหลบหน้าผู้คน ไม่สู้หน้าใครในช่วงแรกเท่านั้น เมื่อพระครูเข้าใจและรู้เท่าทัน ท่านไม่ย่อท้อยังคงปฏิบัติกิจของสงฆ์ตามปกติไม่หวั่นไหว ทำใจยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่และกล้าเผชิญกับโรคที่เป็น พระครูเลือกที่จะทำใจให้สงบจึงสามารถดำรงชีวิตได้ตามปกติมากกว่า 40 ปี แก่นกรรมที่ปรากฏในเรื่องนางโรหิณีและข่าวอาพาธของพระครูสะท้อนเรื่องกรรมส่งผลให้ต้องทนทุกข์กับรูปกาย ความอัปลักษณ์นำ

รังเกียจ เป็นสิ่งที่แก้ไขไม่ได้แต่เมื่อทำใจสงบและยอมรับความจริงด้วยความกล้าหาญ กล้าเผชิญ มุ่งมั่นสร้างกรรมดีต่อไป ความสุขใจจากกรรมดีย่อมทำให้ดำเนินชีวิตได้ตามปกติดังเช่นพระครูและ นางโรหิณี

กรรมสะท้อนผ่านมุมมองของท่านพุทธทาสภิกขุ

กรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมดาธรรมชาติ ท่านพุทธทาสภิกขุได้อธิบายเรื่องกรรมไว้ว่ากรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมดาธรรมชาติ พุทธศาสนาได้ศึกษากรรมทั้งในทางปรมัตถธรรมคือศึกษาสภาพธรรมที่เป็นไปตามความเป็นจริงและศึกษากรรมในทางวิทยาศาสตร์ กรรมไม่จำเป็นต้องมีคนเป็นผู้กระทำหรือผู้ที่รับผลกระทบ มีเพียงธรรมชาติล้วนๆ ก็เกิดกรรมได้ ธรรมชาติเป็นตัวกำหนดทำให้เป็นไป พระพุทธเจ้าสอนเรื่องกรรมและอธิบายไว้ว่ากรรมมาจากผัสสะ สุขหรือทุกข์ก็มาจากผัสสะ กิเลสคือกรรมก็มาจากผัสสะ ดังนั้นจุดตั้งต้นของกรรมคือผัสสะ ผัสสะคืออายตนะข้างใน ได้แก่ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กับอายตนะข้างนอกคือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ อัมมารมณีนี เมื่อรวมกันก็เกิดความรู้สึกรู้สึกที่เรียกว่าวิญญาณทางตา วิญญาณทางหู วิญญาณทางจมูก วิญญาณทางลิ้น วิญญาณทางกาย วิญญาณทางใจ สามอย่างนี้พบกันเรียกว่า ผัสสะเป็นวิทยาศาสตร์ (พุทธทาสภิกขุ, 2548, น.97-98) ท่านพุทธทาสภิกขุ ยังได้กล่าวถึง การศึกษากรรมตามแบบพระพุทธเจ้าจะรู้สึกทันทีว่า มันเป็นทุกข์อย่างนี้ โดยเนื้อแท้แล้วมันไม่มีคนมีแต่ปฏิจกสมุปปันนธรรมคือธรรมชาติ เป็นไปตามเหตุตามปัจจัย เกิดขึ้นดับลงเป็นอย่างนั้น เป็นอย่างนี้ กรรมเกิดมาจากผัสสะ จงจัดการให้ผัสสะหมดความหมายแล้วกรรมก็จะสิ้นสุดลง (พุทธทาสภิกขุ, 2548, น.117-118) กรรมผ่านมุมมองท่านพุทธทาสภิกขุสะท้อนคิดได้ในเรื่องรูปกายที่ยังติดยึดในร่างกายต้องสวรूपร่างต้องงาม ใช้ตามองกายเมื่อกายไม่งามก็เป็นทุกข์ ใจต้องการงามรูปลักษณะเมื่อไม่ได้ตั้งใจก็เป็นทุกข์ หูได้ยินคนพูดว่ารังเกียจ นึกคิดก็เป็นทุกข์ อารมณ์เป็นทุกข์ ความสุขยอมไม่เกิด พญาคันคากยังยึดติดในผัสสะ ต้องการมีรูปกายเป็นมนุษย์สง่าและงดงาม เมื่อถึงวัยมีคู่ครองก็ต้องการดำเนินชีวิตเหมือนมนุษย์ทั่วไป พระครูยึดติดในผัสสะ ทุกข์ทรมานกลัวคนรังเกียจ พระครูเลือกไม่พบปะผู้คน ไม่สู้หน้าใคร เรื่องนางโรหิณี นางยึดติดในผัสสะไม่กล้าพบใครแม้พระญาติเสด็จจาริกแสวงบุญมาถึงภูมิลำเนา สะท้อนคิดได้ว่าการจัดการผัสสะให้หมดความหมายลงนั้นเป็นสิ่งที่ยากลำบากยิ่ง กรรมไม่มีตัวตนคนจริงๆ ก็ยอมได้ ถ้าความรู้สึกทุกข์เกิดขึ้นเพราะเป็นไปอย่างนั้น เป็นเพียงอุปาทาน เป็นเพียงมโนกรรมซึ่งก็ทำให้ทุกข์อยู่ในใจ ไม่เห็นเป็นรูปธรรม แต่ทุกข์ก็ทำให้ร้อนอยู่ในใจแล้ว อย่างนี้ก็เรียกได้ว่าได้รับผลกระทบ ดังนั้นกรรมใน

ความหมายของท่านพุทธทาสภิกขุจึงสะท้อนคิดได้ว่ากรรมไม่มีวันหมดหากไม่ทำให้ผัสสะหมด ความหมาย ข่าวพระครูบวรกระดานข่าวโซเซียล เรื่องนางโรหิณีและนิทานพญาคันคากปรากฏ กรรมในจุดร่วมเดียวกัน คือ กรรมที่เกิดจากยึดผัสสะทั้งอายตนะภายในและภายนอกทำให้เกิดทุกข์ ทางออกคือระงับจิตใจให้สงบ ประพฤติกรรมดี ดำรงคุณธรรม เกิดแล้วแก้ไขได้หรือไม่ไม่ต้องทำใจยอมรับเพราะกรรมเป็นสิ่งที่หนีไม่พ้น

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) กล่าวถึงกรรมตามปกตินั้นจะมีความหมายโยงไปถึงเรื่องสำคัญอีกอย่างหนึ่งคือความสุขและความทุกข์เพราะความสุขและความทุกข์เป็นผลสืบเนื่องไปจากกรรมโดยที่กรรมเป็นเหตุและสุขทุกข์เป็นผล เมื่อยังมีกรรมก็ยังคงวนเวียนอยู่ในวังวนแห่งสุขและทุกข์ ถ้าเล็งถึงภาวะที่ดิ่งามสูงสุดเป็นที่หมายโดยไมให้มีข้อบกพร่องเหลืออยู่เลย ภาวะที่ยังระคนด้วยสุขและทุกข์ก็คือยังไม่พ้นจากทุกข์ดังนั้นกรรมจึงยังเกี่ยวเนื่องอยู่กับทุกข์ (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2531, น.121)

เรื่องนิทานพญาคันคากยังมีกรรมและผลกรรมอื่นที่น่าสนใจ ขวนศีกษา กรรมที่ยังระคนด้วยสุขและทุกข์ ยังไม่พ้นจากทุกข์ ยังวนเวียนอยู่ในวังวน ต้นเรื่องเริ่มยุคที่มนุษย์ สรรพสัตว์ ก้อนหิน ดิน ฟ้า ลม ทะเล แผ่นดิน โลก ฯลฯ สื่อสารกันด้วยภาษาเดียวกัน พญาแณเป็นใหญ่อยู่แดนสวรรค์ พญาแณผู้สร้างฤดูกาล ทำความดีช่วยเหลือสรรพสิ่งทุกชีวิตบนผืนโลก ผู้คนเลื่อมใสศรัทธากราบไหว้บูชาพญาแณ ต่อมาเมื่ออันเปลี่ยนแปลงไปเมื่อพญาคันคากมีเมตตาช่วยเหลือสรรพสัตว์ใหญ่น้อย ผู้คนยกย่องสรรเสริญกราบไหว้บูชา จนลืมนบูชาพญาแณ เรื่องราวใหญ่โตเกิดขึ้นเมื่อพญาแณโกรธมากที่ถูกลืมนจึงละเลยหน้าที่ ฟ้าฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาลทำให้สรรพสัตว์เดือดร้อน บ้านเมืองแห้งแล้งทุรกันดาร พญาแณไม่ช่วยเหลือใดใด จนกระทั่งสรรพสัตว์ต่างพากันวิงวอนขอพญาคันคากให้ช่วยเหลือ เดิมพญาคันคากต้องการเจรจาแต่เมื่อไม่เป็นผล พญาคันคากจึงทำรบพญาแณ นิทานเรื่องนี้ทำผู้อ่านให้คิด นานาประเด็นชวนศีกษา กรรมในบริบทที่แตกต่างกัน สุกัญญา ภัทราชัย ได้กล่าวถึงนิทานพญาคันคากไว้ว่าเมื่อพิจารณาถึงแก่นของเรื่องแล้วปรากฏแนวปรัชญาพุทธศาสนา กรรมดี-กรรมไม่ดี ในบริบทที่แตกต่างกัน มนุษย์ทุกคนย่อมไม่สมหวังในชาตินี้เพราะผลของกรรมในชาติปางก่อนแต่ต้องยอมอดทนต่อวิบากยากเข็ญในชาติปัจจุบันเพื่อเสวยสุขารมณในชาติหน้า ส่วนชาติปัจจุบันต้องก้มหน้ารับกรรมโดยดูขณิภาพ (สุกัญญา ภัทราชัย, 2538, น.65) กรรมอะไรทำให้พญาคันคากต้องทำรบพญาแณ การรบส่งผลอย่างไรต่อพญาคันคากและพญาแณ ผลกรรมเป็นอย่างไร สะท้อนคิดในเรื่องกรรม และสิ้นสุดกรรมได้อย่างไร

นิทานท้องถิ่นอีสานตำนานบุญบังไฟ เรื่อง พญาคันคากทำรบพญาแถน

สุจิตต์ วงษ์เทศเล่าเรื่องพญาคันคากไว้ในมติชนออนไลน์ เรียบเรียงได้ว่า เมื่อกาลก่อนผีและคนเดินทางไปมาหาสู่กัน คนกับสัตว์สื่อสารกันรู้เรื่อง ณ เมืองชมพูมีผู้ปกครองนามว่า พญาเอกราช มีมเหสีนามว่า นางสีดา นางคลอดลูกเป็นคันคาก หรือ คางคก ผิวขรุขระน่าเกลียด ขณะที่คลอดลูกนั้น ดิน ฟ้า อากาศแปรปรวน เสียงฟ้าร้องฟ้าผ่าสะเทือนลั่นอัศจรรย์ใจ หมอผีทำนายชะตาพญาคันคากว่าจริงแล้วเป็นผู้มีบุญญาธิการจะมีอำนาจวาสนาในภายภาคหน้า เมื่อถึงวัยมีคู่ครอง ต้องการมีคู่แต่นางสีดาและพญาเอกราชขอให้รอนจนกว่าบุญญาธิการของพญาคันคากจะสำแดงกลายเป็นร่างกลับคืนเป็นมนุษย์รูปงามเสียก่อน ทำให้พญาคันคากผิดหวัง จึงวอนขอพรจากเทพเทวดา ด้วยคุณงามความดีที่ได้สั่งสมมาพระอินทร์จึงมาให้พร เนมิตคும்หลวงให้ทั้งอุ้มสมนางจากอัครกुरुทวีปที่เคยเป็นเมียขวัญของพญาคันคากในอดีตชาติให้กลับมาเป็นเมียขวัญอีก พญาคันคากถอดรูปคางคกในคืนนั้น ร่างกายคืนกลับสู่มนุษย์ชายหนุ่มรูปงาม พญาเอกราชและนางสีดาดีใจมาก ยกบ้านเมืองให้ครอง ต่อจากนั้นพญาคันคากทรงปกครองโดยทศพิธราชธรรม ชื่อเสียง คุณงามความดีเลื่องลือไปไกล บ้านเมืองน้อยใหญ่ให้ความเคารพ ศรัทธาจนผู้คนลี้ภัยมาพญาแถนที่อยู่บนสวรรค์เป็นเหตุให้พญาแถนโกรธแค้นพญาคันคาก ถึงฤดูกาลที่นาคต้องเล่นน้ำบนสวรรค์ พญาแถนปิดประตูไม่ให้นาคเล่นน้ำ น้ำจึงไม่กระเซ็นกระสายตกลงมาเป็นสายฝน ทำให้บ้านเมืองแห้งแล้งอยู่หลายปี เป็นเหตุให้สรรพสัตว์น้อยใหญ่ขาดน้ำ พืชพันธุ์ธัญญาหารล้มตายลง เหล่าสัตว์เดือดร้อนจึงรวมกันไปขอร้องพญาแถนให้ช่วย พญาแถนจึงเกณฑ์ไพร่พลสัตว์ทำรบพญาแถนจากแผ่นดินสู่สวรรค์ด้วยการให้สัตว์ช่วยกันสร้างทางขึ้นแล้วเคลื่อนพลไปสู่รบกันถึงเมืองแถน ใช้ชั้นเชิงรบชิงชัยกัน สุดท้ายพญาแถนแพ้ พญาคันคากจึงสั่งให้พญาแถนเปิดน้ำลงไปยังเมืองมนุษย์ พญาแถนแสร้งพูดว่านานเกินไปก็อาจจะลืม พญาคันคากบอกว่าจะให้พญานาคขึ้นมาบอกเมื่อถึงเวลาเล่นน้ำ พญาแถนท้วงกลับว่าเมืองแถนอยู่ไกลมากจะมาถึงได้อย่างไร พญาคันคากบอกว่าจะให้พญานาคขี่บังไฟขึ้นมา เมื่อได้ยินเสียงแล้วมองเห็นบังไฟมีหัวพญานาคก็ให้เปิดน้ำลงไปยังโลกมนุษย์ พญาแถนจำต้องน้อมรับคำสั่ง นับตั้งแต่พญาคันคาก รบชนะพญาแถน บ้านเมืองสงบ ผู้คนและสรรพสิ่งมีชีวิตทั้งหลายในชมพูทวีปต่างมีชีวิตอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข เมื่ออย่างเข้าเดือนหกได้เวลา พญานาคจะขี่บังไฟไปบอกพญาแถนให้เปิดน้ำฝนลงมาโปรยธรรมชาติมาสู่เมืองมนุษย์ ต่อมากลายเป็นประเพณีบุญบังไฟ (สุจิตต์ วงษ์เทศ, 2562, น.1-6)

พญาคันคากทำกุศลกรรม-ปกครองบ้านเมืองโดยทศพิธราชธรรม

พญาคันคากทำรบพญาแถนเพื่อช่วยเหลือสรรพชีวิตให้มีโอกาสได้ธรรมชาติกลับคืนมา การเลือกขณะเข้ารบซึ่งชัยชนะทอนวิสัยความเป็นผู้นำ ที่มีใจเมตตา อ่อนโยน ไม่ถือตัว ขณะรบพญาคันคากใช้กลวิธีในการขอร้องสรรพสัตว์ที่ร่วมทัพในการรบ ที่ปรากฏในเรื่องเช่น ขอให้หนาคชดตัว ม้วนเป็นทางแล้วขอให้ปลวกขนดินมาพอกทำถนนจากเมืองมนุษย์ไปยังเมืองสวรรค์ ขอให้หนาคแปลงเป็นช้างศึก ขอให้กบ เขียดเป็นกองหน้า เป็นต้น ดังที่ได้ยกตัวอย่างมานี้สะท้อนให้เห็นมงคลชีวิต สมมติ จินดาพิชฐานเรียบเรียงมงคลชีวิต ข้อที่ 23 ซึ่งจัดเป็นมงคลกลุ่มที่ 7 ในมงคล 38 ประการ คือ การแสดงความอ่อนน้อม ไม่ลดตัวจนเกินควร ไม่ถือตัว ใ้วาจาบำรุงกำลังใจผู้ฟังให้ชื่นบาน เมตตากรุณา จิตใจเข้มแข็งแต่อ่อนโยน ไม่แข็งกระด้าง (สมมติ จินดาพิชฐาน, 2556, น.21) สะท้อนให้เห็นว่าพญาคันคากทำกรรมดี ถือปฏิบัติตามแนวมงคล 38 ข้อที่ 23 ว่าด้วยเรื่องของความอ่อนน้อม ไม่ถือตัว ไปที่ไหนสรรพสัตว์ตลอดจนคนใดใดก็รัก ตรงกันข้ามกับพญาแถนที่แสดงตนเย่อหยิ่งถือตัว อวดดี ยกตนข่มท่าน ในเนื้อเรื่อง พญาแถนโกรธ และโมโหมากที่บรรดาคน สัตว์ทั้งหลายภักดี ซื่อสัตย์ เคารพนับถือพญาคันคากมากจนลืมกราบไหว้ พญาแถนหลงในอำนาจ ยึดถือตนเองเป็นสำคัญ จนหลงลืมตน ดังเนื้อเรื่องที่กำลังกล่าวถึงพญาแถนได้ตอบพญาคันคากว่าพญาแถนเป็นใหญ่ในฟ้าผืนนี้ มีธรรมประจำฟ้า ผุ่งแถนถ้วนหน้าอยู่ในปกครองไม่เคยทำให้ขุนซ้องหมองใจให้กังวล พญาแถนอ้างถึงตนว่าเป็นใหญ่ในแผ่นดินไม่ใช่ซี้ซำคอยแต่งฟ้าแต่งฝนให้ใครๆ แล้วทำไมพญาคันคากจึงยกทัพมาทำรบแล้วว่าพญาแถนไม่เป็นธรรม จากนั้นพญาแถนเสกมนตร์เรียกสัตว์มีพิษ สัตว์ดุร้าย มีเขี้ยว เสกอาวุธเพิ่มในกองทัพ กองทัพของพญาแถนล้วนถูกเสกโดยมนตรา พญาแถน ไม่มีกองทัพสรรพชีวิตตั้งกองทัพพญาคันคาก สะท้อนคิดว่าพญาแถนไม่รู้ระดับบอบุคคลกลับเลือกทำในกรรมไม่ดี สมมติ จินดาพิชฐานได้เรียบเรียงมงคลชีวิต ข้อที่ 24 ซึ่งจัดเป็นมงคลกลุ่มที่ 7 ในมงคล 38 ประการ คือความสันโดษ ซึ่งหมายถึงความยินดี ความพอใจด้วยของของตน รู้จักความเพียงพอ ไม่อยากได้สิ่งอื่น ไม่อยากได้เกินกำลัง หรือยอมสละในสิ่งที่มีเพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้อื่น (สมมติ จินดาพิชฐาน, 2556, น.26-27) พรอันเป็นมงคลสะท้อนให้เห็นว่าหากพญาแถนยึดถือมงคลชีวิตข้อ 24 คือยึดถือความสันโดษนี้ได้ยอมทำให้พญาแถนมีความสุขความเจริญ แต่เพราะไม่เสียสละและไม่รู้จักพอ เป็นเหตุให้ถึงแก่ความเสื่อม เสื่อมทั้งลาภ ยศ สรรเสริญและเสื่อมความสุข สมมติ จินดาพิชฐาน ได้กล่าวถึงลักษณะของความสันโดษที่ปรากฏในมงคลข้อที่ 24 นี้ประกอบด้วย

- 1) สแกนสันโดษ คือ มีความยินดีตามที่มี
- 2) สันเตนสันโดษ คือ ยินดีพอใจในสิ่งที่ได้มา
- 3) สมนนสันโดษ คือ ยินดีตามควร สิ่งควรได้ควรมี
- 3 ประการประกอบด้วย ยถาลาภะคือความควรแก่ฐานะ

ไม่ว่าจะหยาบหรือประณีตก็ควรยินดีพอใจด้วยสิ่งนั้น ไม่ติดใจอยากได้สิ่งอื่น ยถาพละคือความควรแก่สมรรถภาพ ไม่อยากได้เกินกำลัง ยอมสละให้ผู้อื่นหากเห็นประโยชน์ และยถาสูปะคือความควรแก่ศีลธรรม ยินดีตามควรที่เหมะกับตน สมควรแก่ภาวะ ฐานะ แนวทางของชีวิต (สมมติจินดาพิชฐาน, 2556, น.26-27) นิทานพญาคันคาก สะท้อนให้เห็นว่าพญาแถนละเลยและลืมนึกถึงปฏิบัติมงคลชีวิตข้อที่ 24 เพราะไม่เลือกปฏิบัติในทางสันโดษทั้งสาม ไม่ยินดีตามที่มี ไม่ยินดีพอใจในสิ่งที่ได้รับ และไม่ยินดีตามควร ความไม่เพียงพอในอำนาจวาสนา ลากยศ สรรเสริญ ความเทียบเทียมเท่าพญาคันคาก ทำให้พญาแถนไม่มีความสุข ชีวิตจึงมีทุกข์

วคิน อินทสระ ได้อ้างถึงอังกุตตรนิกายไว้ว่าผู้มีกายสะอาด วาจาสะอาด ใจสะอาดไม่มีอาสวะคือกิเลสที่หมักหมม นักปราชญ์เรียกผู้สะอาดสมบูรณ์ด้วยความสะอาดเช่นนั้นว่าเป็นผู้ล้างบาปได้...ในชีวิตธรรมดาสมมติว่ามีใครคนหนึ่งเคยทำความเดือดร้อนเจ็บช้ำใจให้แก่เรา ต่อมาเขารู้สึกตัวรีบทำความดีต่อเราและทำให้เป็นการใหญ่ เราเห็นใจเขา กลับรักเขา ให้อภัยในความผิดพลาดของเขา จริงอยู่สิ่งที่เขาทำลงไปแล้วนั้นเป็นอันทำแล้ว ทำคืนไม่ได้แต่ความดีใหม่ที่เขาทำลงไปเป็นอันมากย่อมมีผลลบล้างความชั่วได้ นอกจากนั้นยังมีกำไรเสียอีก อีกอุปมาหนึ่งเหมือนคนเคยเป็นหนี้ เมื่อได้ใช้หนี้แล้วใช้หมดแล้วยังมีเงินเหลือให้ผู้ที่เขาเคยเป็นหนี้อีกมากมาย อย่างนี้เจ้านี้ย่อมจะพอใจเป็นอันมาก เขาได้ชื่อว่าเคยเป็นหนี้เท่านั้น หนี้สินหาได้ติดตัวเขาอยู่จนบัดนี้ไม่ การทำชั่วเหมือนการก่อหนี้ ส่วนการทำดีเหมือนการปลดเปลื้องหนี้และการให้หนี้ การทำความดีจึงดีกว่าการทำชั่ว (วคิน อินทสระ, 2555, น.39-40) สอดคล้องกับเรื่องกรรมดีของพญาคันคากผู้ที่ตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม กระทำกุศลกรรมเมื่อสั่งสมมากจึงได้รับอานิสงส์ของกุศลกรรมนั้น สุวัฒน์ จันทรวงศ์ ได้กล่าวไว้ในทางพุทธศาสนากับชั่ว โดยเฉพาะคำว่า ดี นั้นมีความหมายค่อนข้างกว้างระหว่างภาษาคนกับภาษาธรรม ดี ในภาษาคนหรือในสังคมหนึ่งอาจเป็นของที่ไม่ดีหรือชั่วในอีกสังคมหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่มุมมองของแต่ละคนหรือแต่ละสังคมที่มีวัฒนธรรมแตกต่างกัน พฤติกรรมอย่างหนึ่งที่ถือว่าดีในสังคมหนึ่ง อาจไม่เป็นที่ยอมรับในอีกสังคมหนึ่ง แล้วแต่ค่านิยมที่ยึดถือกันมา หากเราพิจารณาความหมายของคำว่าดีและชั่วตามกฎแห่งกรรมในพุทธศาสนาคนส่วนใหญ่มักใช้คำว่ากุศลและอกุศล คือ ปัจจัยปรุงแต่งสภาพและคุณภาพของจิตที่นำไปสู่พฤติกรรมและบุคลิกภาพ ดังนั้นคำว่ากุศลกรรมจึงหมายถึงการกระทำโดยเจตนาไม่ว่าจะเป็นทางกาย วาจา ใจ (สุวัฒน์ จันทรวงศ์, 2547, น.447-448)

รากแห่งกุศลที่พญาคันคากมีประจำใจ ประกอบด้วย 1) อโลภะ คือ การไม่โลภ สอดคล้องกับพญาคันคาก ในเรื่องพญาคันคากเสียสละความสุขส่วนตนเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นที่

ประสบการณ์ทุกข์ยากจากภาวะความแร้นแค้น 2) อโหสะ คือ การไม่คิดร้าย ในเรื่องพญาคันคากมีความเมตตาผู้ที่ด้อยกว่า ท่านพร้อมที่จะช่วยเหลือผู้ตกทุกข์ได้ยากโดยไม่คำนึงถึงความยากลำบากหาทางออกและช่วยแก้ไขปัญหามาจนถึงที่สุด ดังเห็นได้จากการที่พญาคันคากขอเจรจาต่อรองกับพญาแถน เมื่อไม่สำเร็จจึงต้องเจรจาทำรบและดำเนินเหตุการณ์จนถึงรบพุ่งกับพญาแถน 3) โอมหะ คือ การไม่หลง ในเรื่องพญาคันคากไม่หลงมัวเมาในอำนาจ วาสนา ดังเห็นได้จากเรื่องท่านได้รับความเคารพยกย่อง เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาของคนและสรรพสัตว์ พญาคันคากใช้ปัญญาหยั่งรู้เหตุผลแยกแยะความดี ชั่ว ครอบรู้และมองเห็นตามที่เป็นจริง เมื่อเกิดความขัดแย้งกับพญาแถน ท่านได้ใช้ความพยายามในการเจรจากับพญาแถนแต่ไม่เป็นผล พญาแถนไม่ยัดในหลักกุศลกรรม ตรงกันข้ามกับพญาคันคากที่พร้อมด้วยกุศลกรรม 3 ประการ ท่านยึดปฏิบัติในทางกุศลจึงเป็นที่เคารพยกย่อง นับถือ มีเกียรติยศและศักดิ์ศรี ผู้คนให้ความจงรักภักดีที่ซึ่งชื่นชมในความประพฤติกุศลของพญาคันคาก

การที่พญาคันคากเกณฑ์พลทำรบพญาแถนเป็นการประกอบกรรมดีหรือไม่ วศิน อินทสระ ได้อธิบายแนวคิดตามหลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้าไว้ว่า กรรมใดทำแล้วไม่เดือดร้อนภายหลังกรรมนั้นดี บุคคลทำกรรมใดแล้วเดือดร้อนภายหลังกรรมนั้นไม่ดี ความดีถือได้ว่าเป็นมาตรฐานเครื่องตัดสินกรรมดีกรรมชั่วอีกอย่างหนึ่งตามแง่ของพระพุทธเจ้าคือกรรมใดทำแล้วทำให้กิเลสพอกพูนขึ้น กรรมนั้นเป็นกรรมชั่ว ส่วนกรรมใดทำแล้วเป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส ทำให้กิเลสเบาบางลง กรรมนั้นเป็นกรรมดี มาตรฐานแห่งความดีของพระพุทธองค์นั้นอยู่ที่การลดโลภ โกรธ หลง ยิ่งลดได้มากเท่าใดยิ่งดีเท่าเท่านั้น ลดได้หมดก็ดีที่สุด (วศิน อินทสระ, 2555, น.56-59) การที่พญาคันคากทำรบพญาแถนเพื่อยุติปัญหาและหาข้อตกลงร่วมกันจึงเป็นกรรมดี ไม่ใช่กรรมชั่วเพราะกรรมดีนั้นเกิดจากเจตนาดี เจตนาช่วยเหลือผู้อื่น กรรมดีที่พญาคันคากได้ยึดถือปฏิบัติ ทำให้สรรพชีวิตใหญ่น้อยพร้อมใจร่วมรบด้วยความกล้าหาญ พญาคันคากได้รับการยอมรับนับถือ ผู้คนต่างพากันเลื่อมใส เติตุนบูชาอย่างจริงใจ ความศรัทธาเคารพที่มนุษย์และสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ความเคารพพญาคันคากเพราะท่านปฏิบัติสอดคล้องกับพุทธธรรม มงคลข้อที่ 3 ซึ่งจัดเป็นมงคลกลุ่มที่ 1 ในมงคล 38 ประการ เป็นมงคลของชีวิตที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมหลักมงคลชีวิต 38 ประการแก่บรรดาเทพบุตร หากนำไปปฏิบัติจะพบกับความสุข ความสำเร็จในชีวิต

สมมติ จินดาพิชฐาน ได้เรียบเรียง มงคลข้อที่ 3 ในกลุ่มที่ 1 เป็นการฝึกให้คนเป็นดี มี 3 ข้อ ประกอบด้วย การไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต และการบูชาบุคคลที่ควรบูชา ซึ่งเป็นการแสดงความเคารพเทีตุน นอบน้อมบุคคลที่เรานับถือ เลื่อมใส อย่างจริงใจ บุคคลที่ควรบูชา ได้แก่ พระพุทธเจ้า พระภิกษุ ภิกษุณี และพระมหากษัตริย์ที่ตั้งมั่นอยู่ในทศพิธราชธรรมซึ่งเป็น

ธรรมของพระราชินี กิจวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินควรประพฤติ เป็นคุณธรรมสำคัญของผู้ปกครองบ้านเมือง (สมมติ จินดาพิชฐาน, 2556, น.28-30) พญาคันคากยึดหลักในการปกครองบ้านเมือง ทำกุศลกรรมโดยประพฤติปฏิบัติตามหลักของนักปกครองที่ดีสอดคล้องกับหลักทศพิธราชธรรมราชบัณฑิตยสถาน ได้กล่าวถึงทศพิธราชธรรม คือ จริยวัตรที่พระเจ้าแผ่นดินทรงประพฤติเป็นหลักธรรมประจำพระองค์ หรือคุณธรรมของผู้ปกครองบ้านเมือง มี 10 ประการ ได้แก่ 1) ทาน คือ การให้ 2) ศีล คือ การรักษากายวาจาให้เรียบร้อย 3) บริจาค คือ ความเสียสละ 4) อาชวะ คือ ความซื่อตรง 5) มัทวะ คือ ความอ่อนโยน 6) ตบะ คือ การข่มกิเลส 7) อักโกธะ คือ ความไม่โกรธ 8) อวิหิงสา คือ ความไม่เบียดเบียน 9) ชันติ คือ ความอดทน 10) อวิโรธนะ คือ ความไม่คลาดจากธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556, น.548)

พญาคันคากเป็นผู้ครองแผ่นดินที่ใช้หลักทศพิธราชธรรมยึดเป็นหลักธรรมในการปกครอง ทำให้ได้รับความเลื่อมใส เคารพนับถือ เติบโตขึ้น นอบน้อมอย่างจริงใจและเต็มใจ เป็นบุคคลที่ควรบูชา ทศพิธราชธรรมทั้ง 10 ที่พญาคันคากยึดถือปฏิบัติ ได้แก่ 1) การให้ทานด้วยการช่วยเหลือประชาชนและสรรพสัตว์ทั้งหลาย ท่านบำเพ็ญประโยชน์เพื่อมวลชน พญาคันคากเป็นผู้ให้และแบ่งปันปัจจัยแห่งชีวิตทั้งรูปธรรมและนามธรรม รูปธรรมในที่นี้คือให้วัตถุ สิ่งของ นามธรรมในที่นี้คือให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษา ให้ความคิดเห็น ให้ความรู้เพื่อช่วยกำจัดปัญหาให้หมดไป 2) การรักษาศีล ในที่นี้คือความประพฤติดีงาม สุจริต รักษาเกียรติยศเป็นตัวอย่างและเป็นที่ยอมรับของประชาชน ไม่ทำในเรื่องที่ถูกดูหมิ่นดูแคลน ในเรื่องพญาคันคากกระทำ ความดี ไม่แสดงความขลาดกลัวเมื่อเกิดภัย สามารถจัดการสิ่งต่างๆ รอบตัวให้อยู่ในภาวะสงบสุข สบายพญานาถได้ด้วยความประพฤติดีงามและสุจริต 3) การบริจาคด้วยการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อความสุขส่วนรวม เพื่อความสงบสุขขอประชาชนและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง ในเรื่องพญาคันคากครองคู่อยู่กับนางแก้วจากอูตรกฐทวีป นางที่พระอินทร์หามาให้ตามคำขอ พญาคันคากพร้อมสุขสมบุญและสะดวกสบายแต่เมื่อสรรพชีวิตใหญ่น้อยที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยจากความแห้งแล้งที่พญานาถละเลย พญาคันคากก็ยอมสละความสุขส่วนตัวด้วยการเตรียมทัพยกรบพญานาถ 4) ความซื่อตรง สุจริต จริงใจไม่หลอกลวง ในเรื่องพญาคันคากเป็นหน่อเนื้อเชื้อพระวงศ์ที่มีความซื่อตรงเห็นได้จากเมื่อครั้งที่ต้องการมีคู่แต่ในขณะนั้นมีสภาพเป็นคางคก พญาเอกราชและนางสีดา พ่อและแม่ไม่ขัดขวางแต่ยังไว้ก่อนเพื่อรอวันเวลาที่เหมาะสม ในวันที่พญาคันคากจะสำแดงบุญญาธิการ การตัดสินใจของพญาเอกราชและนางสีดาทำให้พญาคันคากเสียใจมาก ขมขื่นผิดหวังแต่ไม่ต้ออกชกตัวหรือใช้อำนาจใดใด ไม่ขัดคำสั่งของบิดามารดา 5)

ความสุภาพอ่อนโยน พญาคันคากมีอัธยาศัย มีน้ำใจ ไม่เย่อหยิ่งหยาบคาย ไม่กระด้างถือตัว มีความสง่างาม กิริยาสุภาพแต่ประชาชนให้ความยำเกรง ในเรื่องพญาคันคากให้ความสำคัญกับผู้น้อยไม่ถือตัว ไม่ทอดทิ้งละเลย มองทุกสรรพชีวิตมีความสำคัญเป็นพັນเฟื่องตัวหนึ่งที่ทำให้โลกนี้สมดุล 6) ความเพียรหรือความวิริยะอุตสาหะ ไม่หลงไหลหมกมุ่นในความสุขสำราญ ไม่ให้กิเลสครอบงำจิตใจ ระวังยับยั้งชั่งใจได้ ในเรื่องพญาคันคากเป็นนักปกครองที่ดี เมื่อมีภัยเกิดแก่บ้านเมืองก็พร้อมยอมละความสุขสำราญ มุ่งมั่นหาทางขจัดปัญหาด้วยความสติปัญญา ด้วยความเพียรพยายามไม่ท้อถอย 7) ความไม่โกรธ ไม่เกรี้ยวกราด พญาคันคากตั้งอยู่ในความไม่โกรธจึงไม่เป็นเหตุให้ทำกรรมต่างๆ ท่านมีเมตตาประจำใจ ระวังความเคืองชุ่นด้วยใจสงบ ในเรื่องพญาคันคากทำรบพญาแถนด้วยเหตุผลต้องการช่วยเหลือสรรพชีวิต ต้องการให้พญาแถนไขนํ้าให้ไหลตกลงบนพื้นโลก เพื่อขจัดปัญหาแผ่นดินแห้งแล้ง ทูรกันดาร พื้นที่การเกษตรจะได้กลับฟื้นคืนความอุดมสมบูรณ์อีกครั้ง ขณะที่ดำเนินการเจรจาและทำรบกันกับพญาแถน พญาคันคากไม่ได้รับหรือแสดงออกด้วยอารมณ์โกรธ 8) ความไม่เบียดเบียน ไม่บีบบังคับขี่ ไม่หลงอำนาจ ไม่ขาดความกรุณา ไม่หาเหตุเบียดเบียนประชาชน ในเรื่องพญาคันคากไม่ต้องการเบียดเบียนใคร ดังนั้นทุกสรรพชีวิตที่ร่วมในการรบพญาแถนต้องตายลงล้วนตายด้วยความเด็ดเดี่ยวและกล้าหาญ พญาคันคากมีใจเมตตากรุณาเป็นที่ตั้ง เห็นได้จากการชุบชีวิตสรรพชีวิตน้อยใหญ่ที่ตายกันเกลื่อนกลาดให้กลับคืนมีชีวิตอีกครั้ง 9) ความอดทน ไม่ท้อแท้ หมดหวัง ไม่ท้อถอย ไม่ละทิ้งกรรมที่บำเพ็ญโดยชอบธรรม ระวังสติ รอความสำเร็จด้วยใจอดทน ในเรื่องพญาคันคากไม่ละความพยายามในการรบกับพญาแถนในการรบระหว่างพญาคันคากและพญาแถนนั่นใช้ชั้นเชิงและกลยุทธ์ตลอดการรบสุดท้ายต้องชิงชัยกันด้วยการทำยุทธหัตถี 10) ความหนักแน่นเที่ยงธรรม ยึดมั่นในหลักคุณธรรม ประจำใจ พญาคันคากวางองค์เป็นหลัก มีหนักแน่นในธรรม ไม่เอนเอียง ไม่หวั่นไหวเพราะถ้อยคำที่ตีร้าย มีความยุติธรรมและยึดหลักนิติธรรมซึ่งปกครองเมืองตามระเบียบแบบแผนหลักปกครอง ในเรื่องพญาคันคากมีความหนักแน่น ให้ความยุติธรรมกับสรรพชีวิตน้อยใหญ่ ยึดหลักนักปกครองที่ดี เมื่อเห็นว่าพญาแถนไม่มีความเที่ยงธรรม พญาคันคากจึงแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมา ไม่เกรงกลัว และทำรบพญาแถน แทนผู้คนและสรรพสัตว์ทั้งหลาย แสดงให้เห็นกรรมดีอันโดดเด่น ที่ทำเพื่อผดุงธรรม

หลักการปกครองเพื่อเป็นนักปกครองโดยธรรม

“จิตต์ ยสฺส น กมฺปติ” จิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม

พญาคันคากทำกรรมดีด้วยการยึดหลักทศพิธราชธรรมในการปกครอง บ้านเมืองสงบสุขได้ด้วยผู้นำมีจิตใจมั่นคง เข้มแข็งเป็นพื้นฐาน การปฏิบัติตนทางโลกสอดคล้องกับการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในพุทธศาสนาที่ว่า จิตต์ ยสฺส น กมฺปติ แปลว่ามีจิตไม่หวั่นไหวในโลกธรรม สมมติ จินดาพิชฐาน ได้อ้างถึงมงคลชีวิต 38 ประการอันเป็นธรรมะที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสสอนไว้ในพระสูตรและในอภิธรรมปิฎก มงคลข้อที่ 35 ในกลุ่มที่ 10 ผลของผู้ปฏิบัติกรรมดีกำจัดกิเลส กล่าวคือจิตใจไม่หวั่นไหวในโลกธรรมคือไม่หวั่นหรือกังวลใจว่าจะสูญเสียหรือประสบกับสิ่งที่ไม่พอใจ จิตใจมั่นคง แน่วแน่ เป็นอิสระไม่ตามอารมณ์ สำคัญคือรู้เท่าทันความเป็นไปของโลก สัตว์โลกต้องหมุนเวียนไปตามกรรม (สมมติ จินดาพิชฐาน, 2556, น.115)

พญาคันคากไม่หวั่นในอำนาจพญาแณ เข้าใจในสิ่งที่เกิดขึ้น เมื่อสรรพชีวิตเดือดร้อนกัน ถ้วนหน้าจึงทำกรรมดีช่วยขจัดปัญหาด้วยความเข้มแข็ง มั่นคง ไม่หวั่นไหว ตรงกันข้ามกับพญาแณที่ปล่อยให้จิตใจหวั่นไหวในโลกธรรมทำให้กระทำอกุศลกรรม ก่อกรรมชั่วกับมวลสรรพชีวิต ใหญ่่น้อย สาเหตุประการแรกเพราะพญาแณหวั่นใจในโลกธรรมคือมีความกังวลใจว่าสูญเสียสิ่งที่เคยทำให้ชอบ ทำให้พอใจ เดิมพญาแณเคยได้รับการยอมรับนับถือ ผู้คนแสดงความเคารพ เลื่อมใส บูชาแต่เมื่อพญาคันคากใกล้ชิดกับผู้คนมากกว่า คุณงามความดีเป็นที่ประจักษ์ พญาแณจึงกลายเป็นบุคคลที่ถูกกลืน ผู้คนหันความสนใจไปเลื่อมใสศรัทธาพญาคันคากแทน สาเหตุประการที่สองพญาแณหวั่นไหวคือจิตใจไม่มั่นคง ไม่แน่วแน่ จิตใจโน้มตามอารมณ์ ความไม่พึงใจบังเกิดมากขึ้นจนกลายเป็นความริษยาเมื่อเห็นพญาคันคากได้รับการยกย่อง เชิดชู ได้รับความรักและความเชื่อถือศรัทธาจากมวลมนุษย์ทำให้พญาแณทำใจยอมรับความรู้สึกนี้ไม่ได้ เหตุประการที่สามคือหวั่นไหวในโลกธรรม 8 ซึ่งเป็นธรรมดาสำหรับโลก เรื่องของโลก เกิดแล้วหมุนเวียนไปตามความเป็นไปของโลก โลกธรรม 8 แบ่งได้ 2 ประการ ดังนี้ 1) อិฏฐารมณ คือ สิ่งที่น่าปรารถนา ประกอบด้วย ลาภ ยศ สรรเสริญ และความสุข 2) อนิฏฐารมณ คือ สิ่งที่ไม่น่าปรารถนา ประกอบด้วย เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา และความทุกข์ อาจกล่าวได้ว่า โลกธรรมทั้ง 8 เป็นสาเหตุที่ทำให้จิตใจแปรปรวนตามสภาพ ดังนั้นเมื่อพญาแณเกิดความรู้สึกแปรปรวนทางจิตใจ ความต้องการในลาภ ยศ สรรเสริญและความสุข ไม่ได้รับตรงกันข้ามสิ่งที่เกิดขึ้นและมีผลต่อพญาแณในสถานะที่ดำรงอยู่นั้นคือ เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ผู้คนนินทา เกิดความทุกข์ เหล่านี้คือสาเหตุแห่งกรรมที่ทำให้พญาแณเป็นทุกข์ไม่อาจทำใจยอมรับในหลักพุทธธรรมโลกธรรมทั้ง 8 ซึ่งเป็น

ธรรมดาโลกที่ต้องมีการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง เมื่อยอมรับไม่ได้ ใจเป็นทุกข์เพราะเกิดจากจิตใจ
หวั่นไหวในโลกธรรม จึงเป็นมูลเหตุให้พญาแณก่กรรมทำร้ายมวลมนุษย์ด้วยเจตนา สะท้อนให้
เห็นว่าพญาแณอยู่ในสภาวะเหนือนมนุษย์ แต่ก็ยังมีกิเลสเหมือนคนทั่วไป ไม่อาจเข้าใจตามความ
เป็นจริง รู้ไม่เท่าทันธรรมดาโลก เกิดความลุ่มหลงมัวเมาในอำนาจ ปล่อยให้โลกธรรมเข้าครอบงำ
จิตใจ จึงไม่อาจพ้นจากผลกรรมที่ได้รับนั่นคือทุกข์

กรรมทำให้สิ้นได้อย่างไร พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) ได้กล่าวถึงกรรมที่ทำแล้ว
ไม่ให้เกิดมีกรรม กรรมที่ทำให้สิ้นกรรม ได้แก่การปฏิบัติตามหลักการที่นำไปสู่จุดหมายสูงสุดของ
พุทธธรรม คือ ยึดหลักมรรคมีองค์ 8 ในการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจจะจัดเป็นข้อปฏิบัติที่เรียกว่า
ไตรสิกขา ประกอบด้วย ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นหลักยึดในการดำเนินชีวิต เป็นการกระทำเพื่อ
ละเว้นกรรม เป็นการปฏิบัติด้วยความตั้งใจ อาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวความคิดในการปฏิบัติที่จะ
ไม่ให้เกิดกรรมที่เกิดจาก อโลภะ อโทสะ และอโมหะ ในหลักธรรมคำสอนแห่งพระพุทธศาสนาสอน
ว่ากรรมเก่าเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการแห่งเหตุปัจจัย คนจะต้องรู้เท่าทันตามเป็นจริงเพื่อเป็น
ประโยชน์ในการปฏิบัติตนได้ถูกต้อง คนจะหมดทุกข์ได้ด้วยการทำกรรม แต่เป็นการกระทำอย่าง
ถูกต้องซึ่งทำให้ไม่มีกรรมเกิดขึ้นและจึงทำให้กรรมหมดไปตั้งนั้นเพื่อทำให้กรรมกลายเป็นศูนย์
แทนที่จะหยุดนิ่งหรืออยู่เฉย ผู้ปฏิบัติตามหลักการของพุทธธรรมจึงยังต้องเพียรพยายามทำอย่าง
เอาจริงเอาจัง แต่เป็นการกระทำหรือปฏิบัติด้วยปัญญาที่รู้เข้าใจตามเป็นจริง ซึ่งทำให้ปลอดโปร่ง
เป็นอิสระ พ้นจากการกระทำไปตามอำนาจบงการของตัณหาที่เข้ามาช่วยอวิชชาชักพาคนให้รำน
รันทะยานไป เมื่อไม่มีตัณหา เมื่อปราศจากโลภะ โทสะ โมหะ ก็ไม่เกิดกรรมที่จะก่อผลต่อเนื่อง
ผูกมัดชีวิตจิตใจ ชีวิตที่เคยเป็นอยู่อย่างทาสรับใช้ที่คอยทำตามคำสั่งของตัณหาก็ก็นำมาสู่
ความมีชีวิตอยู่ด้วยปัญญาที่ทำให้เป็นนายของการกระทำอย่างเป็นไทแก่ตน (พระเทพเวที
(ประยูรค์ ปยุตโต), 2531, น.120-129)

เรื่องราวของกรรมและผลกรรมสะท้อนคิดได้ว่าการแก้ไขที่จะทำให้สิ้นทุกข์ได้ดีที่สุดคือ
การการทำให้ยอมรับสภาพความเป็นจริง ไม่หวั่นไหว กล้าเผชิญ รู้จักยับยั้งชั่งใจไม่ปล่อยให้ผัสสะ
หรืออายตนะทั้งภายในและภายนอกมีความหมายจะเปลื้องทุกข์ลงได้ สุวณฺณ จันทรจํานงกล่าวถึง
กฎแห่งกรรมช่วยให้เราเชื่อมั่นในศักยภาพและความรับผิดชอบที่มีต่อตนเองและสังคม สอนให้เรา
มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สอนให้ทำกรรมดี ละเว้นในการทำที่ไม่ดี มีความเมตตากรุณาเพราะกฎ
แห่งกรรมสอนให้เราเชื่อและมั่นใจในศักยภาพที่มีติดตัวมากับมนุษย์ทุกคนในการพัฒนาตนเองเพื่อ
สร้างความดีงามให้กับโลก (สุวณฺณ จันทรจํานง, 2547, น.468)

พญาคันคากเลือกกระทำความดี ดำรงทศพิธราชธรรมในการปกครองบ้านเมืองจึงได้รับความเลื่อมใส ศรัทธา ยกย่องจากมนุษย์ ทั้งยังประพฤติปฏิบัติตามแนวมงคล 38 ข้อที่ 23 ว่าด้วยความอ่อนน้อม ตรงกันข้ามกับพญาแถนที่ไม่ประพฤติปฏิบัติตามแนวมงคล 38 ข้อที่ 24 เรื่องความสันโดษ พญาแถนไม่รู้จักเพียงพอ อยากได้สิ่งอื่น อยากได้เกินกำลัง ไม่ยอมเสียสละประโยชน์แก่ผู้อื่น ตรงกันข้ามปล่อยให้จิตใจหวั่นไหวในโลกธรรม ยึดติดในลาภ ยศ สรรเสริญและความสุข จิตใจขาดความมั่นคง กลัวความสูญเสียศรัทธา มัวเมาลุ่มหลงในอำนาจวาสนา ปล่อยให้โลกธรรมทั้ง 8 เข้าครอบงำจิตใจ จิตจึงก่ออกุศลและกระทำอกุศลกรรมทั้งโลกะ โทสะ โมหะ จึงได้รับในสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา เสื่อมลาภ เสื่อมยศ ผู้คนนิินทา ทำให้เกิดความทุกข์ใจ กรรมที่เกิดขึ้นแก้ไขได้หรือไม่เพียงทำให้ใจยอมรับสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น รู้เท่าตนเอง ไม่อยากได้เกินกำลัง ยอมสละให้ผู้อื่นหากเห็นประโยชน์ จัตุระเปียบจิตใจไม่ให้หวั่นไหวในโลกธรรม ทำใจยอมรับให้ได้ว่าทุกสิ่งเป็นไปตามธรรมดาโลก หมุนเวียนเปลี่ยนแปลงไป พึงปฏิบัติมงคลชีวิตทำให้ผัสสะหมดความหมายลง กระทำกุศลกรรม (กรรมดี) ทั้ง กาย วาจา ใจ ดำเนินชีวิตอย่างผู้รู้เท่าทันกรรม พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต) กล่าวไว้ว่าเมื่อมองให้เข้าถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง ผู้ประกอบกรรมดีย่อมไม่ติดอยู่เพียงขั้นที่มุ่งหวังผลอันเป็นโลกธรรม ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข ตอบสนองแก่ตน เพราะกุศลกรรมที่แท้จริงเกิดจากกุศลมูล คือ อโลภะ อโทสะ อโมหะ เขาจึงทำกรรมด้วยจาคะ สละอกุศลในใจและเผื่อแผ่เกื้อกูลผู้อื่น ทำกรรมด้วยความเมตตากรุณา ช่วยคนอื่นให้พ้นทุกข์และสนับสนุนความอยู่ร่วมกันโดยสงบสุขมีไมตรี ทำกรรมด้วยปัญญา เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง เพื่อให้ธรรมแพร่หลายครองใจคนและครองสังคม ซึ่งจัดได้ว่าเป็นกรรมขั้นสูงสุด คือ กรรมที่เป็นไปเพื่อความสิ้นกรรม (พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต), 2531, น.95-96)

พญาคันคากเป็นบุคคลที่ยึดถือแนวทางพุทธธรรมที่นำไปสู่หนทางสิ้นกรรม ทำกรรมดีด้วยยึดหลักคุณธรรมทศพิธราชธรรมในการปกครองบ้านเมือง สละอกุศล ช่วยเหลือผู้อื่นด้วยจิตเมตตา สนับสนุนให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ทำความเข้าใจตามความเป็นจริงและความเป็นไปของโลก ท่านเป็นนักปกครองที่ดี ทั้งครองตน ครองคน และครองเมือง มูลเหตุแห่งกรรมดีที่กระทำส่งผลให้พญาคันคากยังคงครองใจคนท้องถิ่นอีสาน ได้รับความเลื่อมใสศรัทธา จึงกลายเป็นตำนานความเชื่อที่เล่าสืบชาน เป็นที่มาของประเพณีบุญบั้งไฟซึ่งยังคงยึดถือปฏิบัติกันแพร่หลายในภาคอีสาน และคนในท้องถิ่นยังคงปฏิบัติต่อๆ มาสืบทอดชั่วลูกชั่วหลาน อาจกล่าวได้ว่า “พญาคันคาก” เป็นนิทานครองใจ

เอกสารอ้างอิง

- ดอกแก้ว. *ผลแห่งกรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา*. สืบค้น 17 มิถุนายน 2562, จาก pioneer.netserv.chula.ac.th/~sprapant/Buddhism/Past_deeds.htm
ไทยรัฐออนไลน์. (2562, 18 มิถุนายน). www.thairath.co.th/content/348596 สืบค้น 18 มิถุนายน 2562
- พุทธทาสภิกขุ. (2548). *เรื่องกรรมในมุมมองของพุทธทาส*. กรุงเทพฯ: เพชรประกาย.
_____. (2562). *ทศพิชราชธรรม*. สืบค้น 22 มิถุนายน 2562. จาก www.goodlifeupdate.com/healthy-mind/124986
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2531). *กรรมตามนัยแห่งพุทธธรรม*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง
กรุ๊ปจำกัด.
- มูลนิธิอุทกพัฒน์ธรรม. (2562). เจ้าหญิงโรหิณี. www.uttayarnidham.org/triptaka-mp3-files-individual-track/2688/เจ้าหญิงโรหิณี
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2544*. กรุงเทพฯ:
ราชบัณฑิตยสถาน.
- วศิน อินทสระ. (2555). *หลักกรรมและการเวียนว่ายตายเกิด*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
ธรรมดา.
- สมดี จินดาพิชฐาน. (2556). *มงคลชีวิต 38 ประการ*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อูษาการพิมพ์.
- สม สุจีรา. (2550). *ศาสตร์แห่งการรู้ทันตนเอง*. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์
พับลิเคชั่น.
- สุกัญญา ภัทรราชย์. (2538). *วรรณคดีท้องถิ่นพินิจ*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: กรุงเทพฯ.
- สุวัฒน์ จันทรวงศ์. (2547). *หนังสือแก่นพุทธธรรมฉบับอังกฤษ-ไทย*. กรุงเทพฯ: ตาฟ้าพับลิเคชั่น
จำกัด.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2559). *พญาคันคาก*. สืบค้น 19 มิถุนายน 2562, จาก www.matichonweekly.com/scoop/article_9785
_____. (2562). *พญาคันคาก*. สืบค้น 16 มิถุนายน 2562, จาก www.matichon.co.th/news-monitor/news_135189
_____. (2562). *พญาคันคาก*. สืบค้น 19 มิถุนายน 2562, จาก www.matichon.co.th/columnists/news_136248

การพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับบุคลากรในยุคไทยแลนด์ 4.0

Self-development According to the Four Paths of Accomplishment for Personal in Thailand 4.0 era

ศิลป์ชัย สีมาวงศ์อนันต์¹, สิริวัฒน์ ศรีเครือตง², กมลาศ ภูวชนาธิพงษ์³, สุวัฒน์ รักขันโท⁴
Sinchai Semawonganun, Siriwat Srikrueadong, Kamalas Phoowachanathipong, Swatsan Ragkhanto
(humanjo19@outlook.co.th, sinchai3g@gmail.com, kamalas2019@gmail.com)

Received: December 24, 2019
Revised: December 26, 2019
Accepted: December 26, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งเสนอวิธีการพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับบุคลากรในยุคไทยแลนด์ 4.0 ผลวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาตน 4 ข้อ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นหลักธรรมะที่นำมาใช้ประยุกต์ใช้และบูรณาการในการทำงานเพื่อให้เกิดความสำเร็จ บุคคลจำเป็นต้องอาศัยการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง วิธีการที่จะฝึกฝนบุคคลให้เกิดอิทธิบาท 4 คือ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานสัมพันธ์กับการใช้ชีวิตด้วยวิธีการฝึกอบรม สามารถทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลง ฝึกฝนตนเอง ให้ประสบความสำเร็จได้ และมีคุณลักษณะเก่ง ดี และมีความสุข สอดคล้องกับการขับเคลื่อนประเทศในยุคไทยแลนด์ 4.0 จำเป็นต้องมีหลักธรรมควบคู่กับการพัฒนานวัตกรรมไปด้วย

คำสำคัญ : อิทธิบาท 4, การพัฒนาตน, ไทยแลนด์ 4.0

ABSTRACT

This article proposes the ways of self-development according to the four paths of accomplishment (Iddhipada 4) for personnel in Thailand 4.0 era. The

¹ กรรมการผู้จัดการ บริษัท ไทยอินเตอร์แมท จำกัด ตำบลราชาเทวะ อำเภอบางพลี สมุทรปราการ

² สำนักงานคณบดี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

³ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

⁴ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

research result shown that self-development processes according to the four paths of accomplishment (Iddhipàda 4), namely, Chanda, Viriya, Citta and Vimamsa, are Dhamma principles that are applied and integrated in achieved working so people need continuously practices. The way to empower Iddhipàda 4 for people is to create work motivation in relation to their lives through training. Training of self-development according to Iddhipàda 4 can make people change and train themselves to be successful and to be a good quality and to be a happy one in line with the driving of the country in Thailand 4.0 era, there must be a parallel with Dhamma principles and innovation development.

Key words: Four paths of accomplishment (Iddhipàda 4), Self-development, Thailand. 4.0 era

บทนำ

ประเทศไทย 4.0 เป็นการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจให้สอดคล้องกับระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม หรือ “Value-Based Economy” โดยมีดิจิทัลเป็นโครงสร้างพื้นฐาน เป็นระบบเศรษฐกิจที่มีพลวัตสูงมากหรือเปลี่ยนแปลงเร็วมาก คุณลักษณะของทรัพยากรมนุษย์ในระบบเศรษฐกิจ “ประเทศไทย 4.0” จึงมีได้ขึ้นอยู่กับปริมาณ หากแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการสื่อสาร (communication) ความคิดสร้างสรรค์ (creativity) ความร่วมมือประสานงาน (collaboration) และความสามารถในการปรับตัว (adaptability/Transformation) อันเป็น “Soft Skill” พื้นฐาน ของยุคดิจิทัลอันเป็นโลกที่ไร้พรมแดน (Sang Woo Kim, 2014) โดยความคิดสร้างสรรค์จะนำมาซึ่งการพัฒนานวัตกรรม (Innovation) ที่มีมูลค่าเพิ่มสูงมากกว่าการผลิตพื้นฐาน ส่วนความสามารถในการสื่อสารและการปรับตัวจะทำให้ “ทรัพยากรมนุษย์ยุคใหม่” ของประเทศสามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่นซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายได้ไม่ว่าจะเป็นสัญชาติ ชาติพันธุ์ ศาสนา วัฒนธรรม ความเชื่อ เป็นต้น (ผู้บริหารส่วนราชการ (นบส. 2), 2560, น.6)

การพัฒนาคนในฐานะเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่งที่สำคัญ ควรหันมาสนใจในการพัฒนา มนุษย์มากกว่า เมื่อพัฒนาเขาเหล่านั้นได้แล้วก็เหมือนกับเป็นทุนเป็นปัจจัยที่มีประสิทธิภาพในการ พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542, น.2) โดยการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในยุค “ประเทศไทย 4.0” นั้น นอกจากต้องมีความรู้พื้นฐานแล้ว ยังต้องมีความ รับผิดชอบ มีความฉลาดทางอารมณ์สูง เข้ากับผู้อื่นได้ดี มีอัตราต่ำ ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง มีความคิดสร้างสรรค์ และใฝ่ที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต (ผู้บริหารส่วนราชการ (นบส. 2), 2560, น.6) ดังที่พระราชปรีดีทิพย์ ศ. ดร. อธิการบดีมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวว่า พุทธ นวัตกรรมของมหาจุฬาฯแก้ปัญหาสังคม กล่าวว่า คำว่า นวัตกรรมคือ การสร้างสิ่งใหม่ ซึ่งไม่ใช่ การสร้างเท่านั้น แต่เป็นการสร้างขึ้นทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านผลผลิต การบริการ กระบวนการ ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำไปสู่การสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่ม การพัฒนาทั้ง เทคโนโลยี อุตสาหกรรม จำเป็นต้องการพัฒนาสติปัญญาและจิตใจควบคู่กันไปด้วย การใช้พุทธ นวัตกรรมพัฒนาสู่สังคมไทย กล่าวคือ 1) นโยบายของรัฐบาลที่สนับสนุนในยุคไทยแลนด์ 4.0 2) เป้าหมายสูงสุดของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในยุคไทยแลนด์ 4.0 เป็นการเน้นเรื่องนวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยีสารสนเทศมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิต (พระราชปรีดีทิพย์, ศ.ดร., 2562) การพัฒนาคนในฐานะเป็นทรัพยากรอย่างหนึ่ง ดังนั้นจึงควรหันมาสนใจในการ พัฒนามนุษย์มากกว่า เมื่อพัฒนาเขาเหล่านั้นได้แล้วก็เหมือนกับเป็นทุน เป็นปัจจัยที่มี ประสิทธิภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมต่อไป (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542, น.2)

หลักธรรมอิทธิบาท 4 เป็นคุณธรรมนำไปสู่ความสำเร็จได้ที่มีองค์ประกอบ 4 อย่าง คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะ ทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง 3) จิตตะ ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่ง นั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผล ซึ่งถ้า บุคคลสามารถเชื่อมโยงหลัก หรือกระบวนการทั้ง 4 ข้อได้ (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) ก็เกิดผล สำเร็จขึ้นได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า หลักธรรมะที่นำมาใช้ประยุกต์ บูรณาการในการทำงานเพื่อให้เกิด ความสำเร็จ แต่เราจะต้องอาศัยการศึกษาหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความหมาย การนำไปใช้ของ

หลักอิทธิบาท 4 ด้วยการฝึกตนเอง ให้เกิดความชำนาญ มีความเพียร และพยายาม เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557, น.1-46)

ดังนั้นบทบาทความมุ่งมั่นนำเสนอการพัฒนาตนของบุคลากรให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0 โดยนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางฝึกฝนตนให้เป็นผู้ที่มีศักยภาพทั้งทางกายและใจควบคู่กับทักษะในการทำงาน สร้างสรรค์นวัตกรรมในการขับเคลื่อนประเทศต่อไป

ความหมายของการพัฒนาตน

อรรถญา ตัญญ์คัมภีร์ และจิระสุข สุขสวัสดิ์, (2559) .ได้ให้ความหมายคำว่า “การพัฒนาตน (Self-development)” มีความหมายใกล้เคียงกับ “การปรับปรุงตน (Self-improvement)” “การบริหารตน (Self-management)” หรือ “การปรับตน (Self-modification)” ซึ่งการพัฒนาตน หมายถึง การรู้จักและตระหนักรู้ในศักยภาพของตนเองอย่างถ่องแท้ การมีแรงจูงใจ ด้านบวกในการคิดอย่างเป็นเหตุเป็นผลและใช้ความสามารถของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมทั้งมีอิสระในการตัดสินใจเลือก มีการปรับตัวและการเปลี่ยนแปลงตัวเองให้เหมาะสมตามสถานการณ์ เพื่อตอบสนองความต้องการและเป้าหมายของตนเอง

การพัฒนาตน หมายถึง พัฒนาคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวเราของบุคคลให้เปลี่ยนแปลงไปในการที่เจริญขึ้น การทำความเจริญนั้นต้องถูกต้องตามหลักศีลธรรม โดยเน้นทางด้านการพัฒนาจิตใจเพื่อให้เกิดความปกติสุขในการดำรงชีวิต (พระครูวิจิตรปทุมรัตน์, 2558: 6) ส่วนนักจิตวิทยากลุ่มมนุษยนิยมได้กล่าวว่า การพัฒนาตน เป็นการพัฒนาศักยภาพของบุคคลไปสู่ทิศทางที่เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคลด้วยการตระหนักรู้ในตนเอง และพัฒนาไปสู่การรู้จักตนเอง การตระหนักในคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง และการใช้ชีวิตได้อย่างเต็มศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ เช่น คาร์ล จุง และมาสโลว์ เสนอแนวทางการพัฒนาตนหรือพัฒนาแก่นแท้ (Individuation) เป็นกระบวนการของการพัฒนาส่วนบุคคล โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจ ภายในจิตใต้สำนึกส่วนตัวเปลี่ยนให้เป็นความตระหนักรู้ รู้จักตนเองอย่างถ่องแท้และการใช้ความสามารถของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุข คนที่สามารถเข้าสู่การพัฒนาแก่นแท้แห่งตนได้ ก็คือผู้ที่มีความกลมกลืน มีความรับผิดชอบ มีความยุติธรรม เข้าใจการทำงานของมนุษย์ มีการรับรู้ที่แท้จริงในศักยภาพของตน มีความใกล้ชิดต่อชีวิตที่เป็นจริงตาม โดย คาร์ล จุง (Carl Jung) กล่าวว่า แนวทางพัฒนาตน หรือพัฒนาแก่นแท้ โดยใช้คำว่า

“ความเป็นปัจเจกบุคคล (Individuation)” หมายถึง กระบวนการของการพัฒนาส่วนบุคคล โดยมีการเปลี่ยนแปลงทางจิตใจของบุคคล ภายในจิตใจสำนึกส่วนตัว เปลี่ยนให้เป็นความตระหนักรู้ การพัฒนาแก่นแท้ที่มีผลต่อการรักษาในด้านภายในจิตใจและด้านกายภาพของบุคคล แบบองค์รวม นอกจากการสัมฤทธิ์ผลในส่วนของสุขภาวะทางกายภาพและสุขภาวะทางจิตแล้ว บุคคลที่สามารถเข้าสู่การพัฒนาแก่นแท้แห่งตนได้นั้นคือผู้ที่มีความกลมกลืน มีความรับผิดชอบ รวมไปถึงการมีอิสรภาพและความยุติธรรม เข้าใจในการทำงานของมนุษย์ ธรรมชาติ และจักรวาล ส่วนมาสโลว์ (Maslow, 1987) การรู้จักตนเองอย่างถ่องแท้และการใช้ความสามารถของตนอย่างมีประสิทธิภาพ มีความสุข คนที่มีการพัฒนาตนนั้นจะมีจิตใจที่สมบูรณ์ มีจิตใจที่เปิดกว้างต่อประสบการณ์ใหม่ๆ มีทักษะที่สร้างสรรค์ มีการรับรู้ที่แท้จริงในศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ มีความใกล้ชิดต่อชีวิตที่เป็นจริงตามธรรมชาติ และมีความเป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์ (อรัญญา ต้อยคัมภีร์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์, 2559, น.7-8)

นอกจากนี้ยังมีนักวิชาการได้ให้ความหมายของการพัฒนาดังนี้

นฤมล สุ่นสวัสดิ์ (2549, น.1) เป็นการเพิ่มขีดความสามารถ ขยายความเฉลียวฉลาด สติปัญญาเพื่อให้มีความก้าวหน้าในชีวิตส่วนตัวและการงาน ให้ชีวิตมีความหมายและความพึงพอใจ อาจพัฒนาโดยตนเอง นำตนเอง หรือมีคนอื่นมาช่วยให้พัฒนาด้วยการให้การกระตุ้นจูงใจ ให้การสนับสนุน แต่ในท้ายที่สุดก็คือเพิ่มความสามารถให้แก่ตน

พจน์ พจนพานิชย์กุล, 2562, น.1-10) การพัฒนา (Development) คือ การทำให้ดีขึ้น หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อสิ่งที่ดีกว่า (Change for the better) ส่วนประสิทธิภาพในการทำงานนั้น หมายถึง การทำงานที่ให้ผลผลิต (Out Put) สูงเมื่อเทียบกับปัจจัยนำเข้า (In Put) หรือพูดให้ง่ายขึ้นก็คือ การประหยัดทรัพยากร (4 M) และเวลา มีความเกี่ยวข้องกับต้นทุน ดังนั้นการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตที่เพิ่มขึ้นหรือสามารถลดต้นทุนได้เพิ่มขึ้น ถ้าจะว่าไปแล้วการพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน ถือเป็น การพัฒนาศักยภาพของบุคคลให้มีขีดความสามารถเพิ่มมากขึ้นนั่นเอง

อัจฉรา หล่อตระกูล (2557, น.11) กิจกรรมที่จัดขึ้น เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยมีการวางแผนล่วงหน้าอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง และเพื่อเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ โดยต้องพัฒนาทั้งร่างกายและจิตใจไปพร้อมๆกัน ทั้งนี้ผู้บริหารต้องมีกระบวนการในการสรรหา คัดเลือก และบรรจุบุคคลที่มีคุณสมบัติเหมาะสมให้ปฏิบัติงานใน

องค์การ เพื่อให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ภายในองค์การเป็นไปอย่างเต็มความสามารถ จัดการให้มีการพัฒนาขีดความสามารถในการปฏิบัติงานของพนักงานและประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์การ โดยใช้วิธีการฝึกอบรม จัดกิจกรรมที่จะเสริมสร้างและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ และประสบการณ์ ในการปฏิบัติงานได้ดียิ่งขึ้น รวมทั้งมีทัศนคติที่ดีต่อหน้าที่ ความรับผิดชอบอันจะทำให้งานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและในอนาคตต่อไป

เรียบ ศรีทอง (2542, น.144) ได้อธิบายไว้ว่า

1. มนุษย์ทุกคนมีเอกลักษณ์ มีศักยภาพที่มีคุณค่าเป็นของตนเอง และทุกคนสามารถฝึกหัดพัฒนาได้ทุกอย่าง
2. ไม่มีใครที่มีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้าน แม้จะไม่มีใครรู้จักตัวเองได้ดีเท่าตัวเอง แต่ในบางเรื่องตนเองก็ไม่สามารถจัดการปรับเปลี่ยนได้ด้วยตนเอง
3. การควบคุมสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและทางสังคม กับการควบคุมความคิด ความรู้สึกและการกระทำของตนเอง มีผลกระทบซึ่งกันและกัน
4. อุปสรรคสำคัญของการปรับปรุงและการพัฒนาตนเอง คือ การที่บุคคลไม่ยอมปรับเปลี่ยนวิธีคิด วิธีปฏิบัติ ไม่สร้างนิสัยและไม่ฝึกทักษะใหม่ๆที่จำเป็น
5. การพัฒนาตนเองดำเนินการได้ตลอดเวลา เมื่อต้องการหรือพบปัญหา ข้อบกพร่องหรือพบอุปสรรค ยกเว้นคนที่ประกาศว่าตนมีความสมบูรณ์ไปหมดทุกด้านแล้ว

สำหรับนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของการพัฒนาตนเป็นการพัฒนามนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งกาย ใจ และปัญญา ดังเช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2546, น.1) 1) การทำให้เจริญขึ้น มีคุณภาพเพิ่มขึ้น 2) การพัฒนาคนเป็นระบบแห่งบูรณาการ ศึกษาเป็นตัวฝึกหรือการพัฒนามนุษย์ เมื่อฝึกได้ผล จนสิ่งนั้นกลายเป็นวิถีชีวิต มันก็กลายเป็นมรรค พอมรรคเกิดขึ้นแล้ว ก็พาไปถึงจุดหมายของการศึกษาหรือพัฒนานั้น คือ อิสราภาพที่ปลอดทุกข์ปราศปัญหา หรือจะเรียกว่าสันติสุข

นอกจากนี้ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) กล่าวว่า เป็นการทำให้เจริญขึ้นมีคุณภาพเพิ่มขึ้น พระพุทธศาสนามีหลักการให้การศึกษามนุษย์ด้วยการฝึกฝนพัฒนาให้รู้จักปฏิบัติการณ์ที่เกี่ยวข้องในชีวิตอย่างถูกต้อง ซึ่งจะทำให้ไม่มีปัญหาเกิดขึ้น เรียกว่าทำให้ไร้ทุกข์ การศึกษาหรือการพัฒนาคนก็จะดำเนินไปตามหลักธรรม เพราะหลักธรรมถือว่าเป็นผลจะขึ้นจากเหตุ คือเป็นกฎแห่งเหตุและผล แต่เป็นกฎเหตุผลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมหรือ

การกระทำของมนุษย์ ตามหลักธรรม การกระทำเป็นเหตุ สิ่งที่ต้องการเป็นผล ฉะนั้นผลสำเร็จที่ต้องการจึงเกิดจากการกระทำ ในการกระทำนั้น ความพากเพียรพยายามเป็นแรงขับเคลื่อน การที่มนุษย์สามารถทำการต่าง ๆ อันเป็นเหตุปัจจัยนำไปสู่ผลที่ต้องการได้นั้น มนุษย์ต้องมีความเพียรพยายามในการกระทำ ผู้ที่เข้าใจหลักกรรมจะหวังผลสำเร็จจากการกระทำด้วยความเพียรพยายามตามเหตุตามผล หลักกรรมเป็นกระบวนการของเหตุปัจจัย ในการศึกษาหรือพัฒนา มนุษย์นั้น เราเอากุศลเข้ามาเริ่มแต่การเอาปัญญา ฉันทะ และกุศลอื่น ๆ เข้ามาทำให้กระบวนการของกรรมที่ดีที่เป็นกุศล เมื่อคนมีพฤติกรรมที่เป็นกุศลประกอบด้วยกุศลมีปัญญา และฉันทะ เป็นต้น (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2551, น.24-32), พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2546: 1) การพัฒนาที่เน้นคุณสมบัติที่อยู่ภายในตัวบุคคล คือ การเน้นพัฒนาที่จิตใจให้เจริญควบคู่ไปกับการพัฒนาทางวัตถุการพัฒนาจิตใจนั้นบุคคลแต่ละคนต้องทำด้วยตนเอง คนอื่นจะไปพัฒนาให้ไม่ได้ แต่ก็ช่วยได้บ้างเช่น การสร้างสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลหรือช่วยแนะนำอะไรต่างๆ ได้ การจะพัฒนาตนเองให้สมบูรณ์ต้องพัฒนาให้ครบทั้ง 4 ระดับ คือ การพัฒนากาย พัฒนาศีล พัฒนาจิต และพัฒนาปัญญา (พระราชาวรมณี 4 , 2538, น.3) การพัฒนาตนเป็นการพัฒนาคุณสมบัติที่มีอยู่ภายในตัวเราของบุคคลให้เปลี่ยนแปลงไปในการที่เจริญขึ้น การทำความเจริญนั้นต้องถูกต้องตามหลักศีลธรรม โดยเน้นทางด้านการพัฒนาจิตใจ เพื่อให้เกิดความปรกติสุขในการดำรงชีวิต (พระครูวิจิตร ปทุมรัตน์ ,2558, น.8)

ดังนั้น การพัฒนาตน หมายถึง แนวทางในการแสวงหาความรู้ ทักษะ สมรรถนะ ในการฝึกฝนตนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และรู้จักปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องในชีวิตอย่างถูกต้อง ไปในการทางที่เจริญขึ้น พัฒนาไปสู่การรู้จักตนเอง การตระหนักในคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ทั้งพฤติกรรมร่างกาย วาจา จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยผ่านการจัดการและความพยายามของตนโดยตรง สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะความชำนาญ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

การพัฒนาตนตามหลักอริยบท 4

ความหมายของหลักอริยบท 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้ให้ความหมายอริยบท 4 ว่า คุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมายมี 4 อย่าง คือ 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป 2) วิริยะ ความเพียร คือ

ขยันหมั่น ประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง 3) จิตตะ ความคิด มุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้สิ่งที่ทำ 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญา พิจารณาใคร่ครวญตรวจหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้าน วิธีแก้ไขปรับปรุง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, น.160/231)

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ) ได้กล่าวถึงความหมายของอิทธิบาท 4 คือ บทของพระธรรมเช่นว่าจะมีฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ที่เรียกว่าอิทธิบาทนี้ต้องมีและมีได้โดยไม่รู้สีกตัวคนที่มีการทำงานย่อมทำงานด้วยความพอใจความขยันขันแข็งความเอาใจใส่ใคร่ครวญ อยู่เสมอนี้เรียกว่าเขามีอิทธิบาททั้งสี่ประการนั้นอยู่โดยไม่รู้สีกตัว (พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), 2549, น.30)

สรุปได้ว่า อิทธิบาท 4 หมายถึง หนทางแห่งการดำเนินชีวิต ด้วยความถูกต้อง และการเข้าถึงประโยชน์สุขทำให้ผู้ปฏิบัติตามไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย ประสบความสำเร็จ ในการปฏิบัติหน้าที่การงานของบุคคล 4 ประการ ได้แก่ ฉันทะ คือความรักความพอใจในหน้าที่การงาน วิริยะคือมีความขยันหมั่นเพียรพยายามทำงานที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จเสร็จตามเวลา จิตตะ คือ การเอาใจใส่ในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย มีจิตจดจ่ออยู่กับหน้าที่ที่ทำงาน ไม่คิดฟุ้งซ่าน อันจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้ง่าย และวิมังสา คอยตรวจสอบหาส่วนที่ผิดพลาด แล้วนำมาแก้ไข ด้วยสติปัญญาของตน

ลักษณะของหลักอิทธิบาท 4

อิทธิบาท 4 ใช้เป็นแนวทางในการเรียนและการทำงานให้ประสบความสำเร็จที่พระพุทธองค์ได้ทรงสดับไว้อย่างแยบคาย อันประกอบด้วยแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา ทั้ง 4 ขั้นตอนต่อเนื่องหนุนเสริมกัน จะขาดข้อใดข้อหนึ่งไม่ได้ การที่จะก้าวไปสู่ความสำเร็จในชีวิตโดยปราศจากภัยอันตรายใด ๆ ตามหลักพุทธศาสนาต้องอาศัยธรรมสุภาสิตที่ว่า ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน การที่จะปฏิบัติสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองนั้นต้องอาศัยหลักธรรมในหมวด 4 ที่สำคัญ คือ อิทธิบาท 4 แปลว่า “ทางแห่งความสำเร็จ” เป็นหลักธรรมหรือวิธีการที่คนจะพึงใช้เพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิต (ปิ่นมณี ขวัญเมือง, 2557, น.59) โดยมีความหมายว่า เป็นคุณธรรมที่นำไปสู่ความสำเร็จแห่งผลที่มุ่งหมาย (Path of accomplishment; basis for success) ประกอบด้วย

1) ฉันทะ คือ (ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป - will; aspiration) ประโยชน์ของฉันทะ ฉันทะนี้เป็นข้าศึกโดยตรงกับความเบื่อหน่าย เมื่อมีฉันทะแล้วทำให้ไม่เบื่องาน ไม่รู้สึกท้อแท้ในการทำงาน และโทษของการขาดฉันทะ ก็ทำให้คนขาดกำลังใจ เบื่องานอันเป็นหน้าที่ของตน (คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555, น.82)

2) วิริยะ (ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง - energy; effort; exertion) ประโยชน์ของวิริยะโดยตรงก็คือ การจัดความเกียจคร้านเสียได้ ถ้าพิจารณาให้ยาวความไปเราจะเห็นว่างานต่าง ๆ ที่จะสำเร็จได้ผลดี ผู้ทำจะต้องทำให้ถูกต้องตามหลักวิชา ถูกตามจังหวะ และเหตุการณ์แวดล้อมของแต่ละงาน และโทษของการขาดวิริยะ คือ จะเป็นคนอ่อนแอ หนีที่ยากบากไปหาแต่ที่ง่ายไม่มีทางทำอะไรสำเร็จเป็นชิ้นเป็นอัน และนั่นก็หมายความว่า เขาจะขาดความก้าวหน้าในงานของตน ผลร้ายอย่างหนึ่งที่จะตามมา

3) จิตตะ (ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป - thoughtfulness; active thought) ประโยชน์ของจิตตะ เรื่องการทำงานนั้นเป็นทฤษฎีพิเศษ คืองานแทบทุกอย่างมักมีความเปลี่ยนแปลง หรือแปรสภาพไปผิดจากที่ผู้ทำคาดการณ์ไว้ ทั้งนี้เพราะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมหลายประการ คนที่มีอิทธิบาทข้อจิตตะ คือเอาใจใส่ตรวจตราอยู่เสมอ จริ่งอยู่ความเสียหายบางอย่างย่อมอยู่นอกวิสัย แม้เราจะตรวจตราอยู่อย่างไรก็เสียหายจนได้ แต่ถ้ามีจิตตะเอาใจฝึกใฝ่อยู่แล้ว และโทษของการขาดจิตตะ คืองานที่ตนลงทุนลงแรงทำไว้นั้นจะเสียหายโดยไม่รู้ตัว หรือรู้ตัวเมื่อมันสายเกินแก้เสียแล้ว

4) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น - investigation; examination; reasoning; testing) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546, น.6-10) ประโยชน์ของวิมังสา วิมังสาก็คือ ปัญญา เป็นแสงสว่างพอใจ ถอยออกมาเทียบกับสิ่งภายนอกเสียก่อนก็ได้ คนเรามักจะมีมือมีเท้าสมบูรณ์ แต่ก็ยังจำเป็นต้องมีอวัยวะเครื่องเห็นอีกอย่างหนึ่งคือ ตา เวลาทำงานเราจะต้องอาศัยลิ้มตาดูด้วย เราจึงจะรู้ว่าตัวหนังสือที่เขียนนั้นเรียบร้อยหรือไม่ และแม้มีตาแล้วในที่บางแห่งยังต้องมีแสงสว่างช่วยให้มองเห็นอีกด้วย จึงจะทำไม่ผิด วิมังสาถ้าจะเปรียบก็เหมือนตาหรือเหมือนแสงสว่างนั่นเอง

นอกจากช่วยให้เราทำงานไม่ผิดแล้วยังช่วยให้เรามองเห็นลู่ทางที่จะทำงานให้ได้ผลดีขึ้นด้วย
ชี้ให้เห็นความเจริญของโลกในส่วนรวมด้วยก็ได้

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ลักษณะของหลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมหรือวิธีการที่คนจะพึง
ใช้เพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิตใช้เป็นแนวทางในการเรียน และการทำงานให้ประสบความสำเร็จ
มีแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ (ความต้องการที่จะทำ ไฟใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนา
จะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป) วิริยะ (ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม
เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดถอย) จิตตะ (ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด) วิมังสา
(ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและ
ตรวจสอบข้ออ้อยง่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัตถุประสงค์ คัดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง) ซึ่งทั้ง 4 ข้อ
จะต้องต่อเนื่องหนุนเสริมกัน

ความสำคัญของหลักอิทธิบาท 4

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) กล่าวถึง งานเป็นกิจกรรมส่วนสำคัญของชีวิต
เพราะฉะนั้น การใช้ชีวิตต้องดูที่การทำงานว่าทำงานต่างกันไปหลายอย่าง และจากความเข้าใจ
เกี่ยวกับความหมายของการทำงาน ก็ทำให้มีพฤติกรรมการทำงานเป็นแบบของตนๆ ไปตามความ
เข้าใจ ซึ่งการทำงาน มีความหมายว่า 1) เป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ ตามคิดว่า “งานคือเงิน เงินคือ
งาน บันดาลสุข” ต้องทำงานจึงจะมีเงิน 2) งานจะนำชีวิตเราไปสู่ตำแหน่ง มีฐานะเจริญก้าวหน้า
รุ่งเรือง และได้รับความนิยมนับถือ ที่ทางพระเรียกว่า “โลกธรรม” 3) งานเป็นไปเพื่อการ
สร้างสรรค์ เป็นไปเพื่อการพัฒนา เป็นกิจกรรมของสังคม เป็นของประเทศ เป็นของโลก โลกจะ
เป็นไปได้ สังคมจะดำเนินไปได้ ประเทศชาติจะพัฒนาได้ จะต้องอาศัยคนทำงาน เพราะฉะนั้น คน
ที่ทำงานจึงเท่ากับได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์พัฒนาสังคมประเทศชาติ เป็นต้น และความหมาย
อีกอย่างก็คือ งานเป็นโอกาสที่จะได้พัฒนาคน หรือว่า การทำงาน คือ การพัฒนาตน หรือพัฒนา
ศักยภาพ ซึ่งไปสัมพันธ์กับการใช้ชีวิต (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557, น.1-46)

ฉะนั้น งานเป็นสิ่งที่พัฒนาชีวิตของเรา พัฒนาให้เรามีความสามารถ ทำให้เรามีความ
เชี่ยวชาญ มีความเก่งกาจในทางใดทางหนึ่ง งานก็เป็นเครื่องฝึกฝน ทำให้เรามีความขยัน อดทน
มีระเบียบวินัย มีใจเข้มแข็ง ทำให้รู้จักสัมพันธ์กับคนอื่น ล้วนอาศัยงานเป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนา
ตนเอง เป็นต้น ดังนั้น งานเป็นเรื่องของการทำความดี กิจกรรมที่เป็นหลักของแกนของงาน คือ
การทำบุญ กุศล บำเพ็ญความดีบางอย่าง โดยเฉพาะการมีอยู่ร่วมกันทำประโยชน์เพื่อส่วนรวม
การทำงานจึงมีความหมายในเชิงที่เป็นกิจกรรมในการทำความดีบางอย่าง หรือเกี่ยวข้องกับ

กิจกรรมทางศาสนาแต่ส่วนหนึ่งที่ป็นอยู่ด้วย ก็คือความสนุกสนานบันเทิง ซึ่งเป็นส่วนที่หลงเหลือมาถึงปัจจุบันในคนไทยส่วนมาก สำหรับในเรื่องของจิตใจเป็นเรื่องสำคัญ เราจะสู้กับงานหรือจะหนีงาน อยู่ที่ภาวะจิตใจ และการที่มีสภาพจิตใจที่เอื้อต่อการทำงาน สิ่งหนึ่งที่จะสนับสนุนให้คนทำงานได้ผลดี คือ “กำลังใจ” ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญในการทำงานและหมายถึง 1) ผลตอบแทนและผลประโยชน์ 2) การพัฒนาตนหรือเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เมื่อได้ทำอะไรพอให้รู้สึกว่าได้ฝึกตน หรือได้ช่วยเหลือสังคม ก็จะมีกำลังใจ แม้จะไม่ได้ผลตอบแทนเป็นวัตถุ กำลังใจจึงไปสัมพันธ์กับผลตอบแทนของงาน ซึ่งกำลังใจเป็นสิ่งสำคัญก็จริง แต่ก็ไม่ใช่เครื่องกำกับที่แน่นอนว่าจะให้เกิดคุณค่าที่เป็นประโยชน์เสมอไป ดังนั้นจึงต้องใช้ ศรัทธา คือ การเห็นคุณค่าในสิ่งของนั้น พอใจ มั่นใจในสิ่งนั้น และใจก็ยึดเหนี่ยว มุ่งไปหา และมุ่งไปตามสิ่งนั้น มุ่งที่จะทำและมุ่งเพื่อให้เกิดกำลังใจขึ้นมาก เมื่อมีศรัทธาก็จะส่งเสริมกำลังใจ กำลังใจที่เกิดคือ “ธรรม” คือมีความดีงาม มีประโยชน์

ดังนั้น “ความหมายของงาน” กับ “ความหมายของชีวิต” จึงมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แล้วศรัทธาจะเกิดขึ้นอย่างมั่นคง ซึ่งศรัทธา เป็นส่วนหนึ่งของ “แรงจูงใจ” ซึ่งแรงจูงใจแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) ความต้องการผลตอบแทน ต้องการผลประโยชน์ และต้องการเงินทอง เป็นต้น เป็นแรงจูงใจที่มุ่งเข้าหาตนเอง เป็นความปรารถนาส่วนตัว หรือเห็นแก่ตัว ทางพระเรียกว่า “แรงจูงใจแบบตัณหา” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจะหมายของคน

2) ความต้องการความสำเร็จของเราในรูปแบบของความยิ่งใหญ่ การได้มาตำแหน่ง ได้มาซึ่งฐานะ ซึ่งก็เป็นแรงจูงใจในแง่ของตัวเองเหมือนกัน คือ ต้องการผลประโยชน์ตอบแทนส่วนตัว ในรูปของความสำคัญของตนเอง ความโดดเด่น ซึ่งเรียกว่า “แรงจูงใจแบบมานะ” ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจุดหมายของงาน

ดังนั้น “การจะทำงานดี และมีความสุข” จะต้องพัฒนาจิตใจ และพัฒนาปัญญาควบคู่ไปพร้อมกับการทำงาน ซึ่งในการที่จะทำให้เกิดผลดีต่อชีวิตและสังคม เราต้องมีแรงจูงใจที่ถูกต้อง ซึ่งต้องการมีจุดหมายของงาน นั่นก็คือ มี “ฉันทะ” มีความใฝ่ดี มีความใฝ่สร้างสรรค์ พร้อมกับการมีฉันทะนั้นก็ต้องมีความรู้เท่าทันความจริง

สำหรับหลักอิทธิบาท ถือเป็นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้บุคคลประสบความสำเร็จตามความประสงค์ 4 ประการ และเป็นหลักที่ใกล้เคียงกับหลักการพึ่งพาตนเอง แต่หลักอิทธิบาท 4 เป็นการแสดงให้เห็นว่าการพึ่งพาตนเองทำอย่างไรจึงจะสำเร็จ คำว่า อิทธิ นอกจากจะแปลว่า

สำเร็จ “อิทธิบาท 4” ประกอบด้วย แนวปฏิบัติ 4 ข้อ ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เป็นแนวทางสำหรับการดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการประสบความสำเร็จในการทำงาน

จึงสรุปว่า การนำหลักอิทธิบาท 4 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถสร้างผลงานแห่งความสำเร็จอย่างมีคุณธรรมมีความสำคัญในชีวิตประจำวัน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตในการทำงาน ซึ่งงานเป็นเครื่องมือหาเลี้ยงชีพ ได้มาซึ่งเงิน ตำแหน่งหน้าที่การงานที่รุ่งเรืองรวมถึงเป็นการพัฒนาเพื่อตนเองส่วนรวม และประเทศชาติ ซึ่งในการทำงานเป็นสิ่งที่พัฒนาชีวิตของเรา พัฒนาให้เรามีความสามารถ ทำให้เรามีความเชี่ยวชาญ เป็นเครื่องฝึกฝน ทำให้เรามีความขยัน อดทน มีระเบียบวินัย มีใจเข้มแข็ง ทำให้รู้จักสัมพันธ์กับคนอื่น ล้วนอาศัยงานเป็นเครื่องฝึกฝนพัฒนาตนเอง

วิธีการพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 สำหรับบุคลากรในยุคไทยแลนด์ 4.0

จากการศึกษาวิจัยที่ได้นำหลักอิทธิบาท 4 ไปฝึกอบรมบุคลากรในการทำงานนำไปสู่การประสบความสำเร็จ โดยพบว่า วิธีการพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 มีการพัฒนาตามลำดับขั้นตอน ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังเช่น งานวิจัยของ ศิลป์ชัย สีมาวงศ์อนันต์ พบว่า โปรแกรมการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะพัฒนามาจากหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการกับแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาตนทางจิตวิทยาสำหรับบุคลากรสายวิศวกรรม ประกอบด้วย 14 กิจกรรม มีขั้นตอนของการพัฒนาดังนี้ 1. การออกแบบชุดโปรแกรม 2. กำหนดองค์ประกอบของกิจกรรม ประกอบด้วย (1) ขั้นนำ (2) ขั้นกิจกรรม (3) ขั้นสะท้อน (4) ขั้นสรุปและประยุกต์ใช้ (5) ขั้นวัดและประเมินผล 3. การตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมด้วยการประชุมวิพากษ์และตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ได้ผลสรุปยืนยันว่าคุณภาพของโปรแกรมมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ได้จริง นอกจากนี้ ผลการพัฒนาตนเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะตามหลักพุทธจิตวิทยาสำหรับวิศวกรสายวิศวกรรม มี 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นรู้จักตัวเอง 2) ขั้นปรับวิถีคิด เปลี่ยนชีวิต 3) ขั้นเข้าใจตน เข้าใจผู้อื่น 4) ขั้นสร้างเป้าหมายใหม่ 5) ขั้นความสุขและความสำเร็จ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาตน 2 ปัจจัย ได้แก่ 1) การพัฒนาจิตและปัญญา และ 2) การคิดดี พูดดี ทำดี ผลการทดลองใช้โปรแกรมพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยา พบว่า บุคลากรสายวิศวกรรมกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ

.05 นอกจากนี้ผลวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพยืนยันสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า ผู้เข้าร่วมโปรแกรมได้นำวิธีคิดและวิธีปฏิบัติในการพัฒนาตนตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะไปประยุกต์ใช้ในการทำงานและการใช้ชีวิตประจำวัน (ศิลาชัย สีมาวงศ์อนันต์, 2562, น.215)

ผลวิจัยดังกล่าว เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับงานวิจัยแมนเหมือน สิทธิศักดิ์ รูปแบบการศึกษานวพุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาสมรรถนะการบริหารของนักธุรกิจชายตรง ผลวิจัยพบว่า สมรรถนะของการบริหารของนักธุรกิจชายตรง มี 3 องค์ประกอบ คือ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ โดยมีการศึกษานวพุทธจิตวิทยายูบรวมการร่วมกับกระบวนการในการพัฒนาสมรรถนะการบริหารตามรูปแบบ 5 กิจกรรม ได้แก่ (1) การพัฒนาความรู้และทักษะเชิงพุทธจิตวิทยา (2) การให้คำปรึกษาเชิงพุทธ (อริยสัจ 4) (3) การพัฒนาทักษะการรู้คิดเพื่อการบริหาร (4) การพัฒนาทักษะการขายอย่างมืออาชีพ (ภาคทฤษฎี) และ (5) การพัฒนาทักษะการขายอย่างมืออาชีพ (ภาคปฏิบัติ) และผลการทดลองใช้รูปแบบพบว่า (1) สมรรถนะการบริหารของนักธุรกิจชายตรงหลังเข้าร่วมกิจกรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.90$) และเมื่อพิจารณาภาพรวมรายด้าน พบว่า ด้านที่มีระดับความคิดเห็นสูงสุดคือ สมรรถนะการบริหารด้านคุณลักษณะอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.94$) (2) นักธุรกิจชายตรงกลุ่มทดลองที่ได้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการศึกษานวพุทธจิตวิทยามีสมรรถนะการบริหารธุรกิจชายตรงหลังเข้าร่วมกิจกรรมสูงกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (3) นักธุรกิจชายตรงกลุ่มทดลองที่ได้ผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมตามรูปแบบการศึกษานวพุทธจิตวิทยามีสมรรถนะการบริหารธุรกิจชายตรงสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (แมนเหมือน สิทธิศักดิ์, 2560) ผลวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกับ จันทร แสงสุวรรณาว (2560, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสำเร็จเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ ผลการวิจัยพบว่า 1) แนวคิดทางพุทธจิตวิทยาการสร้างความสำเร็จในการทำงานเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ ประกอบด้วย (1) ความมีเมตตา (2) การถ้อยทีถ้อยอาศัย (3) การมีเป้าหมายเดียวกัน (4) การเห็นคุณค่าของงาน มีทัศนคติที่ดีต่องานที่ทำ (5) การมีความเคารพต่อกัน (6) การเลือกคนให้ เหมาะกับงาน (7) การปกครองดูแลกันเหมือนพี่น้อง (8) การสร้างความรู้สึกรู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของกิจการ (9) การสร้างแรงจูงใจ และตัวแปรปัจจัยที่เสริมความสำเร็จของทีมงาน ประกอบด้วย 1) การมีผู้นำที่ดี 2) คุณภาพการคัดเลือกคนเข้าทำงานของแผนกบุคคล 3) การมีระเบียบวินัยในองค์กร และ 4) การ

เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน ในส่วนของความสำเร็จของทีมงาน พัฒนาตัวแปรจากหลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ 1) รักในงานที่ทำ 2) ร่วมกันแก้ปัญหา 3) มุ่งมั่นในความสำเร็จของตนและองค์กร และ 4) พัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

จากผลงานวิจัยดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองสามารถพัฒนาบุคคลให้ประสบความสำเร็จได้ โดยเฉพาะการพัฒนาตนตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นตัวแปรสำคัญ ที่สามารถนำมาประยุกต์ในการอบรมบุคลากรให้มีความมุ่งมั่นในการทำงาน เป็นกระบวนการได้ฝึกฝนการพัฒนาตนในรูปแบบการอบรม เป็นคุณธรรมสำคัญและเครื่องมือวัดความสำเร็จ สามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตมีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม เพื่อนำไปสู่การประสบความสำเร็จในการทำงานได้ ถือเป็นคุณธรรมสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้สอดคล้องความเปลี่ยนแปลงในยุคไทยแลนด์ 4.0

บทสรุป

แนวทางในการแสวงหาความรู้ ทักษะ สมรรถนะ ในการฝึกฝนตนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และรู้จักปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องในชีวิตอย่างถูกต้อง ไปในทางที่เจริญขึ้น พัฒนาไปสู่การรู้จักตนเอง การตระหนักในคุณค่าและศักยภาพที่แท้จริงของตนเอง ทั้งพฤติกรรมร่างกาย วาจา จิตใจ อารมณ์ และสังคม โดยผ่านการจัดการและความพยายามของตนโดยตรง สามารถปรับปรุงแก้ไขตนเอง ให้มีความรู้ความสามารถ ทักษะความชำนาญ และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน

หลักอิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมหรือวิธีการที่คนจะพึงใช้เพื่อสร้างความสำเร็จในชีวิตใช้เป็นแนวทางในการเรียน และการทำงานให้ประสบความสำเร็จ มีแนวปฏิบัติ 4 ข้อ คือ ฉันทะ (ความต้องการที่จะทำ ใฝ่ใจรักจะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอ และปรารถนาจะทำให้ได้ผลดียิ่งๆ ขึ้นไป) วิริยะ (ความเพียร ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ทอดทิ้ง) จิตตะ (ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด) วิมังสา (ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง) ซึ่งทั้ง 4 ข้อจะต้องต่อเนื่องหนุนเสริมกัน

โดยผลวิจัยยืนยันพบว่า วิธีการพัฒนาตนด้วยหลักอิทธิบาท 4 ผ่านกระบวนการฝึกอบรม สามารถทำให้บุคคลมีการเปลี่ยนแปลงตนเอง ฝึกฝนตนเอง ให้ประสบความสำเร็จได้

ดังนั้น การพัฒนาบุคคลให้มีคุณลักษณะเก่ง ดี และมีความสุข ในยุคไทยแลนด์ 4.0 จำเป็นต้องมี
หลักธรรมควบคู่กับการพัฒนานวัตกรรมไปด้วย

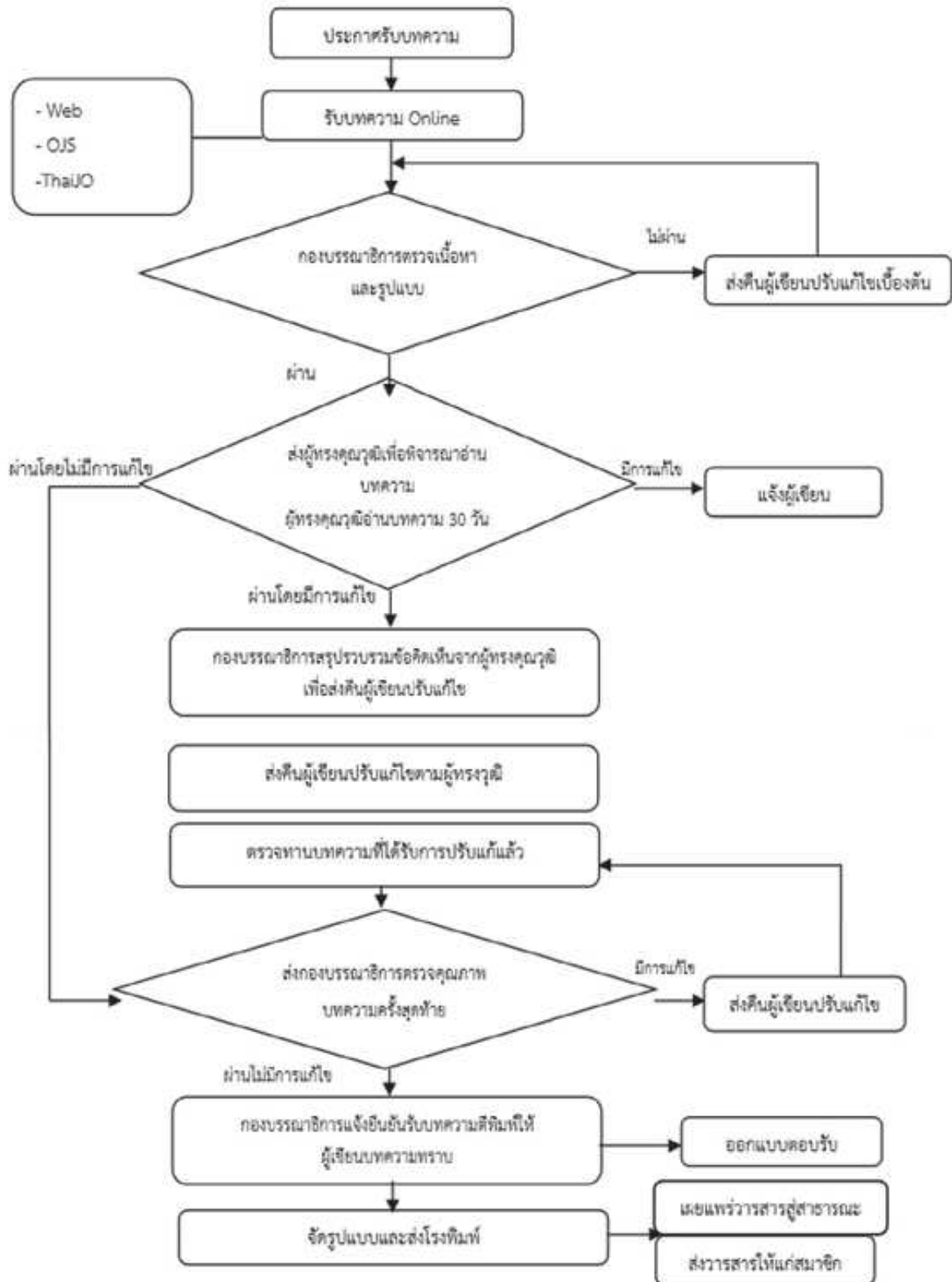
บรรณานุกรม

- ตรีพร ชุมศรี. (2545). *การพัฒนาตนเอง*. สำนักงานส่งเสริมวิชาการ: วิทยาลัยครูสกลนคร.
- นฤมล สุ่นสวัสดิ์. (2549). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงาน*. กรุงเทพมหานคร: วันทิพย์.
- ผู้บริหารส่วนราชการ (นบส. 2) (รุ่นที่ 9). (2560). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อขับเคลื่อน
นโยบาย ประเทศไทย 4.0*. สำนักงาน ก.พ. ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2560.
- พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). (2549). *การทำงานที่เป็นสุข*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ธรรมสภา.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2542). *การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร:
บริษัท สหธรรมมิก จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2557). *ชีวิตนี้เพื่องาน งานนี้เพื่อธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 25).
กรุงเทพมหานคร.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์
ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *ธรรมกับการพัฒนาชีวิต*. กรุงเทพมหานคร:
ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *จะพัฒนาคนกันได้อย่างไร*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิ
พุทธธรรม.
- เรียม ศรีทอง. (2542). *พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร: เอิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น.
- อรัญญา ต้อยคัมภีร์ และ จิระสุข สุขสวัสดิ์. (2559). *จิตวิทยาเพื่อการดำรงชีวิต*. เอกสารประกอบการ
สอน. พิมพ์ครั้งที่ 1. *จิตวิทยาเพื่อการพัฒนาตนและสร้างสรรค์สังคม*. เอกสารประกอบการ
สอน (หน่วยที่ 15).
- ปิ่นมณี ขวัญเมือง. (2557). *หลักอิทธิบาท 4: เส้นทางสู่ความสำเร็จ*. บทความปริทัศน์. *วารสาร
ครุศาสตร์อุตสาหกรรม* 13(3) : 12-15.
- พระครูวิจิตรปทุมรัตน์. (2558). *การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพระพุทธศาสนา*. *วารสารครุ
ศาสตร์ปริทรรศน์*. 2(1), 6-10

- พระราชวรมนี. (2538). *มิติใหม่ของการพัฒนาจิตใจ: พัฒนาตน*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ประเทืองวิทย.
- แมนเหมือน สิทธิศักดิ์. (2560). รูปแบบการศึกษานวพุทธจิตวิทยาเพื่อการพัฒนาสมรรถนะ การบริหารของนักธุรกิจชายตรง. (*ดุขฎฐินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธ จิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*).
- ศิลป์ชัย สีมาวงศ์อนันต์. (2562). การพัฒนาโปรแกรมการพัฒนาคตามหลักพุทธจิตวิทยาเพื่อ เสริมสร้างสมรรถนะของบุคลากรสายวิศวกรรมในยุคไทยแลนด์ 4.0. (*ดุขฎฐินิพนธ์พุทธ ศาสตร์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย*).
- อัจฉรา หล่อตระกูล. (2557). *การพัฒนาสมรรถนะพนักงานมหาวิทยาลัยของรัฐ*. (วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- จันทร์ แสงสุวรรณาว, (2560). โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุทางพุทธจิตวิทยาการสร้าง ความสามัคคีเพื่อทีมงานที่ประสบความสำเร็จ. (*ดุขฎฐินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุขฎฐิบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา: บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*).
- พระราชปริยัติกวี, ศ.ดร., อธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.). (2562). เป็นประธานเปิดงานวันคล้ายวันก่อตั้งวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน และการจัดประชุม วิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 MCU Nan Congress II เรื่อง *การวิจัยและนวัตกรรมเพื่อ การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนในยุค Thailand 4.0*.
- พจน์ พจนพานิชย์กุล. (2561). *การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล*. สืบค้น 14 ธันวาคม 2562, จาก <https://www.sbdc.co.th/knowledge/article/131/การพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของบุคคล/>
- Maslow. (1987). *Motivation and Personality*. New York: Harper Row Publisher.
- Sang Woo Kim. (2014). *Samsung: Smarts skills, smart future - Business Brief*. OECD Yearbook. Retrieved 20/12/2019 from <http://www.oecd.org/forum/oecdyearbook/samsung-smart-skills-smart-future.htm>

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

1. สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์
ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์: 035-248-000 ต่อ 8400
อีเมลล์: allhjournal@gmail.com

2. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับบทความ

1) ประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1.1) บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้น ๆ กลุ่มเป้าหมาย คือ นักวิชาการในวงการวิชาการและวิชาชีพ

1.2) บทความทางวิชาการ เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ กลุ่มเป้าหมาย คือ นิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3) บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่ รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารอื่นมาก่อน

1.4) บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และวิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5) ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่ บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล การย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น การวิจารณ์ การแนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

2) การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์จำนวน 3 ชุด มาที่กองบรรณาธิการวารสารฯ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD-ROM) 1 แผ่น ที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ ผู้นิพนธ์ต้องมีสำเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

3) การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้นิพนธ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่กองบรรณาธิการวารสารฯกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องและพิสูจน์อักษรก่อนส่งบทความให้กับกองบรรณาธิการวารสารฯ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์ มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารฯ

4) การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังกระจายแบบไทย และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สันขนาด B5 พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 8 – 12 หน้ากระดาษพิมพ์ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

5) การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการวารสารฯ ก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความนั้น ผู้พิจารณาบทความจะไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความจะไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

3. ส่วนประกอบของบทความ

1) บทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อ ควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วย วัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียงเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจน ดังนี้

- วัตถุประสงค์ ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- วิธีการศึกษา ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- ผลการศึกษา ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- สรุป ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา
- คำสำคัญ ควรมีคำสำคัญ 3 - 6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้าย

ของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และค้นด้วย เครื่องหมายอัฒภาค (;)

2) ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

2.1) บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่าง ๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

2.2) วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

2.3) ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 2.2) ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติม ด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

2.4) การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์ มาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้ง ข้อดี-ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

2.5) ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2.6) กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของ ทุน วิจัย

2.7) เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

3) การอ้างอิงแบบ APA

การอ้างอิงในบทความ

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย

ตัวอย่างเช่น (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์).

ตัวอย่างเช่น (พระเทพโสมถ (ประยูร ธมมจิตโต),2544).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004).

2. วารสาร ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า.

ตัวอย่างเช่น พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1): 14-28. K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์ ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์.

ตัวอย่างเช่น (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์,2557).

4. การสัมภาษณ์ สัมภาษณ์(ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์), ตำแหน่ง(ถ้ามี), วัน เดือน ปี.

ตัวอย่างเช่น สัมภาษณ์ พระมหาเผื่อน กิตติโสภโณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์ (ผู้แต่ง, วันที่เข้าถึงข้อมูล).

ตัวอย่างเช่น พุทธทาสภิกขุ, (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ (ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์).

ตัวอย่างเช่น (Gordon Allport, 1961)

การเขียนเอกสารอ้างอิง (บรรณานุกรม)

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

- 1) หนังสือ ผู้เขียน. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อหนังสือ*. จังหวัด: สำนักพิมพ์.
ประกายรัตน์ ภัทรธิตี และกมลลา แสงสีทอง. (2545). *จิตวิทยาครอบครัวและครอบครัวศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- 2) วารสาร ผู้เขียน. “ชื่อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า.
รุ่งฤดี แผลงศร. “การจัดการเรียนการสอนทักษะการอ่านภาษาไทยระดับสูงสำหรับผู้เรียนชาวต่างประเทศ”. *วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*. ปีที่ 35 เล่ม 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2556), 79-94.
- 3) วิทยานิพนธ์ ผู้วิจัย. (ปีที่พิมพ์). *ชื่อเรื่อง*. วิทยานิพนธ์. สาขาวิชา. คณะ. สถาบันการศึกษา.
รัตน์นที วิโรจน์ฤทธิ. (2559). “การพัฒนาโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุความสุขในความรักตามหลักพุทธจิตวิทยา”. ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ- ราชวิทยาลัย.
- 4) สัมภาษณ์ *ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์*, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง. สัมภาษณ์.
ชวน หลีกภัย, (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์.
Ross, R., (5 May 1980). Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.
- 5) เว็บไซต์ ผู้เขียน. (วันที่เข้าถึงข้อมูล). *ชื่อเรื่อง [ออนไลน์]*. แหล่งที่มา: ที่อยู่เว็บไซต์.
มณฑิรา พรศาลานุวัฒน์, แพทย์หญิง. (1 กรกฎาคม 2559). *จิตวิทยาของความรัก [ออนไลน์]*. แหล่งที่มา:
<http://www.thaiclinic.com/medbible/love.html>

2. ภาษาอังกฤษ Authority. (Year). Book. Place: Publishing House.

Carr, A. (2004). *Positive psychology: The science of happiness and human strengths*. New York: Routledge.

Maslow, Abraham. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row Publishers.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทรศัพท์: 038-248-000 ต่อ 8400 E-mail: allhjournal@gmail.com

7. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 2 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท (ไม่รวมค่าส่ง)

8. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 500 บาท

หนังสือขอเสนอบทความในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

.....

.....

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ขอแจ้งความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความเรื่อง

(ภาษาไทย).....

.....

(ภาษาอังกฤษ).....

.....

ในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา..... สาขา

..... จาก (ชื่อสถาบัน)..... เมื่อคณะ

บรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้น ทั้งนี้ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

1) บทความวิชาการ และอื่น ๆ

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 1,000 บาท

2) บทความวิจัย

ค่าตรวจบทความ 2,000 บาท และค่าตีพิมพ์บทความที่ผ่านเกณฑ์การตรวจ 3,000 บาท

ลงชื่อ

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบสมัครสมาชิก

ที่

วันที่ เดือน พ.ศ.

กรรพรมัติการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย)

(ชื่อภาษาอังกฤษ)

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้)

.....
.....

E-mail เบอร์โทรศัพท์

โทรสาร

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

() สมาชิกประเภทรายปี 500 บาท (จำนวน 2 เล่ม)

() เล่มละ 250 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

() เงินสด

() ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

() ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์

() แคนเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร.....E-mail.....

ลงชื่อ.....

()